

VİLAYƏT BAĞÇASI

BİRİNCİ CİLD

İslam İnkılabının Böyük Rəhbəri Ayətullah
Xameneinin tələbə və müəllimlərə tövsiyələri

Çevirən: İbrahim Mirzə

Ümidverici universitet

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Ölkə gələcəyinin təmali¹

Bütün xalqımızın, xüsusən də siz gənc, tələbə və mütəfəkkirlərin əziz imamımızın yoxluğundan doğan ağır və kədərli günlərində, ölkənin siyasi həyatının həssas dönəmində ortaqlıq itkidən doğan birlik sayəsində, Allaha şükür olsun ki, ölkəmiz səmimiyyət içindədir. Bu mənəvi və səmimi mühitdə yaxşı olar ki, ölkənin ən əsaslı və ən zəruri məsələləri haqda danışılınsın, ölkənin ən aparıcı təbəqələri inqilabın və ölkənin gələcəyi, quruluşun düzgün istiqaməti, aydın və işıqlı ideallar haqda bir daha düşünsünlər, qəti qərara gəlsünlər və əziz imamımızın sayəsində çıxdığımız yola davam edək.

Hidayət edən şəxsiyyət

Həqiqət budur ki, bu böyük insan, tarixin bu möhtəşəm şəxsiyyəti böyük ruhundan və aydın qəlbindən qaynaqlanan həyat, varlıq, hərəkət,

---

¹ Tələbə və müəllimlərin beyət mərasimində çıxışı: 13 iyun 1989.

yaradıcılıq və rəhbərliyi ilə, həmçinin özünün təntənəli ölümü və ruhani aləmə məxsus pərvazı ilə inqilaba, İslama və müsəlmanlara xidmət etdi. Bu böyük insanın şəxsiyyəti uzun illər İslam ümmətinə dərs, nümunə və örnək olacaq. Bu əsaslı məsələlərdən biri universitetə, tələbələrə, elm və tədqiqata aid məsələlərdir. Ümumi cəmiyyətdə bu barədə ciddi düşünülməli və qəti qərar seçilməlidir.

Universitetlər mühüm və əsaslı məsələ kimi

Biz qətiyyətlə iddia edə bilərik ki, mərhum böyük rəhbərimizin nəzərində universitet məsələsi inqilab və ölkə üçün birinci dərəcəli əhəmiyyət kəsb etmişdir. O, bir dəfə ölkənin elm və mədəniyyət işçiləri ilə görüşündə buyurdu: "Müharibə məsələsi müvəqqəti bir şeydir, bizim mühüm, daimi və əsaslı işimiz universitetlərdir". Bu bir həqiqətdir ki, varlığı müəllim və tələbəyə görə olan universitet, həqiqətən də ölkənin gələcəyi üçün təməl sayılır.

Tələbənin aydın rolu

Əsl xalq quruluşu olan İslam Respublikası quruluşunda tələbənin digər yerlərin tələbələrindən daha aydın və bariz rolu olmalıdır. Doğrudur, bütün xalqlar, bütün gənclər öz ölkə və xalqlarını sevirlər, lakin xalq inqilabına əsaslanan, xalqın ümumi iradə

və istəyinə söykənən, bu formada qurulan, hərəkət edən, düşmənlə vuruşan, maneələri aradan qaldıran və hər bir fərdin güclü mənəvi bağlılıq duyduğu quruluşda bu sevgi və rol fərqli olmalıdır.

Dünya heyrət içində

Bu günlərdə bu amilin başqa bir cəhəti aşkara çıxdı. İnqilabın müxtəlif tədbirlərində, siyasi aksiyalarda, nümayişlərdə, ümumi səfərbərlikdə sübuta yetsə də, beynəlxalq media həqiqəti tərsinə göstərmək, quruluşu xalqın dəstəyindən məhrum və xalqı inqilabın taleyinə laqeyd göstərmək istəyirdi. Onlar bu hadisədə (İmam Xomeyninin vəfatı münasibətilə küçələrə çıxmış milyonları görüb) mat qaldılar, heyrətə düşdülər. Bu gün dünya xalqımızın izdihamına, ifadə etdiyi hörmət və sevgisinə mat qalıb.

Quruculuqda və ümumi hərəkətin istiqamətləndirilməsində tələbələrin rolu

Dəfələrlə tələbə toplantılarında demişəm ki, bu xalq quruluşunda cəmiyyətin öncül, intellektual və aktiv təbəqəsi olan tələbələr gələcəyin qurulmasında, cəmiyyətin ümumi hərəkət istiqamətlərinin təyin edilməsində başqa yerlərdən daha böyük rol ifa etməlidirlər. Bu rol iki yanaşı amillə həyata keçir:

Təhsil və tədqiqat

Birinci amil dərslər, elm və təhsildir. Universitet, tələbə və müəllim adı bununla məna kəsb edir; bununla ölkənin gələcəyi üçün çəkilən ümidlər püç olmur. Gənclər yaxşı dərslər oxumalı, müəllimlər onları yetişdirməlidirlər və bununla da ölkənin gələcəyi təmin olunmalıdır. Təhsilin kənarında tədqiqat məsul şəxslərin daim diqqətdə saxlamalı olduğu fəvqəladə əhəmiyyətli bir məsələdir.

Düşmənin arzusu

Bu baxımdan, ilk amil dərslər və elmdir. Buna laqeyd yanaşmaq, rolunu kiçik saymaq olmaz. Mənim əziz tələbə qardaş və bacılarım bu məqama diqqət yetirsinlər. Onların elmi fəaliyyətinə heç bir şey ən az mane belə törətməməli və onları ləngitməyə səbəb olmamalıdır. Düşmən bunu istəyir. Onu məqsədlərinə çatmağa qoymayın. Düşmənin əngəllərinə rəğmənlər, elmi hərəkət ölkədə çiçəklənməli, ümid yaratmalı və gələcəyi təmin etməlidir.

Elmin ruhu və istiqaməti

İkinci amil universitetin mental, siyasi və inqilabi istiqamətidir. Elmə can, ruh və istiqamət verən də budur. Həzrət imamın sözlərində və vəsiyyətnaməsində bu mühüm məqama çox diqqət

ayrılıb. Laqeyd, dini dəyərlərə yad, inqilabın ideya və mövqelərinə qarşı biganə və soyuqqanlı olan, inqilabın nəbzi döyünməyən, müəllim və tələbələri xalqımızın inqilab hərəkatinə, tərəqqi və öncüllüyünə dair məsuliyyət hiss etməyən, inqilabın işində birinci dərəcəli rol oynamayan universitet ümidverici gələcəyin təminatçısı və imamın istədiyi universitet deyil.

Məqsədli universitetin İslam dəyərlərinə yönəlməsi

Məqsədli və dindar universitet inqilab və İslam dəyərlərinə çox meyllidir. Təbii ki, inqilab dəyərləri İslam dəyərlərindən əsla ayrılmazdır, onlar eynidirlər. Heç kəs deyə bilməz ki, mən müsəlmanam, amma inqilabı qəbul etmirəm. Bu necə müsəlmanlıqdır ki, İslam fəaliyyətinin zirvəsi olan İslam inqilabını qədul etməsin?! Yaxud kimsə deyə bilməz ki, mən inqilabçıyam, amma İslamı qəbul etmirəm. Hansı inqilabçılıqdan söhbət gedir?! Bu gün ən canlı inqilab budur. Müxtəlif inqilablar görmüş son bir neçə onillikdə xalqı ən çox səfərbər edən bu inqilabdır. Deməli, islamçı olmayan inqilabçı və inqilabçı olmayan islamçı yoxdur. İnqilab dəyərləri elə İslam dəyərləridir.

İnqilabın davam etməsi

Siz əziz tələbələr bilməlisiniz ki, inqilabın hərəkət və inkişafında tələbənin çox aktiv rolu var. Siz inqilabın bitdiyini düşünməyin, o, davam edir. Əgər inqilab düşmənləri təhrik edən, məhrum və məzlum təbəqələrə qurtuluş, səadət müjdəsi verən əsaslı dəyişiklik deməkdirsə, bəllidir ki, bitməyib və hələ də davam edir. Bunun dəlili dünyada bizə qarşı olan düşmənlik və ədavətlər, eləcə də dünyanın məzlum xalqlarının bu inqilaba və onun rəhbərinə qarşı sevgi, səmimiyyət və dəstəkləridir.

Digər xalqların imama matəm saxlaması

Siz bu günlərdə görürsünüz ki, əcnəbi bir ölkənin bizim dilimizi bilməyən, bəzisi hətta əlifbamızla tanış olmayan əhalisi rəhbərimizin vəfatına görə başına vurur, ürəkdən ağlayır, yürüş zamanı İslam Respublikasının bayrağını qaldırır, onunla fəxr edir və mehriban bir atanı əldən verdiklərini düşünürlər.

Səhnədə olmaq

Bu gün İslam Respublikasının beynəlxalq düşmənlərinin siz xalq tərəfindən möhkəm zərbə görmələrinə, inqilabın böyük rəhbərinin vəfatı günündən gözlədikləri arzusunun həyata

keçməməsinə baxmayaraq, heç şübhəsiz, hələ də inqilab və İslam Respublikasının məzlum quruluşu əleyhinə ədavətdən, xəbislikdən, hiylə və məkrlərdən əl çəkməmişlər. Biz səhnədə olmalıyıq, xalq ayıq-sayıq olmalıdır. Qarşımızdakı düşmən insani dəyərlərə əsla bağlı olmayan bir düşməndir. Onlar bir xalqı zəif, təslimçi və başısağrı gördükdə, onu tapdamaq üçün bir an da gözləmirlər.

ABŞ-la saziş

Başda ABŞ olmaqla bizim düşmənlərimiz, dünyanın məşhur hegemonları zordan və quldurluqdan başqa bir şey anlamırlar. Onlara mülayim və xoş üz göstərmək dost olmalarına, yaxud düşmənçilik və xəbislikdən əl çəkmələrinə səbəb olmayacaq.

İslam Respublikasının qüdrəti

Tarix boyu xalqları tapdamış, zülm altında saxlamış xəbis fironun ruhu bu gün bunların bədənində yaşayır. Bunlar hər bir mülayimliyi öz qüdrətlərinə dəlil hesab edirlər. Nə üçün İslamla, İslam dəyərləri ilə, xalqların hüquq və iradəsilə kökündən düşmən olan hegemon və zalım güclər qarşısında yumşaqılıq və zəiflik göstərməliyik?! Biz əsla zəiflik hiss etmirik, Allahın lütfü ilə həmişə qüdrət hissi duyuruq. Allah şahiddir ki, bu gün

İslam Respublikasının bütün düşmənləri qarşısında ürəkdən güc və qüdrət hiss edirik.

Dünənkindən daha möhkəm

Öz prinsiplərimiz üzərində dayanmaq və həmin prinsiplərlə elan olunmuş daimi ideallara sarı hərəkət etmək üçün heç bir çatışmazlığımız yoxdur. Düşmənlər belə düşünməsinlər ki, İran xalqı imamlarını, böyük rəhbərlərini əldən verdiklərindən, müqavimət güclərini də itirmişlər. Əsla belə deyil. Xalq bu gün qabaqkıdan daha möhkəmdir. Biz hamımız başa düşürük ki, böyük, qüdrətli və güclü bir əzizimizi əldən verdiyimiz üçün onun boş yerini duyğularımız, düşüncəmiz, səyimiz, birliyimiz və işimizlə doldurmalıyıq. İran xalqı göstərdi ki, hegemon güclərin siyasi analitikləri öz təhlillərinə yenidən baxmalıdırlar. İranın hadisələri, onun gələcəyi və imamdan sonrakı dövrü barədə fikir yürüdənlər öz cəfəngiyyatlarını dəyişməli və sözlərini geri götürməlidirlər.

Siyasi ayıqlıq

Biz güclü və Allahın qüvvəsi ilə qüvvəliyik. Lakin siz tələbələr öz rolunuzu unutmayın. Siyasi ayıqlıq əldə edin və baş verən hadisələrdə sayıq olun. Sizin təbəqənizə uyğun olan inqilabçı gənclik enerjisi quruluşun məqsədlərinə xidmət etməlidir.

Bəzi sadələvh uşaqlar elə bilirlər ki, tələbənin inqilabda iştirak etməsi məsul şəxslərin başlarına çıxırmaqdır. Xeyr! Bu, inqilabçılıq deyil. Tələbələrin məsul şəxslərin başına çıxırdıqları yerlərdə məsul şəxslər tələbələrlə eyni istiqamətdə hərəkət etmirlər. Onlar Amerikaya muzdur olduqlarına görə gənclər dözmür və etiraz səslərini ucaldırlar. Keçmiş rejimdə bizdə də elə idi. Tələbələr, xalq, sağlam və qorxmaz insanlar vəzifəli şəxslərin başlarına çıxırırdılar.

Tələbənin güclü fəaliyyəti

Hansısa bir qrup hiyləgərliklə və müxtəlif planlarla bir neçə sadələvh gəncə tələbənin fəryad çəkməli olduğunu başa salmasın. Bəli, fəryad çəkilməlidir, lakin Amerikaya, quruluşu idarə edənlərə maneçilik törədən qüvvələrə qarşı. Hansı universitetdə təhsil alırsınızsa-alın, tələbələrin düzgün xətdə iştirakını qüdrətlə qoruyun.

Universitetdə birliyin qorunması

Tələbə əzizlər! Yaxşı, səmimi və sağlam gənclər! Bacardığınız qədər birliyinizi qoruyun, müxtəlif adların müxtəlif istiqamətlər kimi başa düşülməsinə imkan verməyin. Düşməyə qarşı çevrilməli olan qüvvələrin bir-birinə qarşı dayanmasına qoymayın. Bu nazirliyin tələbəsi-o nazirliyin tələbəsi, bu universitetin tələbəsi-o

universitetin tələbəsi, dövlət universitetinin tələbəsi-
özəl universitetin tələbəsi, buranın İslam birliyi-
oranın İslam birliyi kimi adlar divar yaratmamalı və
sərhəd çəkməməlidir. Bundan ehtiyatlı olun.

Birlik

Bizim imamımızın böyük hünəri bu idi ki, xalqın müxtəlif təbəqələri arasından bu divarı götürdü. Bu divar böyük, geniş və açıq mühiti çuxurlara, evlərə, kiçik daxmalara bölmüşdü. O, geniş bir mühit düzəltdi, ürəkləri onunla tanış etdi və bu möhtəşəm qüvvəni yaratdı. "Hamılıqla Allah ipindən yapışın" ruhiyyəsi onun sözündə və əməlində təcəssüm olunmuşdu. Bu baxımdan, bəzi üslub və baxış fərqlərinə rəğmən, həmin vəhdət xəttini davam etdirsək, əziz imamımızın ruhuna hörmət etmiş olarıq.

Allah sizin hamınızı qorusun! Allah Öz rəhmətini, hidayətini, lütf və mərhəmətini tələbələrə, müəllimlərə, məsul işçilərə, ruhani nümayəndələrə və universitet işlərində rolu olan hər kəsə şamil etsin! Allah bizi əziz imamımızın istədiyi və arzuladığı xətdə hərəkət etməkdə müvəffəq etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Vətənpərvər gəncə tövsiyələr²

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

İnqilabın düzgün istiqamətinə diqqət

İnqilab dövrünün xatirələri adətən, bizə və sonrakı nəsillərə yol və istiqaməti göstərən dəyərli amillərdir. Bu dövrün bəzi xatirələrinin yaddaşlarda daha yaxşı qalmasının və daha gözəl görünməsinin səbəbi budur ki, qalib İslam hərəkatının ümumi xəttini göstərməkdə daha səlis və daha güclüdürlər. 13 Aban (4 noyabr) hadisəsi də bu növ xatirələrdəndir.

Düzgün xətti qorumaq

Mən istəyirəm bu xüsusda bir qədər İslam və Quran təfəkkürünün dərinliyinə varaq, məsələni onun düğuncə əsasları ilə uyğunlaşdıraraq, daha yaxşı dəyərləndirək və bu yolla inqilabda hərəkat səmtini diqqətlə izləyək. Çünki hamının, xüsusən də siz gənclərin bilməli olduğu məsələlərdən biri inqilabın

---

² Hegemonizmə qarşı Milli Mübarizə Günü münasibəti ilə tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışı: 1 noyabr 1989.

istişaməti və düzgün xəttidir. Onu qorumaq və ona əhəmiyyətli yanaşmaq lazımdır. Əgər onu qorusaq, bizi və inqilabımızı heç bir təhlükə təhdid etməz.

13 Aban

Hamınızın bildiyi kimi, 13 abanda (4 noyabrda) hamısı ABŞ-la bağlı olan üç xatirə mövcuddur. İki xatirə ABŞ-ın bizə vurduğu zərbəyə aiddir, biri isə bizim xalqımızın ABŞ-a vurduğu sillədən ibarətdir.

Kapitulyasiya

Həzrət imamın sürgün olunması o günə aid ilk xatirədir. Çünki Amerikanın İranda yaratdığı rejim sayəsində kapitulyasiya məsələsi, yəni ABŞ dövlətinin hüquqi istismarı bərqərar olunmaqda idi. Ümumiyyətlə, hegemonizmin mənası və şərti belə məsələlər, hegemon gücün xüsusiyyəti də belə bir istismarçılığı zorla qəbul etdirməsidir.

Möminlərə təzyiq – daha artıq müqavimət

İmam bu hadisə qarşısında sərt mövqe nümayiş etdirdi. Onun sözləri bütün ölkəyə yayıldı və Amerikanın vassalı olan rejim bundan təhlükə duydu. Adətən, şeytan səhabələrinin qərara gəldiyi yanlış seçimə uyğun olaraq, əvvəlcə elə bildilər ki, bir insana təzyiq göstərmək müqaviməti azaldacaq.

Onlar bilmirdilər ki, möminlərə qarşı təzyiq onların müqavimətini daha da artırır. İkinci tərəfdən, bu şəxsi ortadan götürməli olduqlarını düşünürdülər, lakin bunun bir ilahi məsələ olduğunu bilmirdilər. Onlar imamı sürgün etdilər və bu sürgün onun 1 fevralda qayıdışına qədər davam etdi.

Şəhid şagirdlər

İkinci xatirə həmin hərəkətin davamında yaranan şəhid şagirdlər xatirəsidir. Təxminən on beş il ondan əvvəl tağut rejimi elə bilirdi ki, imamı sürgün etməklə bu hərəkət məhv olacaq. Lakin onların istəklərinin əksinə olaraq, günbəgün gücləndi və bütün cəmiyyəti əhatə etdi, kişini, qadını, qocanı, gənci, yeniyetməni səhnəyə çəkdi. Bizim şagirdlərimiz küçələrə çıxdılar və ABŞ-ın muzdurları bu əzizləri şəhid etdilər. Bu da həmin gündə amerikalıların bizim xalqımıza vurduğu ikinci zərbə idi.

İnqilabın ABŞ-a zərbəsi

Üçüncü xatirə də həmin hadisələrin təbii nəticəsidir. Hərəkət əvvəldə o qədər qərirdir ki, rəhbərini evinin içindən götürüb sürgün edə bilirlər. On beş il ötdükdən sonra isə o qədər irimiqyaslı olur və güclənir ki, gəncləri və yeniyetmə şagirdləri də küçələrə çıxarır. Ondan dərhal sonra da hərəkətin və

inqilabın qələbəsini, İslam quruluşunun yaranmasını müşahidə edirik. Bundan sonra növbə əsgərlərin hücumuna və bu inqilabın övladlarının döyülməsinə çatır. Bu da təbii məsələdir. Səhvə, inqilabın ABŞ-a hücumunu və inqilab övladlarının ona qarşı nifrətini qəribə bir şey hesab edənlər yol verdilər. Bu bizim ölkədə gözlənilən ən təbii hadisə idi. İnqilabdan öncəki son iki-üç onilliyin bütün faciələrinin səbəbkarı olan ABŞ-a inqilabçıların reaksiyası belə də olmalı idi. Təbii idi ki, inqilabçı xalq bacaranda və güc əldə edəndə mümkün yolla özünün imperialist, hegemon və təcavüzkarlara nifrətini bildirsin.

Hegemonizm yuvasının tutulması

Üçüncü hadisə də həmin gün baş verdi. Burada artıq məsələ əksinə olub, yəni bizim gənclərimiz və imamın xəttini izləyən müsəlman tələbələr - bu adı onların özləri seçmişdilər, aydın ad idi və istiqaməti göstərirdi - ABŞ səfirliyinə hücum etdilər və bu böyük tarixi hadisə baş verdi. Məsələ səfirlik, onun üzvləri və bu kimi məsələlər deyildi. Məsələnin əhəmiyyəti bunda idi ki, müasir dünyada bu qədər iddiası olan, hegemonluğuna qarşı çıxan bütün xalqları və onların rəhbərlərini təhqir edən, xalq hakimiyyətlərini heçə sayan, istədiyi vaxt devirən, yaxud hücumə məruz qoyan böyük imperatorluq təhqir olundu, dünyaya göstərildi ki,

hegemonların gücü mütləq bir şey deyil və onların iradəsi dünyaya qalib gələ bilməz.

Hegemonizmin təhqir edilməsi

Onlar bu saxta inamın xalqın beynində qalmasını istəyirdilər. Halbuki bu inam real deyildi. Amerikalılar o hadisədə elə təhqir olundular ki, bunun qəm-kədəri hələ də ABŞ-ın hegemon başçılarının üzündən silinməyib və gələcəkdə də silinməyəcək. Bu hadisələrin hər üçü mənalı və tam aydındır.

İslam təfəkkürünə arxalanan inqilab ABŞ-ın hədəfində

Burada iki mətləbə toxunmaq istəyirəm. İnqilabın əsas səhnələrində iştirak etməyən, onun həqiqi ruhunu dərk etməyən bəzi qüvvələr inqilabın əvvəllərindən daim təkrarlayır, deyir və yazırlar ki, əgər ABŞ-a qarşı çıxmasaydıq, onun tərəfindən bu qədər təhlükə və problem də yaranmazdı. Ola bilsin, bunu deyənlərin arxasında amerikalıların və qərblilərin təbliğatçıları dayanır. Məsələnin bu tərəfi ilə işim yoxdur. Ümumiyyətlə, sözün özü qərəzli olmasa belə, yanlış və sadələvh fikirdir.

Məsələ bunda deyil ki, İran xalqının ABŞ-a qarşı addım atmağa haqqı vardı, yoxsa yox; ağıl və siyasət buna icazə verirdi, yoxsa yox. Ümumiyyətlə,

məsələ bunda deyil. Məsələnin məğzi bundan ibarətdir ki, İslam təfəkkürünə arxalanan bir inqilabın ABŞ və onun kimilərin hücumundan sığortalanması mümkün deyil. Qlobal hegemonizm özünün zər və zor imperatorluğunun firon taxtında yalnız tamaşa etmək, onu devirəcək təfəkkürlərin yaranmasına laqeyd qalmaq üçün oturmayıb.

Məlumdur ki, biganə qalmır, məxfi şəbəkələri və xüsusi texnoloqları vasitəsilə harada hansı fikrin, hansı xalqın, hansı şəxsin təhdid sayıldığını təyin edir və sonra var gücləri ilə onu dəf etməyə çalışırlar. Bunun üçün hətta bəzi şəxsiyyətləri terror edir, xalq hərəkatlarını qəddarlıqla yatırtmağa çalışırlar.

Hegemonizmin təhdidi

Sizcə hegemonizm təhlükə hiss etdikdə öz siyasətlərinin əksinə inkişaf etmiş, qələbə çalmış, dövlət və cəmiyyət qurmuş, dünyaya səs salmış və bütün aparıcı şəxsləri hegemonizmə təhdid sayılan bir inqilabın qarşısında bir küncdə sakit oturub laqeyd qalacaq?!

Hegemonizmin səyi

Hegemonizm bütün vücudu ilə inqilaba, İslam Respublikası quruluşuna qarşı mübarizəyə qalxdı. İslam inqilabı Amerikaya qarşı çıxmasaydı da, onu yolundan sapdırmaq, yaxud bütünlüklə məhv etmək

üçün çoxlu təzyiq göstərəcək və hiylələr işlədəcəkdilər. Bu, Amerikanın və hegemonizmin İslam inqilabına qarşı mövqeyidir. İslam mahiyyətli və İslam təbiətli bir inqilabın hegemonizm tərəfindən belə düşmənliyə və ədavətə məruz qalması təbiidir.

Hegemonizmin və onunla mübarizənin mənası

Gənclərin bilməli olduğu ikinci məqam budur ki, biz nə üçün hansısa dövlətə, hansısa rejimə müxaliflik. Bizim dünyanın hegemon gücləri qarşısında mövqeyimiz ötəri, taktiki və şəraitə hesablanmış bir mövqedir, yoxsa yox? Sözsüz ki, bu yanaşma yanlışdır. Hegemonluğun mənası Qurandan gələn bir mənadır, bizim inqilab leksikonumuzda əsassız yaranmayıb. Hegemonluğun mənası müsəlmanlar, möminlər, İslam quruluşu və İslam inqilabının onunla mübarizə aparmasını zəruri edir; özü də ötəri, taktiki və şəraitə hesablanmış formada deyil. Bu mübarizə daimidir. İnqilabın mahiyyəti budur; inqilab varsa, bu da olacaq.

Hegemonluğun mənası

Quranda hegemonluğun mənası budur ki, bir amil, bir şəxs, bir toplum, yaxud bir cinah özünü haqdan üstün bilsin, haqqa tabe olmasın, özünü və

gücünü haqqın meyarı hesab etsin. Quranın təsvir etdiyi tarixin ilk hegemonu İblisdir: "İmtina və təkəbbür etdi"³. O, ilk təkəbbürlüdür.

Hegemon

Bir müsəlmanın, möminin, yaxud təkallahlının hətta bir gün, bir an da İblis və şeytanla düşmənlərdən əl çəkməsi mümkün deyil. Ümumiyyətlə, İslamın xətti İblis və şeytan aleyhinədir. Peyğəmbərlərin dəvəti boyu hegemonlar Allahın dəvətini və tövhidi qəbul etməyib, ona qarşı mübarizəyə qalxan və hegemonluq edənlər idilər: "(Şüeyb) tayfasının təkəbbürlü əyanları dedilər: "Ey Şüeyb! Səni ixrac edəcəyik".⁴ Peyğəmbər haqq sözü danışib, xalqı haqqa dəvət edəndə hegemonlar deyirlər: "Əgər çox danışsan, səni ixrac edəcəyik".

Bu təkəbbürlülük haqqa dəvət edənin qarşısındadır. Hegemonizmin mənası da budur. Bugünkü dünyada da eyni hakim sistem var.

Hegemonizmin mövqeyi

Bu gün təəssüf ki, bütün dünya hegemon qrupların əməlləri ilə doludur. Onların hamısının başında ABŞ durur. Dünyanın o başında yerləşən bir

---

³ Bəqərə/34.

⁴ Əraf/88.

dövlətin bölgə xalqlarının mənafeyinə zidd olaraq, öz maraqlarını təmin etmək üçün özünə haqq verməsi hegemon ruhdur, başqa bir şey deyil. Bir dövlət qarşısına çıxan hər hansı bir dövlətə açıq-aşkar şəkildə və heç bir xəcalət çəkmədən "mən səni devirərəm" deməkdə özünü haqlı bilir. Bu, hegemonluqdur. Bu gün ABŞ Latın Amerikasını ölkələrinin çoxuna və dünyanın digər ölkələrinə qarşı bu işi görür. Hegemonizmin cavabı olmadığına, maraqları təhlükəyə düşdüyünə və o dövlətin süqutu ilə daha yaxşı təmin olunduğuna görə bu mövqeyi seçir.

Hegemon hərəkət

Siz bu gün dünyanın siyasi səhnəsinə baxsanız, çoxlu belə məsələlər müşahidə edərsiniz. Hansısa güclər gəlib bir ölkəni zəbt edir, bir xalqı öz evindən çıxarır və zorla orada başqa bir dövlət yaradır. Bu, hegemon hərəkətdir. Fələstin hadisəsində dünyanın hegemon dövlətləri əl-ələ verib bütöv bir xalqı öz evindən didərgin saldılar. Bu, çox böyük və dəhşətli bir məsələdir. Bu gün dünya buna adət edib: bir xalqı öz ölkəsindən qovur, sonra zorla dünyanın müxtəlif yerlərindən başqa insanları gətirib oraya yerləşdirir, yalançı, qondarma bir xalq yaradır, həssas ərəb regionunda öz mənafeələrini təmin edirlər. Bu, sözügedən hegemonluqdur.

Hegemon ruh

Bu gün amerikalılar çox soyuqqanlıqla minlərlə insanın öldürülməsindən danışırlar. Hiroşimaya bomba atılmasını və minlərlə insanın qətlini adi bir hadisə hesab edir və deyirlər ki, belə məsləhət idi, biz bunu lazım bildik. Bu, hegemon ruhdur. Bir təyyarəni sərnişinləri ilə birgə vurub-salır, etiraz etdikdə də deyirlər ki, bu hadisə artıq bitdi, bu barədə danışmayın.

Hegemonizmin qalmaqalı

Təbii ki, onlar üçün insan öldürmək və cinayət törətmək adi bir işdir. Lakin onların maraqlarına qarşı çıxdıqda, yaxud bir vətəndaşları dünyanın bir tərəfində bir qələt etmiş və bir neçə nəfər hirsələnib onun başına bir bəla gətirmişlərsə, bütün dünyanı ayağa qaldırırlar. Çünki özləri üçün heç bir bəşər övladına tanımadıqları həyat haqqı tanıyırlar. Bu, dünyanın indiki istismarçı sistemində mövcud olan hegemon ruhdur.

İstismarçı və istismar olunan

Biz bütün dünyaya elan etmişik ki, İslam inqilabı istismarçı sistemə müxalifdir. Bu sistem belədir ki, bəzi dövlət və güclər hegemonluq etsinlər, digər xalq, qrup, ölkə və dövlətlər də bununla

razılaşınsınlar. Hər iki tərəf istismarçı sistemin tərəfləridir. Biz bu sistemi rədd etdik, rədd edirik və onunla mübarizəyə qalxmışıq. Biz istismarçı sistemdə hər iki tərəfi müqəssir bilirik: həm istismarçını, həm də istismar olunanı.

Qərb dövlətlərində hegemonizm əlamətləri

Siz bu gün Qərb dövlətlərinə baxsanız, hegemonizmin və müstəmləkəçiliyin bu xüsusiyyətini görərsiniz. Əlbəttə, dünyada ABŞ rejimi kimi heç bir ölkə bunu həyasızcasına aşkarlamır. Lakin bu xüsusiyyət təkcə ona məxsus deyil, bütün Qərb dövlətləri, onlara tabe olanlar, irticaçı, vassal və özləri üçün güc hesab olunan dövlətlər müstəmləkəçi xüsusiyyətlərini göstərirlər; dünya onları böyük güc kimi qəbul etməsə də.

Hicab üstündə qalmaqal

Avropadakı bu hicab qalmaqalına baxın. Verdikləri azadlıq şüarlarına rəğmən, özlərindən başqa və özlərinə zidd təfəkkürün kiçik əlamətinə və məhdud tərənnümünə belə heç vəchlə dözmürlər. Bu, sözügedən hegemon ruhdur. Bu, "ey Şüeyb, səni ixrac edəcəyik"⁵ sözüdür.

---

⁵ Əraf/88.

Demokratiya iddiaçıları

Məzhəbçi quruluşu və azlığın çoxluğa hakimiyyətini qəbul etdirmək üçün Livan xalqına göstərilən təzyiqlər bütün demokratiya iddialarının ziddinədir. Lakin bu işlər dünyada demokratiya iddiasında olanlar tərəfindən görülür. Bu, dünyada mövcud müstəmləkənin əlamətlərindən və hegemonizmin xüsusiyyətlərindəndir.

Görürsünüz ki, bütün dünyada mübariz, müsəlman və ixlaslı qruplar əleyhinə təbliğat əksər hallarda hegemon media tərəfindən aparılır. Onlar ağır həyat şəraitindən qurtulmaq üçün canlarından keçməyə hazır olan fədakar insanları terrorist kimi təqdim edirlər. Bütün bunlar hegemonizmin xüsusiyyətlərindəndir.

İran xalqının mübarizəsi

Quranda hegemon kimi göstərilən şəxslərdən biri fironundur. O, Musa (ə) barədə belə sözlər danışdı. Buna əsasən, hegemonluq bir Quran mövzusuudur. Biz yuxarıda deyilən bütün bu işlərə müxaliflik. Bizim xalqımızın mübarizəsi şüarçılıq və emosiya mübarizəsi, ötəri və taktiki məsələ deyil. Bu, Qurandan qaynaqlanan dərin və ideoloji köklərə malik bir mübarizədir.

Dünyada hegemonizmin bütün əlamətləri ilə mübarizə

Biz dünyada hegemonizmin bütün elementlərinə qarşı çıxırıq. ABŞ-la dünyanın digər hegemon dövlətlərindən daha artıq mübarizə aparırıq. Çünki hamıdan çox təkəbbürlüdür, qarşısında dayanan xalqlara və hamıdan çox bizim xalqımıza qarşı qürurla, cahil şəkildə və daha çox hegemonluq edir. İran xalqının mübarizəsinin təhlili belədir. Düzdür, adətən, müəyyən siyasi təşkilatlara bağlı analitiklər İran məsələlərini düzgün təhlil etmir, qərəzli izah edirlər. Onlar deyirlər ki, İranda iki cinah var: biri belə deyir, o birisi isə elə; yaxud deyirlər ki, filan şəxsiyyətlə yola getmək üçün işlər görürlər. Bunlar bizim düşmənlərimizin təhlilləridir. Bunlar həqiqətdən uzaq təhlillərdir.

Hegemon ABŞ-la daimi mübarizə

İranda İslam inqilabına, İslama, bu inqilabın dini təməllərinə inanan hər kəs bu gün başda ABŞ olmaqla dünya hegemonları ilə daimi mübarizəni vacib sayır. Əlbəttə, dünya mediası bizim düşmənlərimizin əlindədir. Onlar təbliğat üsullarını da çox yaxşı bilirlər, onu öyrənmək üçün çoxlu pullar xərcləyiblər və çox asanlıqla bir xalqı radikalılıqda, vəhşilikdə, mədəniyyətsizlikdə və davakarlıqda ittiham edə bilirlər. Yalnız buna görə

ki, onlar öz insani haqlarını tələb edir və təcavüzkarlara qarşı çıxırlar. Onlar bu bir neçə ildə xalqımıza qarşı bu işlərdən görüblər. Amma biz burada oturub onların təbliğatının təsiri altına düşməməliyik.

ABŞ təbliğatı

Nə üçün inqilabçı və müsəlman ölkə daxilində kimsə ABŞ əleyhinə fəryadı radikal və dəlisov bir iş kimi başa düşməlidir?! Bu onların təbliğatıdır, dəlisovluluğu sizin evinizə daxil olan oğru edir, siz yox. Siz onu evinizdən çıxarır, ondan şikayət edir, başına çığırır və ya orada-burada öz məzlumluğunuzu danışsınız.

Radikallıq

Radikallığı o adam edir ki, hər hansı bir ölkənin, o cümlədən bizim ölkəmizin və xalqımızın yüzlərlə, minlərlə inqilabçı insanının canının onun üçün heç bir dəyəri yoxdur, düşmənlərin və belə güclərin radikal və vəhşi üsullarına qarşı fəryad çəkən bizlər yox, Livanda və digər yerlərdə ABŞ qüvvələrinin, onun siyasi və hərbi muzdurlarının təzyiqi altında intihari əməliyyata üz tutub öz varlıqlarını və qeyzlərini göstərmək istəyən yazıqlar yox. Bəli, dünya təbliğatı bu hərəkəti radikallıq,

dəlisovluluq, mədəniyyətsizlik kimi göstərir, amma öz əməllərini görmürlər.

Gənc nəsil

Siz tələbə, şagird və gənclər gələcək üçün inqilabın əsas təməllərisiniz. Bu gün də sizin inqilaba böyük təsiriniz var, çünki gəncsiniz. Siz bu gün də siyasi, hərbi quruculuq və digər hər hansı bir sahədə iştirak etsəniz, inqilabın aktiv qüvvələri olarsınız. Bu gün təsirli amilsiniz, sabah isə əsas və həlledici amil olacaqsınız. Çalışın inqilabı köklü surətdə, elmi və məntiqi əsasları ilə düzgün tanıyın. İndi həmin qanlı günlərdən on bir il ötür. İran xalqının gənc nəslinin özündən qabaqkı qara günləri unutmğa haqqı yoxdur. İran xalqının böyük hərəkətində gənc nəsil öncül olmalıdır. Gənc nəsil, xüsusən də tələbə nəslini üçün laqeydlik və soyuqqanlılıq yolverilməzdir. Ölkənin taleyini düşünməyən, dünyada ölkəsi əleyhinə planlaşdırılan hadisə və düşmənlikləri görməyən, onlara qarşı coşmayan bir gənc özünə inqilabçı bir xalqın gənc vətəndaşı adını qoymğa layiq deyil. Gəncin ruhu çətin dövənlərdə ölkənin və xalqın dadına çatan xilaskar və aktiv ruhdur.

Bu günün və dünənin gəncləri

Bugünkü nəslin gənci Rza xanın və Məhəmmədrza şahın repressiya dövründə

yaşamadığı üçün bəxtəvərdir. O zamanın gənclərinin çəkdiyi çətinliklər heç zaman bugünkü gənclərin yadından çıxmamalıdır. Əlbəttə, bu fədakarlıq təkcə bizim millətə məxsus deyil. Digər xalqların gənc və yeniyetmələri də ölkələrinin işğalı və xalqlarına hakim olan repressiya dövründə fədakarlıq etmişlər.

Gənc və inqilabın dərki

Bu gün siz gənclərin vəzifəsi budur ki, inqilabı ruhunuzun dərinliklərinə aparasınız, inqilab anlayışını və onun düşüncə əsaslarını dərindən dərk edəsiniz, bu xalqın ehtiyacı olduğu və iki səhnədə mübarizə apardığı vaxt üçün özünüzdə saxlayasınız. Birinci səhnə inqilabı iqtisadi, hərbi və ya siyasi baxımdan təhdid edən səhnədir. Siz o ehtiyatı inqilabı və ölkəmizi zamanın və mövqeyin tələblərinə uyğun şəkildə qorumaq üçün işlətməlisiniz. İkinci səhnə quruculuq səhnəsidir. Ən yaxşı qurucular inqilabçı quruculardır. İnqilab bağının ən yaxşı bağbanları inqilabdan çağlayan və inqilabı ruhən yaşayan şəxslərdir. Siz gənclər bu iki səhnə üçün özünüzü hər an hazır etməlisiniz.

Düşmənin gənclər üzərində sərmayə qoyması

Mən bütün qrupları tanıyan, pərdə arxasında cərəyan edən beynəlxalq proseslərdən, düşmən

hiylələrindən xəbərdar olan və inqilabın əvvəlindən onlarla işləyən bir insan kimi deyirəm: Əziz gənclər! Düşmən sizin üzərinizdə böyük sərmayə qoymuşdur. Diqqətinizi toplayın. Onlar bir qrupu laqeydliyə çağırır, bir qrupu ümitsiz və məyus edirlər. Ümitsizlik gəncin ən böyük bəlasıdır. Gənclər məyusluğun gənc ruhuna təəssüf ki, daha tez yol tapdığını bilsinlər. Ümid də belədir. Düşmənin gənclərə təlqin etmək və sırımayaq istədiyi ümitsizlik qarşısında özünüzdə müqavimət yaradın.

Gənclərin düzgün yoldan yayındırılması

Düşmən paklıq və səmimiyyət tərənnümü olan gənci fəsada, müxtəlif natəmizliklərə və napaklıqlara çəkmək, eləcə də yanlış siyasi təfəkkürlər aşılamaqla onların bir qismini doğru yoldan yayındırmaq istəyir. İnkilabın əvvəllərində bu ölkədə bir qrup gənc əllərinə silah götürüb Şərqi və Qərbi mübarizə apardığı inkilabçı dövlətlə vuruşmağa başladılar. Düşmən bu yazıq uşaqların beyninə yanlış siyasi fikir yeritmişdi. 1979-1980-ci illərdə tələbələr Tehran Universitetində barrikada qurub, silah götürüb inkilabçı dövlətə və xalqa atəş açırdı. Bu iş hansı meyarla başadüşülən və inanılasıdır?! İnkilabın düşmənləri qarşısında sinəsini sipər etməli və həyatı bahasına olsa belə, bu inkilabı qorumalı

olan bir tələbənin özü inqilabın bəlasına çevrildi. Bu, əsla inanılası deyil, lakin baş verdi.

İnqilab – coşqun dalğa

Əlbəttə, inqilab ona qarşı çıxmaq istəyən heç bir amilə dözməyən coşqun dalğadır. İnqilab onları və onlardan böyüyünü də yuyub apardı. Bəzi qüvvələr inqilabla razılışı birtəhər özlərini qurtara bildilər, bəzi qüvvələr isə bu təlatümlü okeanda batıb məhv oldular. Və heç şübhəsiz, mənəvi məhvləri fiziki məhvlərindən daha təhlükəlidir.

Hidayətedici təfəkkür

Bu gün gənci inqilabın məsul şəxslərindən, öncüllərindən və ölkə rəhbərlərindən ayrı olduğunu duymağa sövq edən hər bir fikir düşünülmüş şəkildə təlqin edilən yanlış siyasi təfəkkürlərdəndir. Bu gün xalq və hökumət əl-ələ verib bir-birinin yanında dayanmalı, bütün gücləri ilə müstəmləkəçiliyin və hegemonizmin bütün tilsimlərini qırmağa və məhv etməyə çalışmalıdırlar. Bu, çox əhəmiyyətli və həssas bir məsələdir. Sizi hidayət edəcək və etməli olan təfəkkür İslam təfəkkürüdür. Siz universitetlərdə İslam təfəkkürünə və İslam işinə çox əhəmiyyətli yanaşmalısınız.

Ümidvaram Allah-Taala sizi müvəffəq etsin, sizə kömək göstərsin! Siz bacı və qardaşlara, xüsusən

də imamın xəttinin davamçısı olan əziz və müsəlman tələbə şəhidlərin ailələrinə təşəkkür edirəm. Şübhəsiz, bu şəhidlik onların zəhmətlərinin, sədaqət və paklıqlarının mükafatıdır. Allah sizin hamınıza uğur bəxş etsin! Allah İslam quruluşunun möhkəmləndirilməsi və İslam təfəkkürünün bütün dünyada yayılması yolunda bizə kömək etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Hövzə və universitetin birliyi - elm və dinin birlik amili⁶

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Hövzə, universitet və birlik

Öncə siz qardaş və bacıların hamısına, həm uzaq yollardan və digər şəhərlərdən təşrif buyuranlara, həm də müxtəlif idarə və təşkilatlardan gəlmiş qardaş və bacılara xoşgəldin deyir, bu günlərdə anılan əziz şəhidimiz mərhum Ayətullah Doktor Müfəttihin xatirəsini uca tutur və onu hörmətlə yad edirik.

Bu günlərin söhbəti universitet, elm hövzəsi və birlik ətrafındadır. Bu üç söz və anlayış inqilab üçün çox əhəmiyyətlidir. Hövzə və universitetin birliyi - böyük imamımız bu ifadəni Allahın hidayətindən ilham alan arif və hikmətli qəlbindən buyurdu - üç əsas amil üzərində dayanır. Bu üç amil - yəni hövzə, universitet və birlik inqilabın və ölkənin əsas məsələlərindəndir.

---

⁶ Universitet mənsuqları və hövzə tələbələri ilə görüşdə çıxışı: 20 dekabr 1989.

Tövhid təfəkkürü

Bizim elmi, etiqadi, ictimai və praktik əsasımız olan tövhidin təməli birlikdir. Şirk təfəkkürü insanları da bölür. Şirk əsasında qurulan bir cəmiyyət insan təbəqələrini ayırır, bir-birinə yadlaşdırır. Müşrik bir cəmiyyətdə insanların varlığın mənbəyinə və dünyaya hakim olan bir qüvvəyə bağlı olduqları ortaya çıxanda, təbii və zəruri olaraq bu cəmiyyətdə insanlar bir-birindən ayrılırlar: biri bir tanrıya, digəri başqa tanrıya, üçüncüsü isə daha başqa bir tanrıya inanır. Şirkə əsaslanan bir cəmiyyətdə insanlar, tayfalar arasında aşılmaz bir divar və keçilməz bir uçurum var. Bunun əksinə olaraq, tövhid cəmiyyətində varlığın məşəyi və sahibi, varlıq aləminin sultanı, kainatın bütün iş və hərəkətlərinin mənbəyi olan əbədi və qüdrətli Allah bir olduğundan, qara, yaxud ağ, müxtəlif qanlara, müxtəlif irqlərə və müxtəlif ictimai vəziyyətlərə malik insanlar bir-biri ilə qohumdurlar. Çünki hamısı bir Allahda birləşiblər, bir yerə birləşiblər və bir yerdən kömək umurlar. Bu, tövhidə etiqadın zəruri nəticəsidir. Tövhid baxışında nəinki insanlar, hətta kainatın bütün cisimləri, heyvanlar, yer, göy - hər bir şey bir-birinə birləşib, bir-birinə bağlıdır və hamısı insanla qohumdurlar. Buna görə insanın gördüyü, duyduğu və dərk etdiyi hər bir şey sağlam bir dünyada və təhlükəsiz mühitdə yerləşən bir aləm və vahid toplumdur.

İslam cəmiyyətinin vilayət ətrafında birləşməsi

Quranda buyurulur ki, Allah Öz lütfünə sığınanları onunla (Peyğəmbər və Quran vasitəsilə) əmin-amanlıq (sülh) yollarına yönəldər.⁷ Allah-Taala Ona iman gətirənləri hidayət edir, sülh yollarına sövq edir. Bu, İslam cəmiyyətinin tövhid əsasında olmasına görədir. Vilayətin mənası da budur: sıx, möhkəm və ayrılmaz bağlılıq. İslam cəmiyyəti vilayət sahibidir. Yəni onun bütün hissələri bir-biri və cəmiyyətin mərkəzi olan vəli ilə birləşir. Bu bağlılığa və əlaqəyə görə İslam cəmiyyəti öz daxilində bir vahiddir və bir-birinə bağlıdır, xaricdə də özünə uyğun amilləri cəlb edir və düşmənləri uzaqlaşdırır, onlara qarşı çıxır; yəni "kafirələrə qarşı sərt, öz aralarında mehribandırlar".⁸Bu, İslam cəmiyyətinin vilayət və tövhidinin nəticəsidir.

"Tövhid vəhdət yaradır, şirk isə təfriqə!"

Bu tövhid təməli və həzrət Haqqın birliyinə etiqad İslam cəmiyyətinin bütün fərdi və ictimai sahələrində təsirlidir, cəmiyyəti ahəngdar, bir-birinə bağlı və vəhdətli (istişamətin, hərəkətin və məqsədin

---

⁷ Maidə/16

⁸ Fəth/29.

vəhdəti) formaya gətirir. Bu cəmiyyət şirkin, müşriklərin və şirk yaradan ilahənin əksidir. Buna görə də möminlərin, saleh bəndələrin arasında nə zaman vəhdət varsa, orada tövhid və Allah da var. Harada möminlər və Allahın saleh bəndələri arasında ixtilaf varsa, heç şübhəsiz, orada şeytan və Allahın düşmənləri var. Siz harada ixtilaf görsəniz, axtarın, çətinlik çəkmədən orada şeytanı taparsınız. Yaxud öz nəfsimiz daxilində olan və əmmarə nəfs adlanan ən təhlükəli şeytanı görərsiniz. Buna əsasən, bütün ixtilafların arxasında ya bizim eqoistliklərimiz, dünyagirliklərimiz və arzularımız durur, ya da xarici şeytanlar, yəni düşmən, hegemonizm və zalım güclər.

Min il bir-birinin yanında olan elm və din

Bizim ölkəmizdə min il elm və din bir-birinin yanında olub. Bizim tariximizin böyük alim, həkim, astronom və riyaziyyatçıları, adları və kəşfləri bu gün də dünyada məşhur olan dahi şəxslər ilahi alimlərdən, din sahiblərindən və dini mütəfəkkirlərdən olmuşlar. Tibb kitabı hələ də dünyada canlı elm kitabı sayılan, özü müxtəlif sahələrdə bəşər tarixinin parlaq siması hesab olunan, bu min ildə dünyanın bütün elm sahələrində tanınan və tanınmaqda olan, elm tarixinin bəzi

nailiyyətlərinə imza atan İbn Sina həm də bir din alimi olmuşdur. Məhəmməd İbn Zəkərriyyə Razi, Əbu Reyhan Biruni və digər alimlər - İslam dünyasının mütəfəkkirləri, kəşf və ixtira sahibləri də belə olmuşlar. Ölkəmizdə və İslam dünyasında vəziyyət belə idi.

Elm və dinin ayrılığı

Dinin hakim olduğu və xalqın həyatının dindən, mənəvi məsələlərdən tam uzaqlaşmadığı vaxta qədər vəziyyət belə idi. Avropalıların, qərblilərin, sionist siyasətçilərin və İslam dünyasını məhv etmək üçün plan cızan mütəfəkkirlərin elmi siyasətlə birgə ölkəmizə daxil etdikləri vaxtdan onu dindən ayırdılar və nəticədə din elmdən, elm də dindən uzaq bir amilə çevrildi.

Elm hövzələri və yeni elmlər

Elm hövzələrində yeni elmlərə qapı açılmadı. Axtarmaq lazımdır ki, nə üçün indiki və ötən əsrdə əvvəllər hövzələrdə tədris olunan qeyri-dini elmlər hövzələrdən yığışdırıldı və qabaqkı əsrlərdə özləri həmin sahələrin alimləri, varisləri, mütəxəssis və mütəfəkkirləri olan alimlər onları rədd etdilər. Bunun iki səbəbi vardı və hər iki səbəb qərblilərin dünya miqyasında təbii elmlərə yiyələnməsindən irəli gəlirdi. Bu səbəblərin biri budur ki, din alimləri

din düşmənləri və kafirlər tərəfindən yayılan istənilən elmə bədbin yanaşır və onu rədd edirdilər. İkinci səbəb isə bu idi ki, həmin düşmənlər və kafirlər elmi onlara öyrətmək istəmir, sahib olduqları elmi dini mərkəz olan elm hövzələrinə buraxmırdılar. Hər ikisi bir-birindən qaçır, bir-birinə düşmən olmuşdular. Əsas səbəb də bu idi ki, bütün dünyada, o cümlədən İslam ölkələrində elm antidin siyasətlər üçün bir alətə çevrilmişdi.

19-cu əsr və dinin insan həyatından çıxarılması

Qərb dünyasında elmi tədqiqatın zirvəsi sayılan on doqquzuncu əsr dindən ayrılmaq və dinin həyatdan çıxarılması əsridir. Bu təfəkkür ölkəmizdə də təsir buraxdı və bizim universitetimizin bünövrəsi qeyri-dini təməllər əsasında quruldu. Din alimləri universitetdən üz çevirdilər, universitet də din alimlərindən və elm hövzələrindən. Bu acınacaqlı hal həm elm hövzələrinə, həm də universitetlərə mənfi təsir buraxdı. Elm hövzələrində din alimlərinin fəaliyyətini yalnız və yalnız dinin zehni məsələlərində məhdudlaşdırdı və onları xarici dünyadan xəbərsiz etdi. Elmi inkişafı onlar üçün məchul qaldı. Yeniliyə təmayül ruhu, İslam fiqhində və dini hökmlərin araşdırılmasında yeniliyin zərurəti hövzələrdə yaddan çıxdı. Dinin və İslam fiqhinin

tədqiqində bu yenilik həmişə mövcud olmuşdu. Çünki fiqh cəmiyyətin ehtiyacını təmin etmək üçün Quran və sünnəyə əsaslanır. Hövzələr həyat reallığından, dünyada baş verən hadisələrdən və həyata keçən nəhəng dəyişikliklərdən xəbərsiz qaldı və bir sıra fiqhi, əksər hallarda xırda məsələlərlə məhdudlaşdı. Fiqhin əsas məsələləri, o cümlədən cihad, hakimiyyət, İslam cəmiyyətlərinin iqtisadiyyatı, xülasə, dövlət fiqhi təcrid oldu, yaddan çıxdı, tərək edildi. Cüzi, çox cüzi və əksər hallarda həyatın mühüm məsələlərindən uzaq məqamlara daha artıq diqqət yetirildi. Bu, elm hövzələrinə vurulan zərbə idi. Siyasi qüvvələr də bundan istifadə etdi və təbliğatla, şeytan üsulları ilə hövzələri bacardıqları qədər həyat yeniliklərindən uzaq saxladılar.

Keçmişdə universitetin din və əxlaqdan uzaq olması

Xəmiri dindən və elm hövzələrindən ayrı yoxsul universitet də nə dinə, nə İslam əxlaqına, nə siyasi əxlaqa, nə bir vətəndaşın ölkəsinə və xalqına qarşı hisslərinə sahib olan bir qrup insanın əlinə düşdü. Son yetmiş ildə Əmir Kəbir kimi bəzi insanlardan və sonralar meydana çıxan çox azsaylı bir neçə nəfərdən başqa bu ölkədə ali təhsil işlərinə rəhbərlik edənlərin çoxu əcnəbilərin maraqları

qarşısında İran xalqının maraqları üçün heç bir üstünlük tanımayan, bu xalqın və bu ölkənin gələcəyindən daha çox başqa məsələlər haqda düşünən insanlar idilər.

Zəngin mədəniyyət və parlaq istedadlar

Təsadüfi deyil ki, İran xalqı bəlli elmi keçmişinə, parlaq istedadına - müxtəlif xalqlar üzərində tədqiqat aparan və bizim tanıdığımız şəxslərin hamısı xalqımızın orta bəşəri səviyyədən yüksək istədədə malik olduğunu söyləmişlər - zəngin və dərin İslam mədəniyyətinə, əsrlər boyu yetişən çox böyük alimlərinə, oxumağa və öyrənməyə qarşı təbii həvəsinə baxmayaraq, dünyanın elm və bilik zirvələrinə sarı dördnala çapdığı son iki yüz, yaxud yüz əlli ildə geri qalmış qrup və xalqlardan olmuşdur.

Əgər bu xalqı özbaşına buraxsaydılar, elmdə öncül olardı, əvvəldən cəmiyyətlərin öz daxilindən baş qaldıran və çiçəklənən elmlərin çoxunda inkişaf edərdi, dünya ilə birgə irəliləyər və bu qədər geri qalmazdı.

Orta əsrlər

Qərbin müasir elmlərinə yol açıldıqdan sonra xəyanətkar və ya dünyadan bixəbər qüvvələr bu

xalqın geri qalması və inkişaf etməməsi üçün bəzi işlər gördülər. Uzun illər və hətta əsrlər boyu xalqımız elmin zirvəsində dururdu, dünyanın heç bir yerində elm bizdə olduğu qədər inkişaf etməmişdi. Siz eşitmisiniz ki, Orta əsrlər qaranlıq və zülmət əsridir. Bu gün də avropalılar hər hansı bir xalqı pisləmək istəyəndə deyirlər ki, bunlar Orta əsrlərə aiddirlər. Orta əsrlər Avropa xalqlarının cəhalət və zülmət çağıdır. Məhz bu əsrlərdə İranda və İslam ölkələrində elmin parlaq dövrü yaşanırdı. İbn Sina, Əbu Reyhan Biruni, Məhəmməd ibn Zəkəriyyə, böyük astronom və riyaziyyatçı olan Ömər Xəyyam, təbiət elmlərində bizim ən böyük alimlərimiz, ən böyük ədəblərimiz, elmi əsərləri bu gün də dünyada mühüm sayılan ən böyük riyaziyyatçılarımız, astronomlarımız və təbiblərimiz Orta əsrlərdə yaşamışlar. Bəli, Orta əsrlər avropalılar üçün zülmət və qaranlıq əsrləridir, biz müsəlmanlar üçün isə elmi inkişaf dövrüdür. Avropalılar bunu gizlədirlər, Qərb tarixçiləri bunu dilə gətirmirlər. Biz də adət etmiş və inanmışıq.

Tənəzzülümüzün ümdə səbəbi

Belə bir parlaq keçmişə malik olan xalq zalım şah rejimi dövründə və əsasən, son iki yüz, yaxud yüz əlli ildə, yəni Qacarlar dövrünün sonlarından Pəhləvilər dövrünün axırına qədər elmi inkişaf

baxımından bu qədər tənəzzülə uğradı. Onlar bunu etdilər. Bunun əsas səbəbi ölkəmizdə dinin elmdən ayrılığı idi. Bizim ölkəmizdə təbii elmlərin mütəxəssisləri, alim və tədqiqatçıları dindən ayrı qaldılar və nəticədə xalqlarına və ölkələrinə yaramadılar. Ən yaxşılardan gedib əcnəbilərə xeyir verdilər, bir qismi də burada əcnəbilər üçün çalışdılar. Bu universitetlərdə dərs oxumuş ziyalılar Pəhləvi rejimində ən xəyanətkar şəkildə ölkəni idarə edənlər idilər. Onlar bu universitetlərin məzunları idilər. Allah rəhm elədi və İslam inqilabı baş verdi. Bu cəmiyyətin müasir ziyalıları tərəfindən tədricən universitet təhsili alan və siyasi işlərlə məşğul olan nəslə o qədər köksüz və etiqadsız idi ki, onlar iş başına gəlsəydilər, Allah bilir bu xalqın və bu ölkənin başına nə oyun açacaqdılar; bu xalqın var-yoxunu, olan-qalanını yandıraraq məhv edəcəkdilər. Allaha şükür olsun ki, macal tapmadılar, İslam inqilabı baş verdi və bu sülaləni devirdi.

Elm və dinin yanaşı hərəkəti

İslam quruluşunda elm və din yanaşı hərəkət etməlidir. Hövzə və universitetin birliyi bu deməkdir. Hövzə və universitetin birliyinin mənası bu deyil ki, mütləq hövzə ixtisasları universitetdə və universitet ixtisasları hövzədə tədris olunsun. Xeyr! Buna ehtiyac yoxdur. Əgər hövzə və universitet bir-

biri ilə əməkdaşlıq etsə, bir-birinə yaxşı münasibət bəsləsə və kömək göstərsə, elm və din adlı bir müəssisənin iki şöbəsi kimi olurlar. Elm və din müəssisəsi bir şeydir. Bu müəssisənin iki şöbəsi var: biri elm hövzələri, digəri isə universitetlər. Amma bunlar bir-biri ilə əlaqədə, bir-birinə qarşı xoş niyyətdə olmalı, birgə işləməli, bir-birindən ayrılmalı və bəhrələnməlidirlər. Bu gün elm hövzələrinin öyrənmək istədiyi elmləri universitet mənsubları onlara öyrətsinlər, universitet tələbələrinin ehtiyacları olduğu din və dini bilgiləri də hövzə alimləri onlara öyrətsinlər. Universitetlərdə ruhani nümayəndələrinin fəaliyyəti bundan ötrüdür. Çox yaxşı olar ki, bu əlaqələr proqramlı şəkildə idarə olunsun. Bu ən yaxşı və ən təbii vəhdətlərdən biridir.

Ruhani və universitet məzunu

Bildiyiniz kimi, zalım rejimin ruhaniləri universitet təhsili almış insanlardan ayırmaq üçün bütün vasitələrdən istifadə etdiyi repressiya dövründə bir qrup sayıq, savadlı, ağıllı, məsləhəti bilən və xeyirxah ruhanimiz universitetlərlə əlaqələri möhkəmləndirdilər. Bu yönümdə ən yaxşı işlər mərhum Ayətullah Mütəhhəri kimi alimlərin universitetlərdəki çıxışlarıdır. Mərhum Doktor Müfəttih də belə ruhanilərin ən fəallarından idi.

Universitet və hövzə tələbəsinin qardaşlığı

Hövzə və universitet tələbələri bir-birinə hörmət etsinlər, bir-biri ilə tanış olsunlar, əlaqə saxlasınlar, özgə kimi baxmasınlar və qardaşlığı qorusunlar. Universitetlərdəki ruhanilər sözdən qabaq əməlləri ilə din aliminin və din tələbəsinin ideal nümunələrini universitet mənsublarına göstərməyə çalışsınlar. Göstərsinlər ki, hər ikisi bir-birinə qarşı müsbət fikirlə və sevgi ilə əməkdaşlıq edirlər. Bu, hövzə və universitetin əməkdaşlığı, birliyidir. Əlbəttə, bu iş üçün proqram hazırlanmalı və düzgün idarə edilməlidir.

İnqilabın təsiri

Xoşbəxtlikdən, İslam inqilabı İslam düşmənlərinin, daha doğrusu dünyada din düşmənlərinin uzun illər boyu əyirdiklərinin hamısını pambıq etdi və işlərinin məhsulunu yoxa çıxardı. Onlar bu gün İranda baş verənlərin qarşısını almaq üçün milyardlar xərcləmişlər. Siz bu gün qadınların İranda hicaba, iffətə, gənclərin dinə sarı hərəkət etdiyini görürsünüz. Quruluş Qurana əsaslanan bir quruluşdur. Görürsünüz ki, Qum Elm Hövzəsinin alimləri cəbhələrdə fəal döyüşçü kimi iştirak edirlər. Qum Elm Hövzəsi Hərbi Təbliğat Komitəsi yaratmışdır. Bu gün həmin qardaşların

bəzisi burada iştirak edirlər. Görürsünüz ki, bizim universitetimizdə din və İslam maarifi tədris olunur. Universitetlərin rektorları, müəllimləri, ali təhsilə aid nazirlər dindardırlar. Bütün bunlar bizim düşmənlərimizin illər öncə plan cızıb İranda qarşısını almağa çalışdıqları məsələlərdir. Lakin inqilabın və İslamın sayəsində bunlar baş verdi. Bunların qədrini bilin və bunları qoruyun.

Hegemonizmin istəyi

Bu gün müstəmləkəçiliyin, hegemonizmin, ABŞ-ın və dünyanı fəsada tutmuş sionistlərin çox həssaslıqla yanaşdıqları məsələlərdən biri, inqilabi quruluşa malik ölkələri elmi cəhətdən inkişaf etməyə qoymamaqdır. Onlar bu baxımdan bizim ölkəyə daha həssas yanaşırlar. Çünki onların İslama və İslam inqilabına qarşı həssas mövqeləri başqa heç bir inqilaba qarşı olmayıb, yoxdur və olmayacaq. Əgər gələcəkdə qeyri-dini inqilab baş versə də, bu qədər həssas olmayacaqlar. Bu gün bu ölkədə elmi inkişaf etdirmək iqtidarında olanlar daha artıq vəzifə duymalıdırlar. Düşmən bizi öz ayağımız üstə durmağa qoymur. Biz o zaman öz ayağımız üstündə dura bilərik ki, elmi özümüz istehsal edək və biz dilənçi kimi düşmənlərimizə əl açmayaq. Yüksək istedad sahibləri, istedadlı şagirdlər və ölkənin gələcəyi üçün faydalı ola bilən hər kəs böyük

məsuliyyət hiss etməli, həm də çox sevinməlidir ki, düşmənlərin istəyinin əksinə olaraq, ölkə və xalqları üçün faydalı və təsirli ola bilərlər.

Hegemonizmin qanlı pəncəsi

Qlobal hegemonizm öz qanlı pəncəsini dünyaya uzadıb. Siz dünyanın harasına baxsanız, orada hegemonizmin rəhmsiz hökmranlığının əlamətlərini müşahidə edərsiniz. Bəzi yerlərdə daha çox və daha aydındır, bəzi yerlərdə isə çox aydın deyil, amma hər halda, var. ABŞ, onun dünyadakı havadarları və ortaqları istismarçılığın bu şeytan tələsini gündəgündə genişləndirirlər. Əlbəttə, bizim fikrimiz budur və xarici reallıqlar da göstərir ki, bu çürümüş imperatorluq çox sürməyəcək. Allahın istəyi və dünya möminlərinin, İslam ölkələrinin qeyrətli müsəlmanlarının və qeyri-müsəlman ölkələrinin vicdanlı insanların iradəsi ilə bu mürdar şeytan istismarçılığı hər bir yerdə ixtilafa və zəifliyə düşər olacaq və nəhayət, məhv ediləcək.

Fələstinli məzlum müsəlmanları müdafiə

Bunu da deyim: düşmənin şiddət göstərdiyini duyduğunuz yer onun zərər gördüyü yerdir. Bu günlər sionistlər tərəfindən məzlum Fələstin müsəlmanlarına göstərilən təzyiğin mənası odur ki,

hegemonluq işğal olunmuş müqəddəs Fələstin torpaqlarında ciddi şəkildə təhdid olunur. Əgər təhdid ciddi olmasaydı, təzyiq bu qədər çox olmazdı. Bu günlər işğalçı sionizm dövləti gündəlik olaraq işğal olunmuş torpaqlarda xalqa hücum edir. Hətta eşitmişəm ki, qadınlara hücum edib onların bəzilərini vurmuş, yaralamış, camaatın böyük bir hissəsini özünün hərbi və polis muzzurları vasitəsilə yaralamışdır. Nə qədər insanları tutub öz həbsxanalarında saxlayır, işgəncə verir və son dərəcə təzyiq altında saxlayırlar, amma müqəddəs şölə işğal olunmuş torpaqlarda günbəgün daha da artır.

İslam dalğaları

Bir fələstinli müsəlman gənc deyirdi ki, bu gün işğal olunmuş torpaqların həbsxanalarında məhbuslar İslam inqilabının böyük imamının xatirəsinə şeir oxuyurlar. İnqilabın və imamın xatirəsi, xalqımızın rəşadətləri bu kameraların içində qədər gedib. Düşmən bundan qorxur. Deməli, həmin xalq üzərində təzyiqin təsiri olmayıb. İndi işğal olunmuş Fələstində iki ildən bir qədər artıqdır ki, xalq əliyalın mübarizə aparır. Düşmən bu mübarizəni yatırda bilmir. Onlar İslam ölkələrində hegemonizmin nöqərlərinə qarşı mübarizə aparan müsəlmanların mübarizəsini də yatırda bilmirlər. Bu o deməkdir ki, İslam və İslam mədəniyyəti dalğası

günbəgün daha da genişlənir, düşmənin və şeytanın hiyləsi isə zəifdir. Deməli, harada hegemonizmin təzyiqi çoxdursa, orada aldığı zərbə daha böyük olub.

Hegemonizmi təhqir edən ilk xalq

Biz İslam inqilabı kimi, bu inqilabla hegemonizmin burnunu ovmağı, qüdrət və cəsərlə onun bu ölkədəki möhkəm qalasını dağıtmağı, hegemonizmi və ABŞ-ı qovmağı bacaran ilk xalq kimi elan edirik ki, məzlum Fələstin xalqını müdafiə edəcəyik. Biz inanırıq ki, onların mübarizəsi Allahın istəyi ilə yaxşı bəhrələr verəcək.

Allah siz möhtərəm qardaş və bacılara uğur bəxş etsin! Yenə də bütün möhtərəm iştirakçılara, xüsusən də universitet mənsuqlarına, ruhanilərə və istedadlı gənclərə tövsiyə edirəm ki, istər hövzə, istər universitet elmlərini və bu iki mənbə arasında birliyi möhkəm qoruyun. Universitetlərdən və elm hövzələrindən olan döyüşçülər də bilsinlər ki, bu inqilabın inkişafı və bu mübarizənin davamı düşmənlərin, şeytanların əleyhinədir.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Universitetlərin idarəçiliyi, elm və din⁹

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Cənab alimlərlə, elm, mədəniyyət və universitet mənsubları ilə görüşümə çox sevinirəm. Cənabların çoxuna yaxından sevgi və hörmətim var. Xüsusən bəzi dostlarla çox sıx münasibətlərimiz olub. O cümlədən əziz qardaşımız cənab Doktor Müini bir il davamlı olaraq ən azı həftədə bir dəfə ziyarət edirdim. Bu mühüm vəzifəni öhdəsinə götürdüyü üçün sevinirəm. Çünki həm mənəviyyatlı, inqilabçı, islamçı və doğrudan da qayğıkeş şəxsdir, həm də universitet və elmin dəyərini bilir. Biz onun bu məsələlərə nə qədər önəm verdiyinin şahidi olmuşuq.

Siz əziz qardaşların toplantısı mənin üçün çox ürəkaçan toplantıdır. Əgər imkan olsaydı, oturub söhbət etsəydik, çox yaxşı olardı. Lakin təəssüf ki, məndə buna vaxt yoxdur, amma hazırlığım və həvəsim var. İndi necə deyərlər, hamısı mümkün olmayanın hamısı tərک edilməz. Buna görə də

---

⁹ Mədəniyyət və ali təhsil nazirliyinin əməkdaşları və universitet rektorları ilə görüşdə çıxışı: 14 avqust 1990.

mümkün olan həddə bəzi mətləblərə toxunmaq istəyirəm.

Universitetlərin əsas məsələləri

Əsas məsələlər təxminən cənab Doktor Müinin öz çıxışında toxunduğu məsələlərdir: elmin, tədqiqatın, kəmiyyətin inkişafı, məhrum bölgələrdə iş görmək, universitetlərdə doğrudan da mühüm olan bəzi məsələlərə önəm vermək, inqilab orqanlarının məsuliyyətini aydın şəkildə müəyyənləşdirmək, onları məntiqli və düzgün formada gücləndirmək, idarəçilik, ona aid olan və onu gücləndirməklə bağlı məsələlər. Bu məsələlər son bir neçə ildə doğrudan da universitetlərin əsaslı və qaynar məsələləri olmuşdur. Mən də bunlar barədə təkrar-təkrar söhbətlər etmişəm. Bu əslində, yeni bir şey deyil. Düzdür, eşitməkdə bilməkdə olmayan bir təsir var, bəzən insan bəzi məsələləri bilir, lakin onları danışmaq və yenidən eşitməyin təsirləri var, insanda maraq yaradır.

Universitetlərin aktual problemlərinin həlli

Bəlkə də yaxşı olardı ki, biz burada ölkənin ümumi mədəni məsələləri haqqında danışardıq. Ölkənin əsas elm və mədəniyyət mənsubları sizlərsiniz. Cəmiyyətin mədəniyyəti, inqilab

mədəniyyətinin, elmin və ənənələrin inkişafı harada deyilməli, harada onlar barədə düşünülməli və qərar verilməlidir? İnqilabçı və dindar elm və mədəniyyət mənsublarının iclasından başqa harada?! Bu, mənim üçün və bəlkə də incəsənətə, ədəbiyyata, elmə, təbliğata, dinə və qeyri-dinə bağlı olmasından asılı olmayaraq, cəmiyyətin mədəni həqiqətlərini dərk edən və aidiyyətli qurumlardakı mövcud reallıqları bilən hər kəs üçün doğrudan da bir düyündür. Qərar qəbul olundu, kağız üzərində yazıldı ki, ölkənin ümumi mədəniyyəti harada və necə araşdırılmalıdır. Lakin realla ideal arasında məsafə çoxdur. Kaş universitetlərin problemləri gözümüzün qabağını tutmaydı, adam bu məsələlərlə məşğul olardı və bir qədər sizinlə söhbətləşəydi. Amma mənim fikrimcə, bu gün universitetlərin problemləri də çox aktual məsələlərdir.

Cənab Doktor Müinin buyurduğu bütün bu düzgün mətləblərlə, görülən və görülməyəcək işlərlə yanaşı, eyni zamanda insafla desək, inqilaba inanan, ölkədə bu qədər əhəmiyyətli, dərin və köklü surətdə yaranmış möhtəşəm dəyişikliyə inanan bir şəxs ölkənin universitetinə baxdıqda görür ki, bu, nəzərdə tutulan uçan qanad, irəliyə aparan çarx və hərəkətə gətirən mühərrik deyil.

Nöqsanların aradan qaldırılması

Bizim universitetlərimizin eyib və nöqsanları var. Onları aradan qaldırmaq lazımdır. Əlbəttə, bu işdə möcüzə gözləmirik. Mənim dediklərim reallıqdan uzaq idealist bir insanın sözü deyil. Siz bilirsiniz ki, mən bir neçə il ölkənin icraçı orqanına başçılıq etmişəm, həqiqətləri bilirəm, onun işarə vurduğu kimi, universitet məsələləri və onların büdcəsi ilə də tanışam, eyni zamanda fikrim belədir. Demək istəyirəm ki, bu yükü üzərinizə götürmüsünüzsə, ümumi və geniş baxışla məsələyə yanaşın.

Universitetin vəzifəsi

İslam Respublikası quruluşunun universiteti elə insanlar yetişdirməlidir ki, quruluş onlara arxalansın. Yəni bu quruluş elmi, praktik və idarəçilik baxımından xalqın yolundakı iri və xırda düyünləri açmaq üçün onlara güvənməlidir. Məgər belə deyil?! Bəs universitet nə üçündür?! Məgər elmsiz yaşamaq olar?! İnkişaf etmək olar?! Öz milli hüquqlarını bilmək, əldə etmək, yaxud onların yolunda düzgün mübarizələr aparmaq olar?! Elmi olmayan millət geriliyə, rəziliyə, köləliyə, əxlaqsızlığa və qlobal münasibətlərdə dilənçiliyə məhkumdur.

Elm və qüdrət

Bu gün elm dünyada çox böyük rol ifa edir. Bu gün böyük ölkələrdə dünyanın siyasi dövlətlərinə və rejimlərinə hakim olan şəxslər adi insanlardırlar, şəxsiyyətin böyüklüyü baxımından orta səviyyədən də aşağıdırlar. Onların işləri və sözləri bunu göstərir. Onlar ya düşüncə baxımdan, ya da insani və əxlaqi baxımdan aşağıdırlar. Baxın, ABŞ və Qərbdə belədir, amma eyni zamanda dünyaya hökmranlıq edirlər. Nə üçün? Elmə görə.

Boş əl

Nə zamana qədər müsəlman xalqlar bir quruluşun hərəkətində və şəxsiyyətində, bir xalqın öz hüququnu qorumasında və dünya quruculuğundakı təsirdə əsas amil sarıdan yoxsul qalmalıdırlar?! Dünyada elmsiz heç bir mühüm rol oynamaq mümkün deyil. Siz dünyanın ən yaxşı insanları olsanız, biz ən yaxşı, ən şərəfətli və ən əziz xalq olsaq da, bəşəriyyət üzərində təsir buraxa bilməsək, bu dağıdıcı burulğanı ram edə bilməsək, nə faydası?! Axı bir insanın üzərinə yalnız fərdi, ailəvi və ya məhdud mənada milli məsuliyyət düşür. Bu, insani bir məsuliyyətdir. İnsan ümumiyyətlə, insaniyyət çərçivəsində yaşayır. Məgər bu qədər böyük işləri elmsiz yerinə yetirmək olar?! Bizim bu elmimiz haradadır?

Elm karvanı

Allah Qacar və Pəhləvi sultanlarına lənət eləsin! Xüsusən Nasirəddin şahın dövründən Məhəmmədrzanın zamanına qədər şahlıq etmiş xəbis və murdar insanların günahından keçməsin! Onlar bu xalqın, bu ölkədə mövcud olan qiymətli istedadların başına nə oyun açdılar! Bu xalqı özünü ən azı at arabasına çətdirməli olduğu dövrdə dərin yuxuya verdilər. Bir də onda ayıldı ki, araba avtomobil, avtomobil isə reaktiv təyyarə olub, həm də çox güclü inkişaf edib və elm karvanından bizə toz-torpaqdan başqa bir şey qalmayıb.

Elm və tətbiqi tədqiqat

İnqilab odur ki, hər bir şeydə dəyişiklik yaransın. Dəyişikliklərdən biri də ölkənin elm məsələsindədir. Deməyin ki, bizim pulumuz və büdcəmiz yoxdur. Bəli, pulla çox işlər görülür. Lakin düşünürəm ki, ölkənin bütün elm və bilik qurumları məsələyə inqilabçı gözlə baxmalıdır; övladı suya düşüb boğulmaqda olan bir şəxs kimi; inqilabdan qabaqkı dövrdə heç bir şeyi - nə həyat yoldaşını, nə uşağını, nə yaşayışını, nə evini, nə rahatlığını düşünən və bütün həyatını bir iş görməyə sərf edən mübariz insan kimi. Ölkənin elmi qurumları belə işləməli və bununla da bu yolda olan maneələr

həqiqətən aradan qaldırılmalıdır. Universitetlərdə elm, tədqiqat və tətbiqi araşdırmalar üçün iş görmək lazımdır.

Bu gün Allaha şükür olsun ki, nazirlik və universitetlər hizbullahçı təşkilatlardır. Mən siz cənabların çoxunu yaxından tanıyıram, işinizə, məqsədinizə və imanınıza bələdəm. Gözləyirəm ki, bu məsələ, yəni elm və biliyin inkişaf etdirilməsi ilə məşğul olasınız.

Dinin mənası

Mənim dəfələrlə çıxışlarda və universitet mənsuqları ilə keçirilən müxtəlif tədbirlərdə söylədiyim başqa bir məqam da var. Bu bəlkə də təkrar ola bilər, lakin əhəmiyyətlidir və deməliyəm. Bu, universitetlərdə din məsələsidir. Din dedikdə dindarlığı nəzərdə tuturam, dinə dair yanlış təfsir və təsəvvürləri yox. Təcrübə göstərdi ki, bu təsəvvürlərin bir qara qəpik qədər də dəyəri yoxdur. Mən ömrümü bu məsələlərə həsr etmişəm, boşuna danışıram. Dindarlıq, İslam hökmlərinə boyun əymək, təslim olmaq, onları qəbul etmək... Quran da bunu deyir: "Allah yanında din yalnız İslamdır".¹⁰ İslam nədir? "Kim üzünü Allaha təslim etsə"¹¹ nə deməkdir? Bu, dindir, bunun şəriət hökmlərindəki

---

¹⁰ "Ali-İmran"/19.

¹¹ "Bəqərə"/112.

tərənnümü də budur. Görəsən bizim universitetlərimiz belədir?

Avropa ziyalılığı

Səbəbi budur ki, universitetin bünövrəsini elə adamlar qoydular ki, nəinki dinin əsasını qəbul etmirdilər, hətta onu kökündən məhv etməyə çalışırdılar. Məgər belə deyil?! Ölkəmizdə universitetin, Avropa mədəniyyətinin tarixçəsi budur. Bu mədəniyyəti gətirənlər belə məsələləri əbəs sayırdılar. Yeni ziyalılıq ümumiyyətlə, belə doğuldu: antidin, dinə zidd və onu məhv etməyə çalışan amil kimi. Universitet də sözügedən yeni Avropa ziyalılığının törədiyi və inkişaf etdiyi yer idi. Buna görə mühit qeyri-dini oldu. Bu mühit Qərbə, qərbli bənnalara və o diyarın yetirmələrinə bağlı universitetə aid idi, İslam universitetinə deyil.

Tərbiyə

Elm barədə dediyimiz bütün bu sözlər o zaman əsl mənasını tapır ki, sizin yetişdirdiyiniz alim dindar olsun. Dinsiz alim çoxdur. Amerikaya, İngiltərəyə, Fransaya gedin; o qədər böyük və yüksək rütbəli alimlər var ki, sizin onlara çatmağınıza hələ çox var. Lakin onlar dinsiz, dinə, bizim məqsəd və ideallarımıza qarşıdırlar. Məgər biz belə alimlər yetişdirmək istəyirik?! Məgər İslam Respublikası dinsiz alim yetişdirmək istəyir?!

İnsan və dindarlıq

Kimsə düşünə bilər ki, bu sözləri boşlayın, qoyun dərslərini oxusunlar. Bu, yanlış fikirdir. Onlar dərslərini dindarlıqla oxumalıdırlar. Dindarlıq elə bir şey deyil ki, onun üçün zaman təyin edək və deyək ki, indi dərslərinizi oxuyun, sonra dindarlığa başlayarsınız. Dindarlıq insan zehninə bir hissəsidir; insanla inkişaf edir, çiçəklənir və onun bütün hərəkətlərinə təsir buraxır. Din həyatdan kənar bir şey deyil, hər bir kəlmə, işarə və mövqedə təsirlidir. Dini etiqadı olan insan məgər bir müddət dinsiz yaşaya bilər?!

Universitetlərin idarəsində zəruri məsələ

Universitetdə dini mühit olmalıdır. Bunu təmin etmək lazımdır. Bu da o zaman mümkün olar ki, ölkə universitetlərinin rəhbərləri olan sizlər, başda cənab nazir, onun müavinləri və sonra universitet rektorları və kafedra müdirləri olmaqla hamınız tam dini və inqilabçı təəssübkeşliklə, güclü təslimçiliklə, dinin hakim olmasına və universitetin həyatına çətin tutmasına təkidlə bu məqsədi izləyəsınız. Təəssübkeşlik sözündən qorxmayın, cahil təəssübkeşlik pisdır. Cəhalət üzündən olmayan təəssübkeşlik çox yaxşıdır.

Dinsizliyi t blięi qarşıında sayıqlıq

Əlbəttə, bir müəllimdən belə gözlənti yoxdur. Bir müəllim məsihi də ola bilər. O, ümumiyyətlə, bunu qəbul etmir, eybi yoxdur, dəvət edin gəlsin. Namaz qılmayan dinsiz bir müəllimi dəvət etməyin də eybi yoxdur. Lakin ehtiyatlı olun ki, bu müəllim dinsizliyi yaymaęa  alıřmasın. Bu müqəddəs məsələyə toxunmasa, gəlməsinin eybi yoxdur. Lakin toxunsa, gəlməsin. Bu mənim daimi m vqeyimdir. H miř  fikrim bu olub və indi də belədir. Gəlib bir elm öyrətmək və o elmin ruhu olan etiqadı alıb məhv etmək istəyən müəllim gəlməməlidir. O, təhlükəli oęrudur. Tələbənin dinini, inqilabçı imanını zəiflətmək istəyən məmur, yaxud müəllim necə qayęikeř ola bilər?!  lk nin elmi inkiřafı   n onun nə dəyəri var?! O, xalqın müstəqilliyinə nə kimi kömək göstərə bilər?! Bu, doęrudan da bu məmləkət   n faydası olmayan ke miř universitet olacaq. Siz buna imkan yaratmamalısınız.

Asılı universitet

Minlərlə doktor gəlib uřaqları xilas etdilər, xəstələri saęaltdılar, minlərlə mühəndis on minlərlə bina tikdilər, bunları bilirik. Amma bir xalqın problemi bunlar deyil. Qərbdən asılı olan,

qeyrilərinin iradə və mədəniyyətinə söykənən universitet bir mədəniyyət üçün faydalı ola bilməz.

Mömin kadrlardan istifadə

Bütün mömin kadrlardan yaxşı istifadə edin. Allah xatirinə, universitetlərdə bu cinah və cinahbazlıq məsələlərinin üstündən xətt çəkin, yayılmasına imkan verməyin. Sizlər başçılırsınız, bunun qarşısını alın. Bu siyasi çəkişmə və cinahbazlıqlar doğrudan da zərər yetirir. Bildiyim qədərincə, dinə və dini məsələlərə laqeyd olan tələbə əksəriyyəti öz işi ilə məşğuldur, dindar azlıq isə iki-üç qrupa bölünüb bir-biri ilə vuruşur. Bu, cəhalətdir.

Anlaşmanın zəruriliyi

Bir qrup radikal, bir qrup liberal; bir qrup sağçı, bir qrup solçu. Əgər səmimidirlərsə, oturub anlaşsınlar və əsas işi görsünlər. Bunlar tələbələrə aid məsələlərdir. Tələbələr etdiklərinə fikir verməlidirlər. Siz məsul şəxslər də ehtiyatlı olun ki, bu zərərli qarşıdurmada ixtilafa zərrə qədər də kömək etməyəsınız. Yəni siz bir taxta talaşası da töksəniz, təqsirlisiniz. Bir tərəfi gücləndirib, bir tərəfi zəiflətmək və digər bu kimi hallar baş verməsin.

Dinə etiقادın dərəcələri

Dinə etiقادın dərəcələri var. Tutaq ki, bəzi adamların elə də sağlam, qüsursuz etiquadları, insanın həzz aldığı gözəl inqilabi düşüncələri yoxdur və bir dərəcə aşağıdadırlar. Olsun, hər halda, heç bir şeyi olmayandan yaxşıdır. Yəni demək olmaz ki, ya yüz faiz, ya heç bir şey. Yüz faiz də yaxşıdır, sonrakı mərhələlərdə doxsan faiz də, səksən faiz də, yetmiş faiz də. Yetmiş faiz hara, beş faiz hara?! Yetmiş hara, sıfır hara?! Axı nə üçün bu qədər aydın hesablar bizim diqqətimizdən kənar qalır?!

Məsuliyyət yükü

Və nəhayət, cənab Doktor Müin buyurdu ki, bizə dəstək verin. Mən bacardığım hər bir işi görməyə hazırım. Hamısından asanı duadır. Mən sizin üçün dua edə bilərəm və sözsüz ki, edirəm. Duadan əlavə də bacardığım hər bir mümkün işi görmək istəyirəm və inşallah görəcəyəm. Sizi, həqiqətən, Allahın ən ağır yüklü məmurlarından biri hesab edirəm. Çiyinizə ağır yük götürmüşünüz. Mən bu cəsarət və fədakarlıq üçün həm sizi alqışlayıram, həm də Allah-Taaladan sizə kömək diləyirəm. Mümkün olan hər bir işi də görməyə hazırım. Cənablar bu qısa tövsiyələri unutmasınlar, ciddi şəkildə onlarla məşğul olsunlar.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Universitetin islah edilməsi və tələbə¹²

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Mənəvi paklıq

Öncə siz qardaş və bacıların hamısına, xüsusən də böyük şəhid ailələrinə, əziz müharibə əlillərinə, həmçinin müharibə iştirakçılarına, mütəfəkkirlərə, alimlərə, cəmiyyətin bələdçilərinə xoşgəldin deyirəm. Bizim bu məclisimiz keyfiyyət baxımından mühüm bir məclisdir. Çünki burada İslam cəmiyyətinin seçilmiş təbəqələri və İslam quruluşunun parlaq simaları iştirak edirlər. Maddi quruluşların əksinə olaraq, burada pullular, xanlar, hegemonlar və müftəxorlar iştirak etmirlər. İslam quruluşunda o şəxslər mənəvi baxımdan daha üstün və daha seçilmişdirlər ki, daha artıq fədakarlıq göstərmiş, daha artıq imana, saleh əmələ, söz və əməl düzgünlüyünə malik olsunlar. Belələri bu fədakar təbəqələrdir: şəhid vermiş ailələr, əlillər, fəal, mömin və mübariz gənclər, cəmiyyətin xidmətçiləri, yaxud özünü xidmətə hazırlayanlar.

---

¹² Şəhid fondunun məsul şəxsləri, bir qrup müəllim və tələbə və xalqın müxtəlif təbəqələri ilə görüşdə çıxışı: 15 avqust 1990.

Mən bu səmimi və mömin toplumda bizim ən ümdə fikir məsələlərimizdən olan bir mətləbi bəyan etmək istəyirəm. İslamda dünyanı islah etmək üçün ən əsas və mərkəz nöqtə insanın nəfsinin islahıdır. Hər şey ondan başlayır. Quran, özünün qüdrətli əli ilə tarix yazmaq istəyən nəsle buyurdu: “Özünüzü qoruyun”¹³ və “özünüzdən muğayat olun”.¹⁴ Özünüzdən ehtiyatlı olun, özünüzlə məşğul olun və öz nəfsinizi islah edin: “Nəfsini (günahlardan) təmizləyən mütləq qurtulacaqdır!”¹⁵ Əgər erkən İslam çağının müsəlman cəmiyyəti insanların nəfs paklığından başlamasaydı və lazımınca ixlaslı və pak insan olmasaydı, İslam ayaq üstə dayanmaz, inkişaf etməz, dünyanın müşrik dinləri üzərində qələbə çalmaz və tarix İslam xəttində hərəkət etməzdi. Pak insanlar olmasaydı, cihad da olmazdı.

İxlasın səmərəsi

Bizim inqilabımız səmimiyyət, paklıq, ixlas, Allah üçün çalışmaq, maddi və şəxsi maraqlardan imtina etmək səbəbindən qələbə çaldı. Müharibə zamanı müqavimət də belə idi. Bizim bu əziz şəhidlərimiz, bu əlillər paklığın və ixlasın zirvəsində şəhadətin pişvazına çıxdılar, şəhid oldular. Bu

---

¹³ Təhrim/6.

¹⁴ Maidə/105.

¹⁵ Şəms/9.

şəhidliklər, müqavimətlər, təhlükəyə atılmalar inqilabı qorudu, İslamı qüdrətli, müsəlmanları güclü, İslam düşmənlərini və ABŞ-ı xar etdi.

Əsas düşmən

Ən böyük düşmənimiz bizim daxilimizdə pusqu qurub. O, əmmarə nəfs, ehtiras, eqoistlik və xudpəsəndlikdir. Biz bu zəhərli ilanı və təhlükəli düşməni müvəqqəti olsa belə, öz yerində oturma bildiyimiz an uğurlu, xoşbəxt, əmələ, müqavimətə və Allah yolunda cihada qadir olacağıq. Nə zaman bu düşmən başını qaldırsa və daxilimizdəki ağılı, mənəvi qüvvəni və rəhmani nəfsi məğlub etsə, öz təsiri altına salsın, o zaman dayanacaq, yaxud geriləyəcəyik. Dayanmaq elə geriləmədir.

Mənəvi qüvvənin artırılması

Biz bəşər hidayətinin və insan qurtuluşunun ağır yükünü çiyinə almış şəxslər kimi özümüzlə məşğul olmalı, nəfsimizi islah etməliyik. Allahın bizdə ən üstün dərəcədə əmanət qoyduğu mənəvi qüdrəti ehtiras, həvəs və eqoistlik bataqlığından çıxarmalı və gücləndirməliyik. Siz gənclər, şəhid ailələri, əlillər, Mühafizəçilər korpusunda, yaxud başqa orqanlarda çalışan siz qayğıkeş və həvəskar təbliğatçılar bu daxili mübarizəyə daha layiqsiniz. Siz birinci olmalısınız.

Özünüslah

Biz əvvəlcə özümüzü islah etməliyik. İslama və inqilaba könül vermiş şəxs nəfsinin islahına daha ciddi çalışmalıdır. Kim dünyanın vəziyyətindən, supergüclərin hegemonluq və xəbisliyindən daha çox narahatdırsa, özünə daha diqqətli yanaşmalı, özünü islah etməlidir. Bu gün dünyada mövcud problemlər bunun zəifliyindən qaynaqlanır.

İnsanabənzərlərin hakimiyyəti

Xalqların problemi insan donu geyinərək heç nədən çəkinməyən yırtıcı və vəhşi heyvanların hakimiyyətidir. Minlərlə insanı qətlə yetirmək, ailələri, körpələri kimyəvi silahlarla məhv etmək belə insanlar üçün heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. Onlar asanlıqla cinayət törədirlər, zahirdə insan, əslində isə canavardırlar. Belələrinin mənəvi və həqiqi siması qiyamət günü malik olacağı vəhşi heyvan simasıdır.

İnsan ruhu

Belə insanlar öləndə, rəzil həyatlarının sərsəm yuxusundan ayılındaq baxıb özlərini canavar kimi görəcəklər. Bu ağır vəziyyətə dözən, bütün bu faciə və cinayətlərə laqeyd qalanlar, məsuliyyət hiss etməyənlər də başqa bir cəhətdən problemdədirlər. Onların da nəfsi tərbiyələri yoxdur. Yaşamaq sevgisi

və ölüm qorxusu onları da yaxalayıb. Onların mənəvi simaları canavar olmasa da, siçandır; yırtıcı deyilsə də, yırtılmalı və yeyilməli heyvandır, quzudur. Bəli, ən hörmətli ifadə budur. İnsan ruhu nə elə cinayət və zülmələr etməyə icazə verir, nə də zülmə dözməyə.

Səddamın dünənki himayədarı və bugünkü düşməni

Dünyaya baxın, görün nələr baş verir, görün bizim bölgəmizdə nə xəbər var. Bu günlər bütün dünyanın diqqəti Fars körfəzinə, İraqın Küveytə təcavüzünə yönəlib. Dünənə qədər Səddamın arxasında dayanan, onun maraqlarına uyğun təhlillər edən, məqalələr yazan, siyasi oyunlar oynayan, qətnamə qəbul edən dövlətlər səs-küy salmış və ABŞ qoşunlarını hərəkətə gətirmişdir. Çünki o zaman Səddam İslama qarşı dayanmışdı. İndi bir gecənin içində bunların qəzet və jurnallarında Səddamın siması qorxunc bir əjdəhaya çevrildi. İndi anlamışlar ki, Səddam Hələbçəyə kimyəvi bomba atmışdır, İran müharibəsində təcavüzkar imiş, etimadlı və sədaqətli birisi deyilmiş, öz xalqına qarşı da diktatorluq edirmiş. Sanki Küveyt və Ərəbistanda maraqları təhdid olunmayana qədər bunları bilmirdilər; nə ABŞ

prezidenti bilirdi, nə digər dövlətlərin başçıları, nə də muzdur jurnalistlər. Hər şey indi bəlli oldu.

Bu tərəfdən də Səddam bir gecənin içində ABŞ istismarının və Səudiyyə rejiminin əleyhdarına çevrildi. Dünənə dost idilər, bir yerdə oturub açıq şəkildə İslam, müsəlmanlar, inqilab və antiimperialist mərkəz olan İran əleyhinə plan cızırdılar, indi isə Səddam onları ABŞ-a işləməkdə və İslama qarşı çıxmaqda ittiham edir.

“Vay İslamın halına!”

Onlar dünənə qədər ABŞ-a bağlı deyildilər?! Dünənə qədər Qarun deyildilər?! Dünənə qədər müstəmləkə və hegemonizm əleyhinə müqavimət qalasına hücum etmək üçün Səddama kömək göstərənlər ABŞ-ın muzdurları deyildilər?! Bu gün belə olublar?! Kimsə bir gecənin içində ABŞ əleyhdarı olur?! Kimsə bir gecənin içində İslam və müsəlmanlara hücum edən ünsürdən, İslam inqilabının və müsəlman xalqın qatı düşmənçiliyindən çıxıb İslam müdafiəçisinə çevrilir?! İndi Səddam müsəlman xalqlara müraciət edir ki, İslamı qoruyun, onu Fəhdin və Mübarəkin əlindən xilas edin. Dünənə qədər bunlar İslamın müdafiəçiləri idilər, indi isə bir gecənin içində antiislam güclərə çevrilmişlər və sən də İslam tərəfdarı olmusan?! Səddam Hüseyn kimi birisi

tərəfdar və müdafiəçi olacaqsa, vay bu İslamın halına! Siz bu məsələlərə diqqət yetirməlisiniz.

Məsələlərin təhlili

Cari məsələlərin təhlili mürəkkəb bir iş deyil. Bu mənzərəyə baxan hər kəs onu təhlil edə bilər. Təhlil çətin deyil, çətin olan başqa bir şeydir. Kim bu mənzərəyə baxsa, dünya ətrafında hədislərdə qeyd olunan didişməni görər, kərkəslərin leş üstündə davasını müşahidə edər; bir kərkəs Səddam Hüseyindir, bir kərkəs cənab Buş.

Hakimiyyətini müdafiə

Öz xalqını, yaxud ərəb xalqlarını müdafiə etdiyini iddia edən Səddamın sözü cəfəngiyyat və yalandır. O, öz hakimiyyətini müdafiə edir. O, elə bir şəxsdir ki, qarşısında öz xalqının minlərlə, hətta yüz minlərlə insanı dayansa və onları məhv etməyi lazım bilsə, bir saniyə də gözləməz, hamısını qırar. O özü üçün, öz hakimiyyəti, tamahları və doymaq bilməyən nəfsi üçün çalışır. Necə ki, imam dedi: "Təkcə bu ölkəni yox, əgər bütün dünyanı sizə versələr, yenə də azlıq edər". Onun fəaliyyəti dünya leşi və hakimiyyət üçündür. Kül olsun o qafil insanın başına ki, öz varlığının fəlsəfəsini anlamır və səadətini təyin etmir!

Səddamın Küveytə təcavüzünün mahiyyəti

O biri tərəf də azad dünyanın maraqlarının müdafiəsi və Səddam diktatorluğu ilə mübarizə adı altında döyüşə girib. Yəni ABŞ da yalançıdır, daha böyük yalançıdır. O da təcavüzkardır və öz maraqları üçün çalışır. Səddam Hüseyinin Küveytdə gördüyü iş eynilə bir il bundan əvvəl ABŞ-ın Panamada və bir neçə il əvvəl Qranadada gördüyü işdir, onun ərəb versiyasıdır. O, ABŞ versiyası idi; bir qədər bər-bəzəyi çox idi, cinayəti də folqaya bükülmüş və qablaşdırılmışdı. Bu şəxsin işi isə ərəb tipində, iraqılı və səddamcasına idi. Mahiyyət isə eynidir, heç fərqi yoxdur. Kərkəslərin leşə göz dikdiyi, bir-birinə dimdik və caynaq atdığı kimi, bunlar da bir-birinin canına düşmüşlər.

ABŞ Fars körfəzində

Uzun müddətdir ABŞ Fars körfəzində daha möhkəm yer və daha güclü hərbi baza fikrinə düşüb. Əlbəttə, Fars körfəzində və bəzi kiçik ölkələrdə bazası var, amma azlıq edir. İndi tapdığı da onun üçün azdır. Nə qədər tapsalar, yenə azdır. Küveyti işğal edən də öz sahilini, neft mənbələrini, zahiri gücünü və hegemonluğunu artırmaq, Məhəmmədrza Pəhləvinin gorbəgər olmasından 10-12 il sonra onun yerini tutmaq fikrinə düşmüşdü. O

da belə idi. Məsələnin təhlili aydındır, mürəkkəb bir şey yoxdur.

Asılı dövlətlərin maraqları

Əlbəttə, hər bir dövlətin mövqeyi öz maraqlarına görədir. Biri daha bədbəxt və daha yazıqdır. Məsələn, İordaniyalı yazıq Hüseyn bir ömür Qərbin, ABŞ və İngiltərənin köməyinə arxalandı, indi isə ayağının altının boşaldığını hiss edir. Biri hələ də ABŞ-a arxalanır, biri də başqa fikrə düşür. Məsələni başa düşməkdə heç bir çətinlik yoxdur.

İslama qayıdış İslam ölkələrinin qurtuluşu kimi

Çətin olan növbəti məsələdir. Bunu anlamaq asandır, əməl etmək isə çətin. Növbəti məsələ budur ki, xalqlar nə zamana qədər dövlət başçılarının həvəsbazlığı üçün alətə çevriləcəklər?! İstismarçı sistem nə zamana qədər dünyaya hakim olmalıdır?! Bu gün Səddamla Küveytin oyunudur. O, bu ölkəyə daxil olur, nəticədə, İraq və Küveyt xalqları ayaq altında qalırlar. Sabah da ayrı cür olacaq. Qlobal hegemonizmə, ABŞ-a və Qərbə bağlı dövlətlər nə zamana qədər öz xalqlarının mənafeyini nəzərə almayacaq, başlarına istədikləri oyunu açacaqlar? Qurtuluş yolu hansıdır? Qurtuluş yolu yoxdurmu?!

Var. İslam ölkələrində qurtuluş yolu İslama qayıtmaq, həqiqi düşməni tanımaqdır. Müsəlman xalqlar öz həqiqi düşmənlərini tanımalı, hegemonizmin hiylələrini dərk etməlidirlər.

Dünyada son on bir ilin hadisələri və hegemon dünyanın İslam Respublikasına qarşı fəaliyyəti indiyədək kimin üçünsə qaranlıq idisə, bu gün anlamalı və bilməlidirlər ki, Şərq, Qərb, ABŞ, SSRİ, Avropa, mürtəcə dövlətlər və onların dünyadakı bütün əlaltıları nə üçün əl-ələ verib bu on bir ildə İslam Respublikasına qarşı bacardıqları ən ağır təzyiqləri etmişlər. Bilməlidirlər ki, hegemonizm, İslamın xalq və insanlara qarşı hüquq pozuntusu qarşısında sədd çəkdiyinə görə ondan qorxur.

Asılı hökumətlər

Bu gün hökumətlər də özlərinə gəlsinlər və həqiqəti anlasınlar. Görün ətraf ölkələr, ərəb ölkələri, hətta bir qədər uzaq ölkələr də nə qədər əsirdirlər, ABŞ-dan kömək istəməyə, düşməne qurbanolum məktubu yazmağa və “evimizə gəl, bizi müdafiə elə” deməyə məcbur olurlar. ABŞ düşməndir. Nə üçün bu dövlətlər belə vəziyyətə düşmüşlər? Nə üçün özləri özlərini müdafiə edə bilmirlər? Çünki dayaqları yoxdur, xalqa arxalanmırlar, xalqları ilə küsmüşlər, xalqlarına qarşı pis rəftar etmiş, onlarda İslam ruhunu, İslam imanını öldürmüşlər.

ABŞ-ın müdaxiləsi

ABŞ kimi hegemon bir dövlətin bir ölkəyə girməsi, hətta müdafiə üçün olsa belə, həmin ölkəyə və xalqa ucuz tamamlanmayacaq. Keçmiş rejimdə onun hərbi müstəşarları İran dövlətinin işçisi və maaşalanı olmalarına baxmayaraq, çox vaxt dövlətin hərbi və digər sahələrində hökmranlıq, ağalılıq edir və fəsad törədirdilər. Çalışdıqları bölgə əhalisinin canı, malı və namusu onların əlində idi. Bir alçaq amerikalı zabiti məmuriyyətdə olduğu yerdə rəislik də edirdi, ürəyi istədiyi işi görürdü və heç bir şey ona mane olmurdu. Həmin güc bir dövləti, yaxud bir ölkəni müdafiə adı altında hər hansı torpağa daxil olsa, məgər xalqın hörmətini saxlayacaq?

Bir nöqtədə özləri üçün bir baza qurub bütün regionu nəzarətə götürür, hökmranlıqlarını günbəgün genişləndirir, əvvəlkindən də artıq hegemonluq edirlər. Məgər amerikalıların gəlişi o yazıq xalq və bölgənin digər xalqları üçün ucuzmu tamamlanacaq?! Amma özlərini buna məcbur hesab edirlər. Ərəbistan dövləti məcbur olduğunu düşünür. Küveytlilər də belə bir hadisənin baş verəcəyini bilsəydilər, amerikalılara və digərlərinə pul verərdilər ki, gəlib onları müdafiə etsinlər. Nə üçün? Çünki orada xalqın iradəsi, səsi və istəyi adlı

bir şey yoxdur. Orada hökumət xalqa xidmət etmir, xalqın boynuna minib.

İnkişaf səhnəsi

Normal dövlətdə hökumət xalqa bir səhnə kimidir; xalq onun üzərinə ayağını qoyur və yüksəlir. Yaxşı, qorxmaz və qayğıkeş bir hökumət öz xalqının başucalığına bais olur. İran xalqı böyük imamımızın əzəmətinə görə dünyada ucaldı. Yaxşı məmurlar, rəhbərlər və yaxşı hökumət budur. Pis hökumət isə xalqın boynuna minən, başından vuran, ona yük olan, başağrısına çevrilən bir hökumətdir. Təəssüf ki, bir ölkədə İslam canlı və hakim olmasa, belə olur. Bunlar bizə ibrətdir.

Səddamın və ABŞ-ın təcavüzünü qınamaq

Bizim mövqeyimiz sabitdir, digər dövlətlər kimi dəyişkən deyil. Eşitdiniz ki, əziz nümayəndələrimiz, qayğıkeş, inqilabçı və fədakar məmurlarımız İslam Respublikasının mövqeyini qətiyyətlə bəyan etdilər. Biz həm Səddam, həm ABŞ tərəfindən törədilən təcavüzü qətiyyətlə rədd edirik. Biz Səddamın və onun kimilərin ABŞ əleyhinə iddialarını duzsuz zarafat bilirik. Biz deyirik ki, doğru danışırınsınızsa və ABŞ əleyhdarısınızsa, ABŞ-la mübarizənin mərkəzi olan bir ölkənin

torpaqlarından öz hərbcilərini çıxarın. Nə üçün indiyə qədər geri çəkilməmişiniz?

Canlı xalq və dövlət

Biz bilirik və fikrimiz budur ki, hələ də həm ABŞ və həm qarşı tərəfi olan Səddam İslam və müsəlmanlar əleyhinə birləşib öz maraqlarını təmin edə bilsələr, bu işi görəcəklər. Onların hər ikisi müsəlmanların və İslam inqilabının düşmənidirlər. Bizim mövqeyimiz budur.

Amerikalıların özlərini dünyanın jandarmı kimi aparmağa, harada bir hadisə baş verdikdə tez özlərini çatdırıb, “hadisə bizə aiddir, biz müdaxilə etməliyik” deməyə haqları yoxdur. Sizə nə?! Əgər xalqlar aktiv olsalar və dövlətlər xalqların iradəsi ilə seçilsələr, ABŞ kimi boşboğazlıq edənlərin ağzından vururlar.

İran xalqı İslamın, inqilabın, əziz və mərhum imamımızın tövsiyələrini uca tutsunlar. İslam və inqilab bizi dirilti, o böyük insanın mələklərin zümməsi sayacağı isti və ilahi nəfəsi bizi qüdrətləndirdi.

Müharibədə düşmənlərin məqsədlərinin həyata keçməməsi

Küveytə hücum edib bütün dünyanı qarışdırmış şəxs bir vaxt da İrana hücum etmişdi.

İnsafsız dünya bu səkkizillik təcavüz zamanı sükut və hətta ona kömək etmişdi. O, səkkiz il gücünü sınıadı və bütün dünyadan kömək aldı. İndiki kimi bütün dünya onunla küsməmişdi, arxasında dayanmışdı; ABŞ-dan tutmuş SSRİ-yə, Fransaya, çoxlu Şərqi Avropa ölkələrinə, bölgə mürtəcelərinin çoxuna qədər. İndi özləri deyirlər ki, ona pul və hər şey vermişdilər. Onlar İslam Respublikasını devirmək istəyirdilər, amma bacarmadılar. Bütün söylərini göstərdilər ki, İrani parçalasınlar, amma mümkün olmadı.

Onlar vuruşmurdular ki, səkkiz il Xuzistanda qalsınlar, sonra da gəldikləri yerə dönsünlər. Onlar quruluşu devirmək, inqilabı məhv etmək, İran xalqını xar etmək, Xuzistanı ayırmaq və İrani parçalamaq istəyirdilər. Bu məqsədlə döyüşə başlamışdılar. Amma məqsədlərinin heç biri, hətta onda biri də həyata keçmədi. Nə üçün? Çünki xalq səhnədə idi; çünki siz var iniz, iradə etdiniz, Allaha arxalandınız, Allahın köməyinə ümid bəslədiniz; çünki siz möhkəm dayandınız və nəhayət, təcavüzkarın ağzından vurdunuz, onu nakam qoydunuz. Bu ruhiyyəni, bu vəziyyəti, bu fəallığı, bu iradəni, bu birliyi, bu müstəqilliyi, bu özünəinamı və Allaha arxalanmanı qoruyun. Siz güclüsünüz.

Qüdrətli ölkə

Bu hal hansı ölkənin qarşısına çıxsaydı, məğlub olardı. Bir nəfəri qabağa salırlar, bütün dünya da onun arxasında dayanır; silah-sursat verir, kimyəvi bomba verir, texnologiya verir, pul verir, mütəxəssis verir, hətta kağız üzərində döyüş planını, taktikaları da yazıb verir, peykləri ixtiyarına braxır. Hansı ölkəyə belə hücum olsaydı, şübhəsiz ki, diz çökərdi. Amma bizim ölkəmiz diz çökmədi və çökməyəcək. Xalqın imanına və birliyinə görə onların qarşısında həmişə qüdrətli olacaq.

Söz birliyini qorumaq

Söz birliyini qoruyun. Kimlərsə qərəzsiz olaraq, səhvən, məsləhəti anlamamaq və nə dediyini bilməmək səbəbindən bəzi sözlər danışib xalqı ruhdan salmasınlar. Təəssüf ki, bəzən ətrafda kimlərsə öz məsləhətlərini, inqilabın və xalqın məsləhətini anlamadıqları görünür. Kiməsə pislik etmək istəyirlər, amma quruluşa pislik edirlər. Hansısa bir məmuru sual altına salmaq istəyirlər, lakin fərqi varmadan inqilabı sual altına salırlar.

Bayrağın arxasınca hərəkət

Əlbəttə, xoşbəxtlikdən, bizim xalqımız əvvəldən, yəni yeddi-səkkiz il öncədən indiyə qədər vəhdətini qoruyub. İmam həmişə qrup və cinahlara

buyururdu ki, bir-birinizlə çəkişməyin, parlamentdə belə dartsımayın və bir-biriniz əleyhinə bu formada danışmayın. Bütün məsələlərdə xalq öz vəhdətini qorudu. Yenə də qoruyun. Əgər üç-dörd nəfər bir-birinə müxalifdirsə və bir-biri əleyhinə danışırlarsa, qoyun nə istəyirlər desinlər, o qədər desinlər ki, axırda yorulsunlar. Siz gənclər, müharibə iştirakçıları, tələbələr, şəhid ailələri, əziz ruhanilər, xalqın müxtəlif təbəqələri yalnız inqilabın və İslamın bayrağına baxın, onun arxasınca hərəkət edin və məsul şəxslərinizlə bir olun.

İslam Respublikası quruluşunun yaxşı qüvvələri

Bu gün Allaha həmd olsun ki, İslam Respublikası quruluşunun yaxşı qüvvələri var: yaxşı hökumət, yaxşı parlament, yaxşı məhkəmə, mömin silahlı qüvvələr, Mühafizəçilər korpusu, ordu və polis qüvvələri. Dirəklər möhkəm və yaxşıdır. Dirək möhkəm olduqda isə bina da möhkəm olur. Mümkündür bir künədə bir hörümçək toru, yaxud toz-torpaq olsun, yaxud kərpicin bir tərəfi ucsun. Eybi yoxdur, xarab kərpic çıxarıb yerinə sağlamını qoyarıq. Əsas odur ki, bina möhkəmdir.

Milli iqtidarın zirvəsi

Bu gün Allaha şükür olsun ki, İslam ürəklərə hakimdir. Mən görür və hiss edirəm ki, məmurlar doğrudan da ürəkdən çalışırlar. Məmurlara dəstəyinizi qoruyun və artırın. Ölkənin siyasi səhnəsi, Allaha şükür, sevindiricidir. Prezident nümunəvi, görkəmli və imamın sevdiyi bir sima, icra işçilərinin çoxu inqilaba və İslama xidmət göstərmiş şəxslərdir. İslami Şura Məclisi xalqdan olan çox qayğıkeş deputatlardan ibarətdir. Ali Məhkəmədə çalışanlar Allaha şükür olsun ki, alim, ləyaqətli və cəsarətli insanlardır. Bütün bu hərəkətlərin arxasında dayanan bizim əziz xalqımız da bölgə miqyasında, bəlkə də dünya miqyasında milli iqtidarın zirvəsindədir. Hamı belə hiss edir.

Biz hegemonizmlə mübarizəyə hazırlığımızı həmişə qoruyuruq, indi də hazırıq. Bizim heç kəsə təcavüz etmək qəsdimiz olmayıb və yoxdur. Amma kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir təcavüzə qarşı addım atmağa hazırıq. Səddam da təcavüz etsə, cavabını alacaq, ABŞ da təcavüz etsə.

İslam, inqilab və elm

Universitetlərdəki tələbə gənclər dərsə, elmə, inqilabçı və islamçı ruhiyyəyə maksimum əhəmiyyət versinlər. Gənclər bu gün və gələcəkdə onlara nə qədər ehtiyacın olduğuna baxıb özlərini

hazırlasınlar. Tələbə gənc həmişəki kimi bu gün də inqilab hərəkatinin öncülü olmalı və bu böyük işə bacarıq toplamalıdır.

Ümidvarıq ki, Allah Öz bərəkət və lütfünü bizim əziz xalqımıza və bütün müsəlman xalqlara bəxş etsin, məzlumlara kömək göstərsin və düşmənlərin hiyləsini onların özlərinə qaytarsın!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Universitet və siyasi məsələlər¹⁶

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Daxildə təhsil

Əziz qardaşlara çox təşəkkür edirik. Sizi ziyarət etdik, inşallah, həmişə bu düzgün mövqe və fikirlərdə müvəffəq olasınız, çox dəqiq, düzgün və ixtlasla bu yolu gedəsiniz. Sizin buyurduğunuz bu üç-dörd mövzu barədə qısa şəkildə fikir bildirmək istəyirəm.

Birinci məsələ barədə mənim də fikrim budur ki, biz daxildə təhsilə güvənməliyik. İki-üç il bundan əvvəl Mədəni İnqilab Ali Şurasında da müzakirə olundu və oradakı yaxşı, ixtlaslı və hizbullahçı qardaşların da fikri bu idi ki, bəzən xarici ölkələrə tələbə göndərmək lazımdır. Lakin keçmişdəki kimi qaydasız, plansız hərəkət etmək olmaz. Daxildəki müəllimlərin təlim-tərbiyə hissi və gücü ölməməlidir.

---

¹⁶ Universitet müəllimlərinin İslam birliyinin Mərkəzi Şurasının üzvləri ilə görüşdə çıxışı: 9 sentyabr 1990.

Öhdəçi mütəxəssis

Hizbullahaç kadrının vəzifədən kənarlaşdırılması barədə bəzi sözlər eşitmişəm. Bəzən parlamentdən və digər yerlərdən də oxşar müraciətlər daxil olur. Mən də bu orqanlara tövsiyə etmişəm ki, ehtiyatlı olsunlar. Hərçənd, xüsusi bir nümunə göstərməyiblər və mən bilirəm ki, bəzən etirazçı ilə islahatçı arasında üsul fərqləri olur.

İndi inqilabın əvvəlindən təxminən on iki, ixtisas və öhdəlik söhbətindən isə on il ötüb. Bu, bağlanmış mövzudur. Biz nə qədər cümə namazında dedik, müzakirə etdik, səkkizillik dövr boyu hökumətdə və hökumət xaricində nə qədər bu mövzu ilə məşğul olduq. Bu qədər müzakirədən sonra daha hökumətin və inqilabın yolu aydın formalaşmış olmalıdır. Məlumdur ki, biz ixtisaslardan istifadə edirik, amma heç zaman heç bir yerdə öhdəçi ilə başqası arasında qaldıqda, başqasına üstünlük vermirik. Əlbəttə, bu şərtlə ki, iş onun əlindən gəlsin. Çünki belə olmasa, uyğun sahədə mütəxəssis olmasa, ümumiyyətlə, onun yanına getmirik.

Uşaq xəstədənə biz doktorun yanına gedirik. Küçənin başındakı doktorun erməni olduğunu biləndə demirik ki, erməni olduğu üçün onun yanına getmirik və qoy uşağımız gözümüzün qabağında ölsün. Xeyr, ağıl və şəriət bunu demir.

Amma təbii ki, insan öz evinə həkim gətirmək istəyəndə mömin, inqilabçı, özününkü və etimadlı həkim tapır. Böyük ölkə ailəsində də xüsusən həssas işlərdə belədir. Ölkənin gələcəyinə, gənclərin düşüncələrinə aid yerlərdə də belədir.

Öhdəçi kargüzar

Bir məsələ də mənim üçün doğrudan da nigaranlıq yaradır. Mən dəfələrlə buraya gəlib-gedən universitet mənsublarına demişəm ki, bəzi vəzifələrin hətta boş qalması da oraya bəzi şəxslərin təyin edilməsindən yaxşıdır. Əlbəttə, hər yerdə belə deyil. Amma bəzi yerlərdə də demirik ki, öhdəçi ilə bir başqası bərabər olsalar, biz öhdəçini gətirəcəyik. Xeyr, deyirik ki, hətta bərabər olmasalar da, öhdəçi olmayanı gətirməyəcəyik.

Bəli, bəzi vəzifələr belədir. Ölkə səviyyəsində çox deyil, universitetdə bəlkə bir qədər çox olsun. Yəni sizin dediyiniz kimidir və mənim fikrim də belədir.

Universitetin iğtişaslardan qorunması

Siz qardaşlar universitetlərdə tədris edirsiniz. Gözdə-qulaqda olun ki, universiteti iğtişasa çəkməsinlər. Dünənə qədər özünüz orada tələbə idiniz və universitetin nə demək olduğunu bilirsiniz. Universitet iğtişasa hazır bir mühitdir, xisləti belədir.

Yəni nə qədər ki, yeddi, səkkiz, on yaş fərqli gənclərin yeridir və nə qədər ki, universitetdə həmin nəslə bu yaşda elm və aydınlıq öyrədilir, universitetdən həmişə hərəkət gözləmək lazımdır. Hərəkət pis bir şey deyil, yaxşı şeydir, amma bəzi şəraitlərdə pis təsir buraxa ola bilər.

Universitet, hərəkət və sakinlik

Hərəkətin çox asanlıqla mümkün olduğu belə bir mühitdə iğtişasa və pis hərəkətə şəraitin yaranmaması üçün hamı çalışmalıdır. Universitet xalqın hərəkət və ümidinə, quruluşu və dövləti müdafiəyə, xalqı maarifləndirməyə, həmçinin iğtişasa, davaya, ümitsizliyə və başsızlığa da vasitə ola bilər. Bu o demək deyil ki, bütün tələbələr bunu bacarırlar. Xeyr, ola bilsin universitetdə iki nəfər təşəbbüs göstərsin və iki yüz nəfər bir iş görsün. Gənc, aktiv, çox sayıq və hazırlıqlı bir mühitin xisləti belədir.

Universitet və siyasət

Universitetlərə bayırdan nəyinsə tələqin edilməsinə imkan verməyin, bayırdakı siyasi xətləri əsla oraya daxil etməyin. Universitetin özünün bir qədər siyasi ab-havası var. Bu həddə yaxşıdır, eybi yoxdur. Tələbələr bir şey gördükdə etiraz edirlər, qulaqlarına bir xəbər çatdıqda tənqid edirlər, bir şeyi

dəstəkləyir, bir şeylə mübarizə aparırlar. Bu, yaxşı və kifayətdir. Çox ehtiyatlı olun ki, bayırdakı davalar universitetin daxilinə yol tapmasın. Bu, universitetin və inqilabın zərərinədir. Məncə, buna tam riayət olunmur.

Əgər kimsə Doktor Şəriətiyə müxalifdirsə, bu gün bu, problemdirmi?! Doğrudan da bu gün bizim ölkəmizdə bu müzakirənin yeridir ki, deyək kim Şəriəti ilə müvafiqdir və kim müxalif? Bütün müzakirə və mübahisələr həll olunub, indi növbə bu məsələyə çatıb?! Bu məsələləri ortaya atmağa nə lüzum var?!

"Səddam ABŞ düşməni deyil!"

Fars körfəzi məsələlərinə aid bir məqamı xatırladım. Bu məsələlərin doğrudan da çoxlu tərəfləri var. Bəlkə də cənab Mühəndis Musəvinin bu məsələnin müxtəlif tərəflərindən digər qardaşlardan daha çox xəbəri var. İslam inqilabı dünya xalqlarının ABŞ əleyhinə etirazının mərkəzi olan zaman niyyəti bu deyildi, öz üzərinə düşəni yerinə yetirdi və Allah-Taala da bərəkət verdi, mərkəzə çevirdi.

Əgər Səddam bundan sonra on il də antiamerikaqlıq etsə, dünyada özünə yer tapması mümkün deyil: "Yalançı çırağın işığı olmaz". Ola bilsin hansısa ölkədə bir-iki nəfər bir neçə günlük səhv etsinlər, amma özü işləri korlayacaq. Çünki ABŞ düşməni deyil.

Bizim daimi mövqeyimiz

ABŞ elə bir dövlət deyil ki, insan onunla uzun müddət oyun oynaya bilsin. O, dünyada, ölkə və xalqların həyatında böyük bir amildir. İnsan ya ona qarşıdır, ya da ona qarşı deyil. Bu, çox tez aşkara çıxır. Bu baxımdan, Səddam özü özünü rüsvay edəcək. Bu gün İordaniya, Yəmən və Tunisin dövlət başçıları olan Şah Hüseyin, Əli Abdullah Saleh və Zeynəlabidin ibn Əli də antiamerikalılıqdan dəm vururlar. Məgər belə deyil?! Belə bir şey mümkündürmü?!

Elə bilməyin ki, Səddam bir söz deyib, biz ondan da sərtini deməliyik. Mən bunu etməyəcəyəm və bunu cinayət bilirəm. Biz öz işimizi görürük; ABŞ əleyhdarı idik, indi də beləyik və belə də qalacağıq. Bu sahədə deyilməsi lazım olan hər bir sözü də deyirik. Amma o filan sərt sözü dediyi üçün biz ondan da sərtini deməliyikmi? Xeyr, əsla belə bir şey yoxdur. Bu, ən səhv işdir; özü də Səddamın oyununa görə. Məncə, bu, çox naşılıqdır.

Vəzifəyə əməl etmək

Amerikalıların regionda işləri var. Onların son çıxışlarından da bəlli olur ki, bölgənin müsəlman xalqlarına mütləq toxunacaqlar. Təbii ki, çoxlarının dözdüyü bir çox məsələlərə biz dözmürük. Biz

addım atacağım. Biz belə məsələləri qınayırıq. Necə ki, indiyədək də belə olub və lazım olan addım atılıb. Amma indi baxmalıyıq ki, Səddam nə etdi və biz də ondan geri qalmayaq?! Ümumiyyətlə, bunu meyar bilməyin. Bu, çox yanlış və azdıracı bir məsələdir.

Bunlar regiona daxil olduqda öz qoluna baxıb güclü olduqlarını düşünən insanlar kimi etdilər. Xüsusən də bir-iki yumruq atdıqdan sonra elə bildilər güclüdürlər. Bunlar çox danışacaq, çox planlar cızacaqlar və bəlkə də cızıblar.

Bizim vəzifəmiz nə olsa, ümidvarıq ki, inşallah, ona əməl edəcəyik. Allah-Taala da hidayət və kömək edəcək ki, hər bir dönmədə öz vəzifəmizi anlayaq və ona əməl edək. Sizin kimi cəmiyyətlər gərək ali təhsilin vəziyyətinə, elm və tədqiqatın inkişafına müsbət təsir buraxsın. Allah hamınızı müvəffəq etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Ruhaninin universitetdə fəaliyyəti¹⁷

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Fəqih rəhbərin universitetlərdəki nümayəndəliklərinin əhəmiyyəti

Zəhməti qəbul edib bu ağır yükü çiyənizə aldığınızı, lütf göstərdiyiniz üçün sizə çox təşəkkür edirəm. Mən də cənab Gilaninin sözlərini təsdiqləyirəm. İnşallah, sizin nitq, düşüncə, elm, əməl və əxlaqınızın universitetlərdəki parlaq şimşəyi şeytanları qovmalı, onların dairəsini məhdudlaşdırmalı və məhv etməlidir. Elə olub və olacaq. İnşallah, daha artıq və daha yaxşı olacaq.

İşarə vurulan məktubu aldım, Allahın istəyi ilə diqqətlə oxuyacağam. Mənim üçün mümkün olan məsləhət baxımından, fikrimcə, təsdiq olunan hər bir işi mütləq yerinə yetirəcəyəm. Əlbəttə, hansısa yerlərdə fikirlər fərqli olsa, qalması mümkündür. Onda bu əziz və möhtərəm cənabların öhdəsində

---

¹⁷ Fəqih rəhbərin ölkə universitetlərindəki nümayəndəliklərinin məsul şəxsləri və Mərkəzi Şurasının üzvləri ilə görüşdə çıxışı: 30 sentyabr 1990.

qalacaq. Əgər düzəliş lazım olsa, yaxud hansısa məsələni xatırlasalar, desinlər.

Universitet məsələlərinə gəlincə, bundan əvvəl prezident olanda da azca fərqlə elə buraya toplaşanlarla söhbət etmişəm. Cənablar adətən, mənim fikirlərimi bilirlər. Mən universitet işlərini çox əhəmiyyətli və olduqca həssas bilirəm. Həssaslığı işinin əhatəsinə görədir.

Ruhani fəaliyyətinin şərtləri

Universitetdə fəaliyyət göstərən, müəyyən bir məqsədlə universitetə yollanan bir ruhanidə ümumi şərtlərdən əlavə, bir neçə xüsusiyyət də olmalıdır. Hər halda, universitetdə çalışan şəxs alim, təqvalı, əməldə ehtiyatlı olmalıdır və sair. Bu aydın məsələlərdən əlavə, fəaliyyətinin səmərəli olması üçün başqa iki-üç şərt də mütləq lazımdır.

Tələbəni tanımaq

Birinci şərt odur ki, universiteti və tələbəni tanısin. Əgər bu xüsusiyyət olmasa, səmərəsi olmaz, ya da çox az olar. Təsəvvür edin, universitetdə fəaliyyət göstərən bir ruhani onun misal üçün, bazar, yaxud məscidlə zehni, psixoloji, praktik və düşüncə fərqlərinə varmasa, bazara, yaxud məscidə getdiyi kimi, eyni hal, xüsusiyyət və sözlərlə oraya getsə, böyük ehtimalla rəftarında səhvə yol verir.

Universiteti olduğu kimi tanımaq, tələbəni tanımaq, onun problemlərini anlamaq lazımdır. Mən bunların bəzilərinə toxunacağam. Deməli, birinci məsələ mühiti və tərəf-müqabili tanımaqdır.

Tələbəyə sevgi və etimad

İkinci şərt tələbəni sevmək və ona güvənməkdir. Kimin tələbənin və gəncin görkəmindən acığı gəlirsə, ayağını universitetə qoymasın. Kim universitetlərdə tədris olunan elmləri cəhalət bilir və ümumiyyətlə elm saymırsa, universitetə getməsin. Universitetdə çalışan ruhani tələbənin və uyğun elm ocağının missiyasına və dərsinə güvənməli, tələbəyə sevgi göstərməli, onun da bizim övladımız kimi bir gənc olduğunu bilməlidir. Oradakılar bizim uşaqlarımızdır. Bizim uşağımız da bəzən kobudluq edir, o da; bizim uşağımız da bəzən bir şeyin təsiri altına düşür, o da. Ruhani onlara övladları və yaxınları kimi baxmalıdır. Demirəm ki, uşağı qədər sevsin. Bu adətən mümkün olmur; amma məhəbbət göstərsin, bu təbəqəyə sevgi və şəfqətlə baxsın, bu elmi, bu dərsi və bu yeri sevsin.

Sevgiyə dayanıqlı əlaqə

Keçmişdə bəzi yaxşı alimlər yeni elmlərlə tanış deyildilər və onları elm saymırdılar. Mən bunu

həqiqətən görmüşəm, bu, fərziyyə deyil. Mən təqvalı və mömin bir alim görmüşdüm. O, bunları elm hesab etmir, hətta ərəb dilindən başqa bir dildə yazılmış kitabda olanları elm saymırdı. Fars dilində yazılmış kitabları cəhalət sayırdı. Baxın, bu bir növ düşüncə tərzidir. Əlbəttə, bu gün belə düşünənlər yoxdur. Bu düşüncələrin başqa şaxələri də var; desəm, çox təəccüb edərsiniz. Bu fikirlər qədim dövrə aid olsa da, mən özüm belə bir şəxsi görmüşəm. Bir nəfər vardı. O, çap olunmuş kitabı oxumağa layiq bilmirdi. Deyirdi ki, bu kitablar boş şeydir. Kitab gərək böyük vərəqlər üzərində Əbdürrəhimin, yaxud başqa bir şəxsin xətti ilə yazılsın və daş üsulu ilə çap olunsun.

Bunu bariz bir nümunə kimi dedim. Məlumdur ki, indiki alimlər, yeni inqilabçı mərkəzlərdə, xüsusən də universitetlərdə çalışanlar arasında belə düşünən yoxdur. Mən demək istəyirəm ki, universitetdə sizinlə tələbə arasında özgəliyin ən az əlamətinin belə yaranmamasını istəyirsinizsə, - düşmənlərin təxribatları və qeyd etdiyim düşüncə tərzini sayəsində 50-80 ildə bu özgəlik yaranıb - tələbə ilə əlaqənizi sevgi əsasında qurmalı, onun missiyasına, təhsil aldığı dərəcə və mərkəzə güvənməlisiniz.

Barəsində danışdığım düşüncə tərzini yeni və qədim düşüncə mərkəzləri arasında ayrılıq yaratmırdı?! Düşmən də buna kömək etdi. Bu

ayrılığın təsirlərinin aradan qalxmasını və bu yaranın sağlmasını istəyirsinizsə, universitetə kifayət qədər sevgi və inamınız olmalıdır. Müxtəlif fəsad amilləri qarşısında qalmış bu nazlı, pak, faydalı və qayğıya layiq gəncləri sevgi və məhəbbətlə qorumaq lazımdır. Onları özbaşına buraxmaq olmaz. Universitetə bu ruhiyyə ilə gedin.

Ruhaninin tələbə ilə ünsiyyəti

Çox əhəmiyyətli olan üçüncü şərt budur ki, universitetə gedən şəxs onun bu mərkəzlə və bu insanlarla əlaqə tərzinin mühüm işlərə çox böyük təsir buraxdığını bilsin. Bunu moizə etməklə bərabər tutmayın. Biz dini söhbətlər etmək üçün səfərlərə çıxırdıq. Bəzi yerlərdə anlayırdıq ki, işlər korlandı, minbər alınmadı. Minbər üzərindəki adamın özü korladığını bilir. O zaman deyirdik ki, korlanıbsa, korlanıb, problem yoxdur, uzaqbaşı sonrakı ongünlükdə dəvət etməyəcəklər; yaxud ağır paket verəcəkdilərsə, buna görə yüngül paket verəcəklər; yaxud deyəcəklər ki, bu ruhani təzədir və başqa birisini dəvət edəcəklər. Yəni mənim pis danışmağımın və işləri korlamağımın təsiri bu qədər idi. Bəzən isə belə deyil və insan anlayır ki, burada işlər korlansa, təsiri çox ağır olacaq.

Təsəvvür edin sizin övladınız siyasi, yaxud etiqadi baxımdan ilk dəfə bir qrup fırldaqçının

tələsinə düşüb. Bunlar onun diqqətini elə məsələlərə yönəldiblər ki, əlbəttə, şeytani və yanlışdır, amma cəlbədidir və siz övladınızın bu məsələlərə yaxınlaşmasına imkan verməzdiniz. Bu övlad üçün bir şübhə yaranıb. O, ruhani, din alimi və inandığı şəxs olan siz atanın yanına gəlib deyir ki, ata, filan məsələ necədir? Siz burada hansı hissi keçirərsiniz? Düşünərsiniz ki, mən bu suala cavabda bir qədər səhvə yol versəm, uşağımı əldən verəcəyəm.

Bu, uçurumun əvvəlidir. Daha burada səhlənkarlıq etmir, əsəbiləşmir, düşüncə iradəsinin cilovunu bərk tutub yüngül və əsassız sözlər deməyə tələsmirsiniz. Onun cavabını vermək iqtidarında olmadığınızı görsəniz, deyərsiniz ki, eybi yoxdur, filankəsin yanına gedib soruşarıq. Siz o düşmənin cavabını vermək üçün daha savadlı birisini axtararsınız. Tələbəyə bu hisslə yanaşmaq lazımdır. Tələbə təkcə bir nəfər deyil, böyük bir toplumdur.

Tələbənin dəyəri

Bu gün universitetdə təhsil alan şəxs bizim kimi deyil ki, aktuallığı ilə potensiallığı arasında yetmiş il fasilə olsun. Bu tələbənin potensialının aktuala çevrilməsi üçün on beş, yaxud on il vaxt lazımdır. O, yaxın gələcəkdə aktual qüvvəyə çevriləcək. Yəni iki ildən sonra bakalavr diplomu alır, beş, yaxud altı ildən sonra doktor olur, bir

ixtiasa yiyələnir, iki il də ora-bura qaçır. Yəni on ildən sonra bütün qurumların çoxlu pul verib istəyəcəyi bir mütəxəssisə çevrilir. Onda o, Proqram və Büdcə Komitəsinin bir eksperti, yaxud Məskən Nazirliyinin yüksək rütbəli mühəndisi, yaxud filan siyasi idarənin müdiri olur, yaxud filan tikinti və ya təsərrüfat şirkəti açır, ölkə belə kadrların əlinə keçir. Odur ki, tələbəyə əhəmiyyətsiz yanaşmayın.

Tərbiyə və səmərəlilik

Əgər siz tələbəni dindar, mömin, qayğıkeş və ixtisaslı yetişdirə bilsəniz - sonra deyəcəyəm ki, biz tələbədən nə gözləyir və onu necə yetişdirmək istəyirik – səmərəli olar və ruhanilər barədə də yaxşı düşünər. Amma Allah eləməmiş, bu işin öhdəsindən gələ bilməsəniz və mental, praktik, yaxud sentimental baxımdan onunla aranız dəysə, onun üçün sizinlə digər ruhanilər arasında fərq qoymaq çətin olacaq. Məsələn, mən və siz bir maşınla gedərkən bir yol polisi gəlib bizə üç-dörd söyüş versə, siz küçədə hansı polisi görsəniz, avtomatik olaraq, özünüz istəmədən qəlbinizdə belə zalım hökm edəcəksiniz və ondan acığınız gələcək. Bu, düzgün deyil, amma belədir.

Ruhaninin rolu

Ruhaniliyin nümayəndəsi olan bu aktiv və əmmaməli ruhaninin işində, Allah eləməmiş, bir eyib olsa, çətin ki, gənclər bu haqsız mühakiməni yürütməsin və digər ruhaniləri də onunla müqayisə etməsinlər. Yəni işin təsiri bu qədər böyükdür. Universitetdəki ruhani bunu da bilməlidir. Buna əsasən, üçüncü şərt ruhaninin universitetdə müsbət, yaxud mənfi rolunun dərin təsirini bilməkdən ibarətdir. Universitetə gedən şəxs bu üç şərti bilməlidir.

Universitetlərin əxlaq və düşüncə baxımından dəyərləndirilməsi

Əlbəttə, mən tələbənin psixologiyasını deyə bilmərəm, bu barədə məlumatım çox deyil. Düzdür, tələbələrlə çox ünsiyyətdə olmuşam, amma tələbənin xüsusiyyətlərini təhlil formasında deyə bilmərəm. Lakin eyni zamanda tələbələrdə bəzi xüsusiyyətləri görürük. Bunlar onun daxili və ya xarici problemləridir və müşkül törədə bilər.

Bir problem yad və zərərli mədəniyyətlərdən təsirlənmək, laqeydlik və pozulmadır. Tələbə bu mədəniyyətlərin hücumuna məruz qalır və bu, universitetlərin problemidir. Mən tələbə və universitet toplantılarında dəfələrlə demişəm ki, nə üçün hövzəyə daxil olan şəxs adətən dindar xaric

olur, universitetə daxil olan isə belə olmur. Nə üçün belə olmalıdır? Doğrudan da düzgün gözləntidir və sonda belə olmalıdır. Lakin reallıq belə deyil. Reallıq budur ki, universitet xüsusi yaşda olan gənclərin çoxluğuna, qız və oğlanların olmasına görə müxtəlif məqsədlərin, növbənöv qeyri-sağlam əxlaqi və mədəni təmayüllərin təhlükəsi altında qalmış bir mərkəzdir.

Müxtəlif təhlükələr qarşısında

Tələbə bazarda oturub nə xarici jurnaldan, nə xarici kitabdan, nə də xaricdə baş verən hadisələrdən xəbərdar olan gənc kimi deyil. Tələbə prinsip etibarilə xəbərdar olur, məlumatlanır, dünya məsələlərini öyrənir və bununla da mədəni-ideoloji təhlükələrə, dinə biganəlik, dini və inqilabi dəyərlərə laqeydlik təhlükələrinə məruz qalır. Bu, tələbənin və tələbə mühitinin problemlərindən biridir.

Düşüncə sapqınlıqları

Buna yaxın problemlərdən daha birisi düşüncə uçurumlarına və sapqınlıqlarına məruz qalmaqdır. Keçmişdə marksizmin çox aktiv vaxtında universitetlə əlaqəsi olan hər bir kəs bunu aydın şəkildə görürdü. Ümumiyyətlə universitetdə beyninə marksizm təfəkkürləri toxunmayan bir müsəlman tələbəni çox çətinliklə tapmaq olardı.

Yayınma nöqtəsi

Ölmüş, yaxud hələ də yaşayan və bu gün sizin haqlı olaraq fikirlərinə etiraz etdiyiniz bəzi məşhur müsəlman ziyalılarının düşüncə nöqsanlarının kökü onların tələbəklik və universitet dövrünə qayıdır. Marksist təfəkkürlər yayılırdı, biri onu rədd etmək üçün yenə də marksizm təlimlərindən istifadə edirdi; yəni qaçdığı tələyə düşürdü.

Marksist təfəkkürlərin təsiri

Bu əlamət inqilabdan öncəki iki onillikdə İslama dair tam məlumata yiyələnmədən marksizmlə qarşılaşanların düşüncə və sözlərində çox görünürdü. Marksist təfəkkür onlara təsir etmiş, bütün beyinlərinə hopmuşdu. O zaman belə bir şey duyulurdu, bu gün isə yoxdur, təxud ən azı ideoloji formada deyil; baxmayaraq ki, onun tör-töküntüləri indi də var və məhv olmayıb. Eyni zamanda bu gün yeni sapqınlıqlar da yaranıb.

Sosial-demokratiya

Dünya tək-cə marksizmlə yoldan çıxmayıb. Marksizmdən qabaq da yanlış, azğın və İslam əleyhinə təfəkkürlər olub, sonra da olub, indi də var. Bu gün dünyada bəzi Avropa filosofları, yaxud fəlsəfəpərdazları vasitəsilə müəyyən təfəkkürlər

yayılır. Mən ad çəkmək istəmirəm, qoy sözüm elə ümumi qəbul olunsun.

Qərbləşdirmə

Bu gün ABŞ və Avropanın bütün dünyaya qarşı yeni müstəmləkəçiliyinin yolbasanı olan və Qərb üslubunda demokratik cəmiyyətlərin yaradılmasını təbliğ edən təfəkkürlər var. Siz görürsünüz ki, dünya bunun üzərində həssasdır. Hicaba riayət edərkən bu cəmiyyətlərin geyiminə azca belə toxunulsa, bütün dünyaya səs salarlar. Hicabın qadağası zamanı isə kimin geyiminə toxunulursa-toxunulsun, dünyada onun yüzdə biri qədər də səs çıxmaz. Bu, reallıqdır. Bu gün hegemon dünyanın səssiz-səmirsiz bütün dünyaya hakim etməyə çalışdığı yeni sistem və sivilizasiyanın əlamətlərindən biri də budur.

Açıq cəmiyyət

Bu çoxdan var, amma bu gün bir təfəkkür, ideologiya və məktəb formasına düşüb. Açıq cəmiyyət layihəsi belə nümunələrdəndir. Ümumiyyətlə, “açıq cəmiyyət” nə deməkdir? Cəmiyyəti nə açır? Nə olmasa, cəmiyyət açıq olmaz və faydasız olar; onda hətta demokratiyanın min şərti olsa belə? Bunlar bu gün dünyada mövcud olan yanlış təfəkkürlərdir. Mən indi bunlara qarşı

tədbirlər haqda danışmaq istəmirəm, qısaca deyirəm ki, tələbə gənc müxtəlif qisimlərdə olan bu təfəkkürlərin hücumu qarşısındadır.

Diploma meyl

Üçüncü problem diploma meyl, maddi həyata və gəncliyin ləzzətlərinə diqqətin çoxluğudur. Elm hövzələrində bəzən sonradan nə işə yaransa da, ənənəvi olaraq belə bir şey yoxdur. Lakin işi təhsil almaq olan tələbə gənc bu işlərə sövq edilib və qovulub. O, gələcəyi, gələcəkdəki dükanı, işi, pulu, hansı fənnin daha gəlirli olmasını, insana daha geniş imkanlar yaratmasını düşünür. Bu da böyük problemlərdəndir və bu haqda düşünmək lazımdır; çünki elmə ziyan dəyir.

Universitetdə siyasi iş

Başqa bir problem siyasi qrupların alətinə çevrilmək və universitetdə siyasi iş aparmaqdır. Bəzən tələbələrin özlərinin xüsusi siyasi fikir və məqsədləri olmur, lakin siyasi bir qrupun, yaxud cərəyanın alətinə çevrilirlər. Onlar tələbədən çomaq kimi istifadə edir və istədikləri şəxsə başına vururlar. Bu da çox böyük və həssas bir problemdir.

İşlərdə qaranlıq məqamlar

Başqa bir problem işlərdə çaşqınlıq problemidir. Tələbə təbii olaraq aydındır; yəni aydın və ziyalı qruplardan sayılır, ölkənin vəziyyətinə dair fikir və əqidə sahibidir, fikrini də bildirmək istəyir. Tələbə yalnız "biz belə düşünürük və belə etmək istəyirik" deməklə qane olmur. Həm də onun bilməsinin və fikir bildirməsinin tabeliklə ziddiyyəti yoxdur. Təbə olur, amma qəbul etdiyi işin səbəbini bilmək istəyir. Bilməsə, tədricən şübhə yaranar, bu şübhə və qaranlıq onun tabeliyini də zəiflədər. Deməli, tələbənin problemlərindən biri budur. Tələbələr adətən hadisələrdən xəbərsiz olduqlarından və işlərin əsl mahiyyətini bilmədiklərindən radioda, yaxud qəzetdə bir xəbər yayılan kimi beyinləri çalışmağa başlayır. Xarici təsirin olmadığı təqdirdə belə olur, təsir olduqda isə müsibət yaranar.

Məqsədsizlik

Və nəhayət, bir mühüm məsələ də, bəlkə də bəzilərinə görə ən mühüm problem olan kimliyin olmaması, cəmiyyət, tarix, gələcək və özü qarşısında həqiqi missiyasını dərk etməməsidir. Tələbə doğrudan da kim olduğunu bilmir. O bilmir ki, indi kimdir və gələcəkdə üzərinə hansı rol düşəcək; çörək və ad-san dalınca qaçan bir tacir kimidir. Başqa sözlə

desək, tələbənin həqiqi missiyası onun özü üçün tam aydın deyil. Bunlar tələbənin problemləridir.

Biz problemlərin bir qismini dedik, heç sübhəsiz, bunlardan çoxdur, başqa məsələlər, problemlər və çoxlu xırdalıqlar da var: müəllim və tələbə, rektor və tələbə, müxtəlif tələbə qrupları arasında olan müxtəlif əlaqələr, dinsiz tələbə ilə dindar arasında olan qarşıdurma, hətta dindarların özlərinin arasında olan çəkişmə və digər müxtəlif problemlər var.

Ruhaninin universitetdə həqiqi yeri

Ruhani bir alim universitetdə çalışmağa başlayır. O, universitetdə nə etməlidir? Bu, doğrudan da mühüm məsələdir. Cənabların yazdığı vəzifələr çox yaxşı, hərtərəfli, güclüdür və universitetdən gözləntilərin çoxunu təmin edir. Mənim bu barədə heç bir mənfi fikrim yoxdur. Lakin fikrimcə, məsələnin məğzi bundan ibarətdir ki, ruhani universitetdə tələbənin bu və digər problemlərlə qarşılaşdığı zaman ona sığınacaq, ümid bəsləyəcək, çarə umacaq və ən azı təsəlli olacaq bir şəxs olmalıdır.

Tələbənin etimad və ümidi

Əgər biz universitetdə müxtəlif iclaslar keçirsək, çıxışlar etsək, məscidə getsək, dini

müəllimin təyin edilməsinə fikir bildirsək və qeyd etdiyim digər vəzifələri yerinə yetirsək, - bunların hamısı yaxşı, lazım və əhəmiyyətlidir - lakin tələbənin etimad və ümidini qazana bilməsək, uğurla çalışdığımızı deyə bilmərik.

Mücadilə və güc sınağı

Təəssüf ki, universitetlərdə ruhani nümayəndələr məsələsi ortaya çıxan bir neçə il öncədən bəziləri fikirləşdilər ki, ya gərək bu ruhanini ələ alsınlar, ya da sıradan çıxarsınlar. Bəzi universitetlərdə bu məsələ müşahidə olundu. Hamısını demirəm, amma bəlkə də universitetlərin çoxunda bu şəkildə bir mücadilə və güc sınağı başladı.

Bu məsələlər universitetdə çalışan möhtərəm ruhaninin və din aliminin vəzifəsini yerinə yetirməsinə çox böyük maneə yaradır və onu istəmədiyi işlərə sövq edir. Lakin fikrimcə, mümkün olan həddə bəyənilməyən işlərdən çəkinmək lazımdır; bəziləri buna imkan verməsələr və insanı çıxılmaz vəziyyətə salsalar belə.

Ruhaninin bütün tələbələrə aid olması

Cənablar universitetlərdə bütün tələbələrə aid olmağa çalışmalıdırlar; hətta xətt və istiqamət baxımından xoşlamadığınız tələbələrə də. Düzdür,

bu, çətin, bəzi yerlərdə hətta qeyri-mümkündür, lakin hər yerdə belə deyil.

Mənim fikrimcə, çoxlu yerlərdə və bəlkə də deyə bilərik əksər yerlərdə ruhani elə rəftar edə bilər ki, hətta siyasi düşüncə baxımından onu qəbul etməyən bir tələbə də onun yaxşı insan olduğunu desin, haradasa bir ürək sözü, mənəvi, yaxud düşüncə problemi olsa, ona üz tutsun. Bu zaman düzgün namaz qılmaq istəsə, bu ruhaninin arxasınca gedər və məsciddə namaz qılar. Universitetlərdə bu istiqamətdə iş aparmaq lazımdır.

Problemlər qarşısında müqavimət

Bəli, dediyim kimi, bəzən sizi buna sövq edirlər. Mən bunu başa düşürəm. Bəzilərinizin bildiyi kimi, mən bir neçə il öncədən bu universitetlərdə baş verən hadisələrin xırdalıqlarından xəbərdaram, bilirəm ki, əziyyət verirlər, qoymurlar, problem yaradırlar, bəzən ruhanini çəkişmələrə dartırlar. Lakin mümkün olan həddə müqavimət göstərmək, bu çəkişmələrin fəvqündə durmaq və bütün qrupları saxlamaq lazımdır.

İslam birlikləri

İslam birlikləri doğrudan da müsəlman qüvvələri toplamaq üçün yaxşı bir imkandır. Onlar

universitetlərdə çalışan ruhanilərin qolu olmalıdırlar. Əgər İslam birliyi doğrudan da ruhani ilə əməkdaşlıq etsə, onun sözünü dinləsə, tövsiyələrini ata tövsiyəsi kimi qəbul etsə, ruhaninin ona arxa və dayaq olmasına çalışsa, düşünürəm ki, universitetdə dini təfəkkürü çox yaxşı formada yaymaq olar. İndi bəzi yerlərdən xəbər alırıq ki, belə deyil. Yəni İslam birliyi ruhaniyə qarşı çıxır, yaxud qarşıdurma yaradır. Təbii ki, qüvvələr bölünür və bəzən hətta bir-birinə qarşı çevrilir.

Dini elita

Belə düşünürəm ki, biz cəmiyyətimizdə tələbənin dini elitadan olmasına çalışmalıyıq. Yəni məqsədimiz bu olmalıdır ki, universitetdə tələbələri həm məlumat, həm də iman baxımından görkəmli dini qüvvələrə çevirək. Təbii ki, bunlar gələcəkdə İslam Respublikasına xidmət edəcəklər. İnşallah, bu sahədə işlər görməliyik.

Camaat imamlığı

Məscidlərə çox əhəmiyyətli yanaşmaq lazımdır. Mən camaat imamlığı ənənəsini çox vacib sayıram. Bəlkə də bəziləri doğrudan da qəbul etməsinlər, amma mən özüm uzun müddət imamlıq etdiyim üçün bilirəm ki, nə qədər yaxşı, təsirli və aktiv işdir. Adətən, imamlıq etməyənlər onun nə

olduğunu bilmirlər. Bəziləri də məsciddə namazı qılıb tez başqa iş dalınca gedirlər. Onlar da camaat imamlığının ləzzətini anlamırlar.

Nümunəvi camaat imamının xüsusiyyətləri

Camaat imamı məscidi doğrudan da öz iş yeri bilməlidir. Gərək vaxtdan öncə, hamıdan qabaq oraya getsin, məscidin vəziyyətinə baxsın, qüsurlar olsa, aradan qaldırsın, səccadəsini sərsin və xalqın gəlişini gözləsin. Gələn hər bir şəxslə bacardığı qədər təmasda olsun, onlara sevgi və hörmətini bildirsin, hallarını sorsun, problemləri olsa, imkan daxilində aradan qaldırsın. Amma təbii ki, bəzi məscidlərdə olduğu kimi, camaatın kuryeri olmamalıdır. İmam məsciddə oturmalı, xalq ona müraciət etməli, ürək sözünü deməlidir. O, özünü xalqın ixtiyarına buraxmalı, onları dinləməlidir. Namazı bitirdikdən sonra onlar üçün şəriət hökmlərindən və Quran təfsirindən danışmalı, sonra qalxıb getməlidir. Beləcə vaxtının bir saati burada keçməlidir.

Səmərəli ruhani

Mənim fikrimcə, belə bir camaat imamı çox səmərəli, təsirli olar və insanları cəlb edər. Belə bir camaat imamı onun məscidinə get-gəl edənlərə, hətta məscidə gəlməyə vaxt tapmayanlara, lakin

uzaqdan, digərlərindən onun necə yaxşı bir insan olduğunu eşidənlərə hansısa işin görülməli olduğunu eyham etsə, bunun üçün nə büdcə lazım olar, nə hüquqi yardım, nə də sərəncam. Həmin iş onun dediyi formada icra olunur.

Universitetin məscidindəki ruhani də o məscidin sahibi olsa, oraya getsə, oturub danışsa, mütləq tələbələr cəlb olunurlar. Əlbəttə, ola bilsin bir müddət gəlməsinlər və şıltaqlıq etsinlər, amma ümumiyyətlə, tələbə onunla ata kimi rəftar edən, problemlərini aradan qaldıran bir insana ehtiyaclıdır. Orada belə bir ruhani olsa, tələbələrin müraciət etməməsi mümkün deyil, mütləq müraciət edəcəklər. Çünki psixoloji ehtiyacları var.

Ruhaninin universitetdə mənəvi nüfuzu

Gənclik çox qəribə bir şeydir. Hamınız gənclik dövrünü keçiribsiniz, bilirsiniz ki, gənclik duyğuları psixoloji bir dayaq tələb edir. Bu cənab orada oturub ağulla, məntiqlə, mətanətlə, uzaqgörənliklə və səbirlə sözü dinləsə və cavab versə, ona sarı güclü axın yaranar və o, universitetdə mənəvi nüfuz sahibi olar. Bundan sonra universitetin rektoru və ya hansısa orqanın, birliyin sədri istəməsə belə, ruhaninin dediyi olar.

Ümidvarıq Allah sizə uğur bəxş etsin və çəkdiyiniz zəhmətlərin əvəzini versin. Bilirəm ki, işiniz çətindir. Bəzən bir qrup da qarşıya çıxır, insanı yorur və əldən salır. Amma bu da var ki, zəhmət nə qədər çox olsa, savabı da bir o qədər böyük olar.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

İslama layiq universiteti¹⁸

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Yüksək ruhiyyə

Əvvəldə əziz qardaşlara xoşgəldin deməliyəm. Bu gün təşkil etdiyiniz bu toplantı və görüşə görə təşəkkür edirəm. Elm adamları və ölkənin görkəmli şəxsləri ilə görüş adama ruh yüksəkliyi bəxş edir. Əlbəttə, bir şərtlə ki, bütün söhbətlər universitetlərin maddi cəhətləri barədə olmasın. Onlar da deyilməlidir, mənim etirazım yoxdur, lakin bir qədər də öhdənizə götürdüyünüz universitetlərin ruhu barədə danışmaq və məclisə elm, təhsil, tələbə rəngi qataq. İnşallah, müvəffəq olarsınız. Ağır məsuliyyəti öhdənizə götürməsünüz. Allah sizə kömək etsin!

Universitet başçıları üçün dəyərli imkanlar

Doğrudan da dəyərli fürsətlərdir. Bu gün İslam Respublikası quruluşunda siz universitet rektorları

---

¹⁸ Səhiyyə naziri və ölkə üzrə tibb universitetlərinin rektorları ilə görüşdə çıxışı: 23 oktyabr 1990.

xalqınıza, ölkənizin elmi inkişafına kömək göstərdiyinizi tam əminliklə hiss edirsiniz. Çox mühüm olan bu xüsusiyyət ölkənin elmi mühitində çox az dövrlərdə mövcud olub. Bir ölkənin siyasi və ictimai həyatına əcnəbilər hakim olanda orada elmin hansı rola malik olduğunu düşünmək olar?! Özü də siyasi məsələlərə qarışmayan tibb elminin. Həkim kimi xidmət göstərəcək şəxs misal üçün, jurnalist olmaq istəyən birisindən fərqlənir. Ola bilsin, o gedib mübarizə aparacağını desin. Lakin həkim və əczaçı müalicə etmək üçün insanların dərddini axtarır, xidmət göstərir. Ölkənin bütün siyasi sahələrinin xalqın xeyrini düşünməyən mərkəzlərin əlində olduğu bir cəmiyyətdə təhsil alan hər tələbə xalqın xeyrinə işləyəcəyinə əmin ola bilmir. Bəli, bəziləri çox çalışır və xalqın xeyrinə də işləyirlər. Amma bu, ümumi olmur.

İşdə davamlılıq

Yaxşı ideya və məqsədlə kiçik bir düzəliş etməyə başlayan Əmir Kəbirin bir neçə günlük islahatından sonra təəssüf ki, ölkəmizin yeni ali təhsil sistemində belə fürsət davamlı olaraq yaranmadı. Mənim qətiyyətlə demək istədiyim budur. “Davamlı olaraq” deməyim ondan ötrüdür ki, bəzən ölkədə elm işinə vaqif olan alimlər işləmək, hərəkət etmək və çalışmaq istədilər, lakin bir

qıgılıcım kimi tez sönürdülər, işin davam etməsinə imkan verilmədi.

Problemlərin həllinə ümid

Bu gün belə deyil. Bu gün sizin büdcəniz az ola bilər. Bəli, cənab Doktor Fazil buna toxundu. Onun dediyi kimidir. Mən bilirəm ki, çatışmazlıqlar çoxdur. Ölkənin ehtiyacına uyğun olaraq, tələbə çox götürmüşünüz, amma universitetimiz yoxdur. Müəllim gətirirsiniz, amma zəhmətlərini lazımınca dəyərləndirə bilmirsiniz ki, bu işindən məmnun olsun. Elmi dərəcəni yüksəldirsiniz, amma münasib laboratoriya yoxunuzdur. Qeyd olunduğu kimi, kitab lazımdır, amma yoxunuzdur. Dünyanın elm məsələlərindən xəbərdar olmaq üçün hər gün elmi nəşriyyələr almaq lazımdır, amma imkan yoxdur. Hamısı da pula qayıdır, başqa heç nəyiniz əskik deyil. Doğrudan da pulunuz olsa, bütün bunlar həll olunar. Bu çatışmazlıqlar var. Bunlar da həll ediləcək. Necə ki, biz bu gün ümumi olaraq, dövlətimizin maddi durumunun məsələn, iki-üç il əvvəlkindən yaxşı olduğunu görürük. Heç şübhəsiz, iki-üç il sonra da bugünkündən yaxşı olacaq. İşlərin gedişi bunu göstərir. Daha yaxşı olacaq və bu problemlər həllini tapacaq.

Universitetdə əsas problem

Ölkənin elmi mühitində, özü də sizin məşğul olduğunuz belə bir həssas elmdə, yəni tibdə və onun şaxələrində bunlar həqiqi, əsaslı və fundamental problem deyil. Əsaslı problem odur ki, universitetdə işə inam olmasın, məsul şəxslər ölkə üçün yanmasınlar, ağırı-acıları duymasınlar, birini gətirib bir universitetə, məsələn, Tehran Universitetinə rektor qoysunlar, o da işi, mövqeyi, siyasi cinahı, dövrün sarayına yaxınlaşmaq və öz kisəsini doldurmaq haqda düşünsün, tabeliyindəki mühit onun üçün birinci dərəcəli olmasın. Gördünüz ki, Tehran Universitetinə kimlər başçılıq edirdilər. Adətən, siyasi məsələ idi. Başqa, xüsusən böyük və əhəmiyyətli universitetlər də az-çox belə idi. Əsaslı və fundamental nöqsan budur. Allaha həmd olsun ki, bu gün belə deyil. Keçmişdə nazirlikləri necə bölürdülər, kimlər nazir olurdular, hansı meyarla seçilirdilər, həqiqi qabiliyyətləri nə qədər nəzərə alınırdı?

Meyar və dəyərlər

Siz indiki durumu o zamanla müqayisə etsəniz, görəcəksiniz ki, bu gün işin əsası möhkəm, gözəl və təmizdir.

Yaxşı həkim

Cənab Doktor Fazil həqiqətən, layiqli kadrdir. Mən həqiqətən, belə düşünür və onun bu vəzifəyə təyin olunduğuna görə sevinirəm. O, müxtəlif sınaqlardan yaxşı çıxıb. Bunlar çox əhəmiyyətlidir. O, bir mərkəzin telefon zəngi ilə çantasını götürür və ön cəbhənin, döyüş zonasının səkkiz kilometrliyinə gedib cərrahiyyə otağı hazırlayır. Uzun müddət orada qalıb daim çalışır; nə kimdənsə təşəkkür gözləyir, nə onun-bunun bilməsini, nə adının inqilab və cəbhə üçün xidmət göstərənlər sırasında çəkilməsini. Heç kəs demir, heç kəs bilmir. Bunlar mühüm və çox dəyərlidir. Belə bir şəxs nəyəsə görə bir vəzifəyə təyin edilənlərdən çox fərqlidir. Allaha şükür olsun ki, onun elmi dərəcəsi var. Dost və düşmənin buna şübhəsi yoxdur. O, inqilabi keçmişlə ilə - doğrudan da əsl inqilabi keçmiş belə olar - zərrəcə maddi maraqlardan xidmətini yerinə yetirir. Burada maddi məqsəd yoxdur. Onun kimi və sizin çoxunuz kimi görkəmli həkim və cərrahlar özəl fəaliyyətlə əldə etdikləri gəlirlərin neçə faizini dövlət işində əldə edə bilirlər?! Bu hara, nazirlikdən ötrü sino gedənlər hara?! Nazirlik o zaman bundan da pis idi. O zaman bir yerin direktoru olsaydılar, daha bütün nəsilləri işlə təmin olunurdu; hamısı çapır, oğurlayır, varlanırdılar.

Hizbullahçı kimdir?

Bu gün bünövrə belə düzgündür. İstər nazirlikdə cənab Doktor Fazilə, istərsə də universitetlərdə çalışan siz əziz qardaşlara demək istəyirəm ki, bu düzgün İslam bünövrəsinin qədrini siz hamıdan çox bilməlisiniz. Bu da İslamdandır. Öz universitetinizdə İslamı yüksək səviyyədə qoruyun. Elə edin ki, özgələr, yəni inqilaba və İslama yad olanlar işlərə rəhbərlik etməsinlər. Mənim sözümdür, Doktor Fazillə dəfələrlə xüsusi danışıq, indi də sizin hamınıza deyirəm. Mühiti elə edin ki, hizbullahçı orada inkişaf eləsin. Bizim düşmənlərimiz dünya mediasında hizbullahçını pis göstərməyə çalışırlar, hizbullahçını alçaq bir insan və bəzən lotu kimi təsvir edirlər. Xeyr, bu Doktor Fazilin özü bir hizbullahçıdır. Hizbullahçı belədir. Hizbullahçı - Allaha qulluq etmək, inqilaba və inqilabın əsasına bağlılıqdan başqa heç bir siyasi təşkilata bağlı olmamaqdır. Əvvəllərdə liberallar çox çalışdılar ki, bu adı bədnam etsinlər. Mənim yadımdadır, o zaman Dövlət Şurasında çalışan bir həkim fəxrlə belə dedi: "Bu qədər "hizbullahçı, hizbullahçı" deyirlər. Mən özüm hizbullahçıyam". O da yüksək rütbəli bir həkim idi.

Hizbullahçı və doğmalığ hissi

Ölkənin, universitetin və müdiriyyətin hizbullahçı cinahının, yəni özünü inqilabınkı bilən, inqilab və xalqa ürək yandıran, özünə bu ölkəyə və inqilaba xidmətdən başqa bir vəzifə tanımayan cinahın özünü doğma hiss etməsinə çalışın. Təəssüf ki, bəlkə də xoşbəxtlikdən, “özgə”lər müxtəlif imtahanlarda iç üzlerini göstəriblər. Üç-dörd il bundan qabaqkı hadisələrdə bir neçə nəfər rejissorluq etdi, tibb sistemi və sair adlar altında bir dəstə həkimi quruluşla qarşı-qarşıya qoydular. Bu, yadımızdan çıxmayıb, çox xırdalıqlarına qədər yaxşı yadımdadır. O zaman da mömin və hizbullahçı doktorlar, o dövrün hizbullahçı naziri və bizim çox yaxşı qardaşlarımızdan olan cənab Doktor Mərəndi və digərləri bu batil dalğanın qarşısında dayandılar. Əlbəttə, xalq, imkanlar və xoşbəxtlikdən, həkimlər də bunlarla idi. Lakin onlar pafoslu iddia və sözlərlə, “biz beləyik, eləyik” deməklə işləri ələ almaq istəyirdilər.

Elmin şərəfinə diqqət

Biz inqilab dövründə elmin şərəfini qorumayan elm iddiaçıları gördük. Mən həyatım boyu belələrini çox görmüşəm. Alim olmaq mühüm deyil, elmin və alimliyin şərəfini qorumaq mühümdür. Mən Şah Məhəmmədrzanın ayağına

yıxılan yüksək səviyyəli və məşhur müəllim görmüşəm. Müəllimlər sıra ilə düzülmüşdülər və Məhəmmədrza onların önündən keçirdi. Bu şəxs özünü onun ayaqlarının üstünə atdı. Generallar belə işlər görürdülər. Amma doğrudan da tədqiqatçı alim olan, çoxlu kitablar yazmış məşhur bir adamın bu hərəkəti qəribə idi. Şagirdləri onu qınadılar ki, müəllim, siz niyə, axı o şəxs savadsızdır! Alimlər heç kimi qəbul etmirlər, siyasət onlar üçün problem deyil. Baxır görsün ki, kim alimdir. Ümumiyyətlə, alim üçün elmdən üstün dəyər yoxdur. Elm adamları yanında ən pis söyüş “savadsız” sözüdür. Bundan pis söyüş yoxdur. Bütün elm mərkəzlərində belədir. O alim isə bir cahilin və quldurun ayağına düşdü. Şagirdləri və dostları onu qınadılar, onun da cavabı yox idi, dedi ki, şah heybəti məni tutdu. O zaman bu söz bizim dostlarımızın gedib-gəldiyi universitetlərdə dillər əzbəri olmuşdu. O zamanın alimləri iki qismə bölündülər: şah heybətinin tutduğu və elmdən başqa heç bir heybətə tutmadığı alimlər.

Əlbəttə, o zaman onun kimi digər alimlərimiz də vardı. Onlar hətta yoxsulluğa dözürdülər, lakin onlara sarı baxmırdılar da, nəinki ayaqlarına yıxılısınlar, yaxud əllərini öpsünlər və ya onların qarşısında əyilsinlər. Xeyr, ümumiyyətlə, özlərini cahil və elmsiz qüvvələr haqda düşünməkdən, pula və maddiyyata bulaşmaqdan üstün bilirdilər.

Dini və demokratik quruluş qarşısında müftəxorluq

Həyatlarını hakimiyyət qarşısında belə rəzilliklə keçirənlər indi İslam Respublikasında boynuyoğunluq edirlər. Bu boyunun dəyəri yoxdur. Bu, boyun qaldırmaq deyil. Elə boynu qaldırmaq yaxşı və fəxrlidir ki, uca olduğunu göstərmək olsun. Elmin dəyərini qorumayan şəxslər iddiasız, xalqdan, xalq üçün olan, xalqın xidmətində duran, din və hidayət əsasında çalışan, yadların, Amerikanın və başqalarının nökeri olmayan demokratik bir quruluşa növbə çatdıqda qəfildən bunların baş və boyun qaldırmaq növbələri də çatdı və onunla qarşı-qarşıya dayandılar. Bunların başından vurmaq lazımdır. Bunlara alimlər sırasında yer vermək elmə hörmətsizlikdir. Elmə əsaslanan quruluşun hörmətini saxlamayan alim bu quruluşda təmsil olunan xalqın da hörmətini saxlamaz. Bunları yaxşı tanıyın.

Universitetlərin rəhbərliyi

Mən bir neçə il bundan əvvəl bir söz dedim, bəziləri etiraz etdilər. Dedim ki, universitetlərin rəhbərliyi həm də elmi rəhbərlik olmalıdır. İndi də fikrim budur. Universitetin başında elə elmi adam durmalıdır ki, orada çalışanlar bu şəxsi başçı kimi

qəbul etsinlər. Sözsüz ki, əməl və etiqadla yanaşı olan elmdən söhbət gedir. Bu quruluşun başının bədənindən ayrılmasını istəyənlər, ümumiyyətlə İslama etiqad bəsləməyən, yaxud İslamı və hizbullahçıları məsxərə edən, mömin tələbəni ələ salan etiqadsız bir şəxs işlərin başına keçməməlidir. Xeyr! Onun qolundan tutub kənara qoyun. Bizim siniflərimizdə dərs demək istəyirsə, eybi yoxdur. Hansı müəllim gəlib dərs desə, qəbul edirik. Biz hər kəsin elmindən bəhrələnərik; hətta bizi qəbul etməyənlərin belə. Elmini öyrətsin, biz çox təvazökarlıqla oturub ondan elm öyrənərik, quruluş onun elmindən istifadə edər. Lakin universitetin idarəsində həlledici olması əsla yolverilməzdir. Kimsə çadralı, yaxud hicablı qıza təhqir gözü ilə baxsa, onu təhqir edin, heç nədən çəkinməyin. Saqqal saxlayan hizbullahçı gəncə kim təhqir gözü ilə baxsa və onu süründürsə, - bəzən bizə belə məlumatlar çatır - onun özünü təhqir edin.

Allaha itaət və ölkəyə qayğı

Dəyər Allaha itaətdə, imanda, ölkəyə və cəmiyyətə qayğıdadır, şıq geyinməkdə deyil. Ləzzətindən, yeyib-içməyindən keçməyən, ağır işlərə yaxın durmayan bir insan hansı haqla bu quruluşda mühüm şəxsiyyət olduğunu deyə bilər?! Elmi də onun şəxsi həyatına və qarnına qulluq edir, xalqdan ötrü deyil və dəyəri yoxdur. Sizin nazirliyinizdə,

universitetinizdə inqilabla eyni istiqamətdə hərəkət etməyənin elminin də dəyəri yoxdur. Bəli, elmini tələbələrimize öyrətsə və tələbələrımız ondan istifadə etsələr, sözüümüz yoxdur; bu şərtlə ki, öyrətsin. Mən eşitmişəm ki, bəziləri hətta elmlərini də əsirgəyirlər. Mən bilmirəm, siz araşdırın, görün həqiqətən belədir, yoxsa yox. Deyilənə görə, sinifdə bir şey öyrətmir və tələbə yetişdirmirlər. Belə bir şəxs ümumiyyətlə işə yaramır. Elmini öyrətmək istəyən şəxsdən isə öyrənsinlər; universitetdə dərs desin, problem yoxdur. Amma bu quruluşa, bu təfəkkürə, İslam hərəkətinə və inqilaba etiqadı olmayınca, ona geniş imkanlar verməməliyik. Bu meyarlara cavab verən bir müəllim, yaxud rektor təyin etdikdə isə hamı ona hörmət etməli və doğrudan da gözünün üstündə saxlamalıdır. Tələbə də belə şəxsə hörmət etməlidir.

Elm və dinin birgəliyi

Mərhum Ayətullah Bürucerdinin vəfatı zamanı Qumun bir neçə min tələbəsi zar-zar ağlayırdılar. O zaman hövzə və universitetlərdə müəllimlik məsələsi ortaya çıxdı. Mən onda Nasir Xosrov xiyabanındakı darülfünunda mərhum Cəlal Hümayunun bir çıxışını eşitdim. Mən o vaxt çox gənc bir tələbə idim, ruhani mühitini görmüşdüm, amma onun digərləri ilə fərqi yaxşı bilmirdim.

Mən onun sözlərindən çox şey öyrəndim. O zaman deyilən sözlərdən biri bu idi ki, elm və din əsrlərlə birgə olub. Yəni adətən dindarlar alim olublar, dini və qeyri-dini elmlər birgə olub. Məhəmməd ibn Zəkəriyyə Razi, İbn Sina, yaxud digərləri həm də müctəhid olmuşlar.

Hövzədə azadlıq

Şagirdin müəllimlə davranış qaydaları barədə kitablar yazılıb. Şəhid Saninin "Münyə əl-mürid" adlı kitabı var. Bu kitab müəllim və şagirdin bir-biri ilə rəftarı barədədir. Şagird müəllimin qulluqçusu kimi olmalıdır. Biz elm hövzələrində doğrudan da elə idik. Əgər müəllim şagirdinə onu evinə qədər müşayiət etmək izni versəydi, şagird sevinərdi. Müəllimi şagird özü seçirdi. Hövzədə müəllim seçimi indi də icbari deyil. Tələbə müxtəlif dərslərə gedir və nəhayət, birini seçir, sonra dərstdə iradını bildirir, müəllimin heç bir sözünü gözüyumlu qəbul etmir. İndi də belədir. Mən bəzən burada dərş deyirəm, tələbələr irad tuturlar. İradı qəbul etməyincə, ya da səhv etdiklərini bilməyincə sakit dayanmırlar. Yəni müəllimin sözünə qarşı heç bir təslimçilik yoxdur və şagird müəllimi ilə mübahisə də edir. Amma həmin şagird mübahisə etdiyi müəllimi ilə qulluqçu kimi davranır. Düzdür, indi qabaqkı kimi deyil, amma yenə də universitetlə

böyük fərqi var. Yəni hansısa bir şagirdin imtahandan kəsilməsi, eyni zamanda müəllimə hörmət etməməsi halı əsla mövcud deyil; nəinki ona qarşı hörmətsizlik edə. Hörmətsizlik etsə, deyərlər ki, niyə hörmətsizlik edirsən, dərsinə gəlmə, məcbur deyilsən ki.

Məqsədim o cənabın sözüdür. Deyirdi ki, əsrlərlə, məsələn, 12-13 əsr elm və din yanaşı olub. Şagird qaranlıqda müəllimindən irəlidə getməlidir ki, bir çala olsa, özü düşsün, müəllimi düşməsin. O, müəlliminin qulluqçusu kimi olmalıdır. O zaman deyirdilər ki, əlli ildir elm və din bir-birindən ayrılıb.

Müəllimə hörmət

Əgər bizim universitetimiz İslam universitetidirsə, onun ən böyük səciyyələrindən biri müəllimlərə dünyada qəbul olunandan artıq hörmət göstərmək olmalıdır. Tələbə müəllimə qeyd-şərtsiz hörmət etməlidir. Müəllim pis də olsa, ona hörmət etmək lazımdır. Kafir bir müəllimi hizbullahçı bir sinfə gətirsələr də, hamı ona hörmət etməli, təzim göstərməli və irəli keçirməlidir. Çünki onların müəllimidir, başqa heç bir dəlil lazım deyil. Bu elə bir haldadır ki, dediyimiz kimi, bu şəxs ümumiyyətlə, tələbələrin dininə inanmasın. Müəllim mömin və müsəlman olsa, daha heç. Hər halda, universitetlərdə müəllimə çox hörmət edilməlidir.

Problemlərin həlli

Sadalanan problemlər də aradan qaldırılmalıdır. Mən inanıram ki, aradan qaldırılacaq. Biz üzərimizə düşən işi görməyə hazırıq. Siz də inşallah, əməkdaşlıq edərsiniz. Mütəxəssis rəylərinizi bildirin. Biz də nə vaxt lazım olsa, dövlət məmurlarına və ya digərlərinə tövsiyə edəcəyik ki, görülməli olan hər bir iş görülsün. Düzdür, qənaət də mühüm işlərdən biridir. Mümkün olan həddə qənaət yaxşıdır. Nə qədər ki, pul və imkanlar azdır, inşallah, əsaslı və vacib işlərə daha artıq kömək olunar.

Allah sizi qorusun! Hörmətli nazir və əziz qardaşımız olan Doktor Fazili Allah qorusun və kömək etsin! İnşallah, bu ağır yükü ən gözəl şəkildə məqsədə çatdırarsınız.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Hövzə və universitet vəhdət yolunda¹⁹

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

İmamın dəyərli yadigarı

Əvvəldə bütün qardaş və bacılara, böyük şəhid ailələrinə, əlillərə, ucqar bölgələrdən təşrif buyurmuş, Buşəhr vilayətindən uzun yol qət etmiş qonaqlara, əsirlikdən azad olunmuş əsgərlərə, həmçinin livanlı qonaqlarımıza səmimi təşəkkürümü bildirirəm.

Hövzə və Universitetin Birliyi Günü bizim böyük imamımızın dəyərli yadigarlarındanındır. O uca həkimin, böyük və bəsirətli insanın cəmiyyətimizin düzgün İslam hərəkəti naminə irəli sürdüyü bütün mühüm təşəbbüs və qərarları kimi, bu da onun səmərələrindən biridir və inşallah, belə də olacaq.

Əsl müsəlman

Bu il Hövzə və Universitetin Birliyi Günü İslamın böyük xanımı, Peyğəmbərin dəyərli qızı

---

¹⁹ Hövzə və Universitetin Birlik Günü münasibəti ilə hövzə və universitet tələbələri ilə görüşdə çıxışı: 19 dekabr 1990.

Fatimeyi-Zəhraya (ə) aid günlərə təsadüf edir. Sözlərimin əvvəlində bu böyük xanım barədə bir cümlə deməyim pis olmaz. İnşallah, bu sözlər bütün həyatımız, xüsusən də bu həlledici və taleyüklü günlər üçün örnək olsun. O cümlə budur ki, Fatimeyi-Zəhra (ə) mənəvi məqamlarından və ruhani dərəcələrindən əlavə, hər bir şəraitdə Allahın hökmünə tabe idi. Bu mütləq təslimçilik İslam tarixi boyu bu insanı misilsiz bir mücahid, məzlumluq və düzgünlük bayrağına çevirdi. Bu bayraq günümüzə qədər günbəgün ucalaraq "Həqiqətən, Biz sənə kövsər əta etdik"²⁰ ayəsinin real nümunəsi olmuşdur. Bu, hədislərdə də var.

Hövizə və universitetin birliyinin mənası

İndi isə hövizə və universitetin, ruhani və universitet tələbəsinin birliyi barədə. Bunun elan edilməsindən on ildən artıq ötməsinə baxmayaraq, belə nəzərə çarpır ki, böyük imamımızın qurduğu bu mübarək təməl barədə hələ də danışmağa, təhlil etməyə və araşdırma aparmağa ehtiyac var. Hövizə və universitetin birliyi nə deməkdir? Mənası budur ki, hövizə proqramlarını universitetə, yaxud universitet proqramlarını hövizəyə daşıyaq? Şübhəsiz

---

²⁰ Kövsər/1.

ki, məqsəd bu deyil. Hövzənin özünəməxsus elmləri, dərslər və metodları var, universitetin də özünəməxsus. Onların hər biri öz metodlarını təkmilləşdirməli və bir-birinin təcrübələrindən istifadə etməlidirlər. Buna şübhə yoxdur. Deməli, “hövzə və universitetin birliyi” dedikdə bunlar nəzərdə tutulmur.

İmamın bir şüar kimi irəli sürdüyü bu birlik daha çox bizim cəmiyyətimizdə, yaxud bütün müsəlman cəmiyyətlərində mövcud olan acı həqiqətdən qaynaqlanırdı. O acı həqiqət müstəmləkəçiliyin birbaşa və düşünülmüş şəkildə hazırladığı plan idi. Müstəmləkəçilər özlərinin siyasi, iqtisadi, ictimai və mədəni işğal planlarını hazırlayarkən bir əsas maneə ilə rastlaşdılar. O maneə xalqların dini etiqadı idi.

Din amili

Əlbəttə, dini etiqadlar hər yerdə müstəmləkəçiliyin təcavüzlərinə maneə olmur. Təhrif olunmuş, hansısa qüvvələrin əlinin məhsulu olan din təbii olaraq böyük güclərə qarşı çıxmır. İslam müstəmləkəçi dövlətlərin İslam ölkələrinə hərtərəfli və təcavüzkarcasına hücumuna qarşı çıxan bir dinin ən bariz və kamil nümunəsi idi. Müstəmləkəçilər öz araşdırmalarında bunu anladılar.

Çox eşitmisiniz, təkrarlamaq istəmirəm; Hindistanda, ərəb ölkələrində, İranda bunu təcrübə

etdilər. Harada xalqın dini duyğusu oyanmışdısa, müstəmləkə planları maneə ilə üzləşdi. Bir nümunə İranda tənbəki hadisəsi idi, bir nümunə Məşrutə hərəkatının əvvəlləri. Bir nümunəsi Hindistanda ingilislərə qarşı baş verən qanlı hadisələr idi, bir nümunəsi on doqquzuncu əsrin ortalarında müsəlman əfqanlarla ingilislər arasındakı toqquşmalar, bir nümunəsi Seyid Camalın Misirdə ingilisləri qorxudan fəaliyyəti. Belə nümunələr çoxdur.

İngilislər və İslam

İngiltərənin ozamankı siyasi lordları və yüksək rütbəli məmurları təxminən bütün dünyanın siyasi planını cızırdılar. Əslində, onlar bütün dünyada işləyirdilər - Avstraliyadan tutmuş Mərkəzi Asiyaya, Hindistan yarımadasına, İrana, Orta Şərqlə, Şimali Afrikaya və Amerikaya qədər. Bu kiçik ada dünyanın bütün ölkələrinə hökmranlıq edirdi.

Onlar bu nəticəyə gəldilər ki, nefti, qazı və dünyanın gələcək enerjisini təmin etmək potensialı olan, təyyarələrin və indiki sürətli nəqliyyat vasitələrinin olmadığı dövrdə Şərqlə Qərb arasında strateji baxımdan həyati nöqtə hesab olunan bu həssas bölgədə mövqelərini möhkəmlətmək istəyirlərsə, İslam haqda düşünməyə və ona çarə qılmağa məcburdurlar. Xalqın dini hisslərinin və

İslam inancının ayıq olduğu təqdirdə onların planlarının həyata keçməsi imkansız idi.

Onların bu fikri dəqiq idi və düz anlamışdılar. Onlar üçün əsas maneə İslamdan ibarət idi. Biz ingilisləri dedik, amma Avropanın digər ölkələri də təqsirsiz deyildilər, Fransa, İtaliya, Portuqaliya, Belçika da var idi. Lakin o zaman dünyanın müxtəlif bölgələrində görülən işlərin hamısında əsas mərkəz İngiltərə idi. Siyasətdə və cəmiyyətlərin həyatında hər xalqın öz növbəsi var. Onda onların növbəsi idi, çapıb-talayır və amansızlıqla qarət edirdilər.

Gəncləri dindən ayırmaq

Növbə İslam ölkələrinə çatdıqda bu fikrə düşdülər ki, bu ölkələrin inkişaf etməkdə olan nəsillərini dindən ayırmalıdırlar. Bu iş üçün iki iş görülməli idi: Biri cinsi məsələlərin yayılması və ona şəraitin yaradılması idi. İslam dini digər dinlərdən daha dəqiq olsa da, təkcə o yox, bütün dünya dinləri insanların cinsi özbaşınalığına qarşı çıxır. Dinlər bunun üçün qayda və hədd müəyyənləşdirib. Cinsi istəkləri məhdudlaşdırmadan insan ruhunun yetkinləşməsi mümkün deyil. İnsanın ehtirası heç bir sərhəd tanımasa, heyvan kimi olub insani tərəqqidən uzaq düşər. Buna görə də dinlər şəhvətpərəstliyə və cinsi özbaşınalığa müxalifdirlər.

Dinlərlə mübarizə yolu

Hər bir cəmiyyətdə dinlərlə sadə və asan mübarizə yolu cinsi özbaşınalığa rəvac verməkdir. İranda bu işə başladılar. Bu sahədə görülən ən mühüm işlərdən biri hicab qadağası idi. Başqa bir iş spirtli içkiləri yaymaq idi - onlar bu işi də gördülər. Başqa birisi qadınla kişi arasındakı əlaqə məhdudiyətini aradan qaldırmaq idi. Bu, sınaqdan keçmiş işlərdəndir. Yeni elmi cihazlar və sivilizasiyanın inkişafı, məsələn, kinoteatrlar, radio, televiziya və sair vasitələr də onlara bu işləri asanlıqla görmək imkanı verirdi. Bu sadalananlar hələ elm, savad, düşüncə və beyinə aid olmayan işlərdir.

Mədəni hücum

Bəziləri səhvən elə düşünürlər ki, cinsi özbaşınalığa səbəb olan amil elm və bilikdir. Xeyr! Elm və bilik ikinci məsələ idi. Birinci məsələ yalnız mədəni məsələlər – düşüncə və elm fəsadına, ehtiraslı əməllərə yol açmaq və xalqın həyatını pozğunlaşdırmaq idi. Birinci iş bu idi və bunu etdilər. Buna görə də İranda, eləcə də digər ölkələrdə qərblilərin bu hücumu ilə yoldan çıxan ilk şəxslər savadlılar yox, əksər savadsızlar idi. İndi də belədir.

Zalım şah dövründə fəsada qər q olanların əksəriyyəti savadsızlar və cəmiyyətin orta təbəqəsi

idi. Bəli, rifah təsirlidir, kömək edir. Rifah, israfçılıq və məişət imkanları onların istədiyi və planlaşdırdığı fəsada kömək göstərirdi. Bu, bir məsələ idi.

Universitetin özülü

Başqa bir məsələ elm və düşüncə məsələsi idi. Təbii ki, Avropanın əldə etdiyi elmi tərəqqilər cəlbedici idi. Bu yeni elmi düşüncələr İslam ölkələrinə daxil olarkən onlar bunu xalqı dindən uzaqlaşdırmağa, ürəklərdə olan din-iman işığını söndürməyə və dini duyğuları öldürməyə vasitə etdilər. Buna görə də universitetləri əvvəldən etiqadsız bünövrə üzərində yaratdılar.

İlk dövrlərdə təhsil üçün gedən gənclər avropalıların antiislam təbliğatına tuş gəldilər. Qərb mədəniyyətinin ilk yetirmələrinin hamısını demirəm, amma əksəriyyəti dinə biganəlik və hətta ədavət hissi bəsləyən insanlar idilər. Əlbəttə, iradələrin zəifliyi, güclü və yeni dini təbliğatın olmaması da təsirli idi.

Universitetin, yəni günün elmi nailiyyətlərinə uyğun alimlər yetişdirən mərkəzin özülü dinsizliklə və dinə ziddiyyətlə qoyuldu. İllərlə bu məsələni köklü şəkildə və diqqətlə davam etdirdilər. Yəni nəinki universitetlərdə din faktorunu zəiflətdilər, hətta onunla mübarizəyə qalxdılar.

Qərbin din düşmənçiliyinin məqsədi

Onlar İslamla bir din olduğu üçün düşmənlik etmirdilər. Məqsəd əvvəldə dediyim idi: İslam ölkələrində hökmranlıq etmək. Onlar bunun üçün idarəçilik və ölkə quruculuğu baxımından ölkənin gələcəyini ələ alacaq nəsil yetişdirməyə, dinə və məzhəbə etiqadsız etməyə və özlərinə işlətməyə məcbur idilər. Təəssüf ki, onlar buna böyük həddə nail oldular.

Dinsiz universitet

Əlbəttə, bizim xalqımız arasında İslam inancı və milli vicdan ələ həddə idi ki, alimlərimizin və ali təhsillilərimizin bir qrupu sağlam qala bildilər. Odur ki, əsla bütün ali təhsilliləri dini və milli maraqlara biganə adlandırmaq olmaz. Lakin onlar universitet mənsubları arasından hakimiyyət kürsülərində görmək istədiklərini asanlıqla vəzifəyə gətirdilər və əllərində saxladılar. Buna əsasən, bu universitetlərdə təhsil almış siyasi şəxsiyyətlər, yəni mühüm dövlət postlarında çalışanlar bir nəsildə dinə yad oldular. Rza xanın dövründə, yeni elmlərin və Avropa mədəniyyətinin İrana yeni yol açdığı zaman yetişmiş nəsil əksərən etiqadsız idi.

Universitetdə dini inkişaf

Sonralar vəziyyət dəyişdi, çoxları din və məzhəb məsələləri ilə tanış oldular, ürəklərdə dini hisslər baş qaldırdı, düzgün düşüncələr peyda oldu, dindar ziyalılar meydana çıxdılar, Şəhid Müfəttih, Şəhid Mütəhhəri, Şəhid Behiştî kimi nüfuzlu ruhanilər və digər dəyərli şəxsiyyətlər universitetlərə yol tapıb fəaliyyət göstərdilər. Bəzi universitet adamları din və məzhəb məsələləri ilə tanış oldular və onların istədiyinin əksi baş verdi. Əvvəldə isə bünövrəni elə qurmuşdular.

İmamın məqsədi

İmam bunu hamıdan yaxşı bilirdi, məsələnin köklərindən xəbərdar idi, Pəhləvi rejimi dövründə nümunələrini müşahidə etmişdi. O, ölkə problemlərinin həllini, müstəqilliyin və “nə şərqi, nə qərbçi!” şüarının yaşamasının yolunu yeni ziyalılardan və ali təhsillilərin din və məzhəbə üz tutmasında, digər tərəfdən, müxtəlif amillər səbəbindən dünya hadisələrindən, elmi inkişaflardan, ölkənin mühüm məsələlərindən kənar qalan və bəzən qapalı düşünən ruhanilərin yeni məsələləri, elmi tərəqqiləri və dünyada baş verən hadisələri görmələrində, onlarla tanış olmalarında və yeni yolları sınaqdan keçirmələrində görürdü.

Məqsəddə birlik

Hövzə və universitetin sözügedən birliyi budur, yəni məqsəddə birlik. Məqsəd budur ki, hamı islamçı, müstəqil, mütərəqqi, öncül və örnək cəmiyyət qurmağa çalışsın; dünya xalqları ona baxanda cürətlənsinlər və dəyişikliyə can atsınlar.

Zəruri amil

Belə bir ölkə və cəmiyyət qurmaq üçün hövzə və universitet tələbəsi, hövzə və universitet, ruhani və ali təhsilli ziyalı mütləq bir-birinin yanında, çiyin-çiyinə və birgə bir məqsədə doğru hərəkət etməlidirlər. Bunsuz mümkün deyil. O, dindardır, bu isə dünyanın aktual məsələlərindən xəbərdar. İmam müəyyən həddə bunu həyata keçirdi. Bu gün bizim tələbələrımız İslam istiqamətində hərəkət edirlər, onların çoxu inqilab gəncləri və inqilab övladlarıdır.

Universitetdə İslam dəyərləri

Mühüm olan universitetə hakim üsuldur. Bu üsul və əlaqələr İslama tam uyğun olmalıdır. Demək olar ki, əsasən belədir də. Rektorlar universitetlərdə İslamı birinci bilməlidirlər. Universitet müsəlman və öhdəlikli mütəxəssislərin yetişdiyi yer olmasa, inqilabın istədiyi universitet olmayacaq. Bu da yalnız universitetlərdə bünövrənin, üsulun və sistemin

İslam əsasında olması ilə mümkündür. Dərslər nə olur-olsun, müəllim kim olur-olsun, münasibətlər İslam münasibətləri olmalıdır; yəni rektor, tələbə və müəllimlər birinciliyi İslama verməli, İslam hökmlərinə əməl etməlidirlər.

İslam dəyərləri universitetdə müsabiqə formasını almalı, İslam qərib olmamalı, İslama uyğun əməl və öhdəliklər barmaqla göstərilməməli, namaz, əmanətdarlıq, doğru danışmaq, səmimiyyət, qardaşlıq, mücahidlik, həvəs və səmimiyyətlə dərslər oxumaq, təhsildə bir-birinə kömək göstərmək, müxtəlif bilik və məlumatlara dərinlən yiyələnmək hissləri geniş yayılmalıdır.

Elm və bilik İslam dəyəridir. İnsanın elmi sevmədən, təhsilə əhəmiyyət vermədən, yalnız bir kağız parçası əldə etmək və onun sayəsində işləmək üçün yox, pul qazanmaq üçün işə düzəlmək məqsədi ilə universitetə girmək, xalqın imkanlarından və dövlət büdcəsindən istifadə etmək İslam işi deyil; tələbə belə dərslər oxusa, İslamdan deyir; müəllim belə dərslər desə, İslamdan deyil. Çünki bizim gənclərimiz, qız və oğlanlarımız Allaha şükür olsun ki, onsuz da müsəlmandırlar.

Tələbənin inqilaba dair məsuliyyəti

Universitetlərimizdə mühüm məsələlərdən başqa birisi gənc təbəqənin inqilaba qarşı məsuliyyət

hiss etməsi, özünü bu məsələlərdən kənar bilməməsi və inqilabın bu gün ondan hansı vəzifəni tələb etdiyinə baxmasıdır: o, inqilabın inkişafında hansı rolu ifa edə bilər və vəzifəsi nədir? Tələbə Allahın lütfü ilə həmişə inqilab işlərində hazır olan böyük xalqımızdan ayrılmamalı, xalqın inkişafına və ayıqlığına kömək etməli, savadlanmasına yardımçı olmalıdır. Universitetin qapısı xalqın üzünə açıq olmalı, tələbə universitetdə məhdud olmamalı, ölkə və cəmiyyət məsələlərində ailə üzvləri və dostları arasında maarifləndirmə aparmalıdır.

Bugünkü gəncin tarixi imkanı

Bizim gənclərimiz bilsinlər ki, ölkəmizin tarixində istedadlı və elmlə gənc üçün ən azı son 7-10 əsrdə bugünkü kimi fürsət yaranmamışdır. Əgər monqolların hücumundan sonrakı tarixi vərəqləsəniz, görərsiniz ki, bütün bu 7-8 əsrdə - monqollardan qabaqkı dövrdən bu günə qədər bu ölkədə istedadlı və düşüncəli insan üçün heç zaman belə inkişaf şəraiti yaranmamışdır. Əlbəttə, tarixi öyrənmək lazımdır. Bu, əhəmiyyətli məsələdir. Əgər bugünkü mövqe və vəziyyətmizi düzgün qiymətləndirmək və hansı mövqedə olduğumuzu bilmək istəyirsinizsə, tarixi öyrənməyiniz lazımdır. Tarixi yaxşı bilmək çox mühüm məsələdir.

Çox da dəqiq olmasa da, yazılanlara görə, hicrətin dördüncü və beşinci əsrlərində mədrəsələr olmuş və tələbələr təhsil almışlar. Əlbəttə, Qəznəvi, Səlcuqi və digər bu kimi diktator sülalələr nəfəs almağa da macal vermirdilər. Amma nizamiyyə mədrəsələri açırdılarsa da, bu o demək deyildi ki, hamıya elm və təhsil imkanı yaranırdı.

Daha nökər, daha əziz

Sonra da yeni mədəniyyət, universitetlər və bu kimi məsələlər meydana çıxdı. Universitet açmaqda birinci məqsəd gəncləri savadlandırmaq deyildi, hakimiyyətin müstəmləkə və hegemon qütblərinə daha tez qoşulması və nökərlik etməsi üçün kadr yetişdirmək idi. Daha çox nökər olan daha əziz idi, azadfikirli, müstəqil düşüncəli və qurucu insan isə sevilirdi. Çünki əcnəbilərdən asılılıq hökumətlərin əsas prinsipinə çevrilmişdi.

Pəhləvi rejimini kim hakimiyyətə gətirmişdi? Rza xanı və Məhəmmədrza xanı kim hakimiyyətə gətirmişdi? Onlar şah olduqları bütün dövrdə özlərini hakimiyyətə gətirənlərin maraqlarına xidmət edirdilər. Bilirdilər ki, onlarla əlaqəni kəssələr, hakimiyyətdə qalmaları mümkün deyil.

Təhsil imkanı - ilahi fürsət

Görün bu gün Fars körfəzində vəziyyət necədir. Bu hökumətlər canlarının Amerikanın əlində olduğunu bilirlər; Səudiyyə hökuməti bir cür, Küveyt hökuməti bir cür, digərləri də bir cür. Pəhləvi rejimi də onlar kimi idi. Hakimiyyətin məqsədi və istiqaməti asılılıq və muzdurluqdan ibarət idi. Tələbəni də belə görmək istəyirdilər, alim də istəyəndə belə istəyirdilər.

Bu gün elə bir dövrdür ki, universitet, tələbə, gənc, qadın, kişi, ölkənin hər hansı nöqtəsindən, hər hansı təbəqəsindən olursa-olsun, şəxsi, etnik, coğrafi və digər mənsubiyyətlərə baxmayaraq, hamı alim, təhsilli, ölkəsinə faydalı, xalqının müstəqil və azad hərəkəti istiqamətində təyinedici olmasının mümkünlüyünə ümid bəsləyər bilər. Bu, olduqca dəyərli bir şeydir.

Bu gün dərs oxumaq həqiqətən, bir ilahi fürsətdir. Din yolunda, şərəfli İslam yolunda dərs oxuyun. Bu İslam bu gün xalqımıza belə dəyərli və üstün məqam bəxş etmişdir. Bizim xalqımız böyük güclərin təhdidlərinə məhəl qoymur. Bu, şərəf və başucalıqdır.

Supergüclərin ağzına baxmaq

Siz bu gün Fars körfəzində baş verən hadisələrə baxın. Bu dövlətlərin hər birinin gözü

supergüclərin birinin ağzına baxır ki, görsünlər nə istəyirlər, nə deyirlər və bununla öz mövqələrini tənzim etsinlər. Hətta insanın asılı olduqlarına inanmadığı dövlətlər də belədir. Amerika bir söz danışır, bunlar dərhal fərqli mövqələrini düzəldirlər. Haqq nədir, xalqın marağı nədir, vicdan nə istəyir? Bunlar nəzərə alınmır.

Transmilli şirkətlər

Təbii ki, ABŞ hökuməti xalqına yox, öz hegemon maraqlarına, iqtisadi kompaniyalara, ona istiqamət verən və onu idarə edən gizli və sirli qüvvələrə çalışır. Bir neçə yüz min Amerika əsgərinin Ərəbistan səhralarında qalmasınının Amerika xalqına xeyri yoxdur. Neft, polad şirkətlərinin, nəhəng transmilli şirkətlərin maraqları onların maraqlarıdır. Hər bir şey Allahı və xalqı tanımayan belə çirkin qüvvələrə xidmət edir.

İslamı və inqilabı yaşatmaq

Bu arada haqqı, məsləhəti və düzgün sözü öz meyarlarına uyğun ölçən və qorxmadan dilinə gətirən dövlət və xalq bizik. Bu, bir ölkə və xalq üçün böyük üstünlükdür. Bunu bizə inqilab və İslam verib. İslamı və inqilabı yaşatmaq, onun yolunda çalışmaq və köklərini dərinləşdirmək lazımdır. Bu iş üçün ən mühüm yer hövzə və universitetdir.

Universitetin xətti

Elm hövzələrində gənc, əziz, zəhmətkeş, gözləntisiz və mömin tələbələr, həmçinin əziz universitet tələbələri, bu gənclər, xalqın övladları, universitetlərdəki ən yaxşı və ən pak insanlar gərək İslam xəttində, ölkənin ucalığı, İslam bayrağının ucaldılması, dünya xalqlarının oyadılması, hegemon qüvvələr tərəfindən öldürülmüş dünyaya ruh üfurmək üçün dərs oxusunlar, çalışsınlar və əmin olsunlar ki, müsəlman ölkəmizin sabahı bu günündən qat-qat yaxşı olacaq. Bu sizin məqsədinizdir. Bu, hövzə və universitetin birliyinin məqsədidir.

Sözlərimin sonunda yenidən Buşəhr vilayətindən və müxtəlif şəhərlərdən uzun yol gəlmiş əziz şəhid ailələrinə, əlillərə və əsirlikdən azad olanlara, həmçinin Livandan gəlmiş əzizlərə təşəkkür və onların hamısı üçün dua edirəm. Ümidvaram ki, Allah onların hamısına xeyirli əvəz versin və siz tələbə əzizləri Öz yolunda möhkəm və davamlı etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Təmənnasız tədqiqat²¹

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Büdcə prioriteti

İnsan doğrudan da inqilabı və dini sevən öhdəçi bir qrupun ali təhsilə aid yüksək vəzifələrdə çalışdığını gördükdə ürəkdən sevinir. Allah cənab Doktor Müini və sizləri qorusun, işlərinizdə müvəffəq etsin! Sizin iş başında olduğunuza və gələcəyimizin ən əsaslı orqanının öz adamlarımızın əlində olduğuna görə sevinirik. Ümidvarıq Allah sizə kömək etsin, çünki iş ağırdır.

Buyurduğunuz büdcə məsələsinin heç biri mənim üçün yeni deyil. Ola bilsin, bəzi dövlət məmurlarının bizimlə əlaqəsi olmasın, amma sizlər – cənab Doktor Müin və bəzi qardaşlar dəfələrlə mənimlə iclas keçirmisiniz. Cənab Səliminin dediyi noxud və lobyə məsələsini - mənim yaddaşım pis deyil - və digər sözləri bəzi cənabların iştirak etdiyi və gecə keçirilən iclasda demisiniz. Hər halda, bu məsələlər qulağıma tanışdır. Müqayisə etdikdə

---

²¹ Mədəniyyət və ali təhsil naziri, nazirliyin əməkdaşları və bir neçə universitet rektoru ilə görüşdə çıxışı: 25 dekabr 1990.

görürəm ki, gözləntilər keçmişdə az idi, indi isə çoxalıb. Bu, Allaha şükür olsun ki, işin inkişafının əlamətidir.

Bir neçə il bundan qabaq, cənab İftixar Hüseyninin Pedaqoji Universitetə rektor təyin edilməsindən öncə baxış keçirmək üçün oraya getmişdim. Orada mənə şikayət etdilər ki, kitab almaq üçün 80 min dollar pul lazımdır, amma yoxumuzdur. Mənim doğrudan da ürəyim ağrıdı. Əlbəttə, onlara bu pulu vermək imkanım yox idi. Yəni büdcə, pul və maddi imkanlar mənim əlimdə deyildi. Gəlib hökumətlə, Baş nazirlə və bacardığım hər kəslə söhbət etdim, dəfələrlə təkrarladım. Söhbət valyutadan, puldan, bəzi bəxşişlərdən düşəndə mən onu xatırlayır və deyirdim ki, bu ehtiyaclar olan halda prioritet olmayanları önə keçirmək düzgün deyil. İndi isə ehtiyaclar daha da artıb.

Dediyim kimi, bacardığım qədər kömək edəcəyəm, parlamentə də deyəcəyəm. Əgər özümdə pul olsaydı, bilin ki, belə yaxşı yollarda xərcləmək üçün əsla tərəddüd etməzdim. Lakin bilirsiniz ki, mənim ixtiyarımda pul yoxdur ki, bunları təmin etsin. Qarun var-dövlətinə görə yerin altına batdı, biz isə əslində, varımızın yoxluğuna görə.

Universitetin maddi vəziyyəti

Hər halda, siz universitetin vəziyyətini bilirsiniz. Cənab Doktor Müin, cənab Rəhami və əvvəllər parlamentdə, yaxud icra orqanında çalışmış bəzi cənablar ölkənin vəziyyətini bilirlər. Düzdür, indi keçmişə nisbətən çox yaxşılaşıb. Siz indiki vəziyyəti 81, 86 və 87-ci illərlə, ölkənin doğrudan da yoxsul dövrü ilə müqayisə etsəniz, görərsiniz ki, indi bir qədər yaxşılaşıb.

Elm, alim və sənaye

Elm və alimimiz olmasa, sənayemiz də olmaz. Quyuya su tökməklə dolmaz. Nağd işlər ölkənin proqram hazırlayanlarının gözünü tutur. Bəlkə onların da təqsiri yoxdur. Ona görə ki, nağd ehtiyaclar doğrudan da çox böyük və mühümdür. Eyni zamanda gərək belə baxışları da olsun.

Mən əminəm ki, cənab Haşimi bu işlərdə ciddidir. Yəqin ki, cənab Doktor Müin Mədəni İnkilab Ali Şurasında bunu görür. Siz görürsünüz ki, o, bizim o zaman neçə ayda bir dəfə israrla şuranın iclasına çəkib gətirdiyimiz cənab Haşimi deyil. İndi bu məsələyə doğrudan da ciddi yanaşır və məsuliyyət hiss edir. Yaxşı olar ki, orada da deyilsin. Mənim də etirazım yoxdur, nə lazım olsa, ona, parlamentə, Ali təhsil, Proqram və büdcə komissiyalarına deyəcəyəm. Lakin onların imkanları

mənim sərəncamımı qeyd-şərtsiz icra edəcək həddə deyil. Yəni mən sərəncam verə bilmərəm ki, bu işi görün. Bilirəm ki, onlar bu sərəncamı yerinə yetirsələr, balans pozular. Çünki hökumət və onun müxtəlif orqanları, Proqram və büdcə komissiyası müvazinəti bərqərar etməkdən ötrüdür.

Ədalət

Hər halda, ehtiyac sahibi ehtiyacından başqa bir şey görmür. Siz öz ehtiyacınızı görürsünüz və haqqınız var. Amma sizin kənarınızda başqa bir sahə var, onun da ehtiyacı, onun da haqqı var. İmkan məhdud olanda nə varsa, bütün qurumlar arasında ədalətlə bölünməlidir. Buna görə də mən qəti sərəncam verməyəcək, amma təkidlə tövsiyə edəcəyəm.

Mahir idarəçilik

İndi ki imkanlar zəifdir, siz ciddi çalışın, görün zəif imkanlarla maksimum fayda yetirmək üçün nə etmək olar. Bu, işin məharətli yollarından biridir. Parça çox olsa, hər yerindən duran dərzi paltar çıxara bilər. Məharətli dərzi odur ki, az parçadan paltar çıxarsın. İndi ki sizin parçanız azdır, gərək birtəhər vəziyyətdən çıxasınız. Məharətinizi göstərin.

İmkansızlığın kompensasiyası

Mənim fikrimcə, bunun iki yolu var: biri maddi yoldur, o da budur ki, proqram hazırlayanlar, cənab Doktor Səyyari və başqa qardaşlar ali təhsilin prioritetlərini təyin etsinlər. Görün indi əlinizdə olan büdcəni harada xərcləmək daha vacibdir. Yəni doğrudan da ən vacibini tapın və prioritet seçin.

Mən hökumətin və onun müxtəlif qurumlarının vəziyyətindən xəbərsiz deyiləm. Amma bizim sıxıntıda olduğumuz bu bir neçə ildə bəzi yerlərdə yersiz əliaçıqlıqlar da etdilər; halbuki başqa bir yerdə aclıq çəkirdilər. Deyə bilməzsiniz ki, ali təhsil bundan istisnadır, yaxud ali təhsil bizim əlimizdə olduğundan, biz istisna olmalıyıq. Xeyr, hər halda, onlar da bizim yaxşı qardaşlarımız idilər. Bu işi edənlər də xəyanət etmək istəmirdilər, səhvə yol verdilər. Hər bir insan səhv edə bilər. Ehtiyatlı olun, prioritetləri dəqiq təyin edin və görün hansı işləri hansılara görə saxlamaq olar.

İkinci yol mənəvi yoldur. O da budur ki, biz universitetdə mənəviyyəti yaddan çıxarmayaq. Heç lazım deyil ki, mən sizə tövsiyə edim. Özünüz bilirsiniz ki, bütün sahələrdə sizə böyük inamın var. Lakin qorxum budur ki, bizim dəqiq və aydın prinsiplərimiz yaddan çıxar.

Görün bomba altında dayanıb müharibə, yaxud başqa bir şey üçün hansısa proyekt icra

edənlər nə üçün bunu etdilər. Onları pul saxlamamışdı. Ehtiyatlı olun ki, onları orada saxlayan amil universitetlərdə zəifləməsin. Siz doğrudan da bu məqamı dərk etməlisiniz. Mən buraya gələn İslam birliklərinə də bu sözləri deyirəm, Universitet cihadı təşkilatına da, deputatlara da. Siz universitetlərin rəhbərlərisiniz. Mənim fikrimcə, bu məsələyə onların hamısından artıq məsuliyyət daşıyırsınız. Çalışın ki, universitet daxilində bu mənəvi dəyərləndirmələr həqiqətən, düzgün formada baş tutsun.

Siyasi cinah məsələləri

Qurumunuzun siyasi cinah məsələlərindən kənara çəkildiyinə toxundunuz. Əlbəttə, mən sizdən bundan qeyrisini gözləməirdim. Əvvəldən də sizi belə tanıyırdım. Allaha həmd olsun ki, yanılmamışam. Bu ruhiyyəni universitetin daxilinə köçürün və bizim müsəlman tələbələrimizin siyasi cinah üstündə bu qədər dava etmələrinə qoymayın.

Mən universiteti tanıyıram. Universitetdə bizim dindar müsəlmanımız ümumi olaraq kiçik azlıqdadır. Digərləri dinsiz deyillər, əksəriyyət müsəlmandır, amma dinsizlikdə maraqlı olan bir azlıq da var. Adını “hizbullahçı” qoyduğumuz güclü dindar qüvvə isə çox azdır.

Hizbullahçı

Yalnız dinə inanan birisinə “hizbullahçı” demirlər. Hizbullahçı o şəxsdir ki, dini istiqamətdə hərəkət etməkdə maraqlıdır, məqsədi var. Bunlar ümumi olaraq azlıq təşkil edirlər. Hətta inqilabdan sonra yaradılan və güclü mənəvi sərmayə qoyulan Pedaqoji universitetdə də belədir. İndi həmin azlıq da bir-birinin canına düşmüş və həmişəki kimi davaya başlamışlar. Siz qoymayın, müdaxilə edin, onları bir-birinə yaxınlaşdırın, sülh yaradın, hamının birgə əməkdaşlığını istəyin, birini o birinə qarşı gücləndirib, yaxud zəiflətməyin. Bu mühüm məsələni onlara başa salın.

Yaxşı müsəlman uşaqlar

Çalışın bu tədqiqat mərkəzlərinə və digər bu kimi yerlərə yaxşı müsəlman uşaqlar daxil olsunlar. Mən bir qədər şikayətlər gələn Səhiyyə və Tibbi Təhsil Nazirliyindəki qardaşlara da bu tövsiyələri etmişəm, sizə də deyirəm. Çalışmaq lazımdır ki, yaxşı qardaşlar, mömin uşaqlar, inqilabı həqiqətən, ürəkdən qəbul edənlər mühüm mərkəzlərə getsinlər, yol açıqdır deyə hamı gəlməsin. Allah eləməsin ki, quruluş, İslam və müsəlmanlar bu cəhətdən zərbə alsınlar. Belə mənəvi cəhətlərə çox fikir verməlisiniz.

Məhrum tələbələr

Cənab Rəhami məhrum tələbələrə işarə vurdu. Kredit büdcəsini onların hamısı arasında bölməyə lüzum yoxdur. Burada da prioritetlərə riayət edin. Əgər doğrudan da 800 tükənin az olduğunu düşünürsünüzsə, 1000 tükən nəzərdə tutun. Fərz edin ki, 100 min nəfər 80 min nəfərdir. Yəni müxtəlif tələbə təbəqələri arasında müvazinət və bərabərlik yaratmaq mütləq vacib deyil. Çünki öz şəhərlərində təhsil alanların ehtiyacı yoxdur. Bir qrup da başqa şəhərdə təhsil alır, amma imkanları var. Bir qrup yalnız xərclik pulu istəyir, artıq yox. Bir qrup isə doğrudan da ehtiyaclıdır.

Biz yoxsul və məhrum tələbələrin vəziyyətindən xəbərsiz qalmamalıyıq. Düzdür, kredit verən qurumlar var. Məsələn, İmam Rza (ə) fondu belədir. Bizim bəzi dostlarımız orada işləyirlər. Bu yaxınlarda bizə yazmışdılar ki, bəzi tələbələrə kredit vermək istəyirik. Mən də dəstəklədim. Ola bilsin bəzi tələbələrə başqa yerlərdən də köməklər olunsun, eybi yoxdur, etsinlər, amma siz nazirlik kimi bunu edin.

Ali təhsilin təcrid olunması

Mən bunu qəbul edirəm ki, ali təhsil işləri mediadan çox təcrid olunub. Siz radio və televiziya toxundunuz. Buna çarə qılmaq lazımdır.

Mən bu işdə sizə ciddi kömək göstərəcəyəm. Siz nə etmək lazım olduğunu düşünün. Mənim sözüm yoxdur, radio və televiziya sərəncam verəcək və sizin xəbərlərinizi yaymalarını tapşıracağam. Biz deyərik gəlib reportaj hazırlasınlar, xalq da görsün, sevensin, bilsin ki, onların övladları nə edirlər və dövlət onlar üçün nə edir.

Teleradio və ali təhsil

Təyinatları və bu kimi xəbərləri verməyiniz çox yaxşıdır. Bir yerə göndərilən səfir, yaxud vali haqda xəbər verilir, İsfahana, yaxud Təbrizə gedən bir müəllim və ya universitet rektoru haqda nə üçün verilməsin?! Siz bu məsələlər barədə fikirləşin. Mən də lazım olsa, kömək edəcəyəm, etirazım yoxdur.

Səfərin faydası

Mən qərara gəlmişəm ki, xalqla birbaşa və yaxından təmasda olmaq üçün ölkə boyu silsilə səfərlərə başlayım. Çünki xalqın bir çox problemlərini uzaqdan, məktub, məlumat, mesaj, nümayəndə və digər bu kimi vasitələrlə öyrənmək olmur. İnsan yerində bir baxışla bəzi məsələləri öyrənə bilər. Əgər sizin fəaliyyətləriniz üçün bu səfərlərdə nəşə etmək lazım olsa, edərəm.

İstedadın mərkəzi

Ölkəmiz istedadın mərkəzidir. Son min ildə ibn sinalar, xarəzmilər, razilər - bəşər elminin əsasını qoyan bu on nəfərin əksəri İrandandır.

Hər halda, biz Allah-Taaladan istəyirik ki, sizə kömək etsin və uğur versin. Biz geri qalmışıq. Allah Qacarlar dövründə və ən çox Pəhləvi dövründə qeyd etdiyimiz bu istedadları tələf edən və əldən çıxaran xəyanətkarlara lənət eləsin! İran istedadın mərkəzidir. Bu məsələ bu günə aid deyil. Ümumiyyətlə, tarixdə və kainatın bütün hadisə və cərəyanlarında məgər İbn Sina kimi neçə nəfər var?! Fərz edin, hər min ildə bunlardan on nəfər yetişir. Son min ildə də bu on nəfərin əksəri İrandandır.

Mən çoxlu adamlardan eşitmişəm ki, bu gün həmyerlilərimiz dünyanın hansı elm və tədqiqat mərkəzlərində çalışırlarsa, parlayırlar. Ümumiyyətlə, iranlılar bacarıqlıdırlar. Bəlkə də bəzi ölkələrin yaxşılarının sayı bizdən çox olsun, amma görkəmli şəxsiyyətləri yoxdur. Nasirəddin şahdan Məhəmmədrza şaha qədər - Allah onların hər birinə lənət eləsin - istedadlıları əziblər. Bu şahların biri o birindən pis olub. Onlardan qabaq da belə olub, amma hələlik qabaqkılarla işimiz yoxdur. Ziyanları bizə birbaşa təsir edənlər bunlardır; vəziyyəti günbəgün pisləşdirdilər və bizi bədbəxtliyin dibinə saldılar.

Təmənnasız və ixlaslı tədqiqat ruhu

O pis, bədbəxt və doğrudan da çirkin rejim mənəviyyəti, maddiyyəti, başucalığını, istedadı - hər şeyi xalqdan aldı. İndi siz onların xarabalıqları üzərində bina tikmək istəyirsiniz. Bu, ağır işdir, gərək çox çalışsınız. Təmənnasız və ixlaslı tədqiqat ruhu aşılamalıyıq ki, tədqiqat üçün qarşılıq gözləməsinlər. Çünki ümumiyyətlə, tədqiqatın layiqli mükafatı yoxdur. Məsələn, mikrobu kəşf etdiyinə görə Pasterə nə qədər pul verilməlidir?! Ümumiyyətlə, buna pul təyin etmək olarmı?! Bu, müqayisəolunasıdır?! Paster kimilər də heç zaman pul üçün tədqiqat aparmamışlar. Əgər pul üçün tədqiqat aparsaydılar, doğrudan da bu yerə çatmazdılar. Avropalıların belə üstün cəhəti vardı. Bizim qədim alimlərimiz də belə olmuşlar. Baxın, Məhəmməd ibn Zəkəriyyə Razi kimi böyük alimlər yoxsulluqdan ölürlər, amma bizlər bir iş görəndə tez deyirik ki, pulu nə qədər oldu? Məlumdur ki, bir yerə çatmayacağıq.

Əgər bu xüsusiyyətlər olsa, sizin "Ya Mehdi" proyektiniz daha tez, daha yaxşı tamamlanar və bəhrəsini verər. İnşallah, müvəffəq olasınız.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Gənc, dini və siyasi baxış²²

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Gənc və gənclik

Bütün əziz qardaş və bacılara, gənclərə, tələbələrə, şagirdlərə, müəllimlərə, tərbiyəçilərə və məsul şəxslərə, xüsusən hörmətli şəhid ailələrinə və əziz müharibə əlillərinə xoşgəldin deyir və sizin hamınız üçün Allahdan uğur və mərhəmət diləyirəm.

Gənc hər bir cəmiyyətdə əsas hərəkət qüvvəsidir. Əgər inqilabçı hərəkət və siyasi qiyam olsa, gənclər başqalarından daha tez səhnədə hazır olurlar. Əgər quruculuq hərəkəti, yaxud mədəni hərəkət olsa, yenə də gənclər digərlərindən öndə və daha fəal olurlar. Hətta Allah peyğəmbərlərinin təbliğində, o cümlədən erkən İslam çağında da hərəkətin, iş və fəaliyyətin mərkəzi gənclər olmuşdur.

Gənci az olan ölkələr elm, texnologiya baxımından öndə olsalar da, işləri ləng gedir, başqa

---

²² 13 Aban - Hegemonizmə qarşı Milli Mübarizə Günü münasibəti ilə tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışı: 6 noyabr 1991.

ölkələrin gənclərini borc almağa məcburdurlar. Gənc və gənclik ilahi xilqətin gözəlliklərindəndir. Cəmiyyətlərin, o cümlədən müsəlman cəmiyyətlərin düşmənləri bu məqama yaxşı diqqət yetirmiş və xüsusi olaraq bunun üzərinə barmaq qoymuşlar. Bu məsələ bu günə aid deyil, bir əsr bundan öncədən indiyədək belə olmuşdur.

Gənc nəslə korlamaq planı

İslam ölkələrində gənc nəslə korlamaq üçün hərtərəfli proqramın icrasına başlandı. Bilirsiniz ki, müstəmləkə dövrü, yəni Qərb ölkələrinin Asiya və Afrika ölkələrinə soxulması təxminən iki yüz il qabaqdan başlandı. Onlar bilirdilər ki, bu vəziyyət davam etməyəcək və gənclər yetkinləşib mədəniyyətli və iradəli olsalar, əcnəbi və soyğunçuların boğazından su keçməyə qoymayacaqlar. Buna görə də gənc nəslə korlamaq üçün proqram hazırladılar.

Pəhləvi rejiminin siyasəti

Siz bəlkə bəzi kitablarda, məqalələrdə oxumusunuz ki, Latın Amerikasına və ya Şərqi Asiya ölkələrinin bəzində gənc nəsil müxtəlif fəsadlara, narkotikaya, spirtli içkilərə və cinsi pozğunluğa qərqlənib. Orada vəziyyət əvvəldən elə olmayıb. Bu, yürüdülməmiş siyasətin nəticəsidir. Təəssüf ki, zalım şah

dövründə biz də bu məsələdən kənar qalmadıq. Bu ölkədə də xəyanətkar və rəzil Pəhləvi ailəsi və onların alətləri vasitəsilə bacardıqları qədər bu siyasəti icra etdilər.

Ruhanilik

Əlbəttə, İslam ölkələrində İslam adlı bir xüsusiyyət var. Bizim ölkəmizdə isə bundan əlavə, həm də xalq ruhaniliyi vardı. Bilirsiniz ki, digər İslam ölkələrində İrandakı kimi olmayıb, hələ də belə deyil. İslam və İslam təbliğatı o böyük dalğa qarşısında dayandı. İnqilab şüarları və Böyük İmamın kəskin hərəkəti düşmənin işini çətinləşdirdi. Bu ölkəyə hakim olan fəsad dalğasının qızgın çağında iman əlamətləri və dinə boyun əymək həvəsi yenə də əvvəlcə gənclərin arasında özünü göstərdi.

İmamın ən böyük fəthi

Mən orta səviyyəli elə ata və analar tanıyırdım ki, öz gənclərinin dini duyğuları ilə ayaqlaşma bilmirdilər. Hətta bəzən gənclərindən müşahidə olunan dini duyğulardan, bəndəlikdən, zahidlikdən, dünyaya, yeməyə və rifaha etinasızlıq hissindən bizə şikayət edirdilər. O ata-analar yanlış tərbiyələr əsasında yetişmişdilər; müsəlman idilər, amma onlarda İslam coşqusu yox idi. Onların övladları inqilab tərbiyəsinin təsiri altına düşmüşdülər.

Bundan irəli gələrək gənclər ailələrini öz arxalarınca aparırdılar. Bunun nəticəsində, imamın rəhbərliyi, xalqın çox böyük əksəriyyətinin dəstəyi və gənclərin canfəşanlıığı ilə əzəmətli xalq qiyamı, dünyada bənzərsiz olan o hərəkət, yəni bizim İslam inqilabımız qələbə çaldı. Bu, bir fəth idi. Həm hegemonluqla mübarizə fəthi idi, həm də ondan üstünü, gənclərin qəlbinin fəthi. Bunu İslam, inqilab və imam etdi. Bu, ən böyük zəfər idi. İmamın ən böyük işi gəncləri belə yetişdirməsi idi.

Mömin gəncin möcüzəsi

Müharibəni düşmənin zərərinə bitirən də gənclər idilər. Bu gənc şəhidlərin, gənc döyüşçülərin, müharibə dövrünün gənc kadrlarının rolu elə bir şey deyil ki, belə taleyüklü bir hadisədə gənc nəslin əhəmiyyətini nəzərdən qaçıрмаq mümkün olsun. Bu hadisə baş verdi. Qlobal hegemonizmin texnoloqları hər şeyi gördülər və anladılar ki, bu ölkədə mömin gənc inqilabçı İslam tərbiyəsi altında hansı möcüzələrə qadirdir.

Hegemonizmin xülyası

Bu gün hegemonizmin xülyasından hamı xəbərdardır. Hegemonizmin başında duran ABŞ-ın fikrini hamı başa düşüb. Bunların fikri bütün dünyaya hökmranlıq etməkdir; xüsusən də bizim

yaşadığımız həssas regiona, yəni Orta Şərq bölgəsinə, Fars körfəzinə, iqtisadi və hərbi baxımdan bu strateji məntəqəyə. Bu hegemon fikrin arxasında planlar durur. Bu antixalq və antiislam planları insanlarla bağlıdır. Əgər hegemonizm möhtəşəm insan dalğasını öz önündən kənara çəkə bilsə, hökumətlər müqavimət göstərə bilməzlər. Hökumətlərin xəyanətkar Madrid konfransında nə etdiyini gördünüz. ABŞ-ın və onun əlaltılarının firon hegemonluğunun qarşısını ala biləcək qüvvə xalqlardır. İmperialist ideoloqların bu məsələni anlamaması mümkün deyil. Mümkün deyil ki, onlar xalqlara, xüsusən də gənclərə böyük bir təhlükə gözü ilə baxmasın, buna qarşı tədbir görməsin və lazımı taktikalari seçməsinlər.

Hegemonizmin məqsədi

Bu baxımdan, bu gün hegemonizmin əsas işlərindən biri İslam ölkələrində gənc nəsli səhnədən çıxarmaqdır. Hegemonizmin qarşısında hansı İslam ölkəsi hamıdan daha ayıq, canlı və qorxusuz dayanıb? Bu, İslam İranı deyilmi?! Buna görə, İslam İranının gəncləri bilsinlər ki, hegemonizm onları zəfərin mütləq xalqlara nəsib olacağı bu mübarizədən daşındırmaq üçün pullar xərcləyir və müxtəlif planlar cızır. Bu planların hədəfi ayaq üstə dayanıb inqilabın və imamın məqsədlərini sonuna

qədər həyata keçirmək və bu yoldakı bütün maneələri dəf etmək istəyən siz mömin, inqilabçı və igid gənclərsiniz.

Hegemonizmin təhlükə duyması

Gənc nəslin müqavimət səhnəsindən kənara çəkilməsinə səbəb olan hər bir hərəkət vasitəli, yaxud vasitəsiz şəkildə ABŞ-a, hegemonizmə aiddir. Bu, ümumi bir meyardır. Onlar başqa ölkələrdə etdiklərini burada təkrarlamaq istəyirlər: gəncləri cinsi məsələlərə, narkotik maddələrə və spirtli içkilərə aludə etmək, başlarını şəxsi işlərlə qatmaq, beyinlərini inqilabın ideallarından və əsas məqsədlərdən yayındırmaq, diqqətini kiçik, xırda və qrup maraqlarına yönəltmək, gənc nəslin imanını zəiflətmək, İslam inqilabının, İslam Respublikasının prinsiplərinə, hətta imama inamını sarsıtmaq, bu böyük mübarizədə lazım olan hər şeyi gənc nəslin gözündən salmaq, faydasız və əbəs göstərmək. Əgər siz haradasa belə bir məsələ görsəniz, bir kitabda oxusanız, tərcümə edilmiş, yaxud yazılmış bir romanda mütalibə etsəniz, tərcümə olunmuş bir məqalədə, yaxud bir şeirdə və fəlsəfəpərdazlıqda müşahidə etsəniz, pafoslu və qəzəbli çıxışlarda bu tip əlamətlər görsəniz, ittiham edin və bilin ki, bunlar təsadüfi deyil. Bilin ki, ABŞ sizdən qorxur,

dünyanın ən böyük və alçaq hegemonları sizin səhnədə olmanızdan təhlükə duyurlar.

Bu xalqı yer üzündən silmək arzusu

Sizi sıradan çıxarmaq istəyirlər. Bunu necə etmək olar? Öldürməklə edə bilməzlər. Əgər bu xalqı bir atom bombası ilə, yaxud başqa bir silahla məhv edə bilsəydilər, edərdilər, amma bacarmırlar. Bu onların zərərinə qurtarar, bunu bilirlər. Beynəlxalq ənənə bu deyil. Onda bu xalq və bu gənclər qalmalı, lakin onların təcavüz yolunu kəsməməlidirlər.

Bu gün İslam adlanan ölkələrin bəzisinə bir neçə milyon gənc əllərini ciblərinə salıb fit çalır və dünyada baş verən böyük hadisələrə etinasız halda veyillənirlər. Bu gün bir neçə milyon gənc şəxsi həyata dair xırda məsələlərlə məşğuldurlar, özlərinin, insaniyyətin və xalqların şərəfinin düşmənlərinin nə etdiyini bilmirlər.

Gənclərin missiyası

Dünyada belə gənclər var. Hegemonizm öz-özünə düşünür ki, nə üçün biz bu gəncləri də onlar kimi etməyək. Bunun üçün çalışırlar. Bu hərəkətlər qarşısında möhkəm dayanmalısınız. Birinci növbədə tələbə və şagirdlər və sonra müxtəlif təbəqələrdən - fəhlə, tacir, kəndli, şəhərli olan digər gənclər bu planları zərərsizləşdirməlidirlər.

Tələbə və şagirdin özünüislahı

Əlbəttə, birinci dərəcədə tələbə və şagird olan gənc özünü islah etməlidir. Özünüzü dini tərbiyə ilə düzəldin. Tərbiyəvi işlər, tərbiyəçi müəllim, tərbiyəçi natiq yaxşıdır, lakin öz daxilində nəsihət edəni²³ və tərbiyəçisi olmayan şəxsə xeyri yoxdur. Özünüzü düzəldin, nəfsinizlə mübarizə aparın, öz çərçivənizdə Allahın hökmünün icrasına əhəmiyyətli yanaşın. Namaza, Allah zikrinə, dua və təvəkkülə əhəmiyyətli yanaşın. Bu sizi polad kimi möhkəm edəcək.

Siyasi ayıqlıq

ABŞ-in qorxduğu həтта siyasi çıxışlar da deyil. Əlbəttə, siz siyasi təhlil qabiliyyəti əldə etməlisiniz. Gənclərin və xalqın siyasi görüşü olmasa, aldanarlar, səhnədən çıxarlar və din aləti ilə onları kənara çəkərlər. Dinə bağlı olduğunu bildirən və siyasi görüşü olmayan şəxslərin çoxunu çox asanlıqla səhnədən kənarlaşdırırlar. Hələ də ətrafda bir qrup insanlar var ki, özlərini dindar bilirlər, lakin dinə əsaslanan bu inqilabla araları yoxdur. Bu baxımdan, siyasi ayıqlıq lazımdır, amma hər şey deyil. Əsas məsələ ilahi və mənəvi imandır. Bu sizin

---

²³ Bax: "Vəsail əş-şiə", c. 12, səh. 25.

qəlblərinizdə olmalıdır. Özünüzü əsl dindar yetişdirin.

Yaxşı işə dəvət və pis əməldən çəkəndirmə

Gənclər öz çəvrələrində yaxşı işlərə dəvət edib, pis əməllərdən çəkəndirsinlər. Nə üçün bu vacib əməl müsəlman cəmiyyətində hələ də oturuşmayıb? Deməyin ki, mənə nə, o da deyə bilməz ki, sənə nə. Desə də siz fikir verməyin. Bəziləri elə bilirlər ki, pis bir iş görünən kimi yumruqla tədbir görmək lazımdır. Xeyr, bizim yumruqdan da güclü silahımız var. Bu, dil silahıdır. Dil yumruqdan çox güclü, təsirli və keçərlidir. Yumruq bir iş görmür.

Təkrar etməyin təsiri

Bəzi gənclər bizə məktub yazırlar ki, icazə verin pis əməllərlə mübarizə aparaq. Çox yaxşı, mübarizə aparın, amma necə? Qarşı tərəfi doğramaqla?! Xeyr, belə olmaz. Söz deyin, danışın. Bir kəlmədən artıq danışmaq, çıxış etmək lazım deyil. Pis bir iş görən - yalan, qeybət, böhtan, mömin qardaşa qarşı kin saxlamaq, dinin haramlarına, müqəddəslərə etinasızlıq, xalqın imanını aşağılamaq, münasib olmayan geyim - hər hansı bir çirkin hərəkətə düçar olanı görsəniz, sadəcə bir sözdən artıq bir şey lazım deyil. Deyin ki, sizin bu işiniz

yanlıştır, bunu etməyin. Qəzəbli halda demək də lazım deyil. Siz deyin, başqaları da desinlər. Bu zaman cəmiyyətdə günah qalmaz.

Dilin əldən güclü təsiri

Nə üçün bəziləri deməkdən çəkinirlər? Bir qrup insan iradələrinin zəifliyinə görə deməkdən imtina edirlər, bir qrup da elə bilir ki, deməyin faydası yoxdur, əllə işləmək lazımdır. Xeyr, dil əldən çox əhəmiyyətlidir. Yaxşılıqlara dəvəti və pis işlərdən çəkəndirməni dirçəldin. Gənc mühitlərdə - istər məktəblərdə, istərsə də universitetlərdə fəsada imkan verməyin. Bu mərkəzlər düşmənin hədəfindədir. Bilin ki, müsəlman ölkəmizin gənc nəslı aktivdir. Düşmən də bunu bilsin. Siz mömin gənclər varsınızsa, bizim üçün heç bir bəhanəyə yer qalmır.

Ərəb dövlətlərinin İsrailin hiylələrinə aldanması

Xəyanət konfransı bitdi; sözlərini danışdılar, sionistləri və işğalçı rejimi əməli olaraq, rəsmən tanıdılar. Nəticə nə oldu? Fələstinlilər nə qazandılar? Ərəb dünyası nə qazandı? İşğalçı və yalançı İsrail rejimi belə bir hadisənin qırx ildən sonra baş tutmasını arzulayırdı. Eyni zamanda özünü həvəssiz göstərirdi; hey naz edirdi, şərt qoyurdu. Sonra da

konfransa gedib ərəblərin qarşısında ən kəskin, ən həyasız sözlərini dedi və konfransdan çıxdı. Ərəb dövlətləri nə üçün belə hiylə və yalan qarşısında silahı yerə qoydular?! Tarix bunlara nə deyəcək?! Allah qiyamətdə bunlarla necə sorğu-sual edəcək?! Xalqları bunlarla nə edəcək?!

Kompensasiya yolu

Əlbəttə, tam olmasa da, kompensasiya yolu mövcuddur. Ərəb dövlətləri görülən bu çirkin işi müəyyən həddə kompensasiya edə bilərlər: bütün ərəb dövlətləri elan etsinlər ki, biz İsraili rəsmən tanımırıq və İsrailin elə rəftar etdiyinə görə orada deyilən sözlər də qüvvədən düşür. Bu qərarla xalqları sevindirsinlər. Bu işi görə bilərlər, lakin ümid xalqlara və gənclərdir.

İsrailin aqibəti

Şübhə etmək olmaz ki, “yerdən qopardılmış, kökü olmayan pis bir ağac”²⁴ olan bu xəbis ağacın heç bir təməli, bünövrəsi və davamı olmayacaq. Şübhəsiz, məhv olacaq. Şübhə etmək olmaz ki, xalq qələbə çalacaq və Fələstin İslama qayıdacaq. Amma onun gec, yaxud tez olması müsəlmanların iradə və qeyrətindən asılıdır. Müsəlmanlar iradə göstərməli,

---

²⁴ İbrahim/26.

gənclər laqeyd olmamalı, başıuca və qorxmaz İran xalqı kimi sözlərini deməli, istəklərini tələb etməlidirlər. Şübhəsiz, Allah-Taala da onlara mərhəmət göstərəcək.

Allah-Taaladan istəyirik ki, Öz hidayət və mərhəmətini siz əziz gənclərə, ölkəmizin və İslam ölkələrinin bütün gənclərinə şamil etsin! İmam Mehdinin (ə) müqəddəs qəlbini bizim hamımızdan razı salsın və o həzrətin duasını bizə də aid etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Gənc, təqva və inkişaf²⁵

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Allahın ölkəyə, inqilaba və imama bərəkəti

Əziz Bəsic üzvləri! Qardaş və bacılar! Çox xoş gəlmisiniz. Ümidvaram Allahın lütf və mərhəməti həmişə sizinlə olsun.

Bəsic Aləmlərin Rəbbinin ölkəyə, inqilaba və bizim böyük imamımıza nemətlərindən biri idi. Bir ölkədə silahlı qüvvələr tam hazırlıqlı olsalar, lakin xalqın könüllü qüvvələri tərəfindən himayə olunmasalar, şübhəsiz ki, onların hazırlığı yetməz. Bizdə Bəsic qüvvələri – bu ixlaslı və inqilabın məqsədlərinə sadıq könüllülər keçmişdə cəbhələrə dayaq olmasaydılar və bundan sonra olmasalar, əmin olun ki, inqilabın müdafiə işi axsayar. Əsas amil xalqın qüvvəsi, yəni Bəsidir. Buna görədir ki, siz əziz gənclər, universitet və hövzə tələbələri, həmçinin digərləri Allah yolunda cihad edən böyük

---

²⁵ Bəsic təşkilatının yüksək rütbəli zabidləri və Bəsic üzvü olan universitet və hövzə tələbələri ilə görüşdə çıxışı: 21 noyabr 1991.

təşkilatın bir hissəsisiniz. Bilməlisiniz ki, əsas məsələ inqilabın silahlı müdafiəsidir. Bunu bacardıqca gücləndirmək lazımdır.

Niyyətə paklığı

Bəsic barədə bir iş məmurların öhdəsinə düşür, bir iş isə mömin və fədakar könüllülərin özlərinin. Allahın razılığından ötrü könüllü surətdə Allah yolunda cihadın ön sıralarına qatılmaq səadətə nail olmuş, çətinliklərə dözmüş və hamının xəbərdar olduğu çoxlu işləri görmüş Bəsic üzvləri niyyətlərini Allah üçün xalis etməli, özlərindəki mənəviyyəti, əxlaqı, təqvanı və saleh əməli inkişaf etdirməyə çox çalışmalıdırlar.

Şeytanın tamahkarlığı

Qardaş və bacılar! Bilin ki, şeytan heç vaxt bizdən əlini üzür, hər bir halda bizi yoldan çıxarmağa çalışır. O hətta peyğəmbərləri də yoldan çıxarmağa çalışmışdır, nəinki bizləri. İxlaslı bəndələri digərlərindən ayıran cəhət budur ki, onlar daim şeytanın burnunu ovur və onu nakam qoyurlar. Bu nə ilə mümkündür? Təqva ilə. Təqva da o qədər mürəkkəb bir şey deyil ki, insan anlaya bilməsin.

İnkişafın sirri

Təqvanın mənası budur ki, insan Allah-Taalanın vacib etdiyi işi görsün, vacib əməlləri yerinə yetirsin, haramlardan çəkinsin. Bu, təqvanın birinci dərəcəsidir. Allahın haramlarını tanımaq və onun ətrafına hərlənməmək lazımdır. Şeytan vəsvəə edir. Hövzə, yaxud universitet tələbəsi, şəhərli, yaxud kəndli olan mömin Bəsic gəncinin qəlbində təqva, Allaha vurğunluq, Allahla bazarlıq, Onu xatırlamaq, yadda saxlamaq, zikir, dua və təvəkkül hissi inkişaf etdikdə elə möhkəm və sarsılmaz güc yaranır ki, onu heç kim qorxuda bilmir. İslam və inqilab məqsədlərinin inkişafına zəmanət verən amil budur. Bunun qədrini bilmək lazımdır.

Təqvanı qorumaq

Əziz Bəsic üzvü olan, imamın sevdiyi, yəqin ki, İmam Mehdi'nin (ə) də diqqət yetirdiyi və o həzrətin xeyir-dualarının şamil olduğu siz gənclərin ən müsbət cəhəti bu təqvanı qorumaqdır; Allah yolunda fədakarlıq və Allah-Taalanın iradə etdiyi yerdə olmaq üçün hazırlıq.

Dağ kimi

Düşmənlər müxtəlif qisimdir: xarici və daxili. Daxildə də düşmən var. Daxili düşməni, yəni münafiqi də tanımaq lazımdır. Müxtəlif düşmənlər

qarşısında ümid sizlərədir. Siz bu düşmənlər qarşısında dağ kimi dayanmalısınız.

Bəsicin idarəsi

Bəsicin idarəsi və sizin öz mərkəzlərinizdə müntəzəm iştirakınız çox önəmlidir. Elə olmalıdır ki, Bəsic üzvlərinin hər biri hansı bölməyə məxsus olduqlarını, haraya toplaşmalı olduqlarını bilməli, İslamın və İslam quruluşunun ehtiyacı olduqda hazır olmalıdırlar.

Ümidvarıq ki, Allah-Taala sizləri müvəffəq etsin, qorusun! Allahın lüft və mərhəməti sizinlə olsun, həyatınız boyu həmişə məqsədlər uğrunda inkişafda ola və hər gün daha yaxşı və möhkəm addımlar atasınız!

Hövvə və universitet keçmişdə²⁶

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Çox-çox xoş gəlmisiniz! Allah bayramınızı mübarək eləsin! Cənabların qulluğunda durmaq bizim üçün şərəfdir. Uzun müddətdir, bəlkə də bir neçə ildir sizi ziyarət etməm, işlərinizdən də yaxşı xəbərim yoxdur.

Əsaslı hərəkət

Çoxlu insanlar görüş üçün gözləyirlər. Mən yalnız bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Sizin işiniz çox əhəmiyyətlidir. Məsələn yalnız bunda deyil ki, biz humanitar elmlərə aid kitab rəflərini doldurmaq üçün kitab yazmaq və nəşr etdirək. Baxmayaraq ki, bu da əhəmiyyətli işdir, amma əsas məsələ bundan yüksəkdir. Ölkənin bu iki elm mərkəzinin, yəni hövvə və universitetin tələbələrini birləşdirmək bizim üçün və inqilab üçün əsaslı və strateji bir məsələdir. Necə ki, onların ayrılması da strateji zərbdır. Bu məsələnin əhəmiyyətinə dair bunu

---

²⁶ Hövvə və Universitetin Əməkdaşlıq İnstitutunun üzvləri ilə görüşdə çıxışı: 1 fevral 1993.

bilmək kifayətdir ki, Rza xanın dövründə bu iki qurumun əlaqəsini kəsmək üçün uzun müddət çox ağıllı və düşünülmüş şəkildə iş aparıldı. Bu, adi bir məsələ deyildi. Nə üçün ölkədə bir təhsil qurumu dinsizliyin təmsalına çevrilməli idi? Buna nə səbəb vardı?

Yalnız qeyri-dini elmlərlə məşğul olması universitetin dinlə ədavətinə səbəb ola bilməzdi. Amma bu, baş verdi. Dinlə düşmənçilik və dinin təhqir edilməsi başlandı. Bu, öz-özünə yarana bilməzdi. Qeyri-dini elmləri tədris edən qurum uzaqbaşı dindar olmaya bilərdi, amma din əleyhdarı olması düşünülmüş bir işin nəticəsi idi. Həm də elə bir ölkədə ki, din xalqın ruhunun dərinliklərinə hopub. Bu iş Rza xanın dövründə uzunmüddətli plan kimi icra olundu və məsələnin onlar üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğundan xəbər verirdi.

Ruhanilik və Rza xan

Bu işlər cənab Cəfəriyana və digər gənc islamçı tədqiqatçılara aiddir. Bunu araşdırsınlar. Siz baxın, Qacarların şahlığının ikinci yarısında və Rza xanın dövründə, yəni avropalıların İranda ciddi maraqlar əldə etdiyində ruhanilik çox əhəmiyyətli bir məsələ idi. Avropalıların məqsədlərindən biri onları vurmaq və kiçiltmək idi. Bu iş Nasirəddin şahın zamanından başlandı, elə o zamandan da proqramlı və ciddi bir

məqsəd, ideya formasına düşdü. Şah görürdü ki, ruhanilər də əmr edir, qadağa qoyur, nəyinsə qarşısını alır, nəyəsə imkan yaradır. O buna dözə bilmirdi. Bir vaxt bu həddə idi, sonra isə xarici maraqlar da meydana çıxdı. Yolu bu idi ki, gələcəkdə ölkəni idarə edəcək universitetləri dindən və ruhanilərdən ayırınsınlar.

Pəhləvilərin məqsədi

Onlar bu məqsədə çatmaq üçün çalışdılar və müvəffəqiyyət də qazandılar. İş o yerə çatdı ki, bu iş Birinci Pəhləvinin axırlarından İkinci Pəhləvinin axırlarına qədər davam etdi. Onlar hövzə və ruhaniliyi universitet mənsublarına savadsız və dinsiz bir toplum kimi tanıtdırmağa çalışdılar. İlk məqsəd bu idi ki, ruhanidən söz düşəndə universitet mənsublarının təsəvvüründə savadsız və cahil bir insan canlansın; elə bir insan ki, araşdırdığının elm olduğunu zənn edir, lakin elm və savaddan ümumiyyətlə, uzaqdır. İkincisi məqsəd ruhanini vəqfləri yeyən, onu-bunu talayan, falçı və cadugərlər sayacağı xalqı soyan dünyagir adam kimi təqdim etmək idi. Ruhani universitet mənsublarına belə tanıtdırıldı. Plan bu idi ki, ruhaninin əsas xüsusiyyətləri olan paklıq, təqva və zahidliyi pis göstərsinlər. Bundan əlavə, universitet mənsubları ilə bazar adamlarının arasının pis olması da köklü bir

məsələdir. Mərhum Ali-Əhməd bunu araşdırıb. Mənim də hansı təbəqələrin hansı təbəqələrlə pis münasibətdə olmasına dair xüsusi bir fəlsəfə və baxışım var.

Xəyalları dağıdan

Bir-biri ilə arası olmayan iki təbəqələrdən biri də universitet mənsubları və bazar adamlarıdır. Onların özlərinə görə dəlilləri də var. Bu dəlillərindən biri budur ki, universitet adamları bazar adamlarını həmişə din alimlərinin ardıcılı, başqa sözlə desək, qoşunu kimi görürlər; din alimlərinə pul verirlər, sözlərinə qulaq asırlar, onların sözü ilə dükanlarını bağlayırlar. Əlbəttə, başqa səbəblər də var. Allaha şükür olsun ki, hərəkatın başlanması, inqilabın qələbəsi və ilk növbədə, bütün mif və əfsanələri puç edən imamın böyük şəxsiyyəti ilə şərait bütünlüklə dəyişdi. İmam bütün xəyalları məhv edən bir həqiqət idi. Baxmayaraq ki, hələ də bəziləri əl çəkməyiblər, keçmişdə, inqilabın əvvəllərində gördükləri işi yenə də davam etdirirlər və bundan sonra da davam etdirəcəklər. Amma siz bu işlərlə mübarizə aparırsınız. Təbii ki, bu işlərlə mübarizə təbliğat və şüarla olmur. Siz əməl nümayiş etdirməlisiniz. Bizim münasib formada qarşılaşdırılmamış mallarla dolu anbarlarımız var. Amma o anbarın bir küncü qədər

həcmi olmayan kiçik bir mağazanı da doldura bilməmişik. Bu, çox acınacaqlıdır. Oraya çoxlu məhsullar qoymuşuq, amma onlarla kiçik bir mağazanı da doldurmağı bacarmamışıq ki, xalq istifadə etsin. Bu, çox acınacaqlıdır, lakin siz orta halqa yaratmalısınız. Bu orta halqa fundamental olaraq cənab Misbahın işlərindəndir. O indi doğrudan da dövrün əsas boşluğu olan orta halqanı yaratmağa çalışır. Bu baxımdan, şah əsərlərindən və görkəmli işlərindən biri sizlər, hövzə və universitetin əməkdaşlıq şöbəsi və bu kitabların nəşridir. Ola bilsin, sizi işdən soyutmaq istəsinlər, desinlər ki, təbliğin heç bir dəyəri yoxdur, bunlar faydasızdır, bunlar nədir yazmısınız. Ola bilsin, bu sözlərdən desinlər. Əlbəttə, mən mühakimə yürütmək istəmirəm. Çünki bu kitablar barədə çox məlumatım yoxdur, onlara diqqətlə baxmağa vaxt tapmamışam. Ola bilsin, birinci və ikinci kitab çox da dərin olmasın. Amma ümumiyyətlə, söhbət bundan getmir. Əsas məsələ işə başlamaqdır. Burada işin yolunu bilməyən sağlam və aktiv qüvvə var. Əgər otursa və günbəgün gücünü artırmasa, faydası olmaz. İşə başlamaq istəyəndə isə, heç şübhəsiz, bunun ardınca inkişaf və tərəqqi gələcək. Bu baxımdan, işiniz çox dəyərlidir.

Mən sizə duaçıyam. Ümidvaram ki, mümkün olan xidməti bacaracaqsınız.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Qlobal hegemonizm²⁷

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Əziz qardaş və bacılara, tələbələrə, şagirdlərə, müəllimlərə, xüsusən də uzaq yollardan təşrif buyuranlara xoşgəldin deyirəm.

ABŞ – hegemonizmin tərənnümü

Bu günlər İran xalqı üçün çox əhəmiyyətli günlərdir, İran xalqının qlobal hegemonizm və diktaturanın tərənnümü olan ABŞ dövləti ilə qarşıdurmasını xatırladır. Maraqlı budur ki, 13 abanda (4 noyabrda) baş verən hər üç hadisədə bu qarşılıqlı münaqişə görünür. Bu üç hadisənin bəzində İran xalqı məzlum və zərərçəkmiş tərəfdir, bəzində isə ABŞ tərəfi qabaqkı zülmünün əvəzini alır. Mənim fikrimcə, İran xalqının mömin, mübariz və rəşadətli gənclərinin bir qrupu vasitəsilə casus yuvasının tutulması məsələsinə belə baxmaq lazımdır. Bu gün amerikalıların idarə etdiyi siyasət aləmində məsələ belə qoyulmur. Deyirlər ki, bütün

---

²⁷ Hegemonizmə qarşı Milli Mübarizə Günü münasibəti ilə tələbə və şagirdlərlə görüşdə çıxışı: 3 noyabr 1993.

ölkələr kimi ABŞ-ın da Tehranda bir səfirliyi vardı. Bir qrup insan tərbiyəsizlik və beynəlxalq qanunlara etinasızlıq edərək amerikalıların evi olan səfirliyi ələ keçirdilər və işçilərini tutdular. Hadisəni dünyada belə əks etdirirlər. Halbuki məsələnin bu şəkildə qoyuluşu həqiqətin ziddinə və yanlışdır.

Məsələ bundan ibarətdir ki, ABŞ dövləti 1953 çevrilişində zalım, qəddar, xəyanətkar və azğın bir rejimi hakimiyyətə gətirdi və 25 il müddətində müxtəlif yollarla müdafiə etdi. O ləyaqətsiz, haqsız və pozğun rejimin hakimiyyətdə olduğu son ildə də Amerikanın “demokrat” prezidenti - bu gün dünyada özünü humanist göstərməyə çalışan, o tərəf-bu tərəfdə beynəlxalq məsələlərə yersiz müdaxilələr edən və əbəs yerə bəzi yerlərdə görünən adam İrana gəldi. İran xalqının o təcavüzkar rejimin əlindən ən böyük əziyyətləri çəkdiyi halda burada xalqın çörəyini yedi, hakimiyyəti qəsb edənlərin çeşidli süfrəsi başında oturdu, ləzzətlərini daddı, sonra da məst halda qalxıb elan etdi ki, İran ən təhlükəsiz və ən yaxşı hökumətin olduğu yerdir, burada ən yaxşı qüvvələr iş başındadırlar. Sanki onun əli dirsəyə qədər bu xalqın qanına bulaşmamışdı! Amerikalılar bunu etdilər.

Ayıq tələbələr

Bir müddətdən sonra belə bir gündə bizim bir qrup şagirdimiz, yeniyetməmiz, hələ tam açmamış qönçələrimiz Tehranın xiyabanlarına çıxdılar.

Əvvəl onlar bu zərbəni vurdular. Bununla yanaşı, İran xalqı nəciblik etdi, inqilab zəfər çalanda burada heç kəs amerikalılara zərər yetirmədi, onları incitmədi, səfirliyi onlardan almadı, onları hörmətlə evlərinə yola saldılar. Getdilər. Heç kimin onlarla işi yox idi. Onlardan bir qrupu səfirliyin içində qaldılar və eyni zamanda təxribata başladılar, inqilab əleyhdarları ilə təmasa girdilər, burada həyatdan məyus olan rejimin qalıqlarına dərs keçməyə başladılar.

Bəli, İran xalqı ayıqdır, yuxuda deyil. Məsələni anlayıb 13 aban (4 noyabr) günündə yürüş edən tələbə gənclər gedib bu fəsad mənbəyini ortadan götürdülər.

İnqilabın ən yaxşı işi

Məsələ bundan ibarət idi. Mən bu gün demək istəyirəm ki, bizim tələbələrimizin 1979-cu ildəki bu hərəkəti inqilabda baş verən ən yaxşı işlərdən idi. Bir qrup insanın təlqini bu işin dəyərini gözdən salmasın. Biz onlara “asılı”, “qərəzli” demək istəmirik. Mənim fikrimcə, onlar bəsit və zəif düşüncəli insanlardır. Bilin ki, inqilabları da adətən

zəiflər məhv edirlər, ölkələri zəiflər puça çıxarırlar, güclü və qüdrətli xalqları da adətən, əbəs yerə güc mərkəzlərinə bağlanan zəif və acizlər ortadan götürürlər.

Bu gün bir qrup zəif insan əks-təbliğət aparmasın. Belə olmasın ki, bizim gəncimiz, tələbəmiz "bizim 79-cu casus yuvasını tutmağımız nə iş idi?!" - deyə düşünməsin. Xeyr, cənab, bizim inqilabımızda baş verən ən yaxşı işlərin biri odur. Siz imamın, o hikmətli qocanın, - imam gənc deyildi ki, hissiyata qapılsın - təcrübəli, dünya görmüş, uzaqgörən və hikmətli bir insanın tələbələrin oğünkü hərəkətini necə tərifiyə baxın. İmam nə isə anlayırdı ki, bunu deyirdi. Biz də onu təkcə sevdiyimizdən yox, duyğu və məntiq üzündən təsdiqləyirik.

Ən yaxşı işlərin biri bu idi. Nə üçün? Ona görə ki, İkinci Dünya Müharibəsindən sonra dünyada çoxlu inqilablar baş verdi, Afrika, Asiya və Avropanın bir çox ölkələrində hakimiyyətlər dəyişdi. Bu ölkələr iki qisim idi: Onların bəzisi özlərini tam olaraq Şərq blokuna, yəni Rusiyaya, yaxud sonralar Çinə təslim etdilər və onlardan asılı oldular. İslam Respublikasının bu on beş ilində Allah-Taala bizə imkan yaratdı ki, dünyanın görkəmli adamlarının çoxunu yaxından görək. Onların arasındakı hətta ağıllı siyasətçilər də mütləq Şərq blokuna bağlı

olmalarını düşünürdülər və iki il öncəki möhtəşəm gələcəyi əsla təsəvvür etmirdilər.

Bir qrup belə oldu, kommunistlərin və Şərq blokunun çətri altına girdilər, bir ailənin üzvü oldular; həm də birinci dərəcəli yox, ikinci dərəcəli üzvü.

İnqilabların dəyişilməsi

Bir dəstə bunlar idi. Bunların xalqlarının inqilab və zəhmətləri doğrudan da hədəf getdi, bütün fədakarlıqlar puç oldu.

Başqa bir qrup da Şərq bloku ilə əlaqələri o qədər də möhkəm olmayanlar idi. Buna görə də, əsasən amerikalılar onların daxilinə yol tapmağa başladılar və xalqın və onun rəhbərlərinin iradəsini tədricən dəyişdirdilər. Belə ki, baş verən inqilab eynilə ilkin vəziyyətinə, bəlkə ondan da pis formaya qayıtdı. Biz bunun nümunələrini görmüşdük. Mən ölkələrin adlarını çəkmək istəmirəm, amma Afrikada və başqa yerlərdə belə ölkələr var.

Asılı etmək yolu

Son otuz-qırx ilin tarixinə baxsanız, bu ölkələri görürsünüz. Onlar ABŞ rejiminə bağlı idilər. Hansı yolla? Ya qorxudur, ya tamahlandırır, ya özlərindən asılı edir, ya təzyiqlə altında saxlayır, ya da bu müstəqil ölkə və xalqlara müxtəlif problemlər

yaradırdılar. Onlar da əlaqəni tam kəsməmişdilər. Səfir vardı, amerikalı rəsmi şəxslər vardı, şübhə yayırdılar, gedib-gəlirdilər. Hətta inqilabın, xalqın rəhbərlərinin ürəklərini soyudur, onları qorxudur, vahiməyə salırdılar. Qorxan insanı da asanlıqla səhnədən çıxarmaq olur.

Əksər inqilabların aqibəti

İnqilabların hamısının olmasa da, əksərinin taleyi belə oldu. Biz onların bəzisini yaxından gördük, bəzisi haqda isə dünya xəbərlərində oxuduq; həm inqilabdan öncə, həm də inqilabdan sonra. İnqilabların taleyi belə olub. Bu qayıdışın səbəbi nə idi? Səbəb bu idi ki, bu ölkələrlə təcavüzkar və zalım ABŞ dövləti arasında məcburi əlaqə qırılmamışdı. Əlaqə bərqərar olduqda da güclü tərəfin sui-istifadəsinə və zəif tərəfə daim təzyiq göstərməsinə səbəb olur. Müzakirə zamanı, stol arxasında və müxtəlif danışıqlarda onları öz maraqlarına tabe olmağa vadar edir və buna nail olurdular.

Son əlaqənin qırılması

Casus yuvası hadisəsi inqilabla ABŞ arasında mümkün olan bu son əlaqə ipini qırdı, inqilabımıza belə böyük və qiymətli xidmət göstərdi. O zaman bu addımı atan gənclər bəlkə də işlərinin nəticəsini

anlamırdılar. Bu ehtimal var. Bəli, gənc öz imanını, duyğuları ilə bir iş görür və Allah-Taala o işə belə böyük fayda bəxş edir. Allah-Taala iman və ixlas üzündən görülən işlərə həmişə böyük təsirlər bəxş edir.

Nəticənin sirri

Bilin ki, ixlas üzündən nə iş görsəniz, Allah ona bərəkət verir, hansı işi maddi hesablar üzündən görsəniz, sarsılar. Bəzi nəticələrin əldə edilməsi mümkündür, çox vaxt heç nəticə də əldə olunmur. İman və ixlasla Allahdan ötrü görülən iş isə belə deyil. Kim Allah üçün olsa, Allahın qüdrəti də onun ixtiyarında olar və ona kömək edər.

Düşmənin cəhdi

Səfirlik məsələsi də belə idi və o əlaqəni qırdı. Bu gün inqilabın qələbəsindən on beş il, casus yuvasının tutulmasından isə on dörd il ötür. İndinin özündə də amerikalılar çalışırlar ki, casus yuvasının tutulması ilə kəsilən o nazik ipi yenidən bərpa etsinlər. İndi də buna çalışırlar. Nə üçün? Ona görə ki, güclü tərəf zəif tərəfi öz istəklərinə məcbur etdirmək üçün həmin nazik ipdən istifadə edir.

ABŞ-la əlaqənin şərti

Amerikalıların sözlərini görürsünüz? Demokrat və respublikaçı prezidentlər, ABŞ-ın müxtəlif rəsmilərinin hamısı eyni sözü deyirlər. Heç biri demir ki, biz İranla əlaqə saxlamaq istəyirik. Xeyr, əlaqədən söz düşəndə başlayırlar şərtlər irəli sürməyə. Mən bir dəfə dedim ki, bizim sözümlə amerikalıların sözü arasında yerlə göy qədər fərq var. Biz deyirik ki, bunların üzünü görmək, bunlarla heç vaxt əlaqə qurmaq istəmirik. Onlar isə deyirlər ki, bizimlə əlaqə qurmaq istəyirsinizsə, gərək bu işi görəsiniz, o işi görəsiniz. Bu iki söz arasında nə uyğunluq var?!

Sanki onlarla əlaqəni bərpa etmək üçün on vasitəyə əl atan bir ölkə ilə danışırlar. Şərt qoyurlar. Hansı şərt?! Başımıza bu qədər bəlalar açmış bir ölkə ilə əlaqə qurmaq üçün biz şərt qoyuruq. Bizim şərtimiz o ölkənin tövbə etməsi, bütün dünyada bu qədər faciələrin dayandırılmasıdır. Siz gəlib bizə şərt qoyursunuz?! Əlaqəni şərtləndirirlər, müzakirəni isə yox. Yaxşı fikir verin, mənim ürəyim istəyir ki, bizim gənclərimiz, siz tələbələr, oğlan və qızlar, hətta orta məktəb şagirdləri dünyanın bu dəqiq məsələləri üzərində fikirləşə, təhlil edəsiniz. Həqiqətin əksinə olan bir təhlil yürütsəniz də, eybi yoxdur. Bizim gənc təbəqəmizi, universitetlərimizi siyasətdən bixəbər

yetişdirməyə çalışmış və indi də çalışan qüvvələrə Allah lənət eləsin!

Gənclərinin ümumiyyətlə, siyasi məsələlərdən xəbəri olmayan, dünyanın siyasi hadisələrini və cərəyanlarını anlamayan və düzgün təhlil edə bilməyən bir ölkə məgər xalqa arxalanıb hakimiyyət, hərəkət, mübarizə və cihad edə bilər?! Bəli, diktatura olsa, edər.

Diktatorların arzusu

Xalqın siyasətdən xəbərsizliyi, siyasi dərk, təhlil və şüurunun olmaması dünyanın diktatorlarına sərf edir. Xalqın əli ilə böyük işlər görmək istəyən, quruluşu xalqın himayəsi və sonsuz qüvvəsi ilə mənzil başına çatdırmaq istəyən bir dövlət isə xalqı quruluşun hər şeyi bilir. Məgər belə bir quruluşun xalqı, xüsusən də gənc və tələbə siyasətdən bixəbər ola bilərlər?! Əgər siyasi beyin və siyasi ayıqlıq olmasa, düşmən ən böyük alimi də turş bir konfetlə özünə cəlb edə və işlədə bilər. Bizim gənclərimiz bu incə məqamları dərk etməlidirlər.

ABŞ-ın təbliğatı

ABŞ “gəlin əlaqə yaradaq” demir, deyir ki, gəlin müzakirə aparaq. Müzakirə nədir? O, dünya xalqlarının bütün sadıq qüvvələrinin bu quruluşu sevməsinə səbəb olan amili məhv etmək, İslam

Respublikasına sərt zərbə vurmaq istəyir. İnformasiya resursları onların əlindədir. Dünyaya səs salacaqlar ki, İslam Respublikası öz sözlərindən dönüb. Nə üçün? Amerika ilə müzakirə apardığına görə.

İmamın mövqeyi

Bu, Asiyada, Afrikada, müxtəlif ölkələrdə, Avropa və Amerikanın özündə ümidlənmiş müsəlman və hətta bəzi qeyri-müsəlman xalqlar üçün ümumi məyusluq deməkdir. Bütün media qurumlarını İslam Respublikasının simvoluna çevrilmiş böyük imamımızın nurlu simasını ləkələmək üçün hərəkətə vadar edəcəklər. Deyəcəklər ki, İslam Respublikası da tövbə etdi; yaxud deyəcəklər ki, imam vəfat etdiyinə görə tövbə etdi. Əgər yadıңызdadırsa, imamın vəfatından sonra düşmən təbliğatının əsas məqamlarından biri bu idi ki, bəli, imam getdi və bunlar daha onun yolunu buraxacaqlar. Xalqları məyus etmək üçün deyəcəklər ki, imam nə zaman demişdi biz ABŞ-la müzakirə aparmırıq?! İmam öz dövrünü nəzərdə tutmuşdu. Yəni hətta imamın yüzlərlə çıxış əsnasında qətiyyətlə və açıqca söylədiyi fikirləri də təhrif edəcəklər.

Əzəmətin süqutu

Bu işlə vurulacaq ilk zərbə budur ki, İslam Respublikasını müsəlman xalqlar yanında malik olduğu hörmət, heysiyyət, əzəmət, qüdrət və möhkəm qamətindən məhrum edəcəklər.

ABŞ-la müzakirə – asılılığın başlanması

İran xalqı Avropa, yaxud Afrikanın fəlakət altından çıxmış bir xalqı deyil. Bu köklü və qədim xalqın minillər keçmişi var. İslamdan sonrakı 1300-1400 ildə də həmişə müsəlman xalqların önündə olub. Belə bir inqilabı və belə tarixi olan bu xalq hər şeyi kənara qoydu, tövbə etdi və ABŞ-la müzakirəyə başladı!

Qarşılığında da heç bir mənfəət yoxdur. Kiminləsə müzakirəyə başlayanda, stol arxasında oturanda, bir yerdə bir qəhvə içəndə, dostcasına bir söhbət edəndə, hansısa beynəlxalq toplantıda oturub bir-birinizin halını soruşanda utanıb-çəkinmə haləti yaranır. Bu, diktələrin başlanğıcıdır. Sonra da dediyim kimi, dünya inqilablarının bədbəxtçiliklərinin və ABŞ istismarının başlandığı yerə çatırıq. İndi mən o ölkələrin adlarını çəkmək istəmirəm. Bu gün də o yazıqlar çox pis tanınırlar.

Buna görə müzakirə üzərində təzyiq göstərilər. Təkidlə deyirlər ki, İran nə üçün bizimlə

müzakirələrə gəlmir? Bir qrup da bilmirəm sadələvəh, qorxaq, avam, yaxud qeyri-siyasi olduqlarından daxildə bu sözləri təkrarlayırlar. Mən bilmirəm ki, onlar nə dediklərini anlayırlarmı?!

Vahiməyə düşən avamlar

Allaha şükür olsun ki, hökumət, prezident, nazirlər və digər birinci dərəcəli məmurlar lazımı psixoloji və mənəvi qüdrətə malikdirlər və Allah naminə möhkəm dayanıblar. Onlar heç, lakin bəzi ikinci-üçüncü dərəcəli məmurlar hərdən zümmə edirlər ki, biz nə üçün ABŞ-la müzakirə aparmırıq; nə üçün danışıqlara getmirik; danışmağın nə ziyanı var? Onlar elə bilirlər ki, bu, iki adi adamın oturub danışması kimidir. Anlamırlar ki, düşmənin bu qədər israr etdiyi müzakirənin İslam Respublikasına necə böyük təhlükələri var. Mən onların kiçik bir qismini dedim. Düşünürəm ki, bu sözlərin onlar tərəfindən təkrar edilməsi də pis haldır.

Günahı yaymaq

Mənim fikrimcə, bir günahın təbliği yollarından biri onu dillər əzbəri etməkdir; o qədər desinlər ki, pisliyi aradan götürülsün. Siz bu Fələstin məsələsinə, bəzi fələstinlilərin qəbul etdikləri acı taleyə baxın. Bu gün bu, dünyada çox böyük təcrübə və ibrətdir. Hər tərəfdə daim bir söz deyildi,

digərləri də ona qəzəblənmədilər. Daim dedilər ki, bizim İsraillə söhbət etməyimizin nə eybi var?! Və iş o yerə çatdı ki, daha “işğalçı düşmən” demədilər. Demədilər ki, bu, fələstinlilərin evində soxulmuş işğalçı düşməndir. Nə müzakirəsi?! Onunla müzakirə bu ola bilər ki, desinlər ay filan-filan olmuş, evimizdən çıx. İşğalçı ilə müzakirə belə olur. Zalımla müzakirə budur ki, filan-filan olmuş, niyə bu qədər zülm edirsən?! Müzakirə budur, dostcasına müzakirə aparmaq, getmək, demək, gülmək, onun bir söz deməsi, bunun bir söz deməsi, sonra çənə vurmaq yox. Davamlı olaraq İsraillə müzakirədən söhbət açan şəxslərə heç kim etiraz etmədi. Nəhayət, zehinlərdə işin qəbahəti ortadan götürüldü. Sonu da belə acınacaqlı məsələlərə çatdı.

Müzakirəyə ehtiyac!

Məbada orada-burada, xalq arasında müzakirə fikrini bu qədər hallandıranların qəsdini bu olsun! İran xalqı təkəbbürlü düşmənlə müzakirə və əlaqəyə ehtiyacı xalq deyil. Məgər siz zəifsiniz?! Məgər İran xalqı kiçik xalqdır?! Məgər xalqın özünü müdafiə etməyə qüdrəti çatmır?! Bizim nə ehtiyacımız var ki, hegemonların, zalımların, qlobal diktatorların qapısına gedək?!

Mən ötən il də dedim: Demokratiyadan dәм vuran, zahirdə öz xalqları üçün, dırnaqarası

demokratiya bayrağı ucaltmış - bu da yalandır və belə ölkələrdə həqiqi demokratiya yoxdur - bu adamlar beynəlxalq miqyasda böyük və qanlı bir diktatura tətbiq edirlər. Ürəkləri istədiyi yerə daxil olur, ürəkləri istədiyi yerdə axtarış aparırlar. Təəssüf ki, bunlara alət kimi bir qurum da düzəldilib: Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və Təhlükəsizlik Şurası. Diktatorların yanına getməyə, onların qarşısında təzim etməyə nə lüzum var?! Nə lüzumu var deyək ki, buyurun bizimlə müzakirə aparın?!

Diktatorların qaçışı

Xeyr! Bu, həmin diktatordur ki, xalqın heç bir şeyi olmayanda boş əllə və şüarla onu öz evindən qovdu. Bu, həmin diktatordur. Bu şəxslər dünya ikiqütblü - əlbəttə, indi deyirlər ki, guya təkqütblüdür - və bizim üçün daha təhlükəli olanda heç bir şey edə bilmədilər. Halbuki o iki qütb yüz məsələdə bir-birinə qarşı idilərsə, İran məsələsində heç bir fikir ayrılıqları yox idi.

Dünya birliyi

Nümunəsini İraq müharibəsində gördünüz. Hər ikisi İraq müharibəsinə kömək etdilər; amerikalılar da kömək etdi, sovetlər də; NATO da, Varşava da. Hamısı kömək etdilər. Dünyanın ikiqütblü vaxtında bütün dünya bu iki qütbün

qanadı altında idi. Lakin bu gün bir çox ölkələr, ABŞ-ın tam qanadı altında deyillər. Bir az tabelikləri var, lakin SSRİ olanda bütün Qərbi Avropa ABŞ-ın ixtiyarında idi, Şərqi Avropa da SSRİ-nin. Dünyanın başqa yerləri də belə idi. O zaman bütün dünya ABŞ və SSRİ-nin rəhbərliyi ilə birləşdilər ki, bu müharibədə İrani məğlub etsinlər, amma bacarmadılar. Bu, tarix deyil, bir neçə il bundan əvvəlki dövrümüzdə aiddir. Bütün İran xalqı bunu öz gözləri ilə gördü. Məgər bu iki güc ən azı Xuzistanı İrandan ayırmaq üçün birləşmədi?!

Bəlkə də İslam Respublikasını xar, zəif edə və yaxud devirə biləcəklərini düşünürdülər, amma bacarmadılar. Məgər belə deyil?! O zaman iki güc idilər, hər ikisi də güclü, hər ikisi də İran məsələsində yekdil. Amma bir iş görə bilmədilər. Bəs bu gün nə edə bilirlər?! Niyə qorxursunuz?!

Mənəviyyatın qələbəsi

Nə üçün Quran oxumuruq? Quran bu qədər təkrarlayır ki: “İnsanlardan qorxmayın, Məndən qorxun!”²⁸ və yaxud: “O kəslər ki, xalq onlara: “Camaat sizə qarşı (qüvvə) toplamışdır, onlardan qorxun!” - dedikdə, onların imanını daha da artırdı və onlar: “Allah bizə bəs edər. O nə gözəl vəkildir!” –

---

²⁸ Maidə/44.

deyə cavab verdilər".²⁹ Niyə düşməndən qorxursunuz; zəif və gücsüz düşməndən?!

Bu gün də amerikalılar İrani təzyiqlə altında saxlamaq üçün Avropaya dilənçilik edirlər. Müxtəlif Avropa ölkələrinə gedirlər ki, gəlin bizimlə həmrəy olun, bəlkə İrana təzyiqlə göstərə bildik. Məgər bu onu göstərmir ki, onlar təkbaşına təzyiqlə göstərə bilmirlər?! Məgər bu onu göstərmir ki, bu böyük xalq, özünün mənəvi və islamçı qüvvəsi ilə indiyədək onun maddi gücünə üstün gəlib?! Niyə fikirləşməmişlər?!

Siyasi dərk

Allaha şükür edirik ki, bizim xalqımız ayıqdır, gənclərimiz ayıqdırlar. Allaha şükür edirik ki, siz tələbələr ayıqsınız. Lakin, ey tələbələr, ayıq qalın. Sizə açıq deyirəm ki, mən universitetin bugünkü vəziyyətini bəyənmirəm. Ümumiyyətlə, dünyada nə baş verdiyini anlamayan tələbə öz dövrünün tələbəsi, zamanının insanı deyil. Tələbənin siyasi ayıqlığı, siyasi dərk və təhlili olmalıdır.

İmamların məğlubiyyətinin amili

Mən erkən İslam tarixinin hadisələri barədə bu mətləbi çox təkrarlamışam: İmam Həsən Müctəbanı

---

²⁹ Ali-İmran/173.

(ə) məğlub etdirən amil xalqda siyasi ayıqlığın olmaması idi. Xalq siyasi təhlil edə bilmirdi. Xəvaric fitnəsini vücuda gətirib, Əmirəlmöminini bəlli şəkildə təzyiq altında saxlayan, tarixin ən qüdrətli insanını məzlum edən, Əlini (ə) məzlum edən amil xalqda siyasi təhlilin olmaması idi. Hamı dinsiz deyildi, ancaq siyasi təhlil qabiliyyətləri yox idi. Düşmən bir şeyiə yayırdı, tez bir zamanda hər yerə yayılırdı, hamı inanırdı. Niyə belə olmalıdır?!

Düşmənin şayiəsi

Əgər lazımi ayıqlıq olsa, düşmənin şayiəsi günəş altındakı buz kimi olar. Bunu kim etməlidir? Siz gənclər etməlisiniz. Mən indi siz əziz gənclərimizə Allahın höccətini tamamlayıram. Mən sizə dedim.

Qüdrət duyğusu

İlahi, mən bu xalqı belə görürəm, özüm də beləyəm. Biz düşmənin istəyinə görə Sənin istəyindən, yol və iradəndən əl çəkməyəcəyik. Bu xalq belə hərəkət edir, mən bunu müşahidə edirəm. Biz bu xalqın qüdrəti ilə dünyanın heç bir böyük gücü qarşısında zəiflik hissi keçirmirik. Mən görürəm ki, düşmən qorxutmaqla öz işini aparmaq istəyir. Biz böyük xalqımızda təcəssüm olunan ilahi qüdrətə arxalanaraq, hegemon və imperialist

düsməndən qorxmuruq. İnanırıq ki, heç bir iş görə bilməyəcəklər: "Həqiqətən, şeytanın hiyləsi zəifdir". Bu, Quran sözüdür. Qurana inanmaq lazımdır. Şeytanın hiyləsi zəifdir.

Əgər nə vaxtsa bunu Quranda oxuyub yalnız iman və təslimçilik üzündən qəbul edirdiksə, İlahi, Sən şahidsən ki, bu gün bunu təcrübə ilə qəbul edirik. Təcrübə də bunu göstərir. Əgər şeytan zəif olmasaydı, İslam Respublikasına dözməzdi. Görün İslam Respublikası ilə nə qədər düşməndirlər. Baxın, İslam Respublikasının əleyhinə danışanda "onların ədavəti ağızlarından çıxan sözlərdən aşkar olur".³⁰

ABŞ-ın bu prezidentinə, eybəcər Xarici işlər nazirinə baxın. Onlar İslam Respublikası haqqında danışdıqda, İran xalqına və İslam Respublikasına qarşı düşmənçilik və nifrətləri üz-gözlərindən yağır. Nə üçün bu qədər nifrətlə bir qələt edə bilmirlər? Nə üçün? Səbəb nədir? Nə dəlil var? Sizi kim qoruyur və onlara zərbə vurmağa nə mane olur? Hansı amil mane olub ki, tam iqtisadi blokadaya salıb xalqı məhv edə bilmirlər? Bəzi sadələvh və zəif iradəli insanlar da təkrarlayırlar ki, İran xalqını məhv edərlər.

---

³⁰ Ali-İmran/118.

Xalqın qüdrəti

Qələt edərlər. Məgər İran xalqına toxuna bilərlər?! İran xalqı onları məhv edib. Deməli, bacarmazlar, zəifdirlər, gücləri çatmır. Həm də şərti budur ki, İran xalqı Allahın lütfü ilə bu günə qədər səhnədə qaldığı kimi yenə də qalsın. Şərti budur ki, xənnas və şeytanlar xalqın arasına düşüb qəlbini soyutmasınlar ki, belə oldu, elə oldu, bizi vururlar, apararlar və s. Xeyr, bunlar olmayacaq.

Dünya mədəniyyətinin qəlbi

Biz Afrikanın hansısa tərəfindəki iki-üç milyonluq bir ölkə deyilik ki, ürəkləri istədiyi hər bir qələti edə bilsinlər. Biz güclü, möhkəm və dünyanın tarixi mədəniyyətinin mərkəzində olan bir xalqıq. Bu gün də beynəlxalq dörd yolaçırlarının mühüm hissəsində yerləşirik. Allah bizi belə edib, nə edək? Allaha şükür olun ki, altmış milyon əhalimiz var, insanlarımız da qorxmaz və güclü insanlardır. Məcburi müharibədə hər şey aydın oldu. Xoşbəxtlikdən, ətrafımızdakı xalqlar da bizim xalqımıza belə baxırlar.

Gördünüz ki, prezidentimiz bir neçə ölkəyə getdi. Səksən il işləyib İslamı unutturmağa çalışdıqları ölkələrin əhalisi İslam Respublikasının prezidentini əziz və səmimi bir insan kimi qarşıladılar. Bu nəyə görədir? Adlarından xoşları

gəlir?! Xasiyyətlərindən xoşları gəlir?! Xeyr, İslama görə, xalqımızın müsəlman olduğuna görədir. Bu müsəlman xalqın prezidentini sevirlər. Bu, İslam Respublikasına görədir. Bizim beynəlxalq mövqeyimiz belədir.

Ehtiyacsız və qorxmaz bəndələr

Əlbəttə, başqa yerlərdə də belədir. Biz dünyanın harasına getdiksə, belə gördük. Bunu bilin. Bizim beynəlxalq mövqeyimiz belədir. Daxili və mənəvi vəziyyətimiz və ölkənin imkanları da məlumdur. Bu xalq əl-ələ verib öz ölkəsini qüdrətlə qurmaq istəsə, bizim heç kimə ehtiyacımız olmaz. Biz heç kimdən qorxmuruq. Əbəs yerə bizi məcbur edib xəcalətdə, yaxud təzyiq altında qoymağa çalışmasınlar ki, cənab, daha olmur, Amerikadır da, nə etmək olar?

Bu sözlər nədir?! Qoy onlar fikirləşsinsinlər, desinsinlər ki, bu, İrandır, ona bir şey etmək olmaz, onunla birtəhər yola getmək lazımdır. Allahın lütfü ilə elə belə də olub. Nə qədər ki, İmam Mehdi (ə) diqqəti üzərinizdədir, - inşallah bu diqqət daimi olsun - bilin ki, heç kəs sizə zərər yetirə bilməz.

Ümidvaram bizim gənclərimiz, tələbələrimiz, şagirdlərimiz, xalqımız - bütün əzizlərimiz müvəffəq olsunlar. Xüsusən eşitdim ki, bizim livanlı qardaşlarımız buradadırlar. Acınacaqlı faciə ilə

nəticələnən son hadisənin şəhidlərinin yaxınları buradadırlar. Allah o şəhidləri Öz övliyaları ilə birgə etsin və Allah bunları qorusun! Allah Livan və Fələstin xalqlarına nicat versin və siz əzizləri həmişə müvəffəq etsin!

Hövzə və universitetin birliyi³¹

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Əvvəla universitetlə hövzə və ruhaniliyin yaxınlığı və birliyi mövzusunı ortaya atan, bəzisi də bu yolda şəhadət şərbəti içən uca insanların pak ruhlarına, xüsusən də mərhum Şəhid Mufəttihin, Şəhid Mütəhhərinin və digər belə insanların ruhlarına Allah-Taaladan uca məqamlar diləyirəm.

Əsas məqsəd

Universitet mövzusu öz-özlüyündə mühüm bir mövzudur. Elm hövzəsi də öz-özlüyündə əsaslı və mühüm mövzudur. Biz “hövzə və universitetin birliyi” dedikdə təbii ki, məqsəd bu iki qurumu bir şeyə çevirmək deyil. Bu gün universitetlərdə oxunan dərslər keçmişdə elm hövzələrində keçirilmişsə də, bugünkü ixtisas və fənlərə uyğun olaraq hər biri öz iş və dərslərini davam etdirməlidirlər. Deməli, məqsəd bu deyil. Bəziləri bu qədər açıq və aydın olan bu məsələni görməzliyə vurub hövzə və

---

³¹ Hövzə və Universitetin Birliyi Günü münasibətilə tələbələrlə görüşdə çıxışı: 15 dekabr 1993.

universitetin birliyi devizinin yanlış olması barədə yazılar yazmasınlar.

Hövizənin missiyası

Bunu hamı anlayır. Nə imam, nə də digər böyük şəxsiyyətlər demək istəmirdilər ki, universitetlər yığışib Quma getsinlər, yaxud Qum hövizəsinin bir şöbəsi olsunlar və ya Qum hövizəsi gəlib universitetlərə birləşsin, yaxud onların bir şöbəsi olsun. Heç kəs bunu nəzərdə tutmayıb və deməyib.

Bizim tələbə yetişdirən iki orqanımız var: Biri dini məfhumlara və onun təbliğinə aid elmlərə, dini mövzularda yeniliyə, həyatda aktual və yeni məsələləri anlamağa aiddir. Bu, hövizədir. Onun işi dini məsələləri araşdırmaq, yalnız mehrabın küncünə, yaxud evin bir tərəfinə yox, əslində həyatın bütün sahələrinə dair Allahın hökmlərini öyrənməkdən ibarətdir. Bu qrup bunu öyrənməli, yeni hökmləri araşdırmalı, əlavə qatqıları təmizləməli və onu münasib dillə hər bir cəmiyyətdə və hər bir zamanda hər bir tərəf-müqabilə ən gözəl şəkildə çatdırmalıdır. Bu, hövizə orqanının vəzifəsidir və adı elm hövizəsidir.

Universitetin missiyası

Başqa bir tələbə orqanı da var. Bu tələbə orqanı dinə bağlı məsələləri çıxmaq şərtilə, xalqın digər işlərinin idarəsi ilə əlaqədardır. Xalqın gəliri, qazancı, evi, yolu, bədəni, müxtəlif iş və məsələləri var. Xalqın həyatına dair işlərdə də tədqiqat lazımdır. Xalqın həyatını yaxşılaşdırmaq və sahmana salmaq üçün müxtəlif elmlər, növbənöv bilgilər var. Bu orqan da belə elmləri öyrənməklə məşğuldur. Bunları öyrənib mütəxəssis və nəzər sahibi olur, uyğun araşdırma aparır, cəmiyyətdə icra etməyə hazırlayır; dünyanın yeni tədqiqatlarını öyrənir və öz növbəsində yeniliklər edib bəşəriyyətə təqdim edir. Bu da başqa bir tələbə orqanıdır.

Din və dünyanın yaxşılaşması

Əgər bu tələbə orqanlarının hər ikisi yaxşı işləsə, qarşılıqlı dostluq münasibətində olsa, biri o birini özündən bilsə, nəticədə bu cəmiyyətin həm dini yaxşılaşar, həm də dünyası. Bunlar xalqın həyatını düzgün istiqamətləndirər, asanlaşdırarlar, xalqın fikrini, zəhnini və ruhunu çirkinliklərdən, yanlışlıqlardan elə təmizləyərlər ki, haraya hərəkət etməli olduğunu bilər.

Xoşbəxtlik

Bizim istifadə edib işə başlamağımız üçün bir vasitə, necə hərəkət edəcəyimizi bilmək üçün bir baxış lazımdır: haradan, hansı tərəfdən, haraya, hansı yolla və hansı məqsədlə? Bunların hər ikisi insanların həyatı üçün lazımdır: biri dünyadır, biri axirət. Əgər bunların hər ikisi olsa, dünya və axirət səadəti hasil olar; yəni insanın həm dünyası, həm də axirəti olar, nəticədə xoşbəxt bir həyat alınar: səadətli və peyğəmbərlərin istədiyi bir həyat. Məhz buna görə Peyğəmbərimiz din gətirdi, istiqaməti göstərdi, mənəviyyata arxalandı, lakin davamlı olaraq insanlara maddi vasitələr də verdi. Bəzi məsələləri, elmi, həyat elmini, həyatın idarəsinə aid bilgiləri özü birbaşa xalqa öyrətdi. Bəzən də iş mürəkkəb olduqda və ixtisasa ehtiyac yarandıqda əmr edirdi ki, gedib elm öyrənsinlər, məlumat toplusınlar.

Kəşf yolu

Quranda və əziz Peyğəmbərin sünnəsində kəşf etmək, görmək və tapmaq yolu öyrədilmişdir. Siz görürsünüz ki, erkən İslam cəmiyyətlərində bunların hər birinin bir zirvəsi və əzəməti var. Dünyəvi baxımdan da İslamın sayəsində bəşər elminin zirvəsində dururlar. Qərblilər bu gün bunu inkar etməli deyillər. Müsəlman xalqların tarixi inkarolunmazdır. Əgər bunların hər ikisi, yəni

dünya və axirət birgə əldə edilsə, dediyimiz olar, amma hər hansı biri olmasa, nöqsan yaranar.

Elm və görüş

Bu gün Qərb mədəniyyətinin yetişdirdiyi quruluşlarda - istər Qərb coğrafiyası daxilində, istərsə dünyanın digər yerlərində məişət avadanlıqları və texnika baxımından o qədər inkişaf ediblər ki, səma ulduzlarına çatıblar. Bu, elmi baxımdan, insafla desək, fəvqəladə əhəmiyyətə malikdir. Bunu inkar etmək olmaz. Təsəvvür edin, kosmosa gedib orada teleskop cihazını təmir edirlər. Bu, bəşər üçün böyük inkişafdır. Lakin həyatın istiqaməti baxımından insanın ehtiyacları olduğu baxış olmadıqda bu texnikalar ümumiyyətlə, bəşərə lazım deyil, hətta zərərli də. Bugünkü insan bu baxımdan geri qalıb, əli boşdur, dünyada mənəviyyat, düzgün yol yoxdur. Məhz buna görə də, dünya zülmə dolub. Əfsuslar olsun ki, bəziləri belə aydın məsələni anlamırlar. Məgər bu dünya bəşərin deyil?! Məgər bu elm və tərəqqi insanın istifadəsi üçün deyil?! Dünyada insanların əksəriyyətinin günbəgün daha bədbəxt olması, bir qrupun insana məxsus olan həmin mütərəqqi elmi texnikalarla sıxıntı yaratması insaniyyətin bir qanadının qırılıb düşdüyünü anlamağa bəs edir.

Mənəviyyat qanadı

Bu, mənəviyyat qanadıdır. Əgər biz də öz cəmiyyətimizdə mənəvi cəhəti görməzdən gəlsək, yaxud sıradan çıxarmağa çalışsaq, belə olacaq. Qərb mədəniyyətinin təbii və bəşərin ümumi həyatına lazım olan formada yox, nağıl formasında və planlı şəkildə ölkəyə gəldiyi vaxtdan, yəni Nasirəddin şahın hökmranlığının sonlarından dinlə mübarizə və dini təcrid etmək üçün səylər başlandı. Düzdür, bəziləri bunun Rza xanın dövründən başladığını deyir və Qacar şahlarına aid etmirlər. Amma bu, bir həqiqətdir. Hər halda, əgər din alimlərini, dini təcrid etmək, xəbis məqsədlərdən ötrü qüvvələrin səfərbərliyinə başlansa, cəmiyyət məişət əşyaları baxımından inkişaf edəcək, lakin onun mənəviyyat cəhəti olmayacaq və yarımçıq qalacaq.

Biri var ki, bir cəmiyyət məişət texnikalarına aid elmlər baxımından inkişaf edir; məsələn, Qərb cəmiyyətləri belədir. Amma biri də var ki, bu baxımdan da inkişaf etmir; Qərbə tabe olan cəmiyyətlərin çoxu belədir. Onlar mənəviyyatı atdılar, ancaq maddiyatı da əldə edə bilmədilər. Pəhləvilər dövründə bizim vəziyyətimiz belə idi; mənəviyyatdan uzaqlaşdıq, maddiyatı da modern, yeni, elmi və həqiqi formasında ölkəmizə daxil edə bilmədik. Yəni həm dünya, həm axirət baxımından ziyana uğradıq.

Dünyadan üz çevirməyin məzəmmət olunması

Məsələnin o biri tərəfi də belədir. Yəni əgər bir cəmiyyət yalnız mənəvi cəhətlərə baxsa və elmdən xəbərsiz olsa, elmi tərəqqi, kəşf və yeniliklərdən, vətən övladlarının təhsilindən, həyatı bu gün dünyanın tələb etdiyi və ehtiyacları olduğu asanlıqla və sürətlə bəşərin ehtiyaclarına uyğun şəkllə salacaq kadr yetişdirməkdən məhrum olsa, yenə də başqa bir qanadı sınımış olar. Elə bilməyin ki, İslam hər bir şeyin mənəvi məsələlərdə inhisarının tərəfdarıdır və maddiyyətə diqqət yetirmir. Xeyr! Bu fikir birincisi qədər böyük səhvdir. İslam çox aydın şəkildə dünyadan və həyatdan üz çevirməyi rədd etmişdir.

Əmirəlmömininin Nəhcül-bəlağədəki sözlərində bunu müşahidə edirsiniz. Nəhcül-bəlağə zahidlik kitabıdır, amma eyni zamanda öz axirətini düzəltmək adı ilə dünya həyatını buraxan insana fəryad qoparır. İslam belə deyil.

Birgə olmaq

Deməli, bunların hər ikisi, amma yanaşı olmalıdırlar. Bu iki tələbə qurumu gərək hər iki işi görsünlər. Amma həm yaxşı işləsinlər, həm də bir-birinə qarşı normal münasibətləri olsun, bir-birini rədd etməsinlər. Müstəmləkəçilər və bu ölkəyə

siyasi, mədəni, iqtisadi və digər cəhətlərdən hakim olmaq istəyən şəxslər dini universitet mühitindən çıxardılar. Müstəmləkənin həyata keçməsi üçün bu, vacib idi. Onlar din adamlarını, din alimlərini sıradan çıxardılar. Tam məhv etmədilərse də, cansız simalara çevirdilər. Bu, dediyim dövrdən, yəni təxminən yüz əlli il öncədən, Nasirəddin şahın hakimiyyətinin sonlarından başlandı. Din alimləri olsun, nə vaxtsa onlardan istifadə edilə bilər, lakin din aliminin ruhu və mənası qalmamalıdır. Onlar bunu istəyirdilər.

Düşmənin arzusu

Rza xan gəlib hegemonluq və ağılsızlıq etdi. O, bu amili cəmiyyət səviyyəsində, xüsusən də elmi mühitlərdə zahirən də sıradan çıxarmaq istədi. Niyyəti bu idi. Buna görə də, din bizim universitetlərdə yad bir amilə çevrildi. Bizim universitetimizi belə açdılar. Nə üçün? Məqsəd çox aydın idi. Çünki universitetdə din olmasa, bu mühitdə yetişənlər və gələcəkdə həyatın öncülləri olanlar dinsiz olacaq, cəmiyyəti asanlıqla dinsizliyə tərəf aparacaqlar. Məqsədləri bu idi və insafla desək, uzun bir zaman kəsiyində müvəffəq oldular. Universiteti dinə yadlaşdırdılar, yad mühitə çevirdilər.

Əlbəttə, universiteti dindar insanlardan tam təmizləyə bilmədilər. Bu, aydındır. Hər halda, bu məmləkətin universitetə gəlmiş gəncləri dindar ailələrin uşaqları idilər. Bir qisim dindən çıxır, yaxud dinə soyuq yanaşırdı, amma bir qisim də dindar qalırdı. O zaman da belələri vardı. Yəni bu o demək deyil ki, universitetdə dindar adam yox idi. Dindarlar vardı, amma universitetdə qərib idilər; öz din və hicablarını qorumaq istəyən qızlar müsəlman bir ölkənin universitetlərində qərib idilər. Dindar oğlan da qərib idi, dindar müəllim də. Universitetin ümumi ab-havası onlara heç bir kömək göstərmir, hətta bir çox yerlərdə çətinlik yaradırdı. Dinsiz və laqeyd tələbə və müəllimlər üçün isə münbit şərait vardı.

Vəhdətin səmərəsi

Bu yol yanlış idi. Böyük İmam bununla mübarizə aparmaq üçün hövzə və universitetin birliyi şüarını irəli sürdü. Hövzə və universitetin birliyinin mənası buradan anlaşılır: ümumi məqsədlərdə vəhdət, xalqı və ölkəni inkişaf etdirmək üçün vəhdət, bir-birinə toxunmadan yanaşı hərəkətdə olan iki paralel xəttin vəhdəti. Yəni hər ikisi öz işlərini görsünlər, amma bir məqsəddən ötrü. Bu məqsəd xalqı və ölkəni qurmaq, təkmilləşdirməkdir. Belə hərəkət etmək lazımdır.

Müəllimlərin sağlamlığı

Universitetdə antidin maraqlar hələ də az deyil. Demirəm tələbələrin arasında çoxdur; tələbələr bu xalqın və inqilabın övladlarıdır. Bu gün universitetlərdə təhsil alanlar inqilabın yetişdirdiyi uşaqlardır. Əgər onların etiqadlarında bir nöqsan olsa da, bizim təqsimimizdir, dini onlara öyrətməli olan şəxslərin təqsiridir.

Universitetdə tələbənin etiqad, əməl və dini baxış baxımından heç bir problemi yoxdur, amma hələ də bəzi məsul şəxslərin və müəllimlərin dini və inqilabi maraqlarla problemləri var. Bunlar universitetə təsir buraxa bilməməlidirlər. Bunlar universiteti öz yanlış fikir və hisslərinin təsiri altına sala bilməməlidirlər. Bu məsələ bizim bədbəxtliyimizə, əcnəbilərin istismarına səbəb olar, xalqın həyatının yarımçıq qalmasına gətirib çıxarar.

Mənəvi mühit

Universitetdə dini mühit olmalı, dindarlar hiss etməlidirlər ki, ümumi ab-hava onlara kömək edir. Əlbəttə, dindarlıq, din, mənəviyyat, əxlaq və mənəviyyatın digər şaxələri inqilabi duyğulardır. Bu gün kimsə özünün dindar olduğunu deyib, din əsasında həyata keçmiş inqilaba qarşı ola bilməz. Əlbəttə, xüsusi üslubları demirəm. Din və

mənəviyyat adamı olduqdan sonra bütün üslublar bu mühiddə yaşaya bilməlidir. Biri o birisinə təzyiqli göstərməməlidir ki, sən mütləq mənim düşündüyüm kimi düşünməlisən. Buna görə də, tələbə birlikləri qalmalı, hər biri öz işlərini görməlidir. Hamı işləsin və həm də yaxşı işləsin. Xüsusən möhtərəm ruhanilərin universitetlərdə çalışması hesabına bu mənəviyyat və ruhanilik cəhəti daha da güclənəcək.

Hövizə, din və xalq

Bu sözlərin hamısı hövizəyə də aiddir. Mənim hövizə barədə sözlərim var və demişəm. Lakin burada əsasən, universitet mənsubları olduğundan daha çox universitetdən danışdım. Hövizə məsələləri də belədir. Hövizənin özünü təkmilləşdirməyə ehtiyacı var. Elm hövizələrinin zirvəsi olaraq Qum Elm Hövizəsi və onun ardınca digər elm hövizələri elə etməlidirlər ki, Allahın dini xalq tərəfindən rəğbətlə və həvəslə qarşılansın. Dini xalqa Allahın istədiyi kimi təqdim etmək lazımdır. Bunun da tədqiqata, yeniliyə, aydınlığa, dünyadan xəbərdar olmağa, dünya istəklərindən uzaqlaşmağa ehtiyacı var; hamıda olmasa da, ən azı böyük hissədə və ən azı vəzifəli şəxslərdə. Görürsünüz ki, təqlid müctəhidliyi üçün İslamda nə qədər çətin şərtlər nəzərdə tutulur: nəfsini saxlamaq, dinini qorumaq, nəfsinə qarşı çıxmaq, Allahın əmrinə itaət etmək və sair.

Layiqli insanlar yetişdirmək

Və gördük ki, belə xüsusiyyətlərə malik olan bir təqlid müctəhidi - mərhum Ayətullah Gülpayiqani mənim tanıdığımıza və bildiyimə görə, həqiqətən, bu xüsusiyyətlərə malik idi - dünyadan köçəndə xalqın ürəyində böyük kədər yarandı. Bu, İran xalqının duyğu və imanının nə olduğunu, həmçinin düşmənlərin təbliğatının işə yaramadığını göstərdi.

Hövzədə belə uca insanlar çox yetişməlidir. Hamı yuxarı yaşa çatmır, hamı təqlid müctəhidi olmur. Amma yaxşı insanlar hər bir dərəcədə layiqli, faydalı və təsirlidir; bu şərtlə ki, bunların hər ikisi birgə çalışsın, bir-birləri ilə təmasda olsunlar, bir-birinin elmi təcrübələrindən bəhrələnsinlər. Mən bunu görüş və çıxışlarda dəfələrlə demişəm.

Cəmiyyətə örnək

Mənim demək istədiyim budur ki, bunların hər ikisi bir məqsədə xidmət göstərməlidir və o da xalqın həyatının təkmilləşdirilməsidir: ideal hövzə, ideal universitet və onların bir-biri ilə harmoniyası. O zaman xalq müstəqil və cəmiyyətimiz örnək olacaq.

Ümidvarıq ki, Allah-Taala sizin qəlblərinizi iman və mərifət nuru ilə işıqlandırsın! Sizi Allahın köməyi və dövrün imamının xüsusi diqqəti ilə

d st kl sin, bu iŐi layiqli Ő kild , Allahın istədiyi kimi davam etdir siniz.

Allahın salamı v  rəhməti olsun sizə!

Ruhani və universitet³²

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Möhtərəm qonaqlara təşəkkürümü bildirirəm. Ümidvarıq ki, Allah-Taala ölkənin yeni nəsli, onun dindarlığı və mənəvi paklığı ilə bağlı bu mühüm işinizi ən gözəl şəkildə icra etmək üçün sizə müvəffəqiyyət versin!

Universitetin təvəllüdü

Mən ölkə universitetləri ilə əlaqədar məsuliyyəti qəbul etdiklərinə görə bütün cənablara təşəkkür edirəm. Həqiqət budur ki, İran universitetləri bu ölkədə dindən xəbər-ətər olmayan bir zamanda doğuldu. Nəinki heç kəs dindar deyildi, məscidlərdə, dini çevrələrdə, dini məktəblərdə və alimlərin evlərində din hakim idi, lakin ölkənin, universitetin əsas hissəsində əsla hakim deyildi. Ümumi ölkədə də dinlə mübarizə aparılırdı. Tələbələr bizim öz uşaqlarımız, yəni müsəlman balaları, müəllimlərin və universitet rəhbərlərinin

---

³² Fəqih rəhbərin ölkə universitetlərindəki nümayəndəliklərinin məsul işçiləri ilə görüşdə çıxışı: 28 may 1994.

çoxu da müsəlman olsalar da, universitetin ümumi vəziyyətinə təsir göstərə bilmirdilər. Universitetin vəziyyəti əsasının qoyulduğu kimi idi. Bu gün o vəziyyət İslam görkəmi ilə əvəzlənməlidir. Bu, qəti bir məsələdir.

Dini bilgi

Biz bir neçə il bundan əvvəl universitetdə dedik ki, xüsusi səbəbi olan istisnaları çıxmaq şərtilə təhsil üçün elm hövzələrinə gedən tələbə bir neçə ildən sonra tamamilə dinə bağlı bir adam olduğu kimi, universitetə gedənlər də belə olsun. Yəni bizim universitetlərimiz gərək fundamental olaraq elə yenilənsin ki, oraya daxil olan şəxsin dinə və məzhəbə qarşı təslimçiliyi, ciddiliyi və bilgisi möhkəmlənsin və universiteti bitirəndə dinə tam bağlı bir insan olsun. Fərqi yoxdur ki, o insan həkim olsun, psixoloq olsun, sosioloq olsun, yaxud mühəndislikdə və mühasibatda təhsil almış olsun. Əsl İslam cəmiyyətinin universiteti belə olmalıdır.

Son məqsəd

Lakin bu məqsədi necə reallaşdırmaq olar? Onun şərtlərindən biri sizin universitetlərdə çalışmanızdır. Universitetlərin İslam formasına düşməsi bizim son məqsəd və amalıdır. Bu məqsədə nail olmaq üçün hökumət, nazirliklər,

məmur, ölkənin kütləvi informasiya vasitələri, o cümlədən teleradio şirkəti, mətbuat, alimlər, hövzə və hamı uzun müddət işləməlidir. Qeyd etdiyim kimi, bu məqsədin həyata keçməsinin bir hissəsi də sizin universitetdə olmanıza bağlıdır. Biz ümidvarıq ki, buna dair yeni səlahiyyət və status qabaqının nöqsanlarından uzaq olsun və onun müsbət cəhətlərini götürsün. Qabaqkı formanın sözsüz ki, qüsurları vardı, amma başdan-ayağa qüsurlu deyildi, müsbət cəhətləri də çox idi. Biz istəyirik ki, bu yeni forma qabaqkı müsbət cəhətlərin hamısını götürsün, nöqsanlar isə olmasın. Bu məqsədə doğru getmək istəyirik. Bundan ötrü də gərək cənabların universitetdə ruhani simaları olsun. Mən həmişə bunun üzərində təkid göstərirəm. Siz cənablar əmmaməli bir məmur və kargüzar kimi yox, bir ruhani kimi universitetlərdə çalışmalısınız. Bəziləri belə düşünürlər ki, universitetlərdəki nümayəndəliklərin mütləq təşkilatı, ofisi, dəmdəsgahı, bir neçə otağı, bir neçə telefon xətti, hər bir işçinin bir katibi olmalıdır və sair. Mən bu məsələlərə qarşı deyiləm. Bu, bəzən lazım olur, bəzən olmur; bəzən az lazım olur, bəzən çoxu. Mənim fikrim budur ki, siz bir hövzə tələbəsi, axund və ruhani kimi universitetə gedəsiniz. Mənim fikrim budur. Ruhani bir zavoda, müəssisəyə, yaxud bazara getdikdə necə gedirsə, universitetə də elə getsin. Düzdür, axundun bazarda bir növ fəaliyyəti var.

Universitet üçün də bir sıra işləri bacaran ruhani lazımdır.

Yaxşı ruhani

Mən universitetlərlə az-çox tanışlığıma görə belə anlayıram ki, uğurlu fəaliyyət üçün gərək yaxşı ruhani olasınız. Əgər universitetdə yaxşı ruhani olsanız, o zaman əsasnamələrə yazılıb sərəncamla göndərilən və adətən, ondan birinə də əməl olunmayan işlər yazılmadan və göndərilmədən həyata keçər, universitetin və tələbənin sevdiyi, uca tutduğu uğurlu bir ruhani uyğun olmayan bir təhsil müavini, rektor və ya hansısa fakültənin bir müəllimi ilə qarşılaşdıqda, bir işarə ilə onu universitetdən çıxara bilər, “müəllim və işçi götürərkən ruhaninin də fikrini öyrənin” deməyimizə ehtiyac qalmaz.

Avamlıqdan çəkinmək

Universitetdə sizə müraciət edənlərə yaxşı bir dost, yaxşı camaat imamı, şəriət hökmü deyən, dini məsələləri yaxşı bəyan edən birisi olun. Əgər bu bir neçə xüsusiyyətə malik olsanız, uğurlu ruhani olarsınız. Vaxtında namaz yerində olun. Sizin yanınıza gəlib dərdləşmək, sözünü demək, məsləhətləşmək istəyən tələbə, yaxud müəllimin müraciət etməsi üçün kifayət qədər vaxt ayırın.

Toplantılarda rastlaşanda, üzərində işlədiyiniz və araşdırma apardığınız İslam və Quranın uca və əsaslı təlimlərini bəyan edin. Avamcasına, mütaliəsiz və necə gəldi danışmaqdan çəkinin. Uca və əsaslı məfhumlar üçün hədd mərhum Mütəhhərinin kitablarıdır. Mənim fikrimcə, mərhum Mütəhhərinin kitablarını bilən bir hövzə tələbəsi universitetlər üçün layiqli ruhani ola bilər. Elmi baxımdan Mütəhhərinin kitablarını tam öyrənin. Təbii ki, ölkədə baş verən hadisələrlə də tanış olmalısınız. Çünki təkcə dini məsələlər yetmir. Əgər daha artıq və daha yaxşı bilsəniz, daha gözəl olar. Demək istəmirik ki, sonu budur. Demək istəyirik ki, bu həddə kifayətdir.

Alim, ayıq və dünyaya etinasız

Qısa budur ki, universitet gərək ruhanini alim, ayıq və dünyaya etinasız görsün. Bu üç şərt lazımdır. Alim olsun - yəni öz sahəsində bilik sahibi olsun, savadsız olmasın. Çünki bildiyimiz ki, savadsız əmmaməlilər də var. Bəziləri çox savadsızdırlar, dini məsələləri də düz-əməlli bilmirlər. Bəziləri isə savadsız deyillər, alimdirlər, amma dərin baxışları, ayıqlıqları yoxdur. Bu da faydasızdır. Üçüncüsü isə dünyanın bər-bəzəyinə etinasızlıqdır. Demirik ki, ac qalsın, yaxud

minimumdan da çəkənsin. Xeyr, onda dünyaya hərislik duyulmasın, dünyaya rəğbət görünməsin.

Hər halda, çox təşəkkür edirəm. Əslində, sizin hər biriniz, xüsusən də cənab Cənnəti, cənab Sədr və digər məsul şəxslər vəzifənizi yerinə yetirməkdən əlavə, mənə böyük yaxşılıq da edirsiniz. Çünki bu iş mənim üçün çox əhəmiyyətlidir.

Ümidvarıq ki, vəzifələrimizi yerinə yetirməkdə Allah hamımıza kömək etsin!

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

İslam – məntiqli din³³

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Dəyərli gənclər

Siz əzizləri, tələbə qardaş və bacıları ziyarət etmək mənim üçün iki baxımdan dəyərli və ürəkaçandır: Əvvəla tələbə gənclərin, yəni cəmiyyətimizin təxminən ən yaxşı və ən ümidverici böyük təbəqəsinin toplanmasının özü əhəmiyyətlidir. “Tələbə gənc” sözünün özü ölkəni istəyənlər üçün gözəl və şirin sözdür. Gənc, özü də elm və bilik sahibi, özü də gələcəkdə ölkəni idarə etmək üçün elm öyrənən gənc dəyərlidir. Bu, birinci cəhətdir.

İkinci cəhət budur ki, belə məhrum bir vilayətdə - şübhəsiz ki, cinayətkar şah rejimi uzun zaman bu vilayəti hər cəhətdən geridə saxlamağa çalışmışdır - bu gün bir neçə min tələbə, nə qədər müəllim, şagird və elm adamı var. Bəllidir ki, hansı bir yerin geri qalmasını istəsələr, orada universitet açmamalı, mədəni və təlim-tərbiyə işləri

---

³³ Kuhgiluyə və Buyer Əhməd vilayətinin universitet mənsuqları və mədəniyyət işçilərilə görüşdə çıxışı: 8 iyun 1994.

görməməlidirlər. Çünki elm və mədəniyyət adamları hər bir yerin mənəvi və maddi vəziyyətini dəyişdirirlər.

Bu, mühüm bir məqamdır. Sizi ziyarət etmək bu baxımdan da mənim üçün dəyərlidir.

Həqiqi mövqeyə doğru

İndi fürsəti dəyərləndirib siz əziz gənclərlə birgə fikirləşək ki, xalqımız həqiqi mövqeyini qazanmaq üçün dünən hansı xətti tutmalı idi və bu gün hansı yolla getməlidir. Bu, ümumi bir məsələdir, amma hər birimizin rəftarında təsirli ola bilər. Mən dəfələrlə demişəm, yenə də təkrarlamaq istəyirəm ki, Yer kürəsinin bu gün bizim özümüzünkü bildiyimiz və adı İran olan bu hissəsi tarixi baxımdan, özü də İslam dövründə görkəmli bir yer olmuşdur. Ola bilsin, kimsə soruşsun ki, məgər bunu inkar edən varmı? Cavabda deməliyəm ki, bəli, bəzi şəxslər buna şübhə ilə yanaşır və bizim keçmişimizi unutdurmaq istəyirlər.

Qərbpərəstlik

Əgər bir xalq və ya qrup keçmişdə heç bir əqli və elmi üstünlüyünün olmadığını hiss etsə, həqarət hissi duyar və bu səbəbdən, dünyanın yeni elmi tərəqqisi qarşısında siyasi, mənəvi və düşüncə baxımından özünəinamı əldən verir. Bu ölkədə

Qacarlar dövrünün sonlarında yaranan yeni ziyalılıqda buna təkidlə çalışdılar. O zaman bir nəfər deyirdi ki, İran gərək fiziki, psixoloji, zahiri və daxili cəhətdən qərbləşsin. Lakin siz müasir tarixə baxsanız, görərsiniz ki, belə fikir tərzinə malik olanlar bir nəfər deyildi. Qacarlar dövrünün sonlarından başları məxfi mason məclislərində və əlləri o zamanın böyük dövlətlərinin, yəni rus və ingilisin əlində olan bəzi şəxslər İrani sahibsiz bir quzu, yaxud yetim bir uşaq sayığı bütövlüklə avropalılara verməyə çalışır, mədəniyyət, düşüncə və həyat ənənələrinin hamısını almaq istəyirdilər.

Bu işin avropalılar üçün faydası nə idi? Çox aydındır. Bir ölkənin yüksək rütbəli məmurları mədəni baxımdan başqa bir qüdrətli dövlətə vurğun olsalar, yaxud ondan qorxsalar, o qüdrətli ölkənin siyasətləri bunların əli ilə asanlıqla icra oluna bilər. Onlar da bunu istəyirdilər. Bu məmurlar asanlıqla imtiyaz verir, onların siyasətlərini icra edir, onlara xidmət göstərirdilər. O zaman zahiri baxımdan müstəmləkə olmayan bir ölkə əslində, tamamilə İngiltərənin, bəzən də Rusiyanın əlində idi.

Dövlətlərin məqsədlərini bilmək

Gənclər əcnəbi dövlətlərin məqsədinin nə olduğunu və hansı işlər gördüklərini bilməlidirlər.

O zaman vəziyyət belə idi. Əlbəttə, o iki qüdrətli dövlət, yəni Rusiya və İngiltərə İranda bir-biri ilə rəqabət aparırdılar; bir gün bu udurdu, bir gün o birisi. Qacarlar dövrünün sonlarında İranın vəziyyəti belə idi. Nasirəddin şahın ömrünün sonlarından bu yarandı. Mən bu işin səbəbkarlarını tanıyıram, lakin ölənlərin adını çəkmək istəmirəm. Allaha şükür olsun ki, bunlar arxada qaldı, inqilab vəziyyəti dəyişdi. Amma siz gənclər onların yuxularını və gördükləri işləri bilməlisiniz. Bunları bilməlisiniz ki, bu gün də həmin məqsədə nail olmaq üçün nə etmək istədiklərini və necə edəcəklərini anlayasınız. Bu, çox əhəmiyyətli məsələdir.

Müstəmləkə müqavilələri

Ondan sonra Pəhləvilərin dövrü çatdı. Rza xanı əvvəldən ingilislər hakimiyyətə gətirdilər. Bu məsələ tarixin qəti həqiqətlərindəndir. Heç bir tarixçi bunun doğruluğuna şübhə etmir. Rusla ingilis arasında olan bu çəkişmədə Birinci Dünya Müharibəsində Rusiya qəflətən İrandan çıxdı. Nə üçün? Çünki 1917-ci ildə Rusiyada bolşevik inqilabı baş vermişdi. Rusların başı özlərinə qarışdı. İranda onların əsas rəqibi olan ingilislər səhnəni ələ keçirdilər. Onların tələsik gördükləri birinci iş 1919-cu il müqaviləsi idi. O zamanın Baş naziri olan Vüsuquddövlə ingiltərəlilərlə bir müqavilə bağladı

və bununla da İranın ordu və əmlak işləri onların əlinə keçdi.

Pəhləvi sülaləsinin hakimiyyətə gəlməsi

Şübhəsiz ki, siz bu sözün mənasını bilirsiniz. Bir ölkədə ordu və əmlak işləri əcnəbi bir dövlətin əlinə keçir! Görün nə qədər qəribədir! Bu qədər əcnəbipərəst və digər tərəfdən, bu qədər alçaq, xain və əskik hökumət! Tutaq ki, dinsiz idilər, bəs qeyrətləri də yox idi?! İllərlə, əsrlərlə dünyanın mədəniyyət avanqardı olmuş bir ölkəni və xalqı birdən-birə bütünlüklə başqa bir dövlətə təhvil verdilər. Siz baxın, bu gün həтта hansı kiçik dövlət bu işi görməyə hazırdır?! Amma şah dövründə İranın Baş naziri bunu etdi. Bunların keçmişi belədir. Bu, ingilislərin atdığı ilk addım idi. Lakin sonra ziyalıların, azadlıqsevərlərin, böyük alimlərin, ruhanilərin, bəzi azad deputatların və hamıdan çox mərhum Müdərris, Şeyx Məhəmməd Xiyabani kimilərin kəskin etirazı ilə qarşılaşdılar və müqavilə qüvvədən düşdü. Düzdür, sonra da başqa bir yol düşündülər. Bu yol 1919-cu il müqaviləsini daha yaxşı formada icra edirdi. Onlar əvvəllər gizli əlaqələri olmuş bir hərbcini hakimiyyətə gətirdilər. Onun adı Rza xan idi. O, çox hegemon və dünyagir insan idi. İngilislər Rza xanı Tehrana gətirdilər və

çevriliş etdilər. O, əvvəlcə Ordu rəhbəri, sonra Baş nazir və nəhayət, şah oldu. Pəhləvi sülaləsinin hakimiyyətə gəlməsinin sərgüzəşti belədir.

İngilislərin siyasəti

1925-ci ildə Rza xan rəsmən İranın padşahı olanda uzun illər ingilislərin siyasətini gözəl formada icra etdi, onların istədiyi işlə məşğul oldu. Bunun özü də çox qəribə işlərdəndir.

Rza xanın vasitəsilə İranda icra edilən ingilis siyasəti İslam əleyhinə, İslamın əlamətləri, o cümlədən ruhanilik, ruhani geyimi, dini mədrəsələr, hövzə məclisləri, çadra və hicab əleyhinə işlərdən ibarət idi. Hətta 1934-1935-ci illərdə Elmlər Akademiyasını yaratmaqda məqsəd də fars dilini ərəb sözlərindən təmizləmək idi; belə ki, hətta bir ərəb sözü də qalmasın.

Hitlerçi Rza xan

Rza xan bu siyasətləri icra etdi. Nəhayət, İkinci Dünya Müharibəsində Hitler Almaniyası əvvəldə uğurla bir qədər irəlilədi, Avropanı tutdu, digər ölkələrə hücum etdi. Bu zaman psixoloji cəhətdən Hitlerə bənzəyən Rza xan qəfildən ona meyilləndi, düşündü ki, ingilislərin boyunduruğundan çıxıb Hitlerlə əlaqə qursa, pis olmaz. Amma ingilislər

bunu anlayən kimi dərhal digər müttəfiqləri ilə birgə ikitərəfli işə başladılar.

Məhəmmədrzanın padşahlığı

İkinci Dünya Müharibəsində İrana yenə rusların ayağı açıldı. İngilislər onlarla müttəfiq oldular. Nəhayət, ingilislər İrana daxil oldular, Rza xanı sürgün etdilər və oğlunu onun yerinə qoydular. Beləliklə, Məhəmmədrza da ingilislərin siyasəti, qərarı və əli ilə padşah oldu.

Qərb əlaməti

Əvvəldən axıra qədər əcnəbi və düşmən ingilislərin siyasəti və müdaxiləsi ilə hakimiyyətə gəlmiş bir sülalədən ölkə üçün iş görmələrini gözləyirsiniz?! Belə bir sülalədən bu ölkənin mədəniyyəti, başucalığı və gələcəyi üçün qurucu və müsbət addım umursunuz?!

Pəhləvi rejimi bu şəkildə hakimiyyətə gəldi və ingilislər İrana daxil oldular. Bundan nəticə alırıq ki, avropalaşmağa meyllənmək və xaricilərə çalışmaq məsələsinin kökü var. Bir şərti budur ki, xalq öz keçmiş nailiyyətlərini unutsun.

İslamla müharibə

Rza xanın və oğlunun dövründə bu ölkənin tarixini və mədəni keçmişini xatırlatmaq istəsəydilər,

1330, 1340 və 1350-ci hicri ilindən birdən-birə hicrətdən öncəyə atılırdılar, 1300-1400 ili bütünlüklə silirdilər. Halbuki İran xalqının mədəniyyət və elm birinciliyi bu 1300-1400 ilə, yəni İslamiyyət dövrünə aiddir. Onlar bu illəri silir, qaranlıq və lal tarix olan İslamdan qabaqkı illərə gedirdilər; elə bir keçmişə ki, orada Təxti-Cəmşid saraylarından, sütunlardan və bəzi rəsmlərdən başqa heç nə yox idi.

Görün İran xalqını kitab, elm, bilik, ədəbiyyat və mədəniyyət nümunəsi qalmayan o lal və qaranlıq keçmişlə necə aldatmaq istəyirdilər. Biz bir xalq kimi, düşmənin zəhərli təbliğatından təsirlənmədən keçmişimizə baxıb deməliyik ki, düzdür, bu gün elmi baxımdan geri qalmışıq, bu bir həqiqətdir, lakin bu gerilik xalqın istedadının, aqlının azlığına, elm və təhsil adamı olmadığına görə deyil. Xeyr, bunlardan ötrü deyil, başqa bir amillə bağlıdır. Onu qəsdən geridə saxlayıblar.

Elmlərin bayrağı

Dəlili budur ki, bu xalq, bu bölgədə yaşayan insanlar təbii, humanitar, nəzəri, fundamental və dini elmlərin korifeyləri olmuşlar. Dini elmlərdə də belə olmuşdur. İslamın ərəb ölkələrindən gəlməsinə baxmayaraq, dini kitabların, təfsir, hədis, fiqh və hətta ərəb dili kitablarının ən yaxşılarını iranlılar yazıblar. Bu, bir həqiqətdir. Ən yaxşı ərəb kitablarını

iranlılar yazıblar. Ən məşhur ərəb dili kitabı "Firuzabadi" lüğətidir. Ərəb dilində yaxşı bir lüğət kitabı yazmaq istəyənlər bu kitabı şərh ediblər. Deməli, bu, bir məsələ; yəni İran xalqı istedad baxımından belə bir keçmişə malikdir.

Azadfikirlilik şəraiti

Bu gün də siz istedadların azad olduğu, imkan yaradıldığı İslam Respublikası dövründə fikir azadlığının hakim olduğunu görürsünüz. Cihaz və texnikaların olmamasına rəğmən, azad düşüncə şəraitinin özü öz işini görür. Biz bu gün şagirdlərin fizika, riyaziyyat və digər olimpiadalarında iştirak edir, birdən-birə aşağıdan yüksək rütbələrə qalxırıq. Bizim parlaq istedadlarımızın dünyada xüsusi yeri var. Bu da bir məqamdır.

Növbəti məqam budur ki, Avropa bəzi hadisə və amillərin təsirindən elmi baxımdan inkişaf etdi. Onlar bu inkişafı öz hüdudlarında saxlamağa çalışdılar. Siz gənclər bu sahədə mütləq etsəniz və müxtəlif kitablara baxsanız, bu nəticəyə gələrsiniz. Bu da bir həqiqətdir.

Müsəlmanların birinciliyi

İslamiyyət dövründə müsəlmanlar dünya ürə elmdə birinci oldular. Onlar elm öyrənməyi lazım və vacib bildikləri kimi, elm öyrətməyi də lazım

bilirdilər; deyirdilər ki, elmin zəkati onu öyrətməkdir.³⁴ Buna görə də, müsəlman universitetlərində bütün ölkələrdən tələbə vardı. Onlar gəlib təmənnəsiz olaraq müsəlmanlardan elm öyrənirdilər. O universitetlər elmi yayır, elmi kitabları hamının ixtiyarına buraxırdılar. Bu hansı dövrə aiddir? Elmin hər yerdə sirr olduğu dövrə; kimin elmi vardısı, özü üçün vardı və digərlərinə vermirdi. Amma müsəlmanlar - istər iranlılar, istər andaluslular, istər ərəblər elmi digərlərinə öyrədirdilər.

Avropanın elm siyasəti

Düzdür, Avropa ölkələrində çoxlu universitetlər var və digər ölkələrin tələbələri də o universitetlərdə dərs oxuyurlar. Lakin siz Avropada elm tarixinə baxsanız, bu nəticəyə gələrsiniz ki, avropalılar həmişə öz elmlərini ona ehtiyacları olmadıqda başqalarına verir və öyrədirdilər. Yəni artıq elm qüvvədən düşür, avropalıların ifadəsi ilə desək, dimode olunurdu. Onlar ən yaxşı və ən üstün elmi nailiyyətləri həmişə öz hüdudlarında saxlayırdılar. Bu gün də elədir. Bu gün də başqa ölkələrin tələbələrini heç biri avropalılara məxsus olan modern, yeni və əsaslı elm mərkəzlərinə yol tapa bilmirlər.

---

³⁴ "Bihar əl-ənvar", c. 2, səh. 25.

Fikir oğruları

Bundan pisi odur ki, onlar dünyanın digər bölgələrinin istedadlı beyinlərini oğurlayıb aparırlar. Avropalıların beyin oğurluğu məsələsi üçüncü dünya ölkələrinin uzun illərdir düçar olduğu bəlalardan biridir. Çoxlu ziyalı və yazıçılar bundan yazmış, etiraz etmiş, danışmışlar. Həmin etirazlar bu gün də davam edir. Onlar haradasa parlaq bir beynin olduğunu anlasalar, imkan yaratmaqla, pulla, müxtəlif yol və həvəsləndirmələrlə onu öz xalqının əlindən almağa, aparıb özləri üçün işlətməyə çalışırlar. Bu gün beyin oğurluğu dünyada adi bir işdir.

İstismarcılığın dayağı

Elm avropalıların əlində olduğu zamandan onu xalqlara hakim olmaq üçün vasitə etmişlər. Böyük günah budur. Elm istər yeni silahlar ixtira etmək, istərsə də müxtəlif iqtisadi, siyasi və digər üsullarla ölkələri tutmaq üçün bir vasitəyə çevrildi. Bunun adı müstəmləkədir. Başqa sözlə desək, elm müstəmləkə vasitəsi oldu. Necə ki, bu gün hegemonizm vasitəsidir. Bu da bir məqam.

Qərbdə insaniyyətin geriləməsi

Üçüncü məqam budur ki, avropalılar elmi baxımdan inkişaf etmələrinə baxmayaraq, insani baxımdan əsla inkişaf etməyiblər. Təəssüf ki, onlarda insani ənənə və hisslər ibtidai, geriqlmiş, çox inhisarlı və ciddi ayrıseçkilik əsasındaadır. Onlara görə qərblı həmişə qeyri-qərblıdən öndə olmalıdır. Necə ki, bir avropalının baxışından baxsanız, avropalı amerikalıdan öndə olmalıdır.

Tarixi kobudluq

Onların əxlaq və psixologiyasına çox qərribə inhisarçılıq hakimdir. Tarixi bizə bəlli olan son bir neçə əsrə baxsaq, görərik ki, həmişə ən ağır və ən dəhşətli müharibələri avropalılar ediblər. Həmişə Avropa ölkələri, məsələn, Almaniya ilə Fransa arasında ən ağır və ən qəddar müharibələr baş verib. Əlbəttə, qeyri-avropalı bir tərəflə vuruşanda hamısı onun əleyhinə birləşiblər. İndiyə qədər dünyada avropalılar vasitəsilə iki dünya müharibəsi yaranıb. İki dünya müharibəsindən sonra həm Avropanın özündə və həm də Avropa xaricində, Orta Şərql regionunda, balkanlarda, Afrikada və ərəb regionunda ən çox coğrafi və inzibati dəyişikliklər də avropalılardan vasitəsilə həyata keçib. Bunlar mənfi xarakterlərdir.

Müstəmləkədən çıxmaq

Bu gün mənim siz əziz gənclərə demək istədiyim budur ki, siz xarici güclərin ən azı iki əsr təzyiqinə dözdükdən sonra onların müstəmləkə boyunduruğunu öz boynundan atmağı bacaran bir xalqın seçilmiş nəslisiniz. Əgər İranın son iki əsrdəki vəziyyətinə baxsanız, görəcəksiniz ki, biz ən azı 200 il vasitəli və vasitəsiz müstəmləkə altında olmuşuq. Təxminən iki əsr öncədən, Fətəli şah Qacarın dövründən, İran-Rusiya müharibələrindən Pəhləvi dövrünün sonuna qədər hər dövrdə bir formada təzyiq göstərilib. İki əsr ötdükdən sonra bu gün bu xalq nəinki heç bir xarici gücün müstəmləkəsi altında deyil, hətta dünya hegemonlarının razılaştırılmış siyasətləri qarşısında cəsarətlə dayanıb “yox” deyən yeganə xalqdır.

Bənzərsiz xalq və dövlət

Dünya siyasəti gözünüz önündədir. Baxın, görün başqa belə bir xalq və dövlət varmı?! Məsələn, Birləşmiş Millətlər Təşkilatında veto hüququna malik olan beş dövlət Fələstin məsələsində razılığa gəlsələr, dünyada heç bir dövlət “yox” deməyə cürət etməz. Yalnız bizim dövlətimiz və xalqımız tam cəsarətlə deyir ki, xeyr, biz qəbul etmirik. Yaxud məsələn, Balkan məsələsində gizli razılaşma əldə edib müsəlman xalqı müxtəlif təzyiqlər altında

saxlayıb məhv etmək istəyəndə bizim dövlətimizdən və xalqımızdan başqa buna ciddi etiraz edən, sinəsini sipər edib bacardığı qədər mane olan heç bir dövlət və xalq tapılmır.

İran xalqının əməldə möhkəmliyi

Bu, bir həqiqətdir. İndiyə qədər müsəlman ölkələr Bosniya-Herseqovina barədə çox danışıblar. Onların mövqeyi bu olub ki, Xarici işlər nazirləri hansısa beynəlxalq toplantıda iştirak edib və bu haqda danışıb. Bu qədər. Təxminən iki ay bundan öncə qərara alındı ki, bir neçə İslam ölkəsinin Xarici işlər nazirləri Nyu-Yorkda Birləşmiş Millətlər Təşkilatının iclası ərəfəsində bir toplantı keçirib Bosniya barədə ciddi qərar çıxarsınlar. Toplantıdan bir neçə gün qabaq onların arasında telefon danışıqları getdi ki, onu təxirə salsınlar. Lakin İranın Xarici işlər naziri dedi ki, heç kəs getməsə də, mən gedəcəyəm. Sonra bir neçə ölkə İranın mövqeyinin bu qədər möhkəm və dəyişməz olduğunu gördükdə onlar da iştirak etdilər. Gördünüz, ölkəmizin gəncləri dedilər ki, yolu açın biz Bosniyaya gedək. Bu, səmimi idi. Əgər bu gün yolu açsalar, gedənlər çox olar.

İstiqlaliyyət

Bizim ölkəmizin, dövlət və xalqımızın mövqeyi elədir ki, heç bir əcnəbi dövlət ona hakim deyil. Bu gün Amerika İslam ölkələrinin çoxunda hökmranlıq edir. Belə ki, onun Xarici işlər naziri ərəb ölkələrinin birinə bir işarə etsə, yaxud hansısa ölkə ilə əlaqələrini kəsməsini istəsə, 48 saat ərzində yerinə yetirər.

Şah İranda da fironluqda yerə-göyə sığmayan Məhəmmədrza mühüm qərarlar zamanı amerikalıların qarşısında kiçilir, bir nəfəri ABŞ səfirliyinə göndərüb fikirlərini öyrənir, necə deyərlər, ağızlarının dadını yoxladıqdan sonra addım atırdı.

Siyasi müstəqillik

Deməli, İran dövləti və xalqı iki əsr müxtəlif formalarda xarici istismarçıların boyunduruğu altında olduqdan sonra bu gün elə vəziyyətdədir ki, nəinki heç bir dövlətin hökmranlığı altında deyil, hətta dünyanın birinci dərəcəli hegemonlarının həmrəy olduqları məsələlərə “yox” deməyə cəsəreti və cürəti çatır. Xalqımız siyasi istiqlaliyyət baxımından hələlik bu imkanı əldə edib. Sizdən istəyim budur ki, öz mövqeyinizə düzgün diqqət yetirəsiniz.

Azad nəfəs

Digər tərəfdən, nə qədər arxaya baxsanız, görürsünüz ki, İran xalqı çox qısa və müstəsna dönəmlərdən başqa İslam inqilabına qədər tarix boyu zalım hakimlərin hökmranlığı altında olub. İslam inqilabında ilk dəfə bu xalqa azad nəfəs almaq imkanı yarandı və ilk dəfə olaraq, başının üstündə taleyinə fərman verən, istədiyini edən quldur diktatura kabusunu görmədi. Bu, ilk sınaq idi. İndiyədək belə mövqeyimiz olmamışdı. Nadir şah Əfşar ölkəni genişləndirmək, cəsarət və bu sərhədlər xaricində gördüyü işlər baxımından bəzi iranlılar üçün xoşagələnlər ola bilər, amma ölkə daxilində rəftar baxımından ən pis diktatordur.

Qəznəvilər, Səlcuqilər, fəxrlə çəkilən, “filan şahımız filan yeri tutdu” deyilən məşhur sərkərdələr öz xalqları ilə ən pis şəkildə rəftar ediblər. Başqa sözlə desək, xalq onların dövründə heç zaman rahat nəfəs almayıb. Nəhayət, İslam dövləti quruldu. Bu gün dövlət məmurları özlərini göydən düşmüş bilmirlər, artıq gözləntiləri yoxdur, hegemonluq etmirlər, məmləkəti öz mülkləri və xalqı öz xidmətçiləri hesab etmirlər.

Keçmişdə rejim başçıları xalqı öz xidmətçiləri hesab edirdilər. İnsan şahların tarixini oxuyanda xəcalət təri tökür. Onlar nə qədər pis və əskik idilər! Xalqı necə təhqir edirdilər!

İş və elm meydanı

Bu gün cəmiyyətimizə baxanda görürük ki, elmi baxımdan iki-üç əsr geri saxlanandan sonra indi bizdə azadlıq, müstəqillik, təbii istedadlar var və məsul şəxslər dərs oxumağa həvəsləndirirlər. Düzdür, xırda-böyük problemlər də var. Harada problem yoxdur ki?! Hər bir yerdə nə isə problem var. Əsas elmə həvəsləndirən mühitin olmasıdır. Bu gün Allaha şükür olsun ki, bu ölkənin hər yerində universitet var; Yasucda var, Gəçsaranda var, hətta ölkənin ucqar bölgələrində də universitet tikilib; dövlət universitetləri, Azad universitet, Nur sözü universiteti və müxtəlif təhsil müəssisələri. Mühit elm mühiti, şərait iş şəraitidir, hamı da inkişafa doğru gedir. Yəni bu, müvəqqəti siyasət və taktika deyil. Ölkəmiz də yaş baxımından gənkdir, gənclərlə dolu ölkədir. Bu arada siz gənclərin vəzifəsi nədir? Bunun üzərində çox düşünün.

Elmin faydaları

Gənclər bu gün üç məqama mütləq diqqət etməlidirlər. Bunların biri elm öyrənməkdir. Mənim əzizlərim! Elm öyrənməkdə zərrə qədər də səhlənkarlıq etməyin, onu uca tutun. Elm sizin fərdi həyatınızı, xalqınızın və dünyanın həyatını gözəlləşdirə bilər. Necə ki, dünyanı viran da qoya

bilər. Qərbin inkişaf etmiş elmi təəssüf ki, bu işi gördü və dünyanı xarabalığa çevirdi. Düzdür, bəşəriyyətə sürət, asanlıq, gözəllik və bu kimi şeylər gətirdi, rifahı artırdı, amma digər tərəfdən ekologiyanı korladı, atom bombası ixtira etdi, udulan havaya, içilən suya, yaşanan təbiətə zəhərli maddələr qatdı, yeni xəstəliklər əmələ gətirdi və gətirir. Bundan əlavə, ən pisi odur ki, dünyada zülmü, qarşıdurmanı, müstəmləkəçiliyi, hegemonluğu və quldurluğu yaydı və elm hegemonluq üçün alətə çevrildi.

Elm və səadət

Bu elm rifaha, səadətə və ədalətə səbəb ola bilər. Çox yaxşı olar ki, sizin elminiz olsun və ədalət tərəfdarı olan bir xalq kimi ədalət uğrunda çalışsın, elmlə ədaləti yüksəldəsiniz. Deməli, birincisi elmdir. Dərs oxuyun, çalışın, müxtəlif sahələrdə elmi baxımdan özünüzü hazırlayın. Çünki bu ölkənin və bəşəriyyətin bütün elmlərə ehtiyacı var. Elm sahəsində bizim geriliyimiz olduğundan çalışın yeni yollar tapın, araşdırın, qaranlıq məqamları açmağa çalışın. Təəssüf ki, biz iki-üç əsrdir mütərəqqi və sürətli elmdə zorla geri saxlanmışıq. Bu geriliyə müəyyən həddə əlac edəcək amil kəsə yollarla getməkdir. Siz bununla bu fasiləni davamlı olaraq azalda bilərsiniz. Biri budur: dərs, elm, tədqiqat.

Mənim əzizlərim, ikincisi budur ki, çalışın dini ruhiyyənizi və imanınızı gücləndirin. Elm o zaman işə yarayar ki, dinlə yanaşı olsun. Bəli, sizin dininiz var, bu dində mənəviyyat və paklıq var. Bu din məntiqli, möhkəm, məqbul və ziyalıların da qəbul etdiyi etiqad əsaslarına malikdir. Sonradan əlavə olunub din adı altında bəyan olunan məsələlərə baxmayın, din və İslam təlimləri çox aydın və gözəl, araşdıran və həssas beyinlər üçün tamamilə məntiqli və cəlbədidir.

Allahla ünsiyyət

Bu dini, bu inancı uca tutun, Allahın hökmlərinə əməl edin, Allahla ünsiyyətdə olun. Namaz, zikir, və təvəssül bu mühüm məsələni təmin edən amillərdir. Mən bunu dəfələrlə və təkidlə vurğulamışam. Bunlar sizi Allaha bağlayacaq, sizin elminiz həm özünüz, həm də bəşəriyyət üçün faydalı olacaq.

Universitetdə tağut adamları

Bəziləri elə bilirlər ki, tələbə universitetə daxil olan kimi dini öpüb kənara qoymalıdır. Xeyr! Bu fikir tərzii tağut dövrünə aiddir. Onlar əvvəldən universitetləri israrla və məqsədyönlü şəkildə antidin mühitə çevirmişdilər. Mən oxudum ki, mənfur Pəhləvi rejiminin əsas fiqurlarından biri,

səhv etməsəm, Mədəniyyət naziri deyirmiş: "Siz nə üçün filan məsələdə, bursiya və ya yataqxana məsələsində əlaçı tələbələrə üstünlük verirsiniz?!" Deyirmiş ki, əlaçı tələbə rejimə problem yaradacaq, yaxşı olar ki, avara və tüfeyli gənclərə üstünlük verilsin.

Tələbənin şəxsiyyətinin əsas məqamları

Keçmiş rejimin təhsil siyasəti belə idi. Gəncləri avaralığa, etinasızlığa, fəsada və cinsi məsələlərə çəkmək istəyirdilər ki, başçılarını tanımaq fikrinə düşüb təhlükə yaratmasınlar. Onlar universitetlərin qeyri-dini və antidin olmasını istəyirdilər. Bu təfəkkür tərzü və belə məsələlər dünənə aid idi, bu gün elə deyil. Bu gün, qələbədən sonra inqilabın ən yaxşı işlərindən biri universitetlərdə başlandı. İnqilabın ən yaxşı şüarlarından bəzisi universitetlərdə eşidildi. İnqilab tarixinin həlledici zamanlarının çoxunda tələbələr öncül oldular. Bu baxımdan, universitet dini mühitdir və dini mühit ola bilər. Deməli, bu da ikinci məqamdır. Birinci məqam təhsil idi, ikinci məqam din, iman, bəndəlik, İslam əxlaqı və mənəvi paklıq. Üçüncü məqam isə siyasi ayıqlıqdır.

Düşməninin qorxusu

Siyasi ayıqlıq məsələsi mənfur Pəhləvi rejimi kimi rejimlərin vahiməyə düşdüyü məsələlərdəndir. Onlar tələbələrin siyasi məlumatlara yiyələnməsindən qorxur və buna əngəl törədirdilər. Lakin tələbə üçün üç vacib işdən biri budur.

Siyasi mühit

Mən bir dəfə dedim ki, universitet siyasi mühit olmalıdır. Siyasi mühit nədir? Yəni dərs oxumayıb siyasi şüar versinlər: Yaşasın filankəs?! Yaxud kiməsə ölüm oxusunlar, ya desinlər ki, universitetin rektorunu istəmirik, filankəsi istəmirik, filan şeyi istəyirik?! Mənası budur?! Xeyr, universitetin siyasi mühit olması odur ki, tələbə dünya məsələlərindən, dünyada və öz ölkəsində baş verən hadisələrdən xəbərdar olsun. Belə olmasa, düşmən elmin yüksək zirvəsinə qalxmış çox dindar bir insanı, alimi çox ucuz qiymətə alıb öz qanadı altına salar.

Keçmişdə bizdə belələri vardı. Tağut dövründə dindar mütəxəssis və müəllimlərimiz vardı. Amma siyasi anlayışları olmadığından özləri də bilmədən asanlıqla rejimin məqsədlərinə xidmət göstərir, tələbələri də rejimin istədiyi tərəfə sövq edirdilər. Alim və dindar şəxslərimiz vardı, amma siyasi anlayışları, ayıqlıqları və siyasi şüurları olmadığından həmin mənfur və antidin rejimin

fiqurlarından sayıldılar. Bu baxımdan, tələbənin siyasi ayıqlığı, siyasi anlayışı olmalı, siyasi məsələlərdən və dünyada baş verən hadisələrdən xəbər tutmalıdır.

Xalq hakimiyyəti

Bu gün İslam Respublikasında həqiqi xalq hakimiyyəti mövcuddur. Bu hakimiyyət nə işlə məşğuldur? Dünyanın siyasi arenasında mövqeyi necədir? Məqsədləri, addımları nədir? Nə üçün filan istiqamətə doğru hərəkət edir? Nə üçün başqa bir istiqamətə getmir? Bunları bilməlisiniz. Mən siz əziz qardaş və bacılardan istəyirəm ki, bu üç məqama diqqət yetirin.

Düşmənin mədəni və siyasi siyasətlərini öyrənmək üçün onu tanımalı, keçmişdə gördüyü işləri bilməli, dəfələrlə barəsində danışdığım və inşaallah, yenə də danışacağım mədəni-ideoloji hücum məsələsinə vafiq olmalısınız.

Mədəni hücum

Təəssüf ki, hələ də bəziləri mədəni hücumun nə olduğunu anlamırlar. Mənim üçün inanılmazdır ki, insanlar gözlərinin qabağındakı bir şeyi görməsinlər, anlamasınlar, yaxud mədəniyyət işləri ilə məşğul olsunlar, amma düşmənin mədəni hücumunu duymasınlar. Bu mənim üçün elə də

inanılası deyil. Buna görə də, bəzi şəxslərin mədəni hücum şüarına mənfi bir şüar kimi yanaşdıqlarını görəndə düşünürəm ki, bəlkə Allah eləməmiş, ortada hansısa qərəzlər var. Əlbəttə ki, heç kimi ittiham etmək istəmirəm. İnşallah, bu yaxında mədəni hücum barədə əsas məqamları söyləyəcəyəm. Bu məsələ siz gənclər tərəfindən düzgün başa düşülməlidir. Çünki bu hücumun hədəflərindən biri sizin özünüzsünüz. Sizi hədəf seçmişlər.

Siz əziz gənclərlə yenə söhbət edərdim, lakin vaxt ötüb, hava isti, adam da çoxdur. Mənim başqa proqramlarım da var. Həm də sizə bundan artıq əziyyət vermək istəmirəm. Bu görüşə çox şad oldum. Ümidvaram ki, görüşümüz Rəbbimiz yanında mənəvi əcrə malik olsun!

Allahın salanı və rəhməti olsun sizə!

Ruhaninin universitetdə vəzifəsi³⁵

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Əziz cənablar! Çox xoş gəlmisiniz. Əvvəllər universitetlərdə yarımçıq və bəzən eyibli işləməyimizin əks-təsir doğuracağından qorxurdum. Allahın lütfü ilə başlanmış və bəzi yerlərdə həyata keçmiş işlərə görə daha bu nigaranlığa yer qalmır.

Hər halda, mən istər keçmişdə, istərsə də inqilabdan sonra tələbə təbəqəsi və universitet mühiti ilə uzunmüddətli əlaqəmə görə nigaran idim və belə təsəvvür edirdim. Bu gün də universitetlərdə hər cəhətdən tam, həqiqi və davamlı fayda yetirmək üçün tələbələrə həm elmi, həm də əxlaqi rəftarda maksimum ehtiyatlı olmaq lazımdır. Əgər tələbələr arasında ətraflı məlumatımız olmayan bir məsələ qarşıya çıxırsa, heç bir eybi yoxdur deyək ki, bu məsələ bizim üçün tam aydınlaşmayıb, gərək mütləq edək və məsələni aydınlaşdıraq. Belə yol seçmək tələbənin bizə inamını artırır. Fərz edin, universitetdə bir neçə tələbənin həssaslıq göstərdiyi

---

³⁵ Fəqih rəhbərin universitetlərdəki nümayəndələrinin toplantısında çıxışı: 13 sentyabr 1994.

bir hadisə baş verir. Onlar sözlərini demək üçün bizim yanımıza gəlirlər. Əgər məsələnin şəriət hökmü bizə doğrudan da aydın olmasa, bunu açıq-aşkar deyək. Bəzən tələbələr deyirlər ki, baxın, filankəs filan yerə təyin olundu, filan pis iş görüldü. Siz mövqe bildirin, danışın, bir iş görün. İnsana belə sözlər deyir və təzyiq göstərilir. Biz belə yerlərdə diqqətli olub məsələnin onların dediyi qədər mühüm və pis olmadığını duysaq, qarşısında mövqe seçmək lazım deyil və yaxud yolu bu deyil. Yəni onların istədiyi mövqeni seçməyimizin bizə şəriət vəzifəsi olduğu aydınlaşmasa, açıq-aşkar və çəkinmədən deyək ki, bu işdə mənim tərəfimdən bir iş görülməsinin vacib olduğunu düşünürəm. Belə açıq mövqe ilə bir neçə nəfərin bizdən inciməsi mümkündür. Amma onların da ürəyində inam yaranacaq, deyəcəklər ki, bu ruhani öz dini vəzifəsinə uyğun hərəkət edir. Bu, dəyərlidir.

Rza xan dövrünün universiteti

Sözün xülasəsi budur ki, Rza xanın dövründə ölkədə universitetin əsası təkcə dinsizlik üzərində yox, hətta dinlə mübarizə üzərində qoyulub. Bu universitetlərin ilk fəalları, müəllim və rəhbərləri antidin ünsürlər, dinə heç bir etiqadı olmayan, dini məsələləri xurafat hesab edən şəxslər idilər.

İran və din ziyalılığı

Ölkəmizin ziyalılığı da dinlə ziddiyyət əsasında qurulub. Qacarlar dövründən İran ziyalılığının bünövrəsini qoyan şəxslər - Mirzə Mülküm xan və digərləri ümumiyyətlə, antidin adamlar idilər. Demirik ki, dinlə mübarizə aparmaq üçün kimdənsə pul alırdılar. Bəziləri belə də ola bilər, lakin indi bu haqda mühakimə yürütmürük. Onlar Avropada təhsil almışdılar. O dövrün çar Rusiyasında təhsil alanlar da vardı. Onların ümumiyyətlə, dinə etiqadları yox idi. Deyirdilər bu sözlər nədir? Ruhani nədir? Bir qrup mərdimazar və savadsız. Fikirləri belə idi. Universitetin özülü belə qoyuldu.

Universitetdə din

İnqilabın hər yerdə yaratdığı böyük hərəkət bu fikirlərin çoxunu məhv etdi. Əlbəttə, inqilabdan qabaq da universitetdə bir qrup dindar, mömin və yaxşı müəllimlər vardı. Bu, mühüm məsələdir, yadınızda qalsın: inqilabdan məsələn, iyirmi il qabaq universitetdə bir neçə dindar müəllimin nəzərə çarpmasının səbəbi bu idi ki, onlar azlıqda idilər. Mühit dinsiz olduğu üçün bir neçə nəfər bir-birini tapıb bir yerə toplaşırdılar və bu, nəzərə çarpmalarına səbəb oldu. Yoxsa onların hər biri doğrudan da görkəmli və mübariz insanlar

deyildilər. Sonra böyük hərəkət başlandı və universitetdə dini mühit yarandı; o da dərin və uzunömürlü olmayan dini mühit. Çünki dinsizlik onun iliyinə işləmişdi. Məhz buna görədir ki, siz bu gün inqilabın qələbəsindən on beş il sonra hələ də universitetdə dini mühit görmürsünüz. On beş il çox müddət deyil, bəli, dinsizlik hakim ənənə də deyil. Keçmişdəki kimi deyil ki, dinsizlik hakim olsun və dindar olmaq istəyən çətinliklə üzləşsin. Bir oğlanın saqqal saxlaması, bir qızın hicab bağlaması, kiminsə namaz qılması, sinifdə pis bir hala qarşı çıxması və sair işlər üçün bir mübarizlik lazım idi. Bu gün elə deyil, amma din gözlədiyimiz kimi hakim də deyil. Cənablar bu məqama da diqqət yetirsinlər. Bu illər ərzində həm hökumətimiz dini hökumət olub, həm nazirlərimiz əksərən dindar adamlar olublar, həm də universitetdə ruhanilər fəaliyyət göstəriblər. Eyni zamanda dini ənənə, dini mədəniyyət və dini meyl dərinləşməyib. Deməli, işdə nöqsan var. Məgər bunu inkar etmək olar?! İşdə bir qüsür var. Eybi tez büdcənin azlığına yönəltmək çox asandır. Amma mənim fikrimcə, bütün nöqsanları büdcənin, dəstəyin və nə bilim nəyin azlığına bağlamaq düzgün deyil. Ruhani təbəqə bütün şəraitlərdə bir gül kimi açıb ətrafını öz rənginə boyayır. Bazarda, zavodda, idarədə, ölkə xaricində, inqilab düşməni olan repressiv bir mühitdə də bir ruhani dinsiz bir mərkəzə nüfuz edirdi. Məgər onda dəstək, pul,

kabinet, telefon və xidmətçi var idi?! Ruhani mənəviyyatı ilə iş görürdü. Bu gün universitetlərlə işləyən bizlərdə o mənəviyyat görünməlidir.

Ruhaninin universitetdə vəzifəsi

İki cəhəti diqqətdə saxlamalısınız. Biri elmdir. Gərək elmi nüfuz qazanasınız və tələbə bilsin ki, siz alimsiniz. Yolu da budur ki, bilmədiyimizi danışmayaq. Bu, işi korlayır. Harada da korlamasa, universitetdə korlayır. Siz bunu universitet məsələlərində bir qədər təcrübəsi olan adamın sözü kimi qəbul edin. Universitetdə nəyisə bilməsəniz, deyin təəssüf ki, bilmirəm, gərək baxım; baxaram və sonra deyərəm. Gedib baxın və sonra ən yaxşı, ən gözəl şəkildə izah edin.

Əməldə ixlas

İkinci cəhət də dini nüfuzdur. Yəni əməldə göstərməlisiniz, dillə olmur. Bu elə məsələlərdəndir ki, dillə isbat etmək mümkün deyil. Dillə nə qədər artıq israr etsəniz, sözünü and içməklə sübut etmək istəyən insan kimi olarsınız; nə qədər çox and içsə, qarşı tərəfin etimadı bir o qədər azalar. Heç zaman dillə deməyin ki, biz Allah üçün işləyirik, biz filan edirik. Xeyr, bu sözləri kənara qoyun, əməldə göstərin ki, niyyət xalis və Allah üçündür.

Dəbdəbədən çəkinmək

Əgər bu iki cəhətə riayət olunsa, universitet sizin əlinizdə olacaq. Əlbəttə, şərtlərdən biri də budur ki, işinizdə çoxlu dəbdəbə olmasın. Şəxsi həyatınızda onsuz da belə bir şey yoxdur, məqsəd budur ki, idarəyə aid dəbdəbədən də çəkinin, işiniz çox da idarə formasında olmasın. Adı belə olsun: universitetə ezam olunmuş ruhani. Bu addan məlum olsun ki, bu, hövzədən universitetə ezam olunan şəxsdir. Belə olmasa, dəbdəbə baş alıb gedəcək: əvvəl universitet rektorunun adını çəkək, yoxsa bu ağanın; filan yerdə onun stulunu hara qoyaq, bunun stulunu hara? Əgər bu məsələlər olsa, siz bir məmurun səviyyəsinə enəcəksiniz. Hər halda, bir məmur da bəzən yaxşı iş görür, bəzən ondan razıdırlar və bəzən narazı. Bu zaman daha ruhani tərzindən çıxmış olarsınız. Bu, zərərliyədir. Gərək dediyim bu iki xüsusiyyətə malik güclü ruhani olasınız. Bizim də borcumuz sizin üçün dua etməkdir və edirik də.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Bəsic üzvü olan tələbə³⁶

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Bəsicin mahiyyəti

Allahın lütfü ilə mübarək Bəsic bayrağı cəmiyyətin bütün, yaxud əksər təbəqələrinin başı üzərində dalğalanır, bu müqəddəs libas saysız-hesabsız gənclərin, kişi və qadınların qamətinə biçilib və onlara əzəmət bəxş edir. Lakin bəlkə də demək olar ki, bu mübarək bayraq altında dayanmağa heç bir təbəqə tələbə gənclər qədər layiq deyil. Nə üçün? Çünki Bəsic mahiyyət etibarilə, məntiq və ağılla yanaşı olan duyğusal bir hərəkətdir. Duyğusaldır; çünki onda eşq, həvəs və fədakarlıq duyğusu digər hisslərdən daha aydın görünür. Məntiqli və əqlidir; çünki hər bir sağlam ağıla görə, bir ölkənin sərhədlərini və bir xalqın heysiyyətini qoruyacaq yeganə amil xalq qüvvəsidir. Xalq qüvvəsi hətta döyüşə qatılmasa da, sayəsi hərbi qüvvələrin başı üzərində olmalıdır ki, onlar vuruşa bilsinlər. Məgər bir ölkəni və bir xalqı xalqsız

---

³⁶ Tələbə Bəsicinin komandanları və məsul işçiləri ilə görüşdə çıxışı: 6 oktyabr 1994.

müdafiə etmək olar?! Bu da Bəsicin məntiqi cəhətidir. Bu baxımdan, Bəsicin məntiqi duyğu ilə yanaşı, ağılı hisslərlə həmrəydir və bu qədər xüsusiyyəti olan hər hansı bir amil istedadlı gənclərə məxsusdur.

Bütün yaxşı cəhətlərin mərkəzi

Gənclik Allah-Taalanın insanda yaratdığı bütün yaxşı cəhətlərin mərkəzidir. Gənclik böyük nemətlərdəndir. Əbəs deyil ki, Allah-Taala qiyamət günü bir neçə suala cavab vermədən heç bir bəndənin bir addım atmasına icazə verməyəcək. Sualların biri budur ki, gəncliyini necə və harada xərclədin? Bu sual gəncliyin dəyərinə görədir. Gənclik sizin varlığınızda olan bütün yaxşı cəhətlərin cəm olduğu dövrdür. Gənclikdə yaxşılıqların zirvəsinə pərvaz edə və maddi amillər kimi, ən uca mənəvi amilləri də əldə edə bilərsiniz. Mən cürətlə deyirəm ki, bacararsınız. Belə böyük sərvəti olan gənc onun düşüncəsini, aqlını, hiss və duyğularını doyura biləcək mənbə axtarışındadır. Təbii ki, düşüncəli olsa, nəticəyə çatar. Bizim tələbə gənclərimiz belədirlər.

Bəsicin məntiqi yeri

Tələbə Bəsiyi yarandığı ilk gündən tamamilə məntiqli və düşüncəli olub. Əziz gənclər! Tələbə

oğlan və qızlar! Bu ölkə sizindir, yaxşı, yaxud pis gələcəyi də sizdən asılıdır. Əgər idarə etmək üçün sizə xalqın, ölkənin xəstə, gücsüz və kiçik cismi təhvil verilsəydi, şübhəsiz, sıxıntı keçirərdiniz. Buna haqqınız da çatardı. Arxasında heç bir arqumenti olmayan mənfur rejim dövründə “nə üçün filankəs dövlət başçısı olmalıdır?” – deyə soruşsaydılar, göstərməyə dəlil yox idi. Yeganə dəlil bu idi ki, filankəs quldurdu, diktatordur, vurub-dağıdandır və İngiltərəyə təslim olub; buna görə də hakimiyyətə gəlməli və dövlət başçısı olmalıdır. Başqa heç bir dəlil yox idi. Ölkənin asılı və hökumətin mənfur olduğu o dövrdə insanlar çox təhqir olunurdular, mənəvi, mental, savad, məlumat və insani ideallar baxımından tamamilə yoxsul idilər. Onlarda əcnəbi güclərə qarşı çıxacaq heç bir şəxsiyyət hissi yox idi. Əgər bir gün özlərini xarici bir gücün boyunduruğundan xilas etmək istəsəydilər, gərək başqa bir xarici gücə üz tutaydılar. Onlar gücsüz, başsız və yetim insanlar kimi həmişə sığınmaq üçün bir şəxs, bir supergüc axtarırdılar. Maraqlarının yaxşı təmin olunmadığına görə özlərini ingilislərin boyunduruğundan xilas etmək istədikləri gün də Hitler Almaniyasına sığındılar. Görün necə rəzalətdir! Dörd-beş dövlət dünyanın o tərəfində bir-birilə vuruşur, müharibə aparırdılar. Dünyanın bu tərəfində bir xalqın başında duran da onlardan birini seçməyə, əlini öpməyə, ayağına düşməyə məcbur

olurdu. Başqa bir dövrdə də yalnız amerikalılara baş aydıkdən sonra ingilislərin əsarətindən çıxdılar. Bu, eyib deyil?! Belə bir ölkədə, dövlətdə, belə bir hakimiyyət altında insan həqarət hissi keçirir və heç bir fəxr duymur. Belə dövlətlərin gənclərə təhvil verdiyi məmləkət xəstə, uğursuz, məğlub və təhqir olunmuş bir məmləkət olur.

Qüdrətli İran

Amma bu gün iranlı gənc elə bir ölkədə yaşayır ki, dünyanın böyük güclərindən - siyasi güclərdən, nəhəng transmilli kompaniyalardan, kartel və trestlərdən, həmçinin hərbi güclərdən heç biri onu ən kiçik təhdid belə edə bilmir. Siz elə cəsarətli xalq arasında yaşayırsınız ki, çox məşəqqətli, lakin şərəfli və dəyərli bir sınaqda özünü müdafiə etməyi bacardı. Sizin çoxunuz müharibədə olmuş və onu bütün vücudunuzla dərk etmişiniz. Amma bəlkə də aranızda o zaman uşaq olanlar da var. Bu günün gənc nəsli və ölkənin gələcək nəsilləri heç zaman unutmamalıdırlar ki, bir zaman səkkizillik bir təcrübədə, ozamankı dünyanın bütün böyük güclərinin ittifaqı qarşısında möhkəm dayanan, müqavimət göstərən və onları nakam qoyan xalq və ailələrdə yaşayırlar. Bu, çox böyük və şərəfli bir məsələdir.

Böyük amallar

Siz bu gün belə bir xalqın və ölkənin, özlərini xalqdan ayırmayan, xalqdan olmalarıyla fəxr edən və xalqa daha artıq yaxınlaşmağa çalışan məmurların arasında yaşayırsınız; özü də bəşərin xilas, ölkənin tam xoşbəxtliyi kimi böyük amallarla. Elə xoşbəxtlik ki, hər bir insan özünün dünya və axirət səadətini təmin edə bilsin, hər bir istedadlı və düşüncəli insan üçün ideal həyat imkanı mövcud olsun. Siz belə bir ölkədə, belə bir cəmiyyətdə yaşayır, nəfəs alırsınız.

Gəncin ən əsas vəzifəsi

İnşallah təhsil dövrünü bitirdiyiniz və belə bir müqəddəs quruluşda xidmətə hazır olduğunuz gün belə bir ölkəni təhvil alacaqsınız. İndi görək tələbəlik və təhsil dövrünü yaşayan, yaxud başqa bir işlə məşğul olan gəncin ən əsas vəzifələrindən biri nədir? Mənim fikrimcə, ən əsas vəzifələrdən biri özündə bu ölkə və onun amalları qarşısında müdafiə ruhiyyəsini, məsuliyyət və vəzifə hissini canlandırmaqdır.

Bəsicin mənası

Sizin üçün Bəsicin mənası budur. Həmişə bu ölkəni müdafiə etməyə hazır olun. Ola bilsin bu xalq üçün uzun illər heç bir hərbi təcrübə qarşıya çıxmasın. Bu ehtimal güclüdür. Çətin ki, düşmən

keçmişdəki acı uğursuzluqlarını yenidən təkrarlamağa cürət göstərsin. Prinsipcə, heç bir düşmən buna cürət etməz. Amma siz gərək hazır olasınız. Bəsic - yəni hazırlıq, hər zaman vəzifə hissi keçirmək, insandan iş tələb olunan bütün sahələrdə hazır olmaq. Bu işdə qadın və kişi arasında heç bir fərq yoxdur. Bəli, iş və bacarıqlar müxtəlif ola bilər, amma məsuliyyət və vəzifə birdir; bir gün universitetdə, bir gün cəbhədə, bir gün küçədə, bir gün iş yerində, bir gün bəlkə də xaricdən hücum edən düşmən qarşısında, bir gün xalqın ruhiyyəsini sarsıtmaq istəyənlər qarşısında, bir gün düşmənin beşinci kolonu qarşısında - hər gün bir sahədə.

Haqq dövləti

Xoş sizin halınıza! Xoş sizin halınıza ki, öz gəncliyinizi İslamın sayəsi altında və uca amallarla keçirirsiniz. Xoş sizin halınıza! Hüseyn ibn Əli (ə) Ərəfə duasında Allahın böyük nemətlərindən biri üçün belə şükür edir: "İlahi, Sənə şükür edirəm ki, məni batil dövlətdə deyil, haqq dövlətində dünyaya gətirdin". Siz də beləsiniz. Sizdə olan bu üstünlük bizdə yoxdur. Siz haqq dövləti sayəsində yaşayırsınız. Gənclik dövrünüzü və həyatınızın ən yaxşı çağını İslamın sayəsi və Quranın bayrağı altında yaşayırsınız və bu baxımdan, ağanız Hüseyn ibn Əli (ə) kimisiniz. Bu nemətlər üçün şükür edin,

onları uca tutun, qənimət sayın, onların şükrünü yerinə yetirin, imkanlarınızdan Allah üçün, Onun yolunda, bu ölkə və onun uca amalları uğrunda istifadə edin. Allah da bu yolda sizə kömək göstərəcək. Hamınıza uğurlar arzulayıram.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Casus yuvasının tutulması və hegemonizmlə mübarizə³⁷

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Əvvəldə lazım bilirəm ki, bu ölkənin və bu xalqın ümidi və ehtiyatı sayılan siz əziz gənclərə xoşgəldin deyim. Bu günlərin gənc təbəqəsi ilə, xüsusən də tələbə olan, elm və təhsillə məşğul olan gənclərlə xüsusi əlaqəsi var. Əslində, bu münasibət - hegemonizmlə mübarizə günü müxtəlif cəhətlərdən bizim gənclərlə və siz əzizlərlə əlaqədardır.

Bu gün mən hegemonizmlə mübarizə məsələsi barədə bir sözü çatdırmaq istəyirəm. Məsələnin məğzi nədən ibarətdir? Bu hadisənin kökü haraya qayıdır?

Doğrudur ki, amerikalıların İrandakı casus yuvasının tutulması o gün tələbə gənclər vasitəsilə baş tutdu. Lakin bu gün gənc tələbə və şagird olan, səhnədə dayanan, ümidləri doğruldan və gözlərimizi işıqlandıran bu nəsil bu hadisə barədə nə bilir, nə

---

³⁷ Amerikanın casus yuvasının tutulmasının ildönümü və Hegemonizmə qarşı Milli Mübarizə Günü ərəfəsində çıxışı: 2 noyabr 1994.

qədər məlumatlıdır? Natiqlər, yazıçılar, ilahi siyasət səhnəsində məsuliyyət qəbul etmiş şəxslər bu məsələni bizim bu gün inkişaf etməkdə olan nəslə nə qədər izah ediblər?

İnqilabın ən uzunömürlü dinləyiciləri

Bir məsələ budur və mən bu barədə qısaca danışmaq istəyirəm; əsasən də bu hadisənin baş verdiyi 15 il bundan əvvəl, yəni 1979-cu ildə bir körpə uşaq, yaxud yeniyetmə olan gənclər üçün. Sizin bəziləriniz, bizim əziz şagirdlərimiz o zaman dünyaya gəlməmişdilər. Bundan sonra isə inqilabın və bizim kimi inqilab xidmətçilərinin ən uzunömürlü dinləyiciləri olan sizlərə daha mühüm bir sözü çatdırmaq istəyirəm.

On altı il ABŞ əleyhinə mübarizə

Bəllidir ki, bu mübarizə 1963-cü ildən kütləvi forma aldı. Əvvəllər də vardı, lakin kiçik və qrup formasında; tələbə, ziyalı, yaxud ruhani təbəqəsi ilə məhdudlaşdı. Lakin 1963-cü ildən böyük alimlərin hamısının, ən başda Böyük İmamın rəhbərliyi ilə ümumi mübarizə başlandı. 1963-cü ildən 1979-cu ilə qədər on altı il bu mübarizə davam etdi və qələbə ilə nəticələndi. Mənim əzizlərim! Bu onaltılıq mübarizə əslində, ABŞ əleyhinə mübarizə idi. Çünki şahı amerikalılar hakimiyyətə gətirmişdilər və 1953-

cü ildən müdafiə edirdilər. Onlar bu ölkədə tam ixtiyar sahibi idilər. Onlar şahı taxta çıxarmışdılar, arxasında dururdular və o da xalqı qətliam edə bilirdi; kütləvi şəkildə həbsxanalarda işgəncə altında saxlayırdı, 15 xordad və 17 şəhrivər kimi hadisələrdə kütləvi surətdə qırırdı, Feyziyyə mədrəsəsində və universitetlərdə tələbələrin canına düşürdü. Bizim xalqımız bütün bu böyük günahları ABŞ-ın işi sayır və ortada onun barmağının olduğunu bilirdi.

ABŞ-ın ölkəmiz daxilində iki fəaliyyət kanalı vardı. Biri amerikalılardan ibarət idi: orduya və hərbi mütəxəssislərə sərmayə qoymaq, nüfuz etmək, həmçinin ABŞ-ın pulları, siyasəti və səfirliyi. Başqa bir kanal da sionist kanalları idi. O vaxt sionistlər xalqın qorxusundan İranda rəsmi səfirlik açmağa cürət etməsələr də, onlara məxsus mərkəzlər var idi. Onlar da öz əlaltıları, adamları, siyasətçi və tacirləri ilə işləyirdilər. İranın siyasi, iqtisadi və hərbi sahələri amerikalıların əlində idi. Xalq bunu başa düşürdü. İmam 1962-63-cü illərdən bu məsələni açıq-aşkar deməyə başladı.

ABŞ əleyhinə inqilab

Deməli, 1979-cu ildə mübarizə qələbə çalanda əslində, bir antiamerika inqilabı baş verdi. Doğrudurmu?! İndi sizcə, xalqın və inqilabçıların bu ölkədə ABŞ adamlarına nə etməyə haqları çatırdı?!

Çox işlər görə bilərdilər. Əgər etsəydilər də, kimsə onları məzəmmət edə bilməzdi. Çünki on altı il amerikalılarla mübarizə aparmışdılar, döyülmüşdülər. Heç kəs deyə bilməzdi ki, siz nə üçün amerikalılarla belə edirsiniz.

Eyni zamanda, inqilab qələbə çalandan sonra onun aparıcı şəxsləri və Böyük İmamın özü amerikalılara qarşı maksimum güzəştə getdilər; səfirlikləri öz yerində qaldı, işçiləri fəaliyyətlərini davam etdirdilər.

Casus yuvası

Onların bir neçəsini inqilabın ilk günlərində aktiv gənclər tutdular və imamın yerləşdiyi Rifah mədrəsəsinə gətirdilər. Sonra imam məsul şəxslərə xəbər yolladı ki, heç kim onları incitməsin; heç kəs də incitmədi və bir-bir buraxdılar. Əvvəl bir qrupu ölkədən çıxdı və sonra da buradakı səfirlikləri fəaliyyətini davam etdirdi.

Bu inqilabın, bu şərəfli xalqın və o böyük, bağışlayan imamın amerikalılarla rəftarı belə idi. Halbuki dediyim kimi, əgər xalq, fəal inqilabçılar, qüdrət və əzəmət tərənnümü olan imamın özü onlar barədə hər hansı bir qərar versəydi, dünyada heç kəs məzəmmət etməzdi və edə bilməzdi. Amma bunu etmədilər. Digər tərəfdən, amerikalılar nə etdilər? Böyük İmamın və xalqın bu lütfkarlığını,

alicənablığını dəyərləndirmək və adekvat şəkildə cavablandırmaq əvəzinə kəskin düşmənləyə başladılar. Sonralar haqlı olaraq casus yuvası adlandırılan bu səfirlik inqilab düşmənlərinin koordinasiya mərkəzinə çevrildi. Onlar davamlı olaraq oraya gedir, əmr alıb çıxır, inqilab və İslam quruluşu əleyhinə işlər görürdülər. Senatda inqilab əleyhinə qərar qəbul etdilər, bütün dünyada İslam Respublikası, inqilab və xalq əleyhinə çox kəskin və ədavətli təbliğat başladı.

İran xalqının ABŞ-dan tələbi

Məgər bu xalq nə günah işlətmişdi?! Nə üçün ABŞ rejimi bu qədər düşmənləyə edirdi? Amerikalıların bu suala cavabları yox idi və heç zaman da olmayacaq.

İrandan qaçan Məhəmmədrzanı ABŞ-da qəbul etdilər, ona bir qonaq kimi sığınacaq verdilər. Məhəmmədrzanın əlində olan sərvət milyardlarla dollar həcmində idi. Bütün dünyada qəbul olunub ki, bir rejimin zirvəsi devrildikdə əslində, xalqın və dövlətin olan “şəxsi” sərvəti dövlətə qaytarılır. Bu, dünyanın hər yerində qanundur. Müxtəlif hadisələr zamanı qəzetləri oxumuşsunuzsa, bilirsiniz ki, hər yerdə belə ediblər. Heç yerdə görünməyib ki, Məhəmmədrzanın və Amerikaya qaçmış digər şəxslərin hesablarında olan xalqa məxsus sərvəti

saxlasınlar. Onun bir rialını da İran xalqına vermədilər, hamısını saxladılar, hələ də onlardadır. Bu milyardlarla dolları ABŞ rejimi hələ də İran xalqına borcludur.

ABŞ üslubu

O zaman İran rejiminin aldığı və pulunu dövlət büdcəsindən verdiyi məhsulları da göndərməli idilər. Xalqın onlara ehtiyacı vardı, amma öz anbarlarında saxladılar, hələ də saxlayırlar. ABŞ-da olan İran pulları qaytarılmadı. Nə üçün? İslam Respublikası quruluşunu pulsuz qoyub devirmək ümidilə. Amerika rejimi İslam inqilabının qələbəsindən sonra əvvəlki üslubunu, kin və düşmənçiliyini davam etdirdi. Belə bir şəraitdə səfirlik hadisəsi baş verdi.

İslam Respublikası o zaman heç bir supergücün təsiri altında deyildi. Bütün böyük güclər ondan acıqlı idilər, özünü tam müstəqil saxlamışdı. Buna görə də, səhnədə hazır olan çox cəsarətli və qoçaq tələbə təbəqəsi vasitəsilə bir hərəkət yarandı; gedib səfirliyi tutdular.

Təxribat qarşısında sükut?!

Bu iş ondan ötrü idi ki, ABŞ rejimi bu inqilabın zarafat götürmədiyini bilsin. Bu inqilab, bu xalq və bu ölkə oturub dünyanın o tərəfində kiminsə ona

qarşı pərişan yuxu görməsini, təxribat hazırlamasını gözləyən, əlini əlinin üstünə qoyub sakit duran deyil.

İnqilab qətiyyətinin tərənnümü

Haqlı olaraq casus yuvası adlandırılan ABŞ səfirliyinə qarşı bu hərəkət əslində inqilabın və xalqın qətiyyətinin tərənnümü idi. Göstərdi ki, bu xalq hətta ABŞ kimi bir iddialı, məğrur və hegemon güc qarşısında da axıra qədər dayanıb.

Amerikalıların adəti budur ki, həmişə öz problemlərini bütün dünyanın, habelə Avropanın problemi hesab edirlər. Halbuki onların problemi özlərinə məxsusdur. İran və ABŞ arasında düşmən münasibətlər ABŞ-a məxsusdur. Onu başqa ölkələrə, Avropaya və digər yerlərə çəkib deyə bilməzlər ki, bunlar hamıya müxalifdirlər. Xeyr, İran xalqı hamıya müxalif deyil. Onlar göstərmək istəyirdilər ki, İran xalqı və dövləti ümumiyyətlə, məntiqli söz başa düşmür, hamı ilə pis münasibətdədir. Xeyr, dünyada hamı ilə pis münasibətdə olan, hamıya qarşı təxribat aparan bir rejim varsa, o da Amerikadır. Bu söz ona yaraşır. Haraya ayaq qoyursa, kobudluqla, təkəbbürlə, artıq gözləntilərlə və həyasızlıqladır. Bu söz bizə yaraşmır; nə İslam Respublikası quruluşuna, nə də xalqa. Xeyr, biz hamı ilə deyil, təkə ABŞ-la pis münasibətdəyik və bunun səbəbləri var.

İnqilabın daimi əleyhdarı

ABŞ həmişə inqilabın əleyhdarı və keçmiş rejimin himayədarı olub. Bütün zərbələr onun tərəfindən gəlib. Bir hegemon dövlətin başqa bir ölkəyə ən pis müdaxiləsini həyata keçirib, müqəddəslərimizi ələ salıb və s. Bundan əlavə, inqilabdan sonra xalqın nəcibliyi və imamın alicənablığı qarşısında da bəlli tərzdə rəftar etdilər. İndi nə gözləyirlər? İran xalqından nəvaziş gözləyirlər?

Ürəkdən gələn şüar

ABŞ-a ölüm şüarını İran xalqına heç kəs öyrətməyib, insanların qəlbinin dərinliyindən gəlib. İndi də ətrafda bir neçə nəfər peyda olub soruşur ki, nə üçün? Yaxşı, siz bu sualı nəyə görə öz yerində işlətmirsiniz? Nə üçün soruşmursunuz ki, İran xalqı müstəqil olmaq istədiyinə görə nə üçün ABŞ rejimi onunla bu qədər düşmənçilik edib və indi də edir?! İnqilabın əvvəllərinə aid olan məsələləri də dedim. O gündən bu saata qədər ABŞ rejimi İran xalqı, inqilab, İslam Respublikası və onun vəzifəli şəxsləri əleyhinə daim təxribat aparıb. Amerikanın qabaqkı hökumətlərinin birinin başçısı da həyasızcasına dedi ki, İran xalqı məhv olmalıdır.

İnsan bu sözü demək üçün nə qədər axmaq olmalıdır. Amma dedilər. Bu, düşmənçilik və

ədavətin çoxluğundandır. Bu nifrət onların söz və simalarında görünür. İndi də dəllallıqla məşğuldurlar. Dünyanın o tərəf-bu tərəfinə, Yaponiyaya, Çinə və digər yerlərə gedib deyirlər ki, İranla əlaqələri kəsin.

Dərin və qədim tarix

Sizə nə?! Siz dünyanın nəyisiniz?! İran böyük bir ölkədir, elə dərin və qədim tarixi var ki, ABŞ kimi ölkələr onda itib-batarlar. Məgər İran xalqı və bu zəngin mədəniyyət zarafatdır?! Bu xalqın mədəniyyəti əsrlər boyu formalaşmış möhkəmlənən almaz zərrələri kimi xalqın hər bir fərdində tərənnüm olunur. Məgər İran xalqını əhəmiyyətsiz saymaq olar?!

Xalqın seçimi

İran xalqı İslamı seçib. İslamı heç kim İran xalqına məcburən sırımıyıb. Bu xalq İslam hökumətini, İslam Respublikası quruluşunu, öz həyat və mübarizə yolunu, bugünkü azad şəraiti, böyük güclərdən müstəqillik yolunu seçib. Məgər bu gün İranda kimsə hansısa qlobal güc və cinaha bağlılıqdan danışmağa cürət edə bilər?! Bu xalq onun cavabını verir. Xalq azad və müstəqildir.

Azadlıq və istiqlaliyyətin səmərəsi

Dünya dövlətləri arzu edirlər ki, belə bir xalqla əlaqələri olsun: mənəvi, maddi və mədəni sərvətə, tarixi keçmişə, əqli inkişafa, bu qədər ehtiyatlara, bu qədər gəncə, işçi qüvvəsinə və yaxşı idarəçilərə sahib bir xalqla. Bu xalq inkişaf edəcək. Bu gün siz bu ölkəni əcnəbilərin hökmranlıq etdiyi dövrlə müqayisə edin. Keçmiş rejimdə həqiqətən, əcnəbilər hökmranlıq edirdilər. Rejim zahirdə yerli idi, əslində isə əcnəbilər hökmranlıq edirdilər. Siz o zamanla müqayisə edin. Bu gün İran çox inkişaf edib. Azadlıq və istiqlaliyyət sayəsində daha artıq inkişaf edəcək.

ABŞ rejiminə nifrət

İran xalqının ABŞ rejiminə nifrətinin səbəb və kökləri bunlardır. Onlar İran əleyhinə müharibəni başlatmasalar da, ən azı müdafiə etdilər. Güman ki, bu müharibənin başladılmasında da amerikalıların əli olub, lakin biz əmin olmadan bir söz demək istəmirik. Onların Səddamı müdafiə etməsi isə qəti və şübhəsizdir; necə lazımdır dəstək verdilər. Məgər bu, İran xalqının yadından çıxar?!

Səddam rejimi

Küveytə hücum zamanı Amerika mətbuatında və ABŞ-ın rəsmi çıxışlarında Səddam Hüseyinə və Bəs rejiminə qarşı kəskin sözlər deyildi. Amma

həmin adam və həmin rejim bir anda İranın otuz-qırx şəhərini, mülki evlərini bombalayanda amerikalılar tərəfindən sevilir, bəyənilirdi. Məgər İran xalqı bunları unudar?! İran xalqı ilə düşmənçilik etdilər, indi də edirlər.

Hegemonizmin istəyi

Ola bilsin, kimsə soruşsun ki, onlar nə üçün bu qədər düşmənçilik edirlər? Əvvəldən nə üçün etdilər? Səbəbi budur ki, İran xalqı İslam inancı, bu mübarizənin, inqilabın və imamın bəxş etdiyi mədəniyyətlə supergüclərə təslim olmur. Amerikalılar da bunu sevmirlər. Dünyanın hegemon gücləri, ilk növbədə ABŞ təslim olan dövlət və xalqları sevir, təslim olmalarını, onların dediklərinə qulaq asmalarını istəyirlər. Bir xalq isə möhkəm dayanıb və bunu qəbul etmir. Deyir ki, siz kimsiniz?! Siz də bir ölkəsiniz, biz də; siz də bir dövlətsizsiniz, biz də. Siz sərvətli dövlətsizsiniz, pulunuz və elmi inkişafınız var. Biz də parlaq istedadı və parlaq keçmişi olan, potensial imkanları və iqtisadi resursları olan bir xalqıq. Siz də bir, biz də bir.

ABŞ-ın İslama nifrəti

Bir xalq belə müstəqil şəkildə, belə qüdrət hissi ilə səhnədə hazır olanda və onlara böyük güc gözü ilə baxmayanda onların səbirləri tükənir. Bu onların

xislətidir. Axtarırlar ki, görsünlər bu xalq bu fikri haradan əldə edib? Əgər bu fikri kimsə bu xalqa versəydi, onunla qatı düşmən olardılar; imamla qatı düşmən olduqları kimi. Amerikalılar heç zaman imamla barışmadılar. Əlbəttə, amerikalılar deyəndə məqsədimiz ABŞ xalqı deyil, məqsəd ABŞ rejimi və ABŞ dövlətini idarə edənlərdir. Əgər xalqı belə saxlayan bir fikir və mədəniyyətdirsə, onunla heç zaman barışmayacaqlar. Necə ki, İslama, İslam təfəkkürünə və mədəniyyətinə böyük nifrət bəsləyirlər. Davanın, müxalifətin və düşmənçiliyin səbəbi bunlardır.

Müzakirədə məqsəd

İndi bəziləri sadələvhəsinə orada-burada oturub danışır, deyir, yazırlar ki, cənab, nə üçün amerikalılarla düşmənsiniz? Nə zamana qədər düşmən olacaqsınız? Belələri dünyada nə baş verdiyini anlamırlar. Demirlər ki, bu ekspansionist, təkəbbürlü və ağılsız düşmən nə istəyir. Elə bilirlər ki, biz amerikalılarla müzakirələrə başlayan kimi bütün problemlər bitəcək. Xeyr, belə deyil. Bəli, amerikalılar deyir, rəsmən bildirirlər ki, biz iranlılarla müzakirəyə hazırıq. Nəyin müzakirəsinə? Məlumdur ki, İran hökumətinə təzyiq göstərmək yolunun müzakirəsinə. Müzakirəni bunun üçün istəyirlər.

ABŞ-la əlaqə

Nə müzakirəsi?! Bizim sizinlə işimiz yoxdur. Sizə ehtiyacımız yoxdur, sizdən qorxmuruq, sizi sevmirik. Siz günün aydın çağında, bütün dünyanın gözü qarşısında yalançı və əsassız bəhanə ilə bizim sərnəşin təyyarəmizi vurdunuz, yüzlərlə adam öldürdünüz, heç üzr də istəmədiniz. Bu necə rejimdir?! Bu necə mədəniyyətdir?! İnsan belə bir rejimlə necə barışa bilər?! Bizim onlarla işimiz yoxdur. ABŞ-la bizim aramızda heç bir məhəbbət, duyğu və dostluq yoxdur. Bizim tərəfimizdən nifrət və onların tərəfindən xəbis düşmənçilik var.

Zülm və zalımla mübarizə

Burada mövcud olan digər əsaslı bir məqamı unutmayın. Bu, mütləq nəzərə alınmalıdır. İndiyə qədər dediklərim ABŞ-ın İranla və İran xalqı ilə keçmişinə bağlıdır. Lakin məsələ bununla bitmir. Biz müsəlmanların təfəkkürünə bir prinsip hakimdir. O da zülmə və zalıma nifrət, dünyanın hər bir yerində zalımla mübarizə prinsipidir. Siz görün amerikalılar nə qədər zülm ediblər, nə qədər zalım yetişdiriblər, nə qədər xalqı məzlum ediblər! Görün Fələstin xalqına nə etdilər, İsraili necə müdafiə etdilər, livanlılara etdilər, öz ölkələri daxilində və bacardıqları hər bir yerdə müsəlmanlara nə etdilər,

zəif xalqlara nə etdilər. Bunlara göz yummaq olar?!
Məsələ bundan ibarətdir.

Hegemonizmlə mübarizə

Hegemonizmlə mübarizə gününün əsası bu deyilənlər idi. Bu proses davam edir. Nə qədər ki, İslam Respublikası quruluşu düzgün istiqamətdə hərəkət edir, bizlərə və bu quruluşa Quran, Allah və İslam amalları hakimdir, qlobal hegemonizmə, xüsusən də ABŞ-a qarşı nifrət və mübarizə də öz qüvvəsində qalacaq. Əgər onlar rəftarlarını dəyişməsələr, bu da dəyişməyəcək. Əlbəttə, biz onların rəftarlarının dəyişəcəyini güman etmirik. Yəqin ki, bunu etməyəcəklər.

Yeni İslam sivilizasiyası

İkinci məsələni çox qısa şəkildə bir neçə cümlədə deyirəm. Mənim əzizlərim! Gənclər! Bir quruluş, bir İslam sivilizasiyası və yeni bir tarix yaratmaq bu xalq üçün ciddi məsələdir. Buna ciddi yanaşın. Biri var ki, bir ölkədə bir çevriliş baş verir və xunta hakimiyyətə gəlir. Fərz edin ki, bir neçə gün qalır, sonra gedir və hər şey qabaqkı vəziyyətinə qayıdır, yaxud başqa birisi də ondan alır. İranda baş verən isə dünya miqyaslı böyük bir hərəkətdir. Əlbəttə, biz bir xalqıq, sərhədlərimiz məhduddur. Bizim bu sərhədlərdən xariclə işimiz yoxdur. Bunu

da bilin. Bizim işimiz, fəaliyyətimiz öz sərhədlərimiz daxilindədir. Lakin inqilab bu sərhədlərlə məhdudlaşmır, bu mesaj beynəlxalq mesajdır. Dəlili budur ki, İran xalqı, bizim böyük rəhbərimiz və imamımız bu işi görəndə dünyanın hər yerində müsəlmanlar bayram etdilər. Onlarla əlaqəsi olmasa da, tarixlərində yeni dönəmin başladığını anladılar.

Beynəlxalq mesaj

Biz bunu yaxından gördük. Mən ötən illər boyu özüm digər ölkələrdə bunu yaxından dərk etdim, onlarla başqa dildən də eşitdim. Bunlar rəvayət, güman və təhlil deyil, reallıqdır. Bu inqilab qələbə çalanda, imam səhnəyə çıxanda, İslam və “La ilahə illəllah” bayrağı yüksələndə dünyanın hər hansı yerində olan hər bir müsəlman qələbə çaldığını hiss etdi. Bir milyardlıq böyük toplumdan bəzisi bu duyğunu davam etdirdi, onun ardınca yola çıxdı, mübarizə apardı, müxtəlif ölkələrdə İslam hərəkətləri yarandı. Bəzisi də davam etdirmədi və ondan əl çəkdi.

Biz öz sərhədlərimiz daxilində idik və sərhədlərdən kənarla işimiz yox idi, amma bu mesaj beynəlxalq və global bir mesaj oldu. Bu gün də onun yükü sizin çiyinizdədir. İndiyə qədər xalqımız öz işini ən yaxşı formada yerinə yetirib. Hər şey göz önündədir: müharibə, müharibədən sonrakı dövr,

universitetimiz, quruculuq, iqtisadi fəaliyyətlər, hökumət, xalqımız və onun səhnədə iştirakı.

Tərəqqi

İran xalqı hər yerdə öz ləyaqətli iştirakını göstərib. Təbliğat aparırlar, danışırlar ki, nə bilim quruculuq belə oldu, proqramlar filan oldu, siyasətlər yanlış imiş. Bunlar düşmənin sözləridir, bunlara qulaq asmayın. Reallıq başqa cürdür. Reallıq budur ki, İran xalqı bütün sahələrdə irəliləyər, maneələri dəf edə bilib, həm elmdə, həm mənəviyyatda, həm din və əxlaq sahəsində, həm iqtisadiyyatda, həm silahlı qüvvələrdə və digər sahələrdə inkişaf edib. Düzdür, ola bilsin, gözlədiyimiz həddə olmayıb, amma digərlərinin güman etdiyindən olduqca çox olub.

İmanın dərinləşməsi

Gələcək də parlaqdır. İslamın sayəsində bu inqilabın, bu quruluşun, bu ölkənin gələcəyi çox aydın və parlaqdır. Bu gələcəyi təmin edənlər əsasən, siz gənclərsiniz. Əvvəla, İslam inancını özünüzdə dərinləşdirin. Bu, əsas məsələdir. İman kitaba və zəhnə aid bir şey deyil, əməllə güclənir. İnsan Allah uğrunda mübarizə zamanı Allahı daha yaxşı görür. Bu mübarizənin müxtəlif sahələri var. Elm və quruculuq da onlardan biridir. Təqva ilə, Allah-

Taalaya təzimplə, ibadətlərinizi yerinə yetirməklə və haramlardan çəkinməklə imanı gücləndirin.

Siyasi ayıqlıq

Özünüzdə siyasi ayıqlığı gücləndirin ki, düşmənin təbliğatına aldanmayasınız. Bu da mühüm şərtidir. Bunu unutmaq olmaz. Elm öyrənməkdə olan siz gənclər xalqın birliyini daha uca tutun. Ehtiyatlı olun ki, qrup, partiya, üslub və istiqamət maraqları sizi bir kənara çəkməsin. Bunlar şeytanın işidir və böyük şeytan bunlardan çox xoşlanır.

Söz birliyi

Diqqətli olun. Bu gün kiminsə ağzından təsadüfən, müxalif söz çıxsın, sabah beynəlxalq media onu yayacaq; kim olursa-olsun. Nə üçün? Çünki onu deyənlə işləri yoxdur, bu ölkədə müxalif sözün özü onlar üçün əhəmiyyətlidir. Söz birliyini qoruyun! Universitetdə, hövzədə, iş və yaşayış yerlərinizdə imamın, inqilab öncüllərinin, böyük şəhidlərin, inqilab və müharibənin möhtəşəm səhnələrinin xatirəsini uca tutun! Əgər belə olsa, Allahın lütfü ilə gələcək illərdə və onilliklərdə burada və çoxlu yerlərdə uca sivilisasiyanın təmali elə qoyulacaq, İslam və müsəlmanların əzəməti elə aşkara çıxacaq ki, daha qlobal hegemonizm üçün heç bir şey

qalmayacaq. Və daha heç bir hegemonluq olmayacaq.

Ümidvaram ki, Allah-Taala sizləri müvəffəq etsin və həzrət Bəqiyyətullahın (İmam Mehdinin) (ə) duaları sizə şamil olsun! İmamın və böyük şəhidlərin mübarək ruhları sizdən razı olsun!

Allahın salamu və rəhməti olsun sizə!

Hövzə və universitetin birliyinin mənası³⁸

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Simvolik bir əməl

Bütün il boyu mənim üçün çox şirin və ürəkaçan toplantılardan biri hövzə və universitet tələbəsi olan əzizlərlə keçirilən toplantıdır. Bu sintezin, kompozisiyanın sirli tərəfləri düzgün tanınsa, ölkə və gələcək üçün çox səmərəli olar, hücum edən, problem yaradan və kin bəsləyən düşmənlər, xarici güclər və onların daxili əlaltıları üçün isə çox acı və zəhərli. Bu sintez simvolik bir məna daşıyır. Bizim tərəfimizdən və hamısından qabaq böyük imam tərəfindən müxtəlif sözlərlə hövzə və universitetin, Feyziyyə və universitetin birliyinə bu qədər təkid göstərilməsi bu dərin simvolik mənaya və onun təsirlərinə görədir. Əlbəttə, bu birlik barədə çox sözlər deyilib və insafla desək, işlər də görülüb. Bəzən də insan hövzə və universitetin birliyi barədə ətrafdan bizim nəzərdə

---

³⁸ Hövzə və Universitetin Birliyi Günü münasibəti ilə hövzə və universitet tələbələri və xalqın müxtəlif təbəqələri ilə görüşdə çıxışı: 18 dekabr 1994.

tutmadığımız qeyri-dəqiq ifadə və izahlar eşidir. Təsəvvür edin biz hövzə və universitetin vəhdətindən danışdıqda mənası bu olsun ki, bütün elmi kafedralar hövzədə də açılsın. Xeyr, məqsəd bu deyil. Kafedra öz yerində açılır, hövzə də özünün coğrafi məkanında. Vəhdətin mənası bu deyil ki, bu oraya getsin, o buraya gəlsin və hamısı bir yerdə, bir mühitdə, bir tavan altında yaşasınlar. Bu, mürəkkəb və mühüm bir məsələnin ibtidai şəkildə başa düşülməsidir. Yaxud heç kim güman etməsin ki, biz hövzə və universitetin birliyindən söhbət etdikdə hövzə metodlarının eynilə universitetdə tətbiq olunmasını istəyirik. Xeyr! Əlbəttə, hövzənin bəzi metodları çox yaxşıdır və universitet onları öyrənməlidir. Necə ki, biz hövzədə bəzi tədqiqat metodlarını universitetdən öyrənirik. Hər halda, əgər hər bir elmi mühitdə hövzənin bəzi metodlarını öyrənsələr yaxşı olar. Yeri gəlmişkən, bu söz də o demək deyil ki, hövzənin hər bir tədris metodu yaxşıdır. Biz hövzənin bəzi tədris qaydalarına da irad bildiririk.

Yaxşı metodların seçilməsi

Buna hövzə mənsublarının özləri də həmişə irad bildirirlər. Məqsəd bu deyil ki, hövzədə olan hər bir şey universitetə gətirilməlidir. Əlbəttə, hövzədə olan hər bir yaxşı metodu universitetdə

öyrənməlidirlər, universitetdə olan hər bir yaxşı metodu da hövzədə. Ənənəvi və yeni metodlar bir-birini təkmilləşdirir. Çünki biz hər bir yeni şeyə qarşı çıxmırıq. Biz əcnəbilərin fikir, ağıl və təcrübələrinin nəticələrindən istifadə etməkdə seçim edirik. Yəni bizə nə lazımdırsa və yaxşıdırsa, seçib götürürük. Biz nəyə qarşıyıq? Biz buna qarşı çıxırıq ki, xaricilər özlərinin istədiyi hər bir metodu bizim xalqımıza sırımaları; yəni onlar seçib bizə verməsinlər. Biz buna qarşı çıxırıq.

Qərb mədəniyyətinin seçimə ehtiyacı

Mən bir gün mədəni hücum barədə söhbət edəcəyəm. Bu gün bu haqda danışmaq istəmirəm. Lakin təəssüf ki, bəziləri bu məsələdə də insafsızlıq edirlər. Bu qədər əhəmiyyətli olan məsələni ümumiyyətlə, kökündən inkar edir, yaxud bizim nəzərdə tutmadığımız ifadələr işlədir, radio və televiziyaadan deyirlər. Mən inşallah, bir gün bu barədə söhbət edəcək və deyəcəyəm ki, mədəni hücum bu sözlərdən daha ciddi, onun-bunun sözü ilə bu işdən vaz keçməkdən daha əhəmiyyətlidir. Mən əvvəllər demişəm ki, ağıllı, ayıq və iradəli insan ixtiyarında olan xərəklərdən, qida maddələrindən bədəninə lazım və münasib olanları, zərər yetirməyənləri seçib qəbul edən şəxsdir, bir tərəfə düşüb özü seçim etməyən huşsuz insan kimi deyil.

Huşsuz adamın başı üzərində mehriban bir həkim olsa, serum və iynə ilə onun bədəninə yaxşı dərmanlar daxil edər. Amma başı üzərində bir düşmən dayansa, serum və iynəyə zərərli maddələr qatar. Qərblilər öz mədəniyyətlərini üçüncü dünya ölkələrinə ötürərkən ikinci üsuldən istifadə edirlər. Biz isə birincini istəyirik. Biz deyirik ki, Qərb Şərqdən çox öyrənib; necə ki, Şərqlə Qərbdən çox bəhrələnib. Bütün xalqlar bir-birindən öyrənirlər. Biz bu gün istəyirik ki, Qərb mədəniyyətindən, sivilizasiyasından bizə lazım və faydalı olanı özümüz seçib götürək. Siz qərblilər nə üçün bizə lazım olanları vermirsiniz? Ən yaxşı elmi nailiyyətlər, mütərəqqi texnologiya, dəqiq elmlər, nəfis reseptlər qadağandır, amma hicabsızlıq, spirtli içkilər, ən pis cinsi üsullar öyrədən filmlər azaddır, çoxdur, zorla verilir və əgər bizdəki kimi sərhədlərdə ciddi nəzarət olsa, qaçaq yolla ölkəyə daxil edilir. Bizim sözüümüz budur.

Hövzə və universitetin bir-birini təkmil etməsi

Biz deyirik ki, hövzə və universitet özlərinə lazım olan xarici metodlardan da istifadə etsinlər, özümüzdəki faydalı klassik metodlardan da. Hövzə və universitetin əlaqəsi məsələsində söhbət bu deyilən həddədir, onların birliyi isə bundan çox

genişdir, ümumiyyətlə, başqa bir şeydir. Məsələnin məğzi budur ki, ölkəmizdə iki elm və təhsil xətti mövcuddur. Onun biri cəmiyyətin dəyərlər sisteminə aid elmlərlə bağlıdır. Bu xətt hövzədir; dinlə, əxlaqla və ilahi fəlsəfə ilə məşğuldur. Hövzələrin işi elmi iş və oradakı elmi incəliklər çox yüksək və dərin olsa da, cəmiyyətin dəyərlər sisteminə, eləcə də din və əxlaqa xidmət edir. Digər elmi xətt, yəni universitet cəmiyyətin digər ehtiyaclarına hesablanıb. Cəmiyyət elmsiz, sənayesiz, elmi inkişafsız və yeni kəşflərsiz yaşaya bilməz. Bəşər birinci dərəcəli məişət imkanlarına ehtiyacları olduğu qədər elmə və alimə də ehtiyaclarıdır. Müxtəlif elmlər – tibb, texnologiya, hətta incəsənət və ədəbiyyat da insan həyatına lazımdır. Elmsiz bir cəmiyyətin həyatı acı, zəif, bədbəxt və uğursuz olar. İkinci xətt həyatın zəruri ehtiyaclarını təmin etməyə çalışır. Bu iki elmi xətt, yəni universitet və hövzə çox lazımdır. Onların hansı biri olmasa, cəmiyyətin əsas iki sütunundan biri dağılmış olar. Məsələn, hövzə olsa, lakin universitet olmasa, nəticə nə olar? Nəticə xalq və ölkəmizin problemlərə düçar olması, geri qalması və nəhayət, düşmənin elm bəhanəsi ilə bu ölkəyə hökmranlıq etməsi olar. Nəticə budur. Çünki bir ölkədə elm, sənaye, texnika olmasa, başqa bir ölkə bunları ölkəyə satacaq. Lakin neçəyə? Özü istədiyi qiymətə; müştəri ölkənin bütün maddi sərvətlərinin qiymətinə. Deyəcək ki, siz yeraltı

sərvətlərinizi mənə verin, mən də sizə sənaye məhsullarımı verim. O da müəyyən mənada çarəsiz qalacaq. Pəhləvi rejimi dövründə bu iş baş tutdu. Neftlə elmə sərmayə yatırmadılar. Bir qədər pul xərcləmədilər ki, ən azı gələcəkdə əcnəbilərə möhtac olmasınlar. Bu işi görmədilər. İran heç nəyi hesablamadan öz pulunu Qərbin hesabına köçürdü, Qərb də yenə də seçim etməklə və dəllalbazlıqla məhsullarını İran bazarına gətirdi. Buna görə də, cəmiyyətimiz asılı və elmsiz bir cəmiyyətə çevrildi, bir alim və tədqiqatçıya yaradıcı şərait yaranmadı.

Elm və mənəviyyat

Fərz edək, bir cəmiyyətdə hövzə, mənəviyyat və əxlaq var, lakin elm yoxdur. Bu elmsizlik onun axırına çıxar. Çünki düşmən o cəmiyyətə lazım olan elmi məhsulu hətta mənəviyyatının qiymətinə ona sırıyar və satar. Bu cəmiyyət bir müddət dözüb lazımı məhsulları ölkəsinə daxil etməyə bilər, amma sonunda buna məcbur olacaq.

Əgər bir ölkədə, cəmiyyətdə yaxşı universitet olsa, amma yaxşı elm hövzəsi olmasa, vəziyyət necə olar? Ondan da pis olar. Bu zaman ölkədə elm inkişaf edər, lakin qeyri-insani məqsəd və dəyərlər istiqamətində. Zülmün, hegemonizmin, ayrışdırıcı, iffətsizliyin, hətta milli amallara xəyanətin xidmətində duran elm olar. Mənim

əzizlərim! Təəssüf ki, şah dövründə belə oldu. Universitet açdılar, amma əsasını dindən, hövzədən ayırdılar. Elm hövzəsi də ayrı idi, universitet də. Ona görə də çox pis nəticələr əldə etdik. Bu haqda danışacağam. Deməli, universitetsiz və yalqız hövzə cəmiyyətin ehtiyaclarına kifayət etmir. Hövzəsiz və yalqız universitet də kifayət etmir.

Pəhləvi rejiminin məqsədi

Əgər universitet din və İslam dəyərlərinə, elm hövzələrinin təmin etməyə çalışdığı dəyərlərə, hövzə də yeni elmlərə qarşı çıxsa, bu zaman bir-birinə kömək göstərməli, quruluşun iki təməli və uca bəşəri zirvələrə pərvaz etmək üçün iki qanad olmalı bu iki elmi xətt bir-birinin əleyhinə işləməyə başlayar. Bəs nəticə nə olar? Ən pis nəticələr qarşıya çıxar. Çünki iki amil quruculuq əvəzinə bir-birini sıradan çıxarmağa çalışarlar və bu, çox təhlükəlidir. Mənfur Pəhləvi rejiminin ortalarında bunun üçün plan cızmışdılar. Əvvəl istədilər hövzəni bağlasınlar, gördülər olmur. Bu fikir ilk illərə aid idi. Əvvəllərdə Rza xan Pəhləvi Quma hücum çəkib hövzəni bağladı. Həmin illərdə bizim böyük imamımız buradakı gənc tələbələr kimi Qumda təhsil alırdı. İmamın özü danışdı ki, biz gündüzlər Qumun küçə və xiyabanlarına çıxmağa cürət etmirdik. Rza xanın polisi əmmaməli bir tələbənin küçədə görünməsinə

icazə vermirdi; tutub incidir, həbs edir, ruhani geyimini çıxarır, təhqir edir, əmmaməsini cırırdılar. Sonra da tələbəni ya həbsə, ya sürgünə, ya da hansısa bir yerə göndərirdilər. Tələbələr belə bir şəraitdə dərs oxuyurdular.

Pəhləvi, universitet və din

O deyirdi ki, biz gündüzlər Qumun ətrafındakı bağlara gedib dərslərimizi ağacların altında, Rza xan polisinin gözündən uzaqda hazırlayır, gecə hava qaralanda yavaşca gəlib mədrəsənin bir otağında gecələyirdik. Əvvəl belə başladılar. Nə üçün? İstəyirdilər ki, universitet olsun, hövzə isə olmasın. Rza xan bu üsulu seçmişdi. Sonra gördülər ki, alınmır, mümkün deyil. Gördülər ki, bu ölkədə hövzənin dərin kökü var, nə qədər sıxırlarsa, alim və ruhanilər daha da inkişaf edirlər; xalqın dini, imanı və etiqadları ilə əlaqədar olduğu üçün bu elm ağacını məhv etməyə qadir deyillər. Buna görə də, Pəhləvi şahlığının ortalarında ikinci planı icra etdilər. Əlbəttə, o tağut getdi və sonrakı gəldi, lakin pərdə arxasındakılar başqaları idi. Bu ata-oğul iki icraçıdan başqa bir şey deyildilər. İkinci siyasət bu idi ki, hövzə olsun, lakin universitetlə heç bir əlaqəsi olmasın, universitetə, hər bir yeni elm və texnologiyaya bədbin yanaşsın. Bu bir tərəfdən. Digər tərəfdən də təbliğatla və digər yollarla

universiteti bacardıqları qədər hövzə əleyhdarı, din və ruhani əleyhdarı kimi yetişdirdilər, universitetlərdə və yeni elm mərkəzlərində ruhaniləri və din elmini gözdən saldılar, ruhaniləri zəhlətökən, ziyanverici, savadsız, müftəxor bir qrup kimi tanıtdırdılar. Nə üçün? Ona görə ki, pak, mömin və ixlaslı bir tələbə gənc bir ruhaninin yanına getməyə əsla marağ göstərməsin. Universitetlərdə də bu məqsədlə müxtəlif işlər gördülər. Onların planı bu idi. Nəticə nə oldu? Nəticədə nisbətən uzun bir dövrdə bizim universitetlərimiz yararsız məzunlar yetişdirdilər.

Universitetin elmi keçmişi

Bu gün ölkədə yeni elm mərkəzlərinin yaranmasından altmış-yetmiş il keçir. İnqilabın qələbəsindən sonra yerli tədqiqata ayrılan diqqəti çıxmaq şərtilə, keçmişdə heç bir mühüm iş görülməmişdir. Rza xanın və oğlunun dövründəki universitet tərəfindən hansı mühüm ixtira, hansı böyük kəşf edilib və əcnəbilərə asılılıqdan qurtulmaq üçün hansı iş görülmüb?! O zaman universitet ölkəni günbəgün xaricdən daha asılı edirdi. Düzdür, bu, tələbə gənclərin təqsiri deyildi. Mən o günün hadisələrini yaxından görmüş bir insan kimi bunu təsdiq edirəm: bizim ozamankı tələbə gənclərimizin heç bir təqsiri yox idi. Elə bir mühit yaratmışdılar ki,

orada yaradıcı elmi iş mümkün deyildi. Son illərdə Qərb mədəniyyətini, qərbliləri, xüsusən də ABŞ-ı o qədər böyük və mövqeyini o qədər əlçatmaz göstərmişdilər ki, müsəlman tələbəmiz bu dərin elmi məsafənin qət olunmasının mümkünlüyünü təsəvvür belə etmirdi. Buna heç bir səy də göstərilmirdi. Dərs oxumuş və təhsil almış bir nəfərin ən böyük elmi məharəti bu idi ki, qərblilərin istehsal etdiyi bir texnikadan istifadə edə bilsin. Bu qədər. Onlar bir şey düzəltsinlər, bu da ondan istifadə edə bilsin. Hətta iranlı mühəndislərə xaricdə düzəldilib İrana gətirilən bəzi yeni aparatların təmirinə belə icazə vermirdilər; deyirdilər bu alətlərə əl vurmağa haqqınız yoxdur. İran ordusuna modern təyyarə satırdılar, şərti bu idi ki, İranın texnik zabitləri ona əl vurmasınlar. Nə vaxt xarab olsa, məsələn, beş yüz hissədən təşkil olunan detallar məcmusunu ayırıb xaricə göndərsinlər; yəni bütün kompleksi təyyarəyə qoyub aparsınlar, orada təmir edib qaytarsınlar. Burada o kompleksə əl vurmağa icazə vermirdilər. Hətta ədəbiyyatda elə bir iş gördülər ki, iranlı ədib fars ədəbiyyatı üçün də gözünü hansısa xaricinin nə dediyinə dikirdi. Bu ki daha idxal məsələsi deyil, heç olmasa bunda özünüzə güvənin. Güvənmirdilər. Bu gün bəzilərinin ürəyi həmin vəziyyəti istəyir.

İslam hüququnun zənginliyi

Bizim İslam hüququmuz Qərb hüququndan zəngindir. Bu günlərdə barəsində çox danışılan Şeyx Ənsarinin kitab yazdığı və tədqiqat apardığı sahələrdə hansı Qərb hüquqçusu ona çata bilər?! İslam hüququ üzrə bizim böyük alimlərimiz var. Necə olur ki, yenə də hüquq sahəsində Qərbə müraciət etməliyik və onların mülki iddia, mədəni və cəza hüquqları sahəsində apardıqları araşdırmalara baxmalıyıq?! Yenə onlardan öyrənməliyik?! Hətta bu gün də bəziləri bu həqiqətləri görməzdən gəlmək istəyirlər. Bu həmin dövrün mənfi təsirləridir. Belə hazırladılar: hövzəyə arxa çevirmiş universitet və universitetə arxa çevirmiş hövzə; universitet hövzənin işlədiyi dəyərlərdən ayrı, hövzə də universitetdə görülən elmi tədqiqatlardan xəbərsiz.

Hövzə və universitetin birliyinin mənası

Hövzə və universitetin birliyi - bu iki xəttin bir-birinə üz tutmasıdır. Yəni universitet elm və təhsili hövzənin elmi metodlarla araşdırma apardığı və tədris etdiyi İslam və əxlaq dəyərləri istiqamətində aparsın.

Elmin funksiyası

Elm din və əxlaq istiqamətində, insan naminə, əcnəbi asılılığından qurtulmaq, milli

istiqlaliyyətimizi təmin etmək, İslam ümmətinin başucalığı, ABŞ-ın, yaxud Avropanın daha elm vasitəsi ilə xalqları bədbəxt edib tapdaya bilməməsi üçün olsun, bu məqsədlə qalxana və uçuş vasitəsinə çevrilsin... Bütün bunlar o zaman baş verər ki, universitet hövzədən öyrənsin, hövzədə olan din və əxlaq dəyərləri universitetə yol tapsın.

Hövzə və elmi metodlar

Əlbəttə, elm hövzəsi də inkişaf etmək və qapalılıqdan çıxmaq üçün universitetdə qəbul olunan elmi metodları öyrənməlidir. Bu gün Allaha şükür olsun ki, hövzə bu baxımdan çox inkişaf edib. İmamın nəzərdə tutduğu birlik budur. Bu bütün ölkəni - həm hövzəni, həm universiteti ideal həddə çatdıracaq xüsusiyyətdir. Bunun yaxşı yollarından biri də ruhanilərin universitetlərdə çalışmasıdır. Bu, çox yaxşı işdir: elmi fəaliyyət, tədris etmək, yol göstərmək, bəzən də hövzə və universitet arasında tələbə mübadiləsi aparmaq, müştərək toplantılar keçirmək və sair.

Təsir altına düşməmək

Siz əziz gənclər çalışıb düşmənin hiylələri ilə tanış olmalı və xalqda buna qarşı immuniteti gücləndirməlisiniz. Tələbələr universitetdə mənəvi və dini dəyərləri bacardıqları qədər həyata

keçirsinlər və hakim etsinlər. Bu, düşməni nakam qoyan amildir. Ruhanilər bacardıqları qədər universitetlə əlaqələrini davam etdirsinslər və əlaqə də düzgün, hövzə və universitetin ehtiyaclarına uyğun olsun. Elm hövzəsi Allahın lütfü ilə son iki-üç ildə başladığı işdə, metodlarda, fəaliyyətin keyfiyyətində və beynəlxalq elmi məsələlərdə fəal iştirakında irəliləyişə sarı gedir. Bu metodları bacardığınız qədər gücləndirin. Allah-Taala da, heç şübhəsiz, kömək edəcək, yolu açacaq. Mən əminəm ki, imamın başlatdığı, əziz şəhidimiz mərhum Müfəttihin, həmçinin hövzə və universitetdə çalışmış və hamısı şəhid olmuş digər əzizlərin - mərhum Mütəhhəri, Behiştî və Bahünərin çalışıb zəhmət çəkdiyi bu iş günbəgün daha da möhkəmlənəcək. Nə qədər səmərəli yoldur ki, bu əziz və parlaq şəxsiyyətlər şəhadətə də qovuşdular, görkəmli nümayəndələrinin hamısı şəhid oldular. Bu bir neçə şəhid hövzə və universitetin tam tərənnümüdürlər. Bu böyük insanların zəhmət çəkdiyi və imamın tapşırdığı bu yol inşallah, günbəgün daha da genişlənəcək və məqsədə yaxınlaşacaq.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!

Elm, ayıqlıq və din³⁹

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Bütün problemlərin düyünü

Çox şirin və gözəl toplantıdır. Mədəniyyət ocağı olan bu vilayətin elmi-mədəni məsələlər üzrə məsul şəxsləri, tələbə, şagird və müəllimlər buraya toplaşılar. Toplantının siması gənc, mədəni və elmidir. Bunun çox əhəmiyyəti və dəyəri var. Ümidvarıq ki, bu toplantı inqilabın elmi-mədəni məsələləri və İslam maarifi üçün stimül olsun.

Mənim fikrimcə, bu gün ölkəmizdə mədəni məsələlər siyasi və iqtisadi məsələlərdən də mühümdür. Hətta deyə bilərik ki, iqtisadi məsələlər mədəni məsələlərdən asılıdır. Bir inqilabi quruluşda birinci dərəcəli işlər siyasi işlərdir. Ondan sonra iqtisadi və daha sonra mədəni işlər gəlir. Lakin əhəmiyyət baxımından bir ölkə üçün birinci dərəcəli məsələ mədəni məsələlərdir. Əgər bir xalqın mədəni məsələləri həll olunsa, iqtisadi və siyasi məsələləri də həll olunar.

---

³⁹ Babul şəhərində universitet mənsubları, elm və mədəniyyət işçiləri ilə görüşdə çıxışı: 19 oktyabr 1995.

Elm, ayıqlıq və din məsələlərini dərk etmək

Üç məsələ var. Bu üç məsələni bir-birinin yanında düzgün dərk və onları bir-biri ilə müqayisə etmək lazımdır. Bu üç məsələ elmdən, ayıqlıqdan, dini, yaxud məzhəbi imandan ibarətdir. Bu üç məsələni düzgün tanımalı və praktik yerlərini bilməliyik. Əgər bu üç məsələ arasındakı nisbəti düzgün təhlil edə bilsək, çoxlu suallara cavab tapılar və müxtəlif sahələrdə çoxlu düşüncə çatışmazlıqları aradan qalxar. Elm həyat amili, təbiətin yerini və ondan yararlanmağın necəliyini bilməkdir. Elm bir növ tanışlıqdır və cəmiyyət üçün zəruri sayılır. Elm olmasa, insan zülmətdə qalar, ətrafındakı əşyaları tanıyıb onlardan bəhrələnmə bilməz.

Ayıqlığın mənası

Başqa bir məsələ ayıqlıqdır. Ayıqlıq dedikdə məqsədim siyasi məsələlərdə ayıqlıqdır. Ayıqlığın elmlə yanaşı olması zəruri deyil. Elə alimlər var ki, ayıq deyillər, başqa sözlə desək, dünya məsələlərindən, həyatın axarından, siyasi və mədəni hadisələrdən bir şey anlamırlar. Əksinə, alim olmayan elə insanlar var ki, bu məsələləri dərk edirlər. İnkilab dövründə ayıq insanların bir təbəqəsi ölkənin hadisələrini, hakim rejimi, mübarizəni və düşməni tanıyırdılar, amma heç bir elmi ixtisasları

yox idi. Adi xalqın çoxu ayıq idi. Onların müqabilində yüksək elmlərə yiyələnmiş bəzi müəllimlər, alimlər, hətta din alimləri də var idi ki, həyatın axarını, mübarizəni, siyasəti, hegemonizmi və o dövrün mənfur rejimini tanımırdılar. Buna əsasən, elm və ayıqlıq məsələləri bir-birindən ayrı məsələlərdir.

Din və iman

Üçüncü məsələ imandır: din və İslam inancı. İman insan istedadının yolu seçməkdə və qət etməkdə ən çox təsirə malik olan bir hissəsini təmin edən amildir, təhlükə zamanı insana qüdrət, cəsarət, bilgi, istiqlalıyyət, özünəinam, möhkəmlik və müqavimət verir, müxtəlif amillərin rolunu insana olduğu kimi göstərir. İnsan imanlı olsa, maddi fenomenlərin dəyərini, miqdarını və potensialını tanıyar, onlarda nə ifrata varar, nə də əhəmiyyətsiz yanaşar. Bu, imanın xüsusiyyətidir. İmanı olmayan insan maddi dəyərlərə lazım olduğundan artıq dəyər verir, onun həyatında pulun, vəzifənin, hakimiyyətin və bu kimi məsələlərin rolu böyüyür. İmanlı insan isə pula, rifaha, onların roluna qədərincə əhəmiyyət verir, mənəviyyəta, axirətə, Allahın razılığına, cənnətə və insan aqlının dərk etdiyi bütün mənəvi dəyərlərə münasib və layiqli qiymət verir. Elm ayağının axsadığı bəzi yerlərdə iman işlək olur. Siz

tarixə və bəşərin çətin dönəmlərinə baxsanız, görərsiniz ki, bu çətinliklər daha çox imanla həll olunub, elmlə yox. Elmin piyada və gücsüz olduğu yerdə iman ölkələri xilas edib, xalqları əsarətdən çıxarıb. İman pisləklərə, çirkinliklərə, zülmələrə son qoyub. Elm, ayıqlıq və imandan ibarət bu üç amilin rolunu və onların bir-biri ilə əlaqəsini bilmək çox əhəmiyyətli məsələdir.

Elm və dinin ziddiyyəti

İndi demək istədiyim söz ölkəmizin bugünkü gəncləri olan sizə ünvanlanıb. Bu söz bəlkə də Avropanın bugünkü gəncinə aid deyil; bəlkə İranın dünənki gəncinə də aid deyil. Bunu hamıdan çox ölkəmizin bugünkü gənc nəslə anlaya bilər. Mənim əzizlərim! Bir gün bəşəriyyətin aydın və qulaqbatıran səsi, yəni dünyanın nüfuzlu təbliğatçıları, siyasətçilər, böyük və məşhur alimlər, yazıçılar, jurnalistlər, siyasi partiya liderləri və digər şəxslər təbliğ edirdilər ki, elmlə iman arasında uyğunluq yoxdur. Bu hansı zamana aiddir? Miladi tarixi ilə on doqquzuncu əsrə. Hərdən din fəlsəfəsi və insan fitrəti ilə tanış olmayan bəzi insanların dediyi sözlər sizin dini buraxıb elm ardınca düşmənzə bais olmasın. Elə bilməyin ki, bunlar bu günün sözləridir. Bunlar on doqquzuncu əsr Avropasının sözləridir. Görürsən paytaxtda təzə

xəbərlər dərc olunan bir qəzet nəşr olunur. On gündən sonra ucqar bir əyalətdə yaşayan və əlinə qəzet düşməyən bir kəndli bu qəzeti bir yolçudan, yaxud nəyinsə büküldüyü bir paket formasında əldə edir. O, qəzetin xəbərini on-on beş gündən sonra filan kənddə oxuyur və təzə xəbər olduğunu sanıb dostlarına danışır. Bəziləri on doqquzuncu əsr Avropasının qüvvədən düşmüş sözünü - ondan sonra daha üstün insanlar tərəfindən çox dəyərli sözlər deyilib - qəsdən bu gün gətirib hansısa cəmiyyətdə aktual söz kimi söyləyirlər. Bu, günün sözü deyil.

On doqquzuncu əsr Avropasının təfəkkürü elm və dinin ayrılığına, iman və elmin ziddiyyətinə əsaslanırdı. Əlbəttə, bu təfəkkürün formalaşmasında tarixi amillərin də rolu olub. Günah oğünkü kilsənin idi. Təəssübkeş, qapalı, dövründən geri qalmış, insani duyğuları saymayan kobud kilsə belə təfəkkürün yaranmasına bais oldu. Dünyanın hər hansı bir nöqtəsində dini rəhbərlər həqiqətləri, tərəqqiləri, insan xislətinin gözəl tərənnümlərini görmək, dəyərləndirmək və onlara məhəl qoymaq istəməsə, nəticə belə olar. Avropa elmi kəşflərin və bəşəri biliklərin öncülü olduğu bir əsrdən çox müddətdə dinin elmdən ayrılığına dair səhv təfəkkürün ziyanını gördü. Bu elə məsələlərdəndir ki, bu gün baş verir, lakin təsiri sabah görünür. Bir oğru səssiz bir küçədə camaatın evinin hasarına

dırmaşırdı. Bir nəfər ona dedi: “Nə edirsən?” Dedi ki, təbil çalırım. Dedi ki, bəs səsi niyə çıxmır? Dedi: “Mənim təblimin səsi sabah çıxacaq”. Dünya on doqquzuncu əsrdə yersiz vurulan təblin səsini eşitdi. Bitlz “mədəniyyət”i və gənclərə xas digər yanlış üsullar cəmiyyətlərin yaxasını tutanda dinin elmdən ayrılığının mənasını anladılar. Bəşər elminin beşiyində - Qərbi ölkələrində, Avropa və Amerikada ailələr dağılanda, yeniyetmələr kəmərlərinə silah taxıb küçələrdə terror qrupları yaradanda, müxtəlif şəhər və ölkələrdə insanları öldürməyə başlayanda anladılar ki, dinin elmdən ayrılığının hansı nəticələri varmış. Bunlardan qabaq kiçik bir atom bombası bir anda on minlərlə insanın canını alanda elmin dindən ayrılığının mənasını anladılar. Sözsüz ki, bunun acı nəticələrini hələ görəcəklər.

ABŞ mətbuatı

ABŞ mətbuatı adətən, mənəvi və həqiqi dəyərlərə ən az əhəmiyyət verən şəxslərə məxsusdur. Mən bu mətbu orqanlarının çoxunun başçılarını yaxından görmüşəm. Dünyanın məşhur xəbər agentliklərini idarə edənlərlə ABŞ-da söhbət etmişəm, onları tanıyıram. Onlar üçün əhəmiyyəti və dəyəri olmayan bir şey varsa, o da mənəviyyətdir.

Qərbdə nigaranlıq

Lakin reallıqlar onların boğazını elə bərk sıxır ki, etiraf etməyə məcbur olurlar. Bu gün ABŞ mətbuatında belə mövzular çoxdur: "Ailələr nigarandırlar"; "Keşislər, universitet müəllimləri, adi vətəndaşlar və hətta siyasətçilər nigarandırlar". Onlar nədən nigarandırlar? Amerika cəmiyyətinin imansızlığından. Bunlar bu gün eşidilən təbil səsidir. Hələ bundan da pis olacaq. Mən bu tezlikdə onların mənəviyyata diqqət yetirəcəklərini güman etmirəm. Problem bundadır ki, bəşərin ehtiyaclarına və insan vücudunun dərinədən tələb etdiyi məsələlərə diqqət yetirmək bir anın, iki anın işi deyil, hər kəsin işi də deyil. Onlar xalqın mənəvi istəklərinə cavab verə bilmirlər. Çünki uzun illər mənəviyyatı sıradan çıxarıblar. Sıradan çıxarmaq düzəltməkdən asandır. Yüz il sıradan çıxardılar. Əgər düzəltmək istəsələr, ən azı yüz il çalışmalıdırlar. Əgər bu düzəltməkdə uğur qazana bilməsələr, o zaman insan təbiətinin sərt reaksiyası ilə üzləşəcəklər.

Cəmiyyət – canlı varlıq

Bu gün onun bir nümunəsini xəbərlərdə eşitdiniz. Bu gün iki milyona yaxın amerikalı qaradərili Vaşinqton küçələrinə çıxıb hakim rejim əleyhinə mitinq keçirdilər. Təəccüblüdür, hamısı müsəlman olmasalar da, "Allahu əkbər!"

qışqırırdılar. Bu gün amerikalı qaradərililərin mitinqi bitəndə, məşhur qaradərili müsəlman natiq Həmd surəsini ucadan oxudu, izdiham da təkrarladı. O, surəni tərcümə etdi. İnsan təbiətinin reaksiyası budur. Burada bizim böyük imamımızın adı, sözü və fəryadı öz mənasını tapır, bir çox sözlərin mənasını əvvəldən anlamaq olmur: "Biz Amerikanın ağzından vuracağıq". Necə yəni Amerikanın ağzından vuracaqsınız? Bu nə özünə, nə mənəviyyata, nə Allaha və nə Yaradanın möcüzəsinə inananların, xalqların təbiətini və tarixini bilməyənlərin sualıdır. Cəmiyyət bir tarix, bir axın və canlı bir varlıqdır. Kimdir bu həqiqətləri anlayan?!

İslam və ABŞ

Mən imam üçün "həkim" sözündən yaxşı bir ifadə tapa bilmirəm. İslam həkimləri hikməti belə tərif ediblər: Həkim insan baxdıqda adi gözün görə bilmədiyi həqiqətləri görür. Əslində bu o qədər də çətin deyil. Həkim baxır və bir prosesi görür. At çapmağı, yaxud avtomobil sürməyi sınaqdan keçirməyən şəxs əməl mərhələsində düşünülməmiş bir hərəkət edir və igidlik göstərdiyini sanır. Bu işdə mahir olanlar isə bilirlər ki, bir azdan aşacaq. Ona nə qədər xəbərdarlıq edirsinizsə, anlamır. Bu, bir növ hikmətdir. Kiçik sahədə hikmət budur. Geniş sahələrdə isə hikmətin misalı odur ki, deyir:

"Amerikanın ağzından vuracağım". Bəziləri dedilər ki, necə vuracaqsınız? Rişxənd etdilər və dedilər ki, ağa burada oturub, ətrafında da üç-dörd nəfər hizbullahçı uşaq var. Onlar kalaşnikovla qitələrarası raketlərə və atom bombasına qarşı vuruşmaq istəyirlər. Elə bildilər bu sözdə məqsədimiz kalaşnikovu belə bombalara tərəf tuşlamaqdır. Bu gün Amerika ağzından vuruldu. Bu, İslamın zərbəsi idi: Allahu əkbər! Allahu əkbər! Sizin çoxunuz xatırlamırsınız. Tehranda məhərrəm ayının ilk gecəsində "Allahu əkbər!" fəryadı sarayı, mənfur rejimi, Baş naziri, hökuməti və həmçinin ABŞ-ı lərzəyə gətirdi. Mən Məşhəddə idim. Tehrandakı qardaşlarımızdan biri zəng edib dedi ki, "Allahu əkbər!" səsi hər yeri başına alıb. Telefonun dəstəyini otağın pəncərəsinə sarı apardı və mən tehranlıların "Allahu əkbər!" səsinə Məşhəddə eşitdim. Öz-özümə dedim ki, iş bitdi. Çoxları "Allahu əkbər"dən qorxmurdular. İki nəfər ona əhəmiyyət verirdi: "Allahu əkbər"i tanıyan və öz fəsadından xəbərdar olan. Çürük və puç olan, kökü torpaqda olmayan şəxs "Allahu əkbər" baltasının ucaldığını görəndə titrəməyə başlayır.

Şərqlərin dağılmağa başlaması

O gün Tehranda "Allahu əkbər" sədası ucaldı, bu gün də ABŞ-da. Bu səs kimin səsidir? Onların

dediyi kimi, hizbullahçıların və Bəsic üzvlərinin səsidir? Xeyr, ABŞ vətəndaşlarının səsidir. Əgər belə bir xalqa hakimiyyəti ələ almış bir quruluş çətin imansızlıq həqiqəti qarşısında nə etməli olduğunu bilməsə, təbiətin onun üçün nəzərdə tutduğu nəticə budur. Bəlkə də çoxunuz bilmirsiniz ki, dünyanın təxminən yarısına hakim olan Şərqi blokunun çökməsi Polşadakı mənəvi hərəkətdən başladı. Polşanın kommunist hökumətinin polisi kilsəyə getməyə icazə vermirdi. O günlərin Birlik hərəkəti 79-cu ildən qabaq formalaşmışdı və gizli fəaliyyət göstərirdi. Bu hərəkət sonralar rəsmiləşdi və Polşa hökuməti onu tanımağa məcbur oldu. Onlar Polşada kilsəyə getmək istəyirdilər, amma hökumət icazə vermirdi. O zaman həm də təhlil edirdilər ki, İranda İslam inqilabının qələbəsi Polşada məzhəbçi məsihi hərəkətini gücləndirib. Bu hadisə əvvəl Polşada, sonra digər Şərqi Avropa ölkələrində və daha sonra Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının özündə baş verdi və nəticəsini gördük.

Köhnə fikir

Buna əsasən, on doqquzuncu əsrdə Avropada elm və imanın ayrılığı fikri nəhayət, dünyanı bu vəziyyətə saldı. Köhnə xəbərlərin yazıldığı bu qəzet indi bir ziyalının, yaxud qeyri-ziyalının əlinə düşür, o bunun yeni xəbər olduğunu güman edib oxumağa

və danışmağa başlayır. Bu, günün məsələsi deyil, dünənin məsələsidir, on doqquzuncu əsrə aiddir. Biz iyirmi birinci əsrin astanasındayıq, dünya o gündən indiyə qədər on dəfə fırlanıb.

İslam quruluşunda hakimiyyət üçbucağı

Mənim əziz bacılarım, qardaşlarım və övladlarım! Bilin ki, İslam quruluşunda elm, ayıqlıq və iman bir-birinin yanında və yanaşdır. İslam dövləti nəinki elmlə din arasında ziddiyyət və müharibəni qəbul etmir, hətta inanır ki, iman, elm və ayıqlıq əl-ələ verib böyük bir qüvvə yarada bilərlər. Elmsiz iman faydasızdır. Çünki elmsiz iman əlsiz insana bənzəyir. Fərz edin, bu insan öz ağılı, səyi ilə bir qızıl xəzinəsi tapdı, amma onu götürmək üçün əli yoxdur. Elm vasitədir, əl və barmaqlar kimi insana zəruridir. Məhz buna görədir ki, dünyanın ən üstün mömini olan əziz və müqəddəs peyğəmbərimiz Məhəmməd ibn Abdullah (s) elm arxasınca getməyi əmr etdi və bu əmr yerinə yetirildi. Peyğəmbərin vəfatından hələ iki əsr ötmədən ərəb bölgəsinin mərkəzliyi ilə İslam dünyasında elm bayrağı ucaldı. Elm onlara məxsus deyildi, müsəlmanların elmdən xəbərləri yox idi. Onlar elmi digər yerlərdən öyrəndilər. Çünki Peyğəmbər buyurmuşdu: "Elm Çində olsa belə,

gedib öyrənin".⁴⁰ Əgər lazım olsa, elm öyrənmək üçün dünyanın o tərəfinə də gedin. Müsəlmanlar elmi öyrəndilər və inkişaf etdirdilər. Hicri təqvimə ilə 4-5-ci əsrlərdə Cənubi Avropada, bugünkü İspaniyada İslam dövləti qurulanda Avropanın ən yüksək universiteti oğünkü Andalusda yerləşirdi. Pier Russo Elmlər tarixi kitabında yazır ki, bir tacir oğlunu elm öyrənmək üçün universitetə göndərmək istəyirdi. O bu məqsədlə bir müəllimlə məshələtləşdi. Müəllim dedi ki, oğlunun dörd riyazi əməli öyrənməsini istəyirsənsə, Fransanın və Mərkəzi Avropanın bütün universitetləri bunu yaxşı öyrədərlər. Lakin daha yüksək elm öyrənməsini istəyirsənsə, gərək onu Andalusun İslam universitetlərinə göndərəsən. Bunu qərblilər yazıblar. Pier Russonun yazdığı Elmlər tarixi kitabı dini təmayüllərə qarışmadan elmlər tarixinə aiddir. Deməli, elmsiz iman faydalı deyil. İmansız elm də faydasızdır. Mən buna görə dedim ki, bu söz sizə müraciətdir. Əgər əlli il desəydik ki, imansız elm faydasızdır, keçmiş nəslin gəncləri inanmazdılar. Amma bu gün dünyada baş verən hadisələrə görə bu inanılısıdır. Elmin doğulduğu yer, onun xəsis və inhisarçı bölgəsi Avropa və Amerikadır. Onlar elm öyrətməyə xəsislik edirlər. Bu gün onlar çarəsizlikdən universitetlərinin qapısını hamının

---

⁴⁰ "Vəsail əş-şiə" c. 27, səh: 27.

üzünə açmışlar. Başqa xalqların, xüsusən də Şərqi və müsəlman xalqların elmi tərəqqi, ixtira və kəşflərlə tanış olmasına o zaman icazə verirlər ki, ya bu xalqlar o texnologiyaların oxşarını yaratmış, ya da həmin elm öz yerində moddan düşmüş olsun.

İmansız elm

Mənim əzizlərim! Avropa tarix boyu qanlı soyqırımların, müharibələrin mərkəzi olmuşdur. Bu qitə german, anqlosakson və bu kimi digər bir neçə məşhur irqin məskənidir. Avropa elmə yiyələndikdə dünyada böyük və bənzərsiz müharibələr baş verdi. Onun iki nümunəsi Birinci və İkinci dünya müharibələridir. Başqa heç bir yerdə qısa müddət ərzində belə müharibələr baş verməyib. Bu hadisələr imansız elmin nəticələridir. Mən Qurani-kərimdə çox maraqlı bir ayə ilə rastlaşdım. Biz elə düşünürük ki, elmin dindən ayrılması son əsrlərə aiddir, lakin bu ayə göstərir ki, keçmişdə də belə olmuşdur. Şərəfətli ayə Qafir surəsindəndir: "Məgər onlar yer üzünü dolaşıb özlərindən əvvəlkilərin axırının necə olduğunu görmürlərmi?! Onlar bunlardan daha çox, daha güclü, yer üzündə daha çox iz qoymuş kimsələr idi. Qazandıqları onlara bir fayda vermədi. Peyğəmbərləri onlara açıq-aşkar möcüzələr gətirdikdə özlərində olan elmə sevindilər".⁴¹ Qədim

---

⁴¹ "Qafir" ("Mömin")/82-83.

İran, Roma, Yunan mədəniyyətləri, miladdan əsrlər öncənin məşhur Hellin mədəniyyəti müəyyən həddə elmdən bəhrələnib. Bu elm xalqdan daha çox padşahların, hakimlərin ixtiyarında olub. Onlar da peyğəmbərlərin ən pis düşmənləri sayılıblar. Peyğəmbərlər din gətirəndə onların elmi göz və qulaqları önündə maneəyə çevrilirdi və dəvətə əhəmiyyət vermirdilər. Deyirdilər ki, bizim üçün elm kifayətdir, sizin dininizə ehtiyacımız yoxdur. Qarunun əhvalatı da bu məzmunadadır. Quranın digər yerlərində də oxşar ayələr var, amma bu bir ayə çox aydındır.

Ayıqlıq

İslam quruluşunun əsası elədir ki, elm, iman və ayıqlıq birgə, lakin hər birinin özünəməxsus yeri olmalıdır. Elm vasitə və bundan əlavə, məhdud bir dairədə bilgi və məlumat mənşəyidir. Hər bir elm həyatın bir hissəsini işıqlandırır və insana - öz sahibinə bilgi verir. Ayıqlıq başqa bir sahədə bilgidir. Bu sözdə məqsədim həyatın gedişatını, ölkənin siyasi arenasında mövcud durumu, düşmənləri, dövlətləri və mübarizəni tanımaq, dünyanın və həyatın mühüm məsələlərinə dair kompleks baxışa malik olmaq. İnsanlarda bu aydınlıq və ayıqlıq olsa, onları təhdid edən əsas təhlükələrdən xəbərdar edər. Ayıq, aydın ruha malik olmayan bir alimin haqqa

xidmət etməsi asan olduğu kimi, bir gün batıla xidmət etməsi də asan olar. Pəhləvilər dövründə ölkənin azsaylı mütəxəssisləri elmsiz, mərifətsiz və mədəniyyətsiz hakimlərin boyunduruğu altına girdilər. Onlar asanlıqla elm, mərifət və mədəniyyətdən heç bir bəhrəsi olmayan hegemon və nadan Rza xana boyun əydilər, qarşısında ikiqat oldular və təzim göstərdilər.

Məhəmmədrzanın savadsızlığı

Məhəmmədrza da nadanlıq və mədəniyyətsizlikdə atasının tayı idi. Bu fərqlə ki, o, Avropada tərbiyə almış savadsız idi, İsveçin, Fransanın və İngiltərənin kabarelərində, mağazalarında, əyləncə mərkəzlərində ingilis və fransız dillərini öyrənmişdi. Sahib olduğu yeganə müsbət cəhəti bu idi. O, Avropa tərbiyəsi görmüşdü, avropalılar kimi qalstuk bağlayır, əl verir, digərlərinin sağlığına bədə qaldırır, əyləncə mərkəzlərinə gedir və eyş-işrətlə məşğul olurdu. Elm və savaddan isə heç nəyi yox idi. Amma Fars ədəbiyyatında işləmiş bir müəllim Tehran Universitetinin müəllimlərinin önündən keçən bu savadsız adamın ayaqqabısını öpdü. Adını çəkmişəm, ölümündən illər ötüb. Bəzən ətrafda peyda olan, fürsət tapan kimi dinə, İslama və İslam Respublikası quruluşuna hücum edən, özünü

azadlıqsevər və ziyalı kimi aparın bəzi cüce ədiblər həmin cənabın qalıqlarıdır. Əyilib o rəzil bədbəxtin ayaqqabısını öpdü. Bəzi gənclər dedilər ki, müəllim, siz böyük alimsiniz, yalnız şah olduğuna görə əyilib nadan və savadsız birinin ayaqqabısını öpdünüz?! Dedi ki, şah heybəti məni tutdu. Bu, ayıq olmayan və ayıqlığın insana verdiyi lazımı mərifətdən uzaq bir alimin dəyəridir. Bunun dinlə əlaqəsi yoxdur. Ola bilsin, insan dindar olmasın, amma hər kəsin həddini bilsin. Şah heybəti nədir?! Şah kimdir?! Savadsız və nadan şah qələt edib ayağını universitetə qoyur. Gəlibsə də, siz universitet müəllimi onun qarşısında belə torpağa düşməlisiniz?! Elm sahiblərinin çoxu bu elmi və onun vasitəsilə əldə etdikləri ad-sanı harada xərcləməli olduqlarını bilmədilər. Əgər bilsəydilər, o zaman zalım şah rejimi ilə işləməzdilər.

İslam Respublikasının əsası

Əgər bu gün o nəsildə ayıqlıq və aydınlıq varsa, gərək İslam Respublikasının və İslam inqilabının torpağına baş qoysunlar. Çünki bu, mədəniyyətə, mərifətə, elmə, haqqa və ədalətə əsaslanan bir quruluşdur. Bu quruluş İran xalqının duyğularına söykənir. Bu məsələ İran xalqının fikirlərindən və pak duyğularından bəllidir. Aydın insan bunu anlayır. Bir qrupun isə yalnız adı aydın idi, özləri aydın və ayıq deyildilər. Çünki səhvə yol

vergilər və İslam Respublikası quruluşunu tanımadılar. Əgər tanısaydılar, İslam Respublikasının torpağına baş qoyardılar, bəlkə də çox da elmi olmayan, lakin ayıq olan hizbullahçı mömin gənclərin yanına gedərdilər. Hizbullahçı ABŞ-dan, hegemon dünyadan və İslam quruluşunun qüdrətindən xəbərdardır, xalqı uca tutur, iradəsinə tabe olur, onunla fəxr edir. Bu tərifə əsasən, hər şeyini inqilab və İslam yolunda verən, İslamın heysiyyətini qoruyan, uca tutan və cəbhəyə yollanan hizbullahçı gənc ayıq və aydındır, bu gün beynəlxalq cəbhələrin harada olduğunu bilməyən yazıçı, müəllim, yaxud şair isə aydın deyil. Belə bir şəxs haqq və batil cəbhələrini tanımır. Quranın haqq və batil məsələsinə çoxsaylı işarələri səbəbsiz deyil: “Allah göydən bir yağmur endirdi, vadilər öz tutumlarına görə onunla dolub daşdı. Sel, üstünə çıxan bir köpüyü alıb apardı. Bəzək şeyləri və ya əşya düzəltmək məqsədilə insanların od üzərində qızdırıb əritdikləri (qızıl, gümüş və s. filizlərin) üstündə də buna bənzər bir köpük vardır. Allah haqq ilə batili ayırd etmək üçün belə misallar çəkir. Köpük heç bir şey olmadığı üçün uçub gedər. İnsanlara fayda verən bir şey isə yer üzündə qalar. Allah belə misallar çəkir!”⁴²

---

⁴² Rəd/17.

Haqq və batilin dəyəri

Əziz gənclər! Rəd surəsinin bu ayələri üzərində düşünün. Quran haqq və batil cəbhələrini belə müəyyən edir. İnsan haqq və batilin dəyərini bilmədikdə harada dayanmalı və nə iş görməli olduğunu anlamır. Hizbullahçı gənc anlayır - o, aydındır; müəllim, alim və yüksək səviyyəli ruhani isə bəzən anlamır və aydın da deyil. Deməli, bilik, elmi ixtisas və qeyd olunan ayıqlıq birgə olmalıdır. Üçüncü amil də imandır. Bədənin əli - yəni elmi var; gözü - yəni ayıqlığı da var. Əgər imanı olsa, beyni və ürəyi də olar. Bu zaman ideal şəkil alar. Əgər beyni və ürəyi olmasa, əlin və gözün də dəyəri olmaz; bunlar ona lazım da olmaz.

Bu günün universiteti

İslam cəmiyyətində iman, elm və aydınlıq birgə olmalıdır. Mən dəfələrlə demişəm ki, aydınlıq və ziyalılıq İranda xəstə, asılı və imansız doğuldu. Yeni elmi də imansız və asılı bir elmə çevirmək istəyirdilər, lakin çox da uğurlu alınmadı. Bir sıra alim və mütəxəssislər isə imanlarını qoruyub, elmlə birləşdirə bildilər. Bu gün universitetlər yalnız elm ocağı deyil, həm də iman və aydınlıq yeridir. Bizim elm hövzələrimiz elm, iman və aydınlıq mərkəzidir. Tərəzinin bu iki gözünün, iki qanadın və iki əlin hər

birinin digərindən daha artıq xüsusiyyəti var. Onlardan istifadə olunmalıdır.

Mənim əziz övladlarım! Əziz tələbələr, şagirdlər, elm və mədəniyyət xadimləri! Təhsili bir tərəfdən ayıqlıq, aydınlıqla və digər tərəfdən imanla birləşdirməlisiniz. Bu proses başlayıb və indiyə qədər çoxlu faydalar yetirib. İslam bu üç amili bizə birgə bəxş edir. İslam quruluşu qurmaq üçün bu üç amil birgə və bir-birinin yanında olmalıdır. Gəncləri elmlə məşğul olan, imana, aydınlıq ruhuna malik olan bir ölkə bu gün hansı vəziyyətdə olsa da, heç şübhəsiz, sabahı aydın və işıqlı olacaq. Allaha şükür edirik ki, ölkəmizdə pak, təmiz, ismətli və mərifətli gənc nəsil mövcuddur. Allaha şükür olsun ki, Mazandaran vilayəti həmişə zahiri təravət baxımından yamyaşıl olduğu kimi, mənəvi təravət baxımından da belədir. Bu mömin gənclər vilayətin mənəvi yaşıllığından xəbər verirlər. Bu böyük xidmətdə rolu olan şəxslərə - əziz universitet və məktəb müəllimlərinə, elm və mədəniyyət mərkəzlərinin rəhbərlərinə, adətən, bu təşkilatlarda hidayətçi və müəllim rolunu öhdəsinə götürən möhtərəm ruhanilərə təşəkkür etməliyəm. Xoşbəxtlikdən, bu vilayətdə tələbələrin sayı tağut dövründəki iki min tələbəyə nisbətən çox artıb. Bu gün bu vilayətin müxtəlif yerlərində yetmiş mindən artıq tələbə təhsil alır. Bu, çox dəyərlidir və böyük inkişaf deməkdir. Ümidvarıq ki, mənəvi inkişaf da

belə olsun. Mən adətən, siz əzizlərlə görüşdən yorulmuram, lakin axşam azanı yaxınlaşıb.

Allahın salanı və rəhməti olsun sizə!

Tələbə birliklərinin əhəmiyyəti⁴³

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

Din ətrafında toplaşmaq

Əziz qardaşlar və bacılar! Çox xoş gəlmisiniz. Bu il mənim üçün ən şirin, ən səmərəli və ən əziz toplantılardan biri budur; ölkə üzrə görkəmli tələbələrin İslam, iman və əməl ətrafında baş tutan bu toplantısı. Bu toplantını ümumrespublika tədbiri kimi qeyd etdiyinizə görə, tələbə cəmiyyətlərinin mərkəzi heyətlərinin məsul şəxsləri olan siz qardaş və bacılara təşəkkür edirəm; həmçinin zəhmət çəkib Quma təşrif buyurduğunuza və sizi ziyarət etmək üçün imkan yaratdığınıza görə.

Gələcəyin təminatçısı

Universitet hər bir ölkə üçün əslində, hər şeydir. Tələbə cəmiyyətin gələcəyinin təminatçısıdır. Bu günün tələbəsinə baxıb hər bir cəmiyyətin sabahının necə olacağını bilmək, güman etmək olar. İranda dini inancı kökündən qoparmaq niyyətilə universitetə gedən və tələbə mühitini antidin

---

⁴³ Qum şəhərində ölkənin bir çox tələbə birlikləri ilə görüşdə çıxışı: 9 dekabr 1995.

təfəkkür, xəyal və məşğuliyyətlərilə bulayan insanlar nə etdiklərini çox yaxşı anladılar və öz çirkin məqsədlərindən ötrü doğrudan da əsas amil üzərində dayandılar.

Bilirsiniz ki, İranda universitet açılarda və ölkəmizdə yeni elmlərə maraq yarananda - əlbəttə, bu iş çox lazım idi və çox gec başlandı; əslində, 100 il əvvəl başlanmalı idi - seçim və proqramlarda dini vurmağa başladılar.

Dünənki universitet

İnsan bəzi məsələlərə həqiqətən, adət edib, onların əhəmiyyətini anlamır. Biz tağut dövründə adət etmişdik və belə başa düşürdük ki, universitetə gedən hər bir gənc dinsiz çıxacaq. Bu fikir hələ də yanlış olaraq bir çox beyinlərdə var. O zaman isə doğru idi; yəni məlum idi ki, universitet dinə və dindarlığa dözməyən bir yerdir. Belə şərait yaratmışdılar.

Qərb elminin keçmişi

Onlar düşünülmüş şəkildə elə proqram hazırlamışdılar və istədiklərinə nail oldular. Bu ölkədə təxminən əlli il, yaxud bir qədər də artıq müddət ərzində yeni elmə, təcrübəyə və Qərb mədəniyyətinə bir qədər yaxınlaşanlar öz ənənələrindən və əsl İslam inancından bir o qədər

uzaqlaşdılar. Təbii ki, cəmiyyətimiz müsəlman idi və hər halda, ali təhsillilərimizdə müəyyən təsir buraxırdı. Eyni zamanda, cəmiyyətdə o fikirlərə müxalif və zidd amillər də vardı. Onlar bu barədə düşünməmişdilər.

Məlumatlı tələbə

O gün arxada qaldı. Bu gün dünya səviyyəsində yenidən din məsələsi gündəmə gəlib. Siz əziz gənclər dünya xəbərləri ilə tanışsınızsa, bunu yaxşı başa düşürsünüz. Mənim universitetin məlumatlı, ayıq, siyasi iş və zehniyyətli bir yer olmasına təkid göstərməyim bundan ötrüdür ki, tələbə dünyada baş verən hadisələrlə tanış olsun. Siz gənc olduğunuza görə bu məsələləri dərinləndirən və asanlıqla görə bilərsiniz.

Dünyanın mənəviyyata yönəlməsi

Bu gün dünyada dinə meyl yaranıb. Əlbəttə, proqnoz vermək olmaz ki, iyirmi, yaxud əlli ilə Avropa xalqının tam dindarlığı ilə nəticələnəcək. Xeyr, əsla belə deyil. İnsani məsələlər çoxlu amillərin təsiri altındadır. Bir-iki amili nəzərə alıb cəld nəticə çıxarmaq olmaz. Demək olmaz ki, dinə meyl var, lakin ona qarşı bir iş görülmür. Şübhəsiz ki, dünya səviyyəsində dinə yönəlməyə qarşı çoxlu işlər görülür, lakin mənəviyyata və dinə meyl ciddidir.

Dünyanın hər bir şeyi təxminən bir-birinə uyğun formalaşır. Bu meylin zirvəsi bizim ölkəmizdir, burada din və İslam dövləti qurulub. Lakin digər müsəlman cəmiyyətlərində də bu təmayül var.

ABŞ-ın məğlubiyyəti

İndi ABŞ və sionizmin sərhədsiz siyasətlərinin texnoloqları düşünürlər ki, Misir, Mərakeş, yaxud Əlcəzair məsələsini bəzi şəxslərlə həll etdilər, birilərini hakimiyyətə gətirdilər, hərbi çevriliş etdilər və iş bitdi. Xeyr, belə deyil. Yenidən ötən onilliklərdəki vəziyyət olmayacaq; yəni Qərbin bu neft regionuna mütləq hökmranlığı təmin olunmayacaq. Vəziyyət dəyişib. Səbəb də xalqımızın bu böyük hərəkətidir. O, çox planları pozdu, ABŞ və Qərbin bu ölkələrə hökmranlıq tilsimini qırdı. Daha belə olmayacaq. Lakin bu vəziyyətin nə qədər çəkəcəyi məlum deyil.

İslam dünyasının tələbələri

Bu meyl İslam dünyasında çox güclüdür. Əsasən də tələbə və gənc mühitlərə ciddi İslam təmayülü hakimdir. Siz Misirdə yüz gənc görsəniz, məsələn, on beşi tələbə olsa, onlarda İslama meyl tələbə olmayan gənclərdən dəfələrlə çox olacaq. Yəni şəhərli, kəndli, tacir və fəhlə gənclərdə İslama tələbələr qədər güclü təmayül yoxdur.

1984-cü ildə Əlcəzair küçələrində İran üslubunda hicab taxmış gənc qızları gördüm. Bu, çox mənalıdır. Düzdür, oradakı müsəlmanların da hicabı var, amma bu gənc qız ali təhsilli, tələbə, müəllim, yaxud hər halda, elm adamına bənzəyirdi; özü də Əlcəzairdə. Əlcəzairlə Paris arasında yalnız bir saatlıq məsafə var; Aralıq dənizinin bu tərəfindən o tərəfinə. Və hər şey də belə sürətlə keçir. Fransa işğalçıları onillər boyu Əlcəzairdə Qərb mədəniyyətini yayıblar. İndinin özündə də orada Qərb əxlaqının mənfə təsirləri çoxdur. O zaman da var idi. Bizim ölkədə belə şeylər azdır. Təsəvvür edin, gənc bir oğlan başının yarısını qırxdırır, yarısını da hörüb küçədə gəzir. Üçüncü dünya gənclərinin belə şiltaqlığı Qərbin bezikmiş gəncini yamsılamaqdan ötrüdür.

Dünyanın İslama təmayülü

Əlcəzairdə də belə şeylər çox idi. O zaman orada belə bir hicab və təmayül də mövcud idi. Onun nəticəsi sonradan məlum oldu. Təxminən beş ildən sonra Əlcəzairdə İslam dövləti qurmaq istəyən bir partiya qəfildən seçkilərdə qələbə çaldı. Çox maraqlı bir hadisə idi. Dünya belədir, mənim əzizlərim. Dünya İslamı istəyir.

Bunu da deyim ki, hamının gözü İrandadır; təzə yol yeriməyi öyrənən uşaq kimi. Belə bir uşaq

qaçan bir gəncə necə baxır, onun hərəkətlərini yamsılayır və işlərindən ilham alırsa, İrana, İran xalqının hərəkətlərinə də belə baxırlar. Bu, həqiqətdir.

Qərbin arzusu

Doğrudur, beynəlxalq media, dünyanın qərəzli analitik və sözcüləri bir çox qəti və əhəmiyyətli məsələlər kimi bu haqda da bir kəlmə danışımlar. Qərb dünyasının bütün təzyiqi bundan ötrüdür ki, İslam İranı bu bir neçə ildə səhv etdiyinə dair bir söz desin. Yaxud desin ki, bəzi əsaslı işlərdə və ya Salman Rüşdi məsələsi kimi bəzi mühüm məsələlərdə səhv etmişdir. Qərbin bütün təzyiqi bundan ötrüdür; İran xalqının və inqilabın bu etirafını hamıya göstərib desin ki, baxın, özləri səhv etdiklərini deyirlər. Yalnız bununla onları bu yoldan çəkəndirmək olar.

Amerikalıların arzusu

Bəziləri elə bilirlər ki, amerikalıların İrana hərbi hücumu keçməsi mümkündür. Mən deyirəm ki, ABŞ-da hər hansı bir şəxs belə bir iş görsə, sonsuz dərəcədə ağılsızlıq və axmaqlıq etmiş olar. Əlbəttə, hegemonizmin əsas idarəçilərinin siyasəti bu deyil. Onlar bilirlər ki, bu xalqa nə qədər təzyiq göstərsələr, dünyada daha çox seviləcək, hörməti daha artacaq,

müqaviməti dünyanı daha da heyrətləndirəcək. Xeyr, onlar istəyirlər təzyiqli göstərməsinlər, belə bir hücum etməsinlər, lakin elə işlər görsünlər ki, İran xalqı öz keçmişinə laqeydcəsinə və istehzalı təbəssümlə baxsın.

İmamın vəfatından sonrakı ilk üç ayda qərəzli, mənfur və tam asılı olan bəzi qələm sahiblərinin qəzetlərimizdə nələr yazdıqlarını gördünüz. Kimin yadındadırsa, mənim nə dediyimi bilir. Fikirləşib görsün ki, bu baxışla məsələ nə qədər mühümdür.

İranlı tələbənin mövqeyi

Deməli, İslamı istəyən, İslama üz tutan və İran xalqına pərəstiş edən dünya iranlı tələbə gəncin mövqeyinin nə olduğunu bilmək istəyir. İslam inqilabından heyrətlənmiş dünya Allah yolunda hərəkət edən, məqsədlərinə sadıq qalan bu mətanətli, başıuca və qüdrətli xalqa baxır, onun düşməyə əsla əyilmədən, azacıq da qorxmadan hərəkət halında olduğunu görür. İndi görün belə böyük bir məsələdə tələbənin yeri haradır? Mənim fikrimcə, onun çox əhəmiyyətli yeri var.

Birliklərin əhəmiyyəti

Əzizlər universitetlərdəki din məsələsinə bu gözlə baxsınlar. Problem bu deyil ki, üç-dörd gənc dinsiz olar və ya namaz qılmaz. Bəli, bunların hamısı

qüsurdur. Gənc bir oğlanın və ya qızın dinsiz, laqeyd və dini qanunlara etinasız olması eyibdir. Amma məsələ bununla bitmir. Tələbələrin dini birliklərinə bu gözlə baxın. Adı nə olursa-olsun. Adlar mühüm deyil, məzmun, məqsəd, istiqamət və işlər mühümdür. Buna görə də, mən tələbələrin İslam birliklərinə çox əhəmiyyətli yanaşıram. Siz universitetə təsir göstərə bilərsiniz. Universitetdə düşmən təbliğatının təsiri altına tez düşən insanlar var, nəfsə tez uyurlar, şübhələrdən çox tez təsirlənirlər. Siz bunları qorumalısınız.

İman və bəndəlik

Universitetdə tələbələr üçün əhəmiyyətli olan bir məsələ onların zehinlərində və qəlblərində İslam təfəkkürünün inkişafı, bir məsələ də bəndəlik, Allaha təslimçilik hissənin yaranmasıdır. Müsəlman sözünün mənası budur. “Biz Ona müsəlmanıq” - yəni biz Allaha təslimik. Bəndəliyin mənası budur: Allahın fərmanına təslim olmaq. Bu ruhiyyə güclənməlidir. Əlbəttə, bilərsiniz ki, bəndəliyin əqli dəlillərlə, fəlsəfi məsələlərlə, elm, elmi fəaliyyət, universitet və tələbə fəaliyyəti ilə heç bir ziddiyyəti yoxdur. Onların hamısı da olmalıdır, bəndəlik və təslimçilik də. Əgər belə olsa və başqa şərtlər də əldə olursa, bir insan böyük imamımız kimi ola bilər.

Əgər şeytan vəsvəsələrinin, nəfsi istəklərin, bizim daxilimizdə, xarakterlərimizdə mövcud olan müxtəlif mənfi cəhətlərin, mahiyyətimizə qarışmış çirkəlin bədən üzvlərimizi hərəkətdən saxlamasını istəmiriksə, bizdə bu bəndəlik hissi olmalı, Allahın hökmü, əmri və şəriət vəzifəsi olduqda yerinə yetirməliyik. Qorxu, çəkinmə, təhdid, təhlükə və tamahlandırma bəndəlik bəndəlik ruhu gücləndirilməlidir. Çünki bu gənc sabah məmləkətin işlərindən birini əlinə alacaq. İndidən onun üzərində işləmək lazımdır. Mənim və mənim kimilərin yaşına çatanda quru və bərk bir ağac kimi olacaq, daha heç bir iş görmək olmayacaq. İnsan sizin yaşınızda öz ayrılıqlarını düzəltməyə və qüsurlarını aradan qaldırmağa qadirdir.

Nailiyyətləri müdafiə

Buna əsasən, tələbələrdə İslam etiqadı, dərin və güclü iman, Allah qarşısında bəndəlik, təslimçilik və sonra xalqın böyük nailiyyətlərini müdafiə etmək ruhiyyəsi - bu inqilab, İslam Respublikası quruluşu, konstitusiyası, qanunlar, məsul şəxslər və ölkəni idarə edən təşkilatlar bu nailiyyətlərdəndir - sözün əsl mənasında gücləndirilməlidir; həmçinin mənim qabaqca üzərində təkid göstərdiyim siyasi ayıqlıq,

yəni dünyanın və ölkənin cari məsələlərinə laqeyd qalmamaq.

Birliklərin vəhdəti

Tələbələrin böyük hissəsi bu xüsusiyyətlərin birinə, yaxud bir neçəsinə malik deyil. Buna dair işlər görülməlidir. Biz bəzi mərkəzlərə, o cümlədən Allahın lütfü ilə yaxşı din alimləri və təcrübəli ruhanilər tərəfindən idarə olunan nümayəndəlik orqanına və tələbələrin İslam birliklərinə ümidvarıq. Bunlar birgə işləməli, bir-biri ilə əlaqədə olmalı, birliklər də bir-biri ilə əməkdaşlıq etməlidir. Nə üçün çox əziz olan məhdud bir qüvvə öz daxilində əməkdaşlıq etməməli və bəzən də bir-biri ilə çəkişməlidir?! Çalışın bu cəmiyyətlərə, xüsusən də əsas vəzifələrə təqvalı və dindar insanları təyin edin.

Birliklər və siyasi qruplar

Başqa bir məqam budur ki, universitet xaricindəki problemlərin, siyasətçilik və tərəfbaşıqların özlərini tələbə birliklərinə sırımalarına, onların içinə girmələrinə qoymayın. Universitet xaricindəki hər bir qrup başqa qrupu vurmaq üçün tələbələrlə əlaqə saxlamaqda maraqlıdır. Buna imkan verməyin. Əlbəttə, ölkənin müxtəlif məsələləri, dini, yaxud siyasi fəaliyyət zamanı universitet xaricindəki insanlarla əməkdaşlıq

mümkündür. Bunun eybi yoxdur. Amma belə olmasın ki, iki nəfər bayırda bir-bir ilə dava etsinlər, biz də universitetdə onların tərəfindən dava edək, onların problemləri tələbələrə də keçsin. Bu, məsləhət deyil. Əgər bu məsələlərə diqqət yetirilsə, universitetlərin gələcəyinə çox ümidvar olacağam.

Tələbə etikafı

Düzdür, bu gün universitetlər keçmişdəkindən yerlə göy qədər fərqlənir. Ölkəmizin ən böyük universiteti olan Tehran Universitetinin məscidində tələbələrin etikaf etməsi İslam Respublikası quruluşu və İran xalqı üçün doğrudan da bir fəxrdir. Bu, çox əhəmiyyətli və möhtəşəm hadisədir. Mən eşidəndə doğrudan da heyrətə gəldim. Bilirsiniz o məscid haradadır və o universitet kimlərin əli ilə yaradılıb?! Dindar tələbələrin o universitetdə, o məscidin içində etikaf etməsi onların qəbirdəki cəsədlərini lərzəyə gətirir. Onlar elə bilirdilər ki, universitet gələcəkdə bütün İran xalqını dindən ayırmağa bəs edəcək. İndi gənc tələbələr üç gün oruc halda universitetin məscidində oturur, etikaf edirlər. Bu, çox mühüm məsələdir. Bu işləri bacardığınız qədər artırın. Eşitmişəm ki, Allahın lütfü ilə orada və digər universitetlərdə izdihamlı camaat namazları da qılınır.

Ümidvarıq Allah-Taala sizə kömək etsin və müvəffəqiyyət versin! Biz də sizin üçün dua edəcəyik.

Allahın salamı və rəhməti olsun sizə!